

T.C.
MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI
ÜST LİSANS PROGRAMI

**ÜLKER SOKAK:
BİR ALT KÜLTÜRÜN DIŞLANMA MEKANI**

(Yüksek Lisans Tezi)

101822

Hazırlayan:
96600066 Pınar SELEK

Danışman:
Doç. Dr. Meral ÖZBEK

İSTANBUL 2001

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM VE
DOKÜMANİZASYON BAKANLIĞI

Pınar SELEK

tarafından hazırlanan

Ülker Sokak: Bir Alt Kültürün Dışlanma Mekanı

adlı bu çalışma jürimizce

Yüksek Lisans

Tezi /

Eser Metni olarak kabul edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 13 / 07 / 2001

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi Prof.Dr.Fatmagül BERKTAY
(İ.Ü.SBF.Öğr.Üyesi)

Fatmagül

Jüri Üyesi Doç.Dr.Meral ÖZBEK (D)

Meral Özbeğ

Jüri Üyesi Doç.Dr.Ayşe DURAKBAŞA

A. Durakbaş

Jüri Üyesi

.....

Jüri Üyesi

.....

Mer.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
ÖZET	V
RESUME	VII
1. GİRİŞ	1
2. ATAERKİL DIŞLAMA VE EŞÇİNSELLİK ALT KÜLTÜRÜ	9
2.1. İktidar ve Dışlama Mekanizmaları	9
2.2. İktidar ve Alt Kültür	14
2.3. Cinsiyet Temelinde Gelişen Bir Alt Kültür: Eşçinsellik	17
2.4. Ataerkilliğe Karşı Eşçinsel Kimlik Mücadelesi	24
2.4.1. Ataerkil Dışlama Tarihi ve Eşçinsellik	28
2.4.2. Modernleşme ve Eşçinsel Kimlik Mücadelesi	37
2.5. Eşçinsellik Alt Kültürü İçinde Travesti ve Transeksüeller	50
3. TÜRKİYE'DE ATAERKİL İKTİDAR YAPISI VE EŞÇİNSELLİK ALT KÜLTÜRÜ	57
3.1. Türk Ataerkilliği Üzerine Birkaç Vurgu	57
3.2. Osmanlı'dan Bu Yana Eşçinsellik Alt Kültürü	62
3.3. Türk Modernleşmesi, Yeni Kimlikler ve Eşçinsellik	71
3.4. Türkiye'de Travesti ve Transeksüeller	84
4. ÜLKER SOKAK: ESKİ BİR ALT KÜLTÜR MEKANI	94
4.1. Mahalle Kültürü ve Alt Kültürel Oluşumlar	94
4.2. Ülker Sokağın Suç Ortağı: Beyoğlu	96
4.3. Eski Bir Alt Kültür Mekanı: Ülker Sokak ve "Mahalle Sakinleri".....	101

5. DIŞLAYANLAR: BİRLEŞİK TEMİZLEME CEPHESİ	115
5.1. Medya	117
5.2. Beyoğlu ve Ayazpaşa Güzelleştirme Derneği	125
5.3. Beyoğlu Ekipler Amirliği	130
5.4. Ülkücü Gençler	143
5.5. Mahalle Sakinleri	151
6. DIŞLANANLAR: TRAVESTİ VE TRANSEKSÜELLER	177
6.1. Eski Günler Miti	177
6.2. Dışlananların Dışlanmaya Bakışı	180
6.2.1. Ece: Bir Travestinin Ağzından Travestilik	182
6.2.2. Hande: Ülker'e Farklı Bir Bakış	189
6.2.3. Bu Tarihi Biz Nasıl Görüyoruz	193
6.3. Dışlanmayla İğdiş Edilen Kimlikler	198
6.4. Kaçış Yok	203
7. SONUÇ	205
8. EK.....	210
9. KAYNAKLAR	213
10. ÖZGEÇMİŞ	221

ÖNSÖZ

Ülker Sokakta 1996 yılında yaşanmış olan, travesti ve transeksüellere yönelik "başarılı" bir dışlama operasyonunu konu alan bu araştırma 1996 yılında başladı, 2001 yılında tamamlandı. Çeşitli dışsal faktörler sonucunda, çalışma, uzun bir süre boyunca dinlenmek ya da beklemek zorunda kaldı.

Aslında, 1997 yılının sonlarında, araştırma tamamlanmış, sonuç bölümüne son nokta konulmuştu. O haliyle, çalışmada, yaşanan olayların sıcaklığı ve ortaya konulan sorunun çözüm arayışı vardı. Bekleme sürecindeki gelişmelerin, bu sıcaklığı ne kadar hafiflettiğini ben göremiyorum, ancak aradan geçen yıllar yaşanan travmayı biraz daha derinleştirdi.

Buna rağmen, 1996'da herkesin gündemine giren Ülker sokaktaki olaylar kısa bir zaman sonra unutuldu. Ama travestiler, çeşitli zaman aralıklarıyla gündeme gelmeyi başardılar. Kimlikleri ile ilgili yaptıkları faaliyetlerinden dolayı değil, Sefaköy'de, E-5'de "olay çıkardıkları" için, ya da Tarlabası'nda kendilerine sataştığını iddia ettikleri insanlarla kavga ettikleri için ve arka arkaya öldükleri için çıktılar karşımıza. Kimisi yaşadığı bir olayı protesto için çırılçıplak soyunup yürüdü, kimisi polis arabalarına taş attı, kimisi de çığlık çığığa küfürler etti. Kısacası Ülker sokaktaki dışlamaya damgasını vuran şiddet, aradan geçen yıllar boyunca, diğer alanlarda da sürdü. Toplumsal tarihin her aşamasında ve dünyanın her yerinde olduğu gibi, bu olayda da, şiddet şiddeti doğurdu.

Üstelik yaşadığımız coğrafyada, toplumun bütünü için çok daha yaşamsal olan sorunlar nedeniyle, şiddete ve inkara dayalı çözüm yöntemlerinin başarıya ulaşmadığı, tersine varolan yarayı daha da derinleştirdiği, üstelik telafisi mümkün olmayan kayıplara yol açtığı daha iyi görülüyor. Bu nedenle bir çok konuda köklü çözüm arayışları gittikçe artıyor.

Her türlü toplumsal sorunun çözümü için önce bir anlama çabası gerektiğinden, bu tür araştırmaların yararlı olduğuna inanıyorum. Ayrıca, dört sene boyunca, görevi dışında bir yaklaşımla, çalışmaya büyük katkılar sunan danışmanım ve hocam Doç. Dr. Meral Özbek'e teşekkür ediyorum.

ÖZET

(ÜLKER SOKAK: BİR ALT KÜLTÜRÜN DIŞLANMA MEKANI)

Beyoğlu'nun Cihangir semtinde, travesti ve transeksüel alt kültürünün uzun bir süredir yaşadığı Ülker sokakta, Habitat toplantısı başlamadan hemen önce, medyaya olduğundan farklı yansıyan bir sosyal çatışma yaşandı ve eşcinseller, bayrak-din-namus-aile sloganlarıyla, bu sokaktan kovuldular.

Olayın görünen boyutu, fuhuş yapan travesti ve transeksüellerin Ülker sokağa gelerek oradaki geleneksel yaşam tarzının kabul etmeyeceği biçimde davranmaları, güçlendikçe hiçbir toplumsal kuralı tanımayarak, hatta bu düzeni bozarak çevreyi tehdit etmeleri, bu nedenle de, mahallelinin, kolluk kuvvetlerini ve mahalli güçleri yardıma çağırarak travesti ve transeksüelleri sokaktan kovmasıdır.

Bu olayın arka planında gizli olan hakikatte ise, on binlerce yıldır süregelen erkek egemen sosyal ve siyasal değerler ve kurumlaşmaların niteliği vardır. Bu değer ve kurumlaşmalar, iktidar esasına dayandıkları için farklı olan ya imha edilmekte, ya sindirilmekte ya da dışlanmaktadır.

Eşcinselliğe, hatta tüm cinsiyet ilişkilerine bakış erkek egemen ölçülerce belirlenmiştir. Bu ölçülere rağmen, eşcinsellik, çok eski dönemlerden beri varolmuş, sürekli dışlanmayla, hatta imhayla karşı karşıya olmasına rağmen kendisini bir alt kültür olarak örgütlemiştir. Ülkemizde, özellikle travesti ve transeksüellerin, alt kültürel bir toplumsal grup olarak çok eskilere giden bir tarihsel mirasları vardır. Cihangir ve Ülker Sokak, bu alt kültürel özelliklerin gelişmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Ancak 1996'da gerçekleşen Habitat sürecinde, kentin ve Beyoğlu'nun yeniden yapılandırılması programı uyarınca, travesti ve transeksüeller, sokaktan kovulmuşlardır. Bu dışlama tutumuna katılanlar, bir grup mahalleli, polis, ülkücü gruplar, klüp sahipleri, Beyoğlu

Güzelleştirme Derneği, medya gibi farklı kesimlerdir. Tüm bu grupları birleştiren, güçlendiren ve meşrulaştıran medya olmuştur. Uzun bir tarihsel dönem boyunca eşcinsellere mekan olmuş olan bu sokak birdenbire başka türlü tanımlanmış, diğer yandan toplumsal bir sorun haline gelen bir alt kültür grubu sokaktan kovularak kavga bitirilmiştir.

Travesti ve transeksüeller açısından ise sorun bambaşka görünmektedir. İki taraf arasında empati ile birbirini anlama çabası gelişmediğinden ortaya çıkan sorunların köklü çözümü için bir arayış iki tarafta da yaşanmamıştır. Bu durum, ülkemizde, her alanda yaşanan bir sorundur. Sorunların şiddet temelinde çözülmeye çalışılması, ya da ertelenmesi geleceğe daha büyük bir şiddeti taşımaktadır. Ülker Sokaktaki olan olaylardan sonra yaşanan gelişmeler bu hakikatin küçük bir örneğidir.

ANAHTAR KELİMELELER: Dışlanma, İktidar, Erkek Egemenlik,
Eşcinsellik, Travestilik ve
Transeksüellik, Alt kültür, Kent ve Yeniden
Yapılanma

LA RESUME

(LA RUE DE ULKER: UNE HABITATION D'EXTRACTION D'UNE SOUS-CULTURE)

A la rue de Ülker du quartier Cihangir de Beyoğlu, où vivait depuis longtemps la sous-culture de travestis et transexuelles, avant le commencement de la réunion d'Habitat, on a vécu une conflit social et les homosexuels sont été échappés de la rue entre les slogans sur le drapeau-la religion-l'honneur-la famille.

La phénomène se presente de cette manière: Les travestis et les transexuelles en arrivant à la rue d'Ülker, se comportent de façon inacceptable pour la vie traditionnelle de la rue; en devenant plus forts, ils n'acceptent aucun règle social, tellement qu'ils détruisent l'harmonie social; pour cette raison, les habitants, avec l'aide de la police et des forces locales, ont chassées de la rue, les travestis ve les transexuelles.

Derrière cette phénomène il ya une vérité cachée, c'est la qualité patriarcal des valeurs et des institutions sociales et politiques . Commes ces valeurs et ces institutions sont fondés sur les principes de la pouvoir, ce qui est different est toujours anéanti, ou bien effrayé ou bien extracté

Le regard à l'homosexualité est déterminé par les mesures patriarcal. Contre à ces mesures, l'homosexualité, est existé depuis des anciens temps; malgré qu'il est souvent vis à vis avec l'extraction et même l'anéantissement, ils

s'est organisé comme une sous-culture. Dans notre pays, surtout les travestis et les transexuelles, soyant une groupe sociale sous culturelle, ont une héritage historique qui va jusqu'au très loin. Le quartier Cihangir et la rue de Ülker ont joués une rôle important du développement des qualités sous-culturelles. Mais, au processus de la réunion de Habitat, convenablement à la progame de la reconstruction de la ville et de Beyoğlu, les travestis et les transexuelles se sont chassés de la rue. Ceux qui se sont joint a la l'extraction, sont des différents forces comme une groupe des habitants de la rue, comme la police, comme des groupes d'extreme droite, comme les propriétaires des clubs, comme l'Association d'Embellir de Beyoğlu et comme le média. C'est le média qui a fait joindre, donné la puissance et rendu légitime tous ces groupes. Cette rue, qui a été habitation aux homosexuelles depuis une longue histoire, tout d'un coup est definit d'une autre manière, de l'autre coté, en chassant la groupe sous-culturelle qui est devenu un probleme sociale, on a fini le conflit.

Au poit de vue des travestis et des transexuelles le problème se voit différemment. Comme la tâche de se comprendre par l'empathie ne se développe pas chez deux cotés, une recherche pour résoudre radicalement le problème, ne s'est pas developpées aussi chez deux cotés.

Cette situation se règne, dans toutes les terrains de notre pays et du monde entier. Essayer de résoudre les problèmes en comptant sur la violence ou bien différer, apporte à l'avenir une violence plus grave. Ceux qui sont passés apres les événements de la rue d'Ülker, sont une petite exemple de cette vérité

LES MOTS ESSENTIELS: Exraction, Pouvoir, Patriarca,
Homosexualite, Travestis ve
Transeksüelles, Sous-culture, La Ville et La
Reconstruction.

GİRİŞ

"Sosyolog elbette bir çok hayatın içine girip çıkacak, hiç hissetmediği duyguları ve deneyleri taşıyan insanları anlamaya çalışacak ve belki bazı kereler o yaşamların içine girecek: Baurdiex, Flaubert'In bir cümlesinden yola çıkarak "bir çok hayatın içine girmek istiyorum" demektedir, yani her hayatın içinden o hayatı yaşayanlarla söyleşmek, konuşmak ve öznellikler arasında ilişki kurmak.."¹

İstanbul'un Beyoğlu ilçesinin Cihangir mahallesindeki **Ülker sokakta**, 1996 baharında bir sosyal çatışma yaşandı. Medyanın etkin rolüyle herkes bu çatışmadan az çok haberdar oldu. Sürekli enformasyon bombardımanı altında duyarsızlaşan insanlara bunlar ne ifade etti, onların hayatında nasıl bir değişikliğe yol açtı, insanlar daha fazla şey bilmenin daha fazla giysiye sahip olur gibi daha fazla şey öğrenmenin uygunluğuyla mı değiştirdiler kanalı, bu ayrı bir araştırma konusu. Ama toplumun önemli bir kesimi Taksim'de bir sokak çatışması yaşandığını öğrendi. Ve Ülker sokak, Taksim-Beyoğlu çevresindeki yüzlerce benzerinden ayrışarak, birdenbire öne çıktı. Ayrışarak diyorum, çünkü adı geçen coğrafyada bulunan her sokağın yazgısı bir arada ele alınmadan anlaşılmaz.

Aslında Beyoğlu ve çevresinde Haziran 1996'da gerçekleşen **Habitat II**'den bir süre öncesine rastlayan günlerden beri, çok yönlü bir yeniden-düzenleme operasyonu sürmekteydi. Ama Ülker Sokak, birdenbire, öteki sokaklar arasından sıyrılarak, gözümüzün önüne bir tiyatro sahnesi gibi serildi. Oyuncular ise birbirlerinden her anlamda farklı, hatta birbirlerinin tam

¹ Ali AKAY, İstanbul'da Rock Hayatı, 17

karşısında duran yaşamların temsilcisi oldular. Medyadaki haberlerle ise bu oyunun ikinci bir temsili yapıldı.

Ben bu oyunu televizyon ekranlarından izlediğimde, ilk işim ertesi gün Ülker Sokağa gitmek oldu. Buradaki olaylar başlamadan önce, o sokakta oturan birkaç travesti ve transeksüeli tanıdığım için, böylesi bir sorumluluğu hissettim.

Olaylar başlamadan, yaklaşık beş ay önce, transeksüel bir aktivist olan Demet'in evinde çay içerek yaptığımız sohbette gündeme gelen konular geçti aklımdan. Sokak çocukları için bir şeyler yapmak istiyorlardı. Para toplamaya karar vermişlerdi ama o parayla ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Ben ise, onlara sürekli erkek olarak kadın dünyasına girişin nasıl bir şey olduğunu soruyordum. Anlatamıyorlardı. Ya da buna vaktimiz olamamıştı.

Operasyon ertesi sokağa girdiğimde ise, bu sokağın artık onları barındırmayacağını, barındıramayacağını hissettim. Birçok cam kırıldı. Sımsıkı kapalı siyah perdeleri görünce, bir kısmının halâ burada olduğunu anladım. Demet'in perdeleri de sımsıkı kapalıydı. Polis arabalarıyla dolu olan sokağın hemen girişindeki binaya girdim, karanlık merdivenlerden çıkarak Demet'in dairesine ulaştım. Kapıyı defalarca vurmama rağmen kimse açmadı, sonra akıl edip kendi adımla seslenince, hiç tanımadığım bir travesti karşıma dikildi.

Kısa bir süre sonra, evlerden birinde oturup olayları dinlerken, yan binanın camları yeniden kırıldı. aşağıdan slogan sesleri geliyordu. Travestiler bana içeriye molotof kokteyli atıldığını söylediler.

Akşam olduğunda, ışıkları yakmadılar. Korkuyorlardı. Gitmemi istemediklerini, belki kendileri için güvence olabileceğimi düşündüklerini hissettiğim için o gece onlarla kaldım.

Sonraki günler de, dışarı çıkamayanlara simit, sigara vb. taşıdım. Kısa zamanda anlaşıldı ki operasyon, korkutmaya değil, onları sokaktan silip atmaya yönelikti. Yani sokak sürekli alev alev yanmıyordu ama her an her şey olabiliyordu. Sonuçta travesti ve transeksüellerin büyük bir kısmı sokağı terk ettiler. Sokağın girişinde Türk bayrağıyla örtülmüş büyük bir masa kuruldu. Masada oturanlar, bağıra çığıra konuşuyorlar ve gelene geçene laf atıyorlardı.

Ülkücü gençlerin sesini, gittiğim ilk günden beri, çeşitli aralıklarla duydum. Erkekteler. Maçlarda bağırıp rahatlayan fanatikleri andırıyorlardı. sonra yavaş yavaş sokağın giriş ve çıkışlarına çekildiler, karanlık çökünce sessiz "eylemler" yapmayı sürdürdüler. Bu eylemlerin sesi travesti ve transeksüellerin çığlıklarıyla duyuluyordu.

Ve kameraları gördüm. Ekranlardaki ilk görüntüleri, evimde bana sunan kameramanların sıkıntılı bekleyişlerini gözlemledim; olay isteyen, en küçük bir kıpırtıda hareketlenen bu insanlarla konuşamadım. Bu kameralardan ekranlara yansıyan görüntüleri ve gazete haberlerini kimi zaman Ülker sokakta kimi zaman kendi evimde izledim, okudum.

Travesti ve transeksüeller sürekli olarak "birileri de gerçekleri yazsa, bu sokakta dönen dolapları anlatsa" diyorlardı, ama bir gün bana "sen yazsana... bizim hakkımızda, ya da bu sokakta olup bitenler hakkında bir araştırma yapsana. Sosyolog değil misin?" dediklerinde kendimi ilk defa çaresiz hissettim. "Çaresiz" diyorum, çünkü içinde bulunduğum ruh halini daha iyi ifade edebilecek bir kelime yok. Araştırma bu çaresizlikle başladı.

Yapabilir miydim? Arkadaşlarının toplu şiddet karşısındaki mağduriyetine tanık olan, polise, medyaya, ülkücülere karşı oldukça kökleşmiş yargıları olan bir kadın nesnel olmayı becerebilir miydi? Belki bir

günce tutmak, bir roman ya da şiir yazmak daha kolay olabilirdi ama bir araştırma, benim tarafımdan yapılabilir miydi?

Araştırmacının tarafsız olması gerektiğine hiçbir zaman inanmadım. Spinoza'nın Kant'ın felsefi görüşlerini çürüttüğünden beridir sürüp giden tartışmalardan haberdardım. Bu nedenle, asıl olarak, "nesnellik" ve "hesap verebilirlik" ölçülerini tanıyordum.

O halde, mesele, tarafsızlıktan çok, tanıklıklarımın zihnimde yarattığı duygusal iklimin, beni, aynı zamanda "suç ortağı" olan arkadaşlarıma güzellmeler yazmaya, "özne" olan bir topluluğu "mağdur" ilan etmeye itebileceği tehlikesiydi.

Tüm bu sıkıntı ve kaygılarla araştırmaya başladım. Bunu her şeyden önce kendim için yaptım. Gösterilenin arka planını anlama gücünü kendimde geliştirebilmek için. Ülker sokaktaki hakikat, tüm hayatın karmaşık, temellerini henüz bütünüyle ortaya koyamadığımız denklemler yumağının kendi bağlamındaki yansımasıydı. Araştırma bu denklemlere hakim olmadığına göre, eksik kalacaktı. Bunu biliyordum. Ancak bu küçük alana tanıklığımla örgütleyeceğim büyüteç, tüm hayatın ipuçlarının sorgulanmasına ilişkin, daha sonradan sürdürülüp sonuçlar çıkarılacak bir deneyim olabilirdi. En azından, sokakta tanık olduklarımı anlamam için, gözlem yapmaktan daha fazla bir şeye, bilimsel bir çalışmaya gereksinim duyuyordum. Çünkü orada gerçekleşen olaylar, tarihsel ve toplumsal bir bütünlüğün uzantılarıydı. Belki de bu araştırma, yaşadığımız çok daha kapsamlı, bedelleri çok daha ağır olan çatışmaları ve onlar içindeki konumlanışımızı daha iyi anlamak için bir ipucu olabilirdi.

Diğer yandan, gerek travesti ve transeksüeller açısından, gerekse Ülker Sokakta yaşayan ve bu olay nedeniyle sokakla bağ kurmuş olan tüm insanlar açısından, yapılan araştırma ne ifade edecekti? Düşünsel olarak,

bilginin toplumsal yaşamdan kopmuş olmasına, yapılan çalışmaların, genellikle, insanları yaşadıkları üzerine ikinci kez düşündürmek yerine onları nesneleştirdiklerine inanıyordum. Bu araştırmada, yıllardır edinmiş olduğumuz alışkanlıkları aşabilecek miydim? Yoksa özellikle kadın araştırmacıların alternatif deneyimlerini bu çalışmaya akıtmayı başarabilecek miydim? Bu çalışma sonucu ortaya çıkacak bilgiyi, resmi kurumların kullanımına sokmak istemiyordum. Tersine, bilgiyi, araştırılan gruplarla beraber üretip beraber kullanmak asıl yöntem olmalıydı. Çünkü insanın, irade sahibi bir varlık olduğuna ve nesne olarak ele alınmaması gerektiğine inanıyordum. Dolayısıyla, çalışma sonunda, ortak bir eylem projesi çıkabilirdi. Yani sadece yaşananın bilgisini alan değil, bu bilgi arayışını kolektifleştiren, böylece yaşama da müdahale edebilen bir çalışma yapılabilirse, verilen emek, bana göre, anlamlı olacaktı.

Araştırma bittikten sonra, bu hedefe ulaşamadığımı görüyorum. Önüme çıkan ilk engel çatışmanın bir tarafı olan mahallelinin, polisin, ülkücülerin böyle bir araştırmaya ihtiyaç duymamaları, travesti ve transeksüellerle ortak bir düşünme sürecine girmeyi istememeleriydi. Travesti ve transeksüellerle birlikte ise, bu istem doğrultusunda ortak bir çaba sarf edildi. Ancak yeterli olmadı. Geline aşamada, bu araştırmanın, travesti ve transeksüellerin kendi yaşadıkları üzerine ikinci kez düşünmelerini sağlayabildiğini söyleyemiyorum. Bu hedefle başlattığımız, hatta ilk düşünsel çabalardan sonra, çözüm deneyimi olarak düşündüğümüz Sokak Sanatçıları Atölye çalışmamız², elimizde olmayan nedenlerden dolayı yarıda kesildi. Bu çalışmaya katılan Demet, Esmeray, Hande gibi arkadaşlar, bu süreçte ciddi bir sorgulama süreci yaşadılar. Benim kişisel olarak en büyük işlevim, onlara, bu konuda yapılmış olan tartışmaları taşımak olmalıydı. Bunda başarılı olamadım. Esmeray ve Demet kendi çabalarıyla eşcinsellikle ilgili bir çok kaynağa ulaştılar ve hala okumayı sürdürüyorlar.

² Daha büyük bir komplonun parçası olarak, polis burada bomba bulunduğunu iddia etti ve dağıttı.

Dolayısıyla, bir kez daha açığa çıktı ki, araştırmaya onların istemleriyle başlamış olmak, çalışmayı onlara ait kılmıyor. Sürekli ağır seks işçiliği yapmak zorunda olmaları, düzensiz yaşam biçimleri ve benim başka araştırmalar nedeniyle yurt dışında olmam, daha sonra da iki buçuk sene cezaevinde yatmam, kolektif bir çalışma geliştirmemizi engelledi. Bu nedenle, travesti ve transeksüellerin, araştırma içerisinde, kendi sözlerini kapsamlı ifade edebildiklerini söyleyemem. Araştıran- araştırılan ilişkisini en başından itibaren, ortadan kaldırmak istedim. Katılımcı gözlem ve atölye çalışması bu istemle gerçekleşti, mümkün olduğu kadar, çalışmanın her aşamasında, diyalog yöntemi kullanıldı ve travestilerin, transeksüellerin, gay ve lezbiyenlerin de sesleri, benim sesim kadar çıksın istedim. Bu noktada, sadece onların konuşmalarından alıntılar yapmak yerine, onların tanımlamalarını da, "bilim dili"nin beraberinde sunmaya çalıştım, araştırmanın çok dilli olmasını, farklı bakış açılarını ve ifade biçimlerini yansıtmalarını istedim, bu nedenle, bazı alıntıları yorumsuz bıraktım, ancak tüm bu çabalar, araştırmanın hedefi açısından yeterli olmadı. Dışlayanlarla ise böylesi bir ilişki bile kurulamadığı için, dışlayanın kendi davranışı üzerine düşünmesi değil, daha çok varolan tutumunu savunması gerçekleşti.

Bu araştırma oldukça uzun ve kavisli bir yolculuk oldu. Gündelik bilgiyle mesafeli durabilmekte zorlandım, iktidar ilişkisi kurmama adına, kendi gözlemlerimle travesti ve transeksüellerin anlatımları zaman zaman birbirine karıştı. Örneğin, travestiler tarafından anlatılan "eski Ülker sokaktaki dayanışma" anlatımlarının, abartılı bir nostaljiden öteye gidemediğini, araştırmanın ilerleyen aşamalarında görebildim. Oysa ilk başlarda, bu nostaljik anlatımlardan oldukça etkilenmiştim. Onların yaşamlarına olan yabancılaşma, heteroseksüel olmanın getirdiği "anlayamam" kaygısı, söylemlerini farklı bir çerçeveden yorumlamama yol açıyordu. Ülker Sokaktaki eski yaşamdan yeni duruma akan süreci, "İmparatorluktan Kaleye" başlığı ile anlatmam da bu etkilenmenin bir sonucuydu. Ardından,

travestilerin dillerinden düşürmedikleri “imparatorluk” sözünün ifade ettiği anlam değişti, hatta, onların kendi özgünlüklerinde her kelimeye yükledikleri anlam açığa çıktı ve söylemlerin yeniden çözümlenmesi gerçekleşti. Böylece bu alt başlığı kaldırdım.

Diğer yandan, Ülker Sokakta olup bitenleri görünen olaylar dışında, birkaç açıdan ele almaya çalıştım. Travesti ve transeksüeller eşcinsellik alt kültürü içinde yer alan özgün bir topluluktur. Ülker Sokakta yaşadıkları dışlanmışlık tekil bir durum değil, tüm alt kültürlerin iktidarla yaşadıkları bir gerilimin uzantısıydı. Özellikle cinsiyet temelinde gelişen bir alt kültür olan “eşcinsellik” ataerkilliğe karşı uzun süreli bir mücadele sonucu kimlik haline gelmişti. Travesti ve transeksüeller ise bu mücadele içinde ayrıksı kalmışlardı. Yaşadıkları dışlanmanın özgünlüğü de bu ayrıksılıkla bağlantılıydı. Özellikle Türkiye’de ataerkil iktidar yapısının özgünlüğü ve köklülüğü genelde eşcinsellik alt kültür, özelde de travesti ve transeksüeller açısından bambaşka sorunlar yaşatıyordu. Ülker Sokakta yaşanan müdahale ise bu zeminden beslenmekle birlikte, asıl olarak, Yeni Dünya Düzeni bağlamında, kentin yeniden düzenlenmesi ve Beyoğlu’nun bu kapsamda ele alınmasıyla bağlantılıydı. Yeniden yapılanan dünyada tehlikeli bir kuşatma içinde olan tüm alt kültürler gibi, gay ve lezbiyenler de “haz sektörünün” pazarı ve nesnesi olmakla karşı karşıyaydılar. Türkiye’deki travesti ve transeksüeller açısından ise, hem alt kültürel özelliklerinin yeniden yapılanma ölçüleriyle çelişmesi anlamında, diğer yandan da, buldukları mekanın, kendilerinden bağımsız olarak üstlendiği yeni işlev nedeniyle bir tehlike söz konusuydu.

Ülker Sokaktaki dışlama eylemine katılanların çeşitlilikleri ve bahsettiğim gelişmelerle doğrudan ilintili olmamaları, onları bu eyleme iten nedenleri ve motifleri sorgulamama yol açtı. İlk açığa çıkan gerçek, söylemleriyle gerçeklikleri arasındaki çelişkiydi. Bir diğer çelişki ise aynı zamanda dışlayanların trajedisiydi. Beyoğlu’nun yeniden yapılandırılması

için seferber olanlar, aslında kendilerini de dışlamış oluyorlardı. Çünkü yeniden yapılanan Beyoğlu, yeni standartlara göre yeniden biçimlenen eşcinsel kimliği belki kabul edecekti. Ama burada Hortum Süleyman'a, ülkücü gençlere ya da Güngör Abla'ya yer olacak mıydı? Bu soruları, Beyoğlu Güzelleştirme Derneğinin konumunun anlatıldığı bölümde cevaplamaya çalıştım.

Sön söz olarak ise, çözüme yönelik bir yaklaşımın vurgulanmasını yeterli buldum. Araştırmanın, bu yaklaşıma küçük de olsa katkı sağlaması dileğiyle...

2.) ATAERKİL DIŞLAMA VE EŞCİNSELLİK ALTKÜLTÜRÜ

2.1. İktidar Ve Dışlama Mekanizmaları

" Sömürünün doğasını anlamak için on dokuzuncu yüzyıla kadar beklemek zorunda kaldık; iktidarın doğasını ise bugüne dek henüz tam anlamıyla kavramış değiliz."³

İnsanı ve onun toplumsal tarihini sadece kapsadığıyla değil, dışladığı birlikte okumak gerekir. Yani toplumları, ulusları, kültürleri, toplumsal grupları ve bireyleri evet dedikleri kadar, hayır dedikleriyle de tanımlarız. Kabul ya da reddin nasıl biçimlendiği ise cevaplanabilir bir sorudur. Bireyin iki tutumdan birisinde bulunması, çeşitli nedenlerden dolayı, bilinçli ya da kendiliğinden olabilir. Asıl sorun, toplumsal ilişkiler içinde red ve kabul tutumunun iktidar olgusuyla iç içe geçmesi, "kabul"ü sindirmeye, kuşatmaya, "red"di ise, dışlamaya, sindirmeye, imhaya, hatta inkara dönüştürmesidir. Clastnes'in ifadesiyle "*her iktidar ilişkisi yapısı gereği baskıcıdır*"⁴. İktidar ilişkisinin olduğu her yerde red tutumu mutlaka bir şiddetle gerçekleşir. Burada şiddet, kaba zor anlamında ifade edilmiyor. Bir kişiye ya da toplumsal bir gruba, güç veya baskı uygulayarak, isteği dışında bir şey yaptırmak şiddet ise, bunun farklı biçimleri vardır. Dolayısıyla, şiddet, kişisel iktidar türlerinin çeşitli biçimlerinden kurumsal iktidarlara kadar uzanan bir yelpaze içinde, tahakküm kurmakla başlar. O halde nerede egemenlik ilişkisi varsa, orada şiddet vardır denilebilir. Dışlama, iktidarın bu şiddet biçimlerinden sadece biridir.

Dışlama, gruba kendi açısından türdeş olmayan, zararlı kabul edilen unsurların çeşitli yöntemlerle elenmesi anlamına gelmektedir. O halde dışlamanın olabilmesi için hegemonik durum şart olmaktadır. Toplumsal

³ Michel FOUCAULT, *Söylemin Düzeni*, 213

ilişkilerde ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal anlamda egemen olan gruplar kendi çıkarlarına uygun olan anlamları evrensel kılıp bunları tüm topluma mal ederler. Bu anlamlara uygun olmayan tüm tavır, tutum ve düşünceler sadece egemen gruplar tarafından değil, onların suç ortakları olan ezilenler tarafından da dışlanır. Çünkü hegemonya büyük ölçüde rıza gerektiren bir durumdur.

Gramsci'ye göre, egemen sınıflar kendi güçlerinin "yasal ve doğal görünmesi için halkın onayını kazanarak ve onu biçimlendirerek alt sınıflar üzerinde "toplumsal bir baskı" yani bir hegemonya kurarlar.⁵ Bu hegemonya sadece ekonomik ve politik alanda değil, aile, eğitim, din, kültür ve iletişim alanlarında sürekli olarak kendini yeniden üretir.

*Ama "bu hakim sınıfların bağımlı sınıfların yaşamlarının zihinsel içeriğini ayrıntılı bir biçimde biçimlendirdikleri ya da yasakladıkları için değil; bütün alternatifleri kendi düşünce şemasına çekerek, bütün çarpışan gerçeklik tanımlarını kendi kapsamları içinde çerçevelemeye çalışarak ve bunu da bir ölçüde başarmaları nedeniyle gerçekleşir."*⁶

Althusser'den etkilenen bir yaklaşım da toplumsal görüntüler arkasındaki gerçek ilişkilerin görülmemesinin, belirli insan, toplumsal grup ya da kurumların bilinçli olarak yaptıkları bir maskeleye operasyonu sonucu olmadığını vurgular. Buna göre, ideoloji bilincin altında işler. Bunun en etkili olduğu alan ise, ortak duydur. Ortak duyu muhakeme, tez, mantık ve düşünce gerektirmez, zaten mevcuttur; tamamen tanıdık ve yaygın bir biçimde paylaşılandır.⁷

⁴ Pierre CLASTNES, *Vahşi Savaşının Mutsuzluğu*, 58

⁵ Dick HEBDİGE, *Gençlik ve Altkültürleri*, 18

⁶ Meral ÖZBEK, *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*, 80

⁷ a.g.k, 80

Dolayısıyla dışlama eylemine her katılanın, bu eylemin hizmet ettiği ideolojiyle bilinçli bir ilişkisi vardır, denilemez. Dışlama bir dizi karmaşık ilişki ve sürecin sonucudur; bu nedenle akla bir çok soru gelir: Dışlayan dışladığının ne kadar dışındadır? Dışlamanın amacı ne olursa olsun içeriğindeki şiddet bir iktidar ilişkisinin sonucu değil midir? Dışlayan dışlarken kendisini kabul edilmiş mi hissetmektedir? Dışlamaya bilinçli bir iradenin etkisi nedir? Ya da dışlama içtepilerin etkisi altında mıdır? Dışlamaya katılan bireyin red ve kabul ölçüleri ne kadar bilinçlidir? Yoksa birey toplumsal, kurumsal ya da kişisel konumunu sürdürmek ya da toplumsal uyum oranını geliştirmek için mi böyle davranmaktadır? Buradaki ana motivasyonları ortaya koyabilmek için her bir olayı tek tek çözümlenmek gerekmektedir.

Örneğin Sartre'a göre, Yahudi karşıtlığı, Yahudi karşıtının kendisiyle ya da içinde bulunduğu durumla ilgili alçaltıcı bulduğu şeylerin sorumluluğundan kendini kurtarmasına yardımcı olur. "Yahudi karşıtı, dünyanın yanlış ya da eksik bir düzen içinde olduğunu keşfetmekten korkar. Çünkü o zaman bir şeyler geliştirmek ya da değiştirmek gerekecektir. Bunun sonuncu da, insanın acı verici ve sonsuz bir sorumluluğu sırtlayan, kendi yazgısının efendisi olarak ortaya çıkmasıdır. İşte bu yüzden Yahudi karşıtı, bütün sorumluluğu Yahudiye yükler." Ayrıca Sartre Yahudi karşıtının sertliğinin altındaki gizli inancın kötülükten sonra uyumun geleceği olduğunu savunur. Bunun yanında, Sartre, dışlama eylemine katılanlarda bir başka güdünün gelişebildiğini ekler. Burada, iyilik adına, kötülükle savaşa adına, hedefe her şeyi yapabilme durumu gerçekleşebilir. Bu meşrutiyet içinde bir çok güdü, bilinç altında açığa çıkmamış çeşitli, tepkiler kendini konuşturabilir.

Örneğin, yaşama, sisteme yabancılaşarak ona boyun eğen ve bu belirsizliğin içinde sıkışan insan büyük korkularla doludur. Bu nedenle, hayatını sürdürmek için güç maskesi takar. Böylece, bu zıtlık içinde kısıp

kalır. Bir hedef karşısında ise ikili bir imkan gelişir. Birincisi suçluyu netleştirip kendini kabullenmek, diğer bir deyişle ötekiyi göstererek kendi kimliğini belirginleştirmektir. İkincisi ise, yabancılaştırmanın, toplumsal ve politik yaşam içinde iradeleşip özne olmanın, dolayısıyla kendini belirsiz tehlikelere karşı açık hissetmenin gerginliğini şiddete dönüştürerek, bunu suçlu görünen hedefe yöneltip boşaltma imkanıdır. Ve bu esnada, psikolojide "yer değiştirme" olarak adlandırılan bir savunma mekanizmasının gerçekleşmesi mümkün olur.

Birbirleriyle girift olarak iç içe geçmiş toplumsal çelişkiler içinde her eylemin ya da eğilimin karşısını ürettiğini, hatta bunu kendi içinde barındırdığını kabul edersek, her bir dışlama ya da sindirme olayının genel toplumsal egemenlik ilişkileriyle nerede bütünleşip nerede çeliştiğini ortaya koymak zorundayız. Vurgulamış olduğumuz gibi, bir olayda bir araya gelen grupların aynı eyleme yükledikleri farklı anlamlar kimini iktidarla daha da bütünleştirirken kiminin de çelişkilerini derinleştirmektedir. Ancak bu öznellikler bir yana ortak eylemin kendisi de bireyler üstü olarak incelenip çözümlenmelidir.

Raymond Williams'a göre, her belirli dönemde örgütlenmiş, yaşanan hakim ve etkili olan, tanımlanması uygun merkezi pratikler, anlamlar ve değerler sistemi vardır. Bu hakim kültürel sistem statik bir yapı değil, sürekli bir içine alma süreci oluşturur. Eğitim kurumları başta olmak üzere, belirli kurumlar aracılığıyla değişik sınıfların yaşam koşullarına içkin olan anlamlar ve değerler içerisinden yalnızca bazıları "vurgu için seçilir". Bu merkezi çekirdek dışında kalan anlam ve değerler sürekli olarak yeniden yorumlanır, sulandırılır ya da hakim kültür içindeki öğeleri destekleyecek ya da en azından karşıt olmayacak biçimlere konulur. Hakim sistem, böylelikle kendisine karşı pratikleri, anlam ve değerleri içine alabilmek için sürekli olarak kendini yapmak zorundadır. Dolayısıyla dışlayanla dışlanan arasında kültürel ve ahlaki anlamda net bir ayırım çizmek söz konusu değildir. Her

dışlanan grup için, mutlaka hakim kültürün, hakim ideolojinin dışındadır, diyemeyiz. Böyle olsa da olmasa da, her dışlama ilişkisi aynı zamanda bir egemenlik ilişkisidir. İktidarda olan, diğerini ya kendi kurallarına uymaya zorlamış, ya dışlamış ya da yok etmiştir.

Burada daha çok, söz konusu olan, bu dışlama eylemlerinin hangi durumlarda hangi mekanizmaları kullandıkları ve bu mekanizmaların ekonomik, politik, kültürel, sosyal alanlardaki iktidar mekanizmalarıyla ideolojik arka planda bütünleşip bütünleşmedikleridir. Diğer yandan bir o kadar önemli olan, dışlanan grubun egemen ilişkiler içinde nerede durduğu ve bu ilişkilerin biçimlendirdiği bir alt kültür, iradi ya da kendiliğinden direnen bir alt kültür yaratıp yaratmadığıdır.

Ülker Sokakta, mahallenin nüfus toplamı olarak bütünsel toplum ile, o bütünsellikten "kopmuş" toplumsal grup arasındaki çatışma, bir alt kültürü oluşturan travesti ve transeksüellerin önce kuşatılması, sonra da dışlanması biçiminde geliştirilmiştir. Bunun karşısında travesti ve transeksüellerin tavrı ne olmuştur? Onları dışlanmanın özne olmayan kurbanları olarak değerlendirmek doğru mudur? Egemen kültürel örüntülerin temsiliyetiyle ortaya çıkarak Ülker sokakta ittifak kuran toplumsal gruplar karşısında alt kültürel bir bütünlük kazanmış olan travesti ve transeksüellerin direnişleri ya da savunma mekanizmaları nasıl olmuştur? Foucault'nun iktidarın işleme mekanizmalarına dair yaklaşımları düşünülürse; "tabi grupların alt politikası" olarak tanımlanabilecek alt kültürlerin söylemleri ile kamusal söylemin sanılanın ötesinde bir işlevsel bütünlük oluşturduğu tezi Ülker sokakta hayat bulmuş mudur? Bu soruları yanıtlayabilmek için iktidar ve alt kültür kavram ve ilişkilerini anımsamak yararlı olacaktır.

2.2.) İktidar ve Alt kültür

*"Bir oyun oynuyorlar. Oyun oynamadıkları üzerine bir oyun oynuyorlar. Şayet onlara onlar olduklarını göstersem, kuralları yıkacağım ve beni cezalandıracaklar. Onların oyununu oynamalıyım oyunu gördüğümü görmeksizin."*⁸

Alt kültürlerin egemen kültürel yapıyla arasındaki çelişkinin niteliği, toplumsal yapının ve her alt kültürün oluşum tarihinin özelliklerine bağlı olarak farklılıklar gösterir. Alt kültürler mekan, sınıf, statü, etniklik, dil, cinsiyet, yaş, ideoloji, din gibi farklı faktörler çerçevesinde birbirlerinden oldukça farklı anlam ağları ve yaşam pratikleri oluştururlar.

Raymond Williams, bütün toplumsal pratikleri, tek bir praxis'in, yani genel insani faaliyet ve enerjinin çeşitli biçimleri olarak görür.⁹ Bu algılama biçiminde, kültür sadece üst yapısal bir olgu değildir. Ve bu kültürel alanın tüm öğeleri özdeş değildir, içinde birbirleriyle çatışma halinde olan farklı kültürler vardır. Bu hakim kültürel yapı dolayısıyla statik değildir, tersine sürekli bir içine alma mekanizması işletir. Her toplumda hakim kültür sistemine dahil olmayan çok fazla değer sistemi, alt kültür vardır. Alt kültürler, hakim kültür açısından bir karşı alandır. Hakim kültür genel siyasal ve ekonomik düzenin içinde geliştiği için, onun egemenliğinin sistemle ilgili işlem ve anlamları vardır. Dolayısıyla alt kültürlerin hakim kültüre karşı direnişleri aynı zamanda sistem karşıtı bir nitelik taşır. Bu karşı direniş alt kültürlerin doğrudan doğruya ortaya koydukları bir şey değildir. Başkaldırı dolaylıdır ve kendini en çok üslupta dışa vurur. Üslubun oluşumu sistemin düzenine karşı, herhangi bir alanda, herhangi bir nedenle işlenen

⁸ R. D.LAING, *Yaşantının Politikası*, 195

bir "suç"la başlar. Bu suç varolan uyumsuzluğu kalınlaştırır ve ona ayrı bir dinamik kazandırır. Suç yeni jestleri beraberinde getirir ve üslup biçimini alır.

Üslup, alt kültürler açısından bir silahtır. Hakim kültürün normalleştirme, uyumlulaştırma, rehabilite etme sürecini bozduğu durumda anormal sayılır. Bir sapmanın işareti olarak kabul edilir. Bu ise çoğunluğu kızdırır. Birlik, uyum, konsensüs gibi değerlerin hakimiyetinde olan çoğunluk tarafından kuşatılır. Bundan sonra ya dışlanır ya da düzene sokulur.

Hebdige'e göre, her alt kültür, üslubunu toplamsal varoluş hammaddesinin farklı işlenişinden alır. Bu hammadde ise ham değildir. Dolayımıdır. İdeolojiyle sarmalanmıştır.¹⁰ Dilin bu farklı işlenişi, hakim ideolojinin yıpratılmasıdır. Ve bu açıdan tehlikelidir. Ama bu tehlike tek başına yıkıcı değildir. Çünkü alt kültürler ayrıcalıklı biçimler değildir. Sistemin üretim ve yeniden üretim döngüsünde içerilirler. Ayrıca kitle iletişim araçlarıyla ve kültür endüstrisiyle kuşatılmışlardır. Bunlar alt kültürel direnişleri egemen anlamlar içine yerleştirirler. Yani bir sindirim sistemi görevi görürler. Bu kurumlar, sistemin kültürel ve zihinsel savunma mekanizmaları arasındadır. Egemen kültüre karşı direnişe geçen bir üslup ortaya çıktığında hemen harekete geçerler. Ya bu üslubu aşağılar, ya evcilleştirir, ya da bir görüntüye, bir palyaçoya dönüştürebilirler. Üslup böylece etkisiz hale gelmiş olur.

Ama alt kültürel gereksinimler hep sürer. Böylece direnişin de sürekliliği olur. Sürekli yeni formlar, yeni biçimler altında devam eder. Dolayısıyla, her alt kültürel çıkış, belli sorunlara kendi özgünlüğü içinde çözüm getirir. Her alt kültür ortak bir üsluba başka anlamlar yüklerler. Bazen en sıradan nesnelere bile o alt kültürel alanda bambaşka anlamlar yüklenip

⁹ Bkz. (6), ÖZBEK, 77

¹⁰ Bkz. (5), HEBDIGE, 60

çok aykırı bir kimliği ifade edebilir ve kendi direnişini başlatabilir. Ama yine de kültür endüstrisi tarafından kuşatılıp piyasaya düşürülebilir.

Rolf-Scwenater'e göre *"İdeal kültürler toplumsal bütünü değerler sistemiyle diyalektik olarak bağlidırlar; (ama) bu toplumsal bütüne tam olarak uyumu da önlerler."*¹¹ ve *"dönüşümleri normalleştirme sürecini bozarak 'doğaya' karşı çıkarlar. Bu dönüşümler sessizce çoğunluğu kızdıran, birlik ve uyum ilkesine karşı çıkan ve konsensüs mitiyle çelişen jestler ve davranışlardır."*¹²

Bu çerçevede, egemen sınıf ile hakim kültürün çifte eklemlenmesi diyalektiğinde gelişen biçimler olan alt kültürlerin bir kısmı gönüllü, akılcı, bilinçli ya da siyasi özellikler taşıırken, bir kısmı da kendiliğindenci ya da gönülsüz denilebilecek bir varoluş yaratırlar. Dolayısıyla bunların hakim yapıyla olan çelişkileri birbirlerinden oldukça farklıdır. Akılcı ya da politik denilebilecek alt kültürler, sistemin karşısında bilinçli olarak direnirler. Bu direniş kimi zaman kendi iktidarını yaratmak, kimi zaman da kendine sosyal yaşam alanı sağlamak için gerçekleşir. Bu hedefler o alt kültürün iktidarla olan diyalektik ilişkisini ve ortaya çıkan yaşam pratiklerini doğrudan belirler. Ama hiç bir durumda, egemen kültürün hegemonyası mutlak kültürel egemenlik anlama gelmiyor. Dolayısıyla bu hegemonyaya rağmen o alt kültür ya da o kültürel örüntü kendini var ediyor ama geliştiremiyor, yayılmak istediği zaman da egemen kültüre çarpıyor ve genellikle şiddetin bir biçimine maruz kalıyor. Bu şiddetin düzeyi, yöntemi, aracı, meşruluğu ise hakim kültürel yapının özellikleriyle ve alt kültürel oluşumun neyi ne kadar "bozduğıyla" ilgilidir.

Ülker sokakta travesti ve transeksüeller şiddeti çok boyutlu olarak yaşadılar. Bu şiddet hangi çelişkilerin sonucudur? Ülker Sokakta dışlanmış

¹¹ a.g.k., 5-10

¹² a.g.k., 21

olan travesti ve transeksüeller hangi alt kültürel özelliklere sahiptirler? Nasıl bir kültürel örüntü içinde kendilerini var etmişlerdir? Buldukları coğrafyada, hakim olan iktidar yapısıyla ne tür çelişkiler yaşamaktadırlar? Bu çelişkiler karşısındaki tutumları nelerdir? Bu soruları yanıtlamadan önce, travesti ve transeksüellik, cinsiyet temelinde oluşmuş bir *alt kültür* olan eşcinsellik kapsamında incelenebilir.

2.3. Cinsiyet Temelinde Gelişen Bir Alt Kültür : Eşcinsellik

"ondaki her şey parlak bir yüzeydir: saklı, gizli, esrar yoktur..."

Kendi cinsini sevmek, cinsel birlikteliği kendi cinsiyle tercih etmek olarak bilinen eşcinsellik nasıl olur da bir alt kültür olabilir? Cinsel yönelim alt kültürel gruplaşmada temel bir etken sayılabilir mi? Evet, eşcinselliğin temelinde cinsel yönelim vardır. Ancak eşcinselliğin ayrı bir alt kültürün belirleyici niteliği olması doğal bir cinsel yönelim ayrışmasından kaynaklanmamaktadır. Cinsel ilişkilerin biçimi ve yöntemi üzerinden bir yaşam tarzının, söylemin ve üslubun gelişmesi bize daha çok cinselliğin nasıl bir toplumsal kuşatılmışlık ve belirsizlik içinde olduğunu göstermektedir.

Cinselliğin güç ve iktidar ilişkilerini besleyerek siyasal anlamlar taşıdığı tarihimizde ve çağımızda, bir cinsel tercihten başka bir şey olmayan eşcinselliğin maruz kaldığı ataerkil dışlama, hakim cins kimlikleriyle girdiği çelişki ve çatışmalar, ona sosyal ve siyasal anlamlar katmıştır. Eşcinsellik yüzyıla yakın bir süredir ayrı bir toplumsal kimlik, daha da uzun süredir ise tüm dünyada ayrıt edilebilen alt kültürel grup özelliğidir.

Eşcinselliğin ne olduğu ise oldukça tartışmalı bir konudur. Çeşitli bilim dalları, eşcinselliği kendi yöntemleriyle incelemişlerdir. Nörobilimciler ve fizyologlar eşcinselliğin biyolojik temellerini, davranış bilimciler ergenlik öncesinden, hatta bebeklik döneminden itibaren insan cinselliğinin "öncellerini", evrimci biyologlar eşcinselliğin genetik evrimini farklı bakış açılarıyla araştırmışlar, yine zoologlar hayvanlardaki cinsel ilişkileri model olarak alarak insan eşcinselliğiyle karşılaştırmışlardır.

Milliyet Gazetesi'nin 14.06.1985 tarihli şu haber de zoologların bu tür araştırmalarına bir örnektir:

"Tayvan'ın başkenti Taype'deki hayvanat bahçesinde bulunan üç erkek zürafanın dört yıl önce öldüğü, o tarihten beri yalnız yaşayan erkek zürafaların sonunda eşcinsel davranışlar gösterdiklerini bildirdi."

Zoologlar, fizyologlar ve biyologlar tek hücreli yaratıkların kendi kendilerini döyledikleri noktasında şimdilik fikir birliği içindedirler. Yine bazı solucanların erselik oldukları, hatta eşcinsel eğilim taşıyan hayvanların oldukça yoğun olduğu, örneğin erkek kedilerin cinsel ilişlerde bulunabilmeleri için kendi cinsleriyle bir temasta bulunması gerektiği v.b. bulgular yaygınca bilinmektedir. Bu tür bulguların örnekleri çoktur. Ancak söz konusu insan olduğunda, eşcinsellik çok sorunlu bir kavram haline gelmiştir. Eşcinsellik tanımları özellikle psikiyatri ve psikoloji alanlarında çok tartışmalıdır. Sosyologlar ve antropologlar ise eşcinselliği toplumsal bağlam içinde incelemişlerdir. Özellikle yirminci yüzyılın son çeyreğinde, sosyal bilimler alanında yapılan tartışmalarda, biyolojik cinsiyet ya da cinsiyetteki biyolojik değişkenler ne olursa olsun, insanın cins kimliğinin, dolayısıyla bu çerçevede oluşan kişiliğinin ve çevresiyle kurduğu ilişki biçiminin toplumsal olarak oluştuğu, bu nedenle kadınlığın, erkekliğin ve eşcinselliğin toplumsal cins kimlikleri olduğu görüşü ağırlık kazanmıştır. Buna göre cins kimlikleri doğaya çeşitli düzeylerde bir yabancılaşma süreci yaşarlar; dolayısıyla

kökeni ne olursa olsun, insanın cins kimliğine niteliğini veren toplumsal yapıdır, toplumsal yaşamdır. Eşcinsellik de bu bakış açısıyla incelenir, eşcinselliği yaratan toplumsal nedenler, eşcinselliğin kültürel ve kimliksel özellikleri, toplumsal yapı içindeki konumları vb. incelenir. Örneğin, eşcinselliğin, cinselliğin tüm biçimlerinde olduğu gibi farklı kültürlerde farklı anlamlar kazandığı ön kabulünden hareketle, çeşitli toplumlarda eşcinsel yaşamın, eşcinsel kültürel oluşumların, eşcinsel söylemlerin özellikleri üzerine araştırmalar yapılır. Farklı yöntemler ışığında sürdürülen bu araştırmalar birbirinden oldukça farklı çözümler geliştirirler. Bu farklılaşma sadece sosyal bilimlerde değil, tüm bilimsel çalışmalarda, hatta tüm görme ve söyleme biçimlerinde gelişir. Çünkü nereden ve hangi bakış açısıyla ifade edilirse edilsin, her konuda olduğu gibi, eşcinsellik üzerine söylenen her sözde ideolojik bir bakış açısının farklı yansımaları vardır.

Eşcinsellerin büyük bir çoğunluğu ise “eşcinselliğin nedenleri” üzerine yapılan araştırmaları ciddi bir eleştiri konusu yapmaktadırlar. Bu anlama çabasının arkasında, genel olarak, “eşcinselliği normal bir davranış olarak görmeme” zihniyetinin yattığını düşünmektedirler. Örneğin Psikiyatrist Sinan Düzyürek’e göre, “eşcinsel olduğunu nasıl ve ne zaman anladın” sorusu kredisizm ve heteroseksist yükünlük taşımaktadır. Kimine göre eşcinsellik bir tercihtir, kimine göre kişinin psiko-fiziksel kaderini bir tercihe dönüştürebilmesidir. Genet’inin ünlü sözü ise günümüzde eşcinseller tarafından oldukça benimsenmiştir:

“Eşcinsel olduğumu anladım. Tamam, bu panik yaratacak bir şey değil. “Nasıl” ve “neden” soruları gereksiz. Gözlerimin neden yeşil olduklarını merak etmek gibi.”

Bu araştırma da, genel çerçevenin içinde, eşcinselliğin neden ya da nasıl oluştuğundan çok cinsel yönelimden kaynaklanan bir özelliğin nasıl

olup da alt kültürel gruplaşmanın temel özelliği haline geldiği sorusunun cevabına gereksinim duymaktadır.

Foucault sürekli olarak "**eşcinsel olmaya çalışmalıyız**" dediğinde bedensel olanı da içeren ama onun çok ötesinde bir durumu işaret ediyor olmalıydı. Buna göre, eşcinsellik sadece farklı bir cinsel yönelim değil, eşcinsellerin kendi yarattıkları kültürel ve politik yaklaşımların sonucu olan yaşam biçimleriydi. Araştırma öncesinde görüşlerini aldığım bir gay ise bu görüşü şöyle ifade ediyordu: "*Bizler yalnızca yatak odasında değil, her zaman ve her yerde gayiz. Yani eşcinsellik yatak odasının ötesinde bir şeydir*" Kendisine "*kadınlık ve erkeklik de öyle değil mi?*" diye sorunca, kabul ediyor ama eşcinselliğin çok daha özgün bir varoluş biçimi olduğu görüşünde ısrar ediyordu:

"Genet ne diyor: 'eşcinsellik, eşcinseli yasa dışı bir konuma yerleştirdiği için onu toplumsal değerleri yeniden gözden geçirmeye zorlar' Ben de öyle düşünüyorum. Eşcinsellik sadece cinsel yönelim değildir, bir yaşam biçimidir. Kadınlık ve erkeklik de sadece biyolojik durumlar değildir, toplumsal kategorilerdir, ama eşcinsellik hakim toplumsal kategorilere rağmen kendisini var etmeye çalıştığından tüm kurumları karşısında buluyor. Bu nedenle de yaşamın her alanında farklılaşmak zorunda kalıyor. Aynı bir alt kültür haline gelmesi de bundan kaynaklanıyor".

Onun bu görüşleri, Kaos dergisinde, yine bir eşcinsel olan Gaye Efendisiz tarafından da savunulmuştur:

"Eşcinsellik bağımsız bir varoluş olarak bir karşı duruştur.(...) Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetin üstüne toplumsal kadınlık ve erkeklik olarak kurulmuştur. Bu anlamda erkeklik ve kadınlık birer

*toplumsal kategori olarak ortaya çıkar ve insana doğumdan itibaren dayatılır*¹³

O halde, birey biyolojik cins konumundan vazgeçince, toplumsal cinsiyet konumunu kaybetme riskine girmektedir. Bu vazgeçiş sadece kadın iken erkek olmanın ya da erkek iken kadın olmak istemenin ötesinde, kendi cinsel kimliğini yeniden tanımlama arayışı da olabilir. Bu anlamda, erkek eşcinseller için "kadınlara özenirler" , kadın eşcinseller için erkeklere özenirler düşüncesi varolan toplumsal cinsiyet rollerini değişmez ve meşru gören bir zihniyetin ürünüdür. Yani eşcinsellik iki kategoriden birini seçmek değil, farklı bir kategoride varolma, ya da kategorilerin dışına çıkma arayışı da olabilir. Bu kadar ileriye gidilmediği durumlarda da, yani varolan cins kimliklerini kabul edip birinden diğerine geçen transgender olma halinde bile büyük bir tepki doğuyorsa, cins kimliklerinin toplumsal işlevi ciddi bir sorgulamayı hak etmektedir. Kadınlık ve erkeklikten beklenenlerin birisini bile yerine getirmeme, toplumsal sistemlerin en önemli ayaklarından biri olduğu anlaşılan cins kimliklerini sarsma anlamına gelmekte ki bu da, farkında olsa da olmasa da, eşcinseli toplumun dışına itmektir. Öyle anlaşılıyor ki kadınların erkeklerle kurdukları cinsel ilişki biçimi toplumsal kurumların işleyişiyle bir biçimiyle bağımlıdır. Bu ilişki biçiminin değişmesi, toplumsal ve siyasal bir çok kurumu harekete geçiriyorsa, kadın ile erkek arasındaki cinsel ilişkinin derin bir toplumsal ve siyasal çelişki barındırdığını söyleyebiliriz.

Bu çelişkilere bir de kültürel çelişkiyi eklemek yerinde olabilir. Firestone'a göre, cinsel rol ayrımı insan yaşantılarını da ikiye bölmüştür: erkekler ve kadınlar gerçekliğin bu apayrı yarılarında yaşamaktadırlar. Kültür de bunu yansıtır. İki arasında sürekli bir diyalektik etkileşim olsa da,

¹³ Gay'e EFENDİSİZ, "Eşcinsellerin Kurtuluşu Aynı Zamanda Heteroseksüelleri de Özgürleştircektir", 3

kadınlar ve erkekler ayrı kültürel üretimler gerçekleştirmişler, erkekler ise kendi egemen kültürlerini tekleştirerek, insana ait, evrensel vb. kılmışlardır. Firestone bu değerlendirmeye birlikte çift cinsli sanatçılardan bahsetmiştir: *“Proust, Joyce, Kafka çapındaki yazarlar bunu ya kendilerini kadınla bedensel olarak özdeşleşerek (Proust), ya iki cinsi ayıran çizgiyi imgelemlerinde aşarak (Joyce) ya da bu ikilikten hemen hiç etkilenmeyen imgesel bir dünyaya çekilerek (Kafka) başarmışlardır.”*¹⁴

Türkiye’de eşcinsel olduğunu açıkça ifade eden şair Murathan Mungan da bu ikiliğe vurgu yapmıştır:

*“Bana kadın-erkek ilişkisi kadar sentetik hiçbir şey gelmiyor. Kadın-erkek ilişkisi bence bir ütopyadır, gerçek bir yalandır. Aradaki duvarlar tıpkı sınıf ilişkileri gibi yıkılmadığı sürece bu sürüp gidecektir. İki ayrı dünyada toplumsal belirlenimlerle büyümüş, birbirine çok kapalı iki dünyanın bir araya geldiklerinde ürettikleri dünya, işte Kırk Oda’nın masalları”*¹⁵

Kültürü *“insanın düşünebildiklerini, yapabileceklerinde gerçekleştirme çabası”* olarak tanımlayan Firestone, egemen kültürün erkeklere ait olduğunu savunmaktadır. Eşcinsellik bu kültürle çeliştiği için erkek egemenliğin tüm kurumlarını karşısında bulmaktadır. Yoksa eşcinselliğin cinsel yaşam anlamında erkeklerin çıkarlarına zarar vermesi söz konusu değildir. Tersine, hemcinsiyle ilişki kurmak tarihin en eski dönemlerinden beri erkeklerde yaygındır. Hatta ekonomik, siyasal, askeri iktidara sahip olan erkeklerin genç erkeklerle açıktan kurdukları ilişkiler bilinmektedir. Erkek eşcinselliğinin en yaygın olduğu Yunan, Girit, İspanyol, Kelt, Arap ve Norman kültürlerinin aynı zamanda savaş kültürünün en çok geliştiği toplumlar olması da dikkate değerdir. Ama bu kültürlerde, erkeklerin kendi

¹⁴ Shulamith FIRESTONE, *Cinselliğin Diyalektiği*, 177

¹⁵ Murathan MÜNGAN, *“Sözcüklerin Büyülü Prensi”*, 29

aralarındaki ilişkiler her boyutta erkekliği besleyen, hatta kadını dışlayan normlar altında yapılmakta, üstelik aile yapısına zarar vermemektedir. Heteroseksüel ilişki, egemenlik ilişkilerinin geçerli olduğu her toplumsal sistemin temel kurumu olan ailenin en önemli ögesidir. Dolayısıyla, heteroseksüel ilişki cinsler arası iktidarı sürdürmüş ve hakim kültürün taşıyıcısı olmuştur. Egemen erkeklik, eşcinselliğin bir tercih haline gelip alt kültürel özellikler taşımasına karşı tutum geliştirmiştir. Çünkü eşcinsellik, kadın ve erkek arasındaki gerilimli iktidar ilişkisinin taşıyıcısı olmamasıyla farklılaşmıştır. Bu ise kültürel ve ideolojik bir parçalanma oluşturmuş ve bulunduğu her zeminde kendi üslubunu geliştirmiştir. Farklılığın oluşturduğu dışlanma, ilk aşamada cinsel ve sosyal arayışlarla bir araya gelen eşcinselleri kendi aralarında dayanışmaya, ortak tavır geliştirmeye ve birlikte yaşam alışkanlıkları geliştirmeye itmiştir. Böylece bir alt kültür olarak eşcinsellik alanı egemen kültürün çatışma zemini haline gelmiştir.

Erkek egemen kültür anlayışının bir diğer özelliği de düalist bakış açısidir. Bunun en tipik örneklerinden biri kültür-doğa ayrımıdır. Bu ayrım da kültür, doğadan bağımsız, salt akıla dayanan bir düzeyde ele alınır. Doğa ise kadına aittir, ya da onunla özdeşir ve egemenlik altına alınmaya muktedirdir. Erkek kültürü, doğa da kadını temsil ediyorsa, eşcinsellik neyi temsil etmektedir? O, hem sembolik hem de gündelik açıdan kökleşmiş doğa-kültür, kadın-erkek vb. dualizmleri parçalayan bir karşı kültür değil midir? Eşcinsel alt kültürünün biyolojik olanla toplumsal olanın iç içeliğini sergilemesi bu sorunun olumlu yanıtına bir örnek olabilir.

Eşcinsel alt kültür, hakim erkek egemen kültüre karşı hem düşünsel alanda, hem de düşünce alanından tamamen uzak olarak, yaşam alışkanlıklarında örgütlenen bir kanser hücresi gibidir. Hakim kadın erkek ilişkilerindeki ve rollerindeki farklılaşma yaşamın tüm hücrelerine yayılan, yıkıcı bir tehdit olarak da düşünülebilir.

2.4. Ataerkilliğe Karşı Eşcinsel Kimlik Mücadelesi

"Erkeklik zor bir şey. Hiçbir kadın topluma kadın olduğunu kanıtlamak zorunda değildir. Oysa bir erkeğin topluma erkek olduğunu kanıtlama sınavlarından geçmek zorunda kalması hoş ve imrenilecek bir şey değil.(...) Sürekli rekabete, üstünlük kurmaya ..., sebepsiz öfkelere, duygu bastırmalarına dayanan bir dünya"¹⁶

Eşcinseller, dünyanın her yanında kimlik mücadelelerini verirken kendilerini "ataerkilliğe" karşı konumlandırıdılar. Bu mücadeleyi verenlerin yüzde doksanının erkek olması bile ataerkilliğin sırf kadın ile erkek arasındaki çelişkiyle sınırlı kalmadığını, temelini buradan da alsa, toplumsal, siyasal, kültürel egemenliğin zihinsel niteliği olarak anlaşıldığını, dolayısıyla erkek - egemenliğe karşı mücadele veren biyolojik erkeklerin ataerkilliğe sembolik bir anlam yüklediklerini gösteriyor.

Feminist tartışmalarda da tek tek erkeklerin iradelerinden bağımsız bir kavram olarak tanımlanan ataerkilliğin daha çok sembolik yönü ele alınıyor. Lloyd'un ataerkilliğin toplumsal cinsiyetler arası ilişkileri aşan bir durum olduğunu, dolayısıyla kadınsılığın ve erkeksiliğin tüm yaşam anlayışında varolan bir ayırım olduğunu savunması, özellikle Spinoza'ya yaptığı vurgularla birlikte düşünülürse eşcinsellerin karşı olduklarını ifade ettikleri ataerkilliği tarif ediyor.

"Erkeklik metaforu, düşüncelerin felsefi olarak dile getirilişlerinde ve akıl ideallerinin derinliklerinde gömülü olan bir metafordur. Ve kendimizi, erkek veya kadın olarak görme biçimlerimiz

¹⁶ a.g.m, 29

*üzerinde köklü etkisi olan akıl yürütme biçimlerimizin oluşturucusudur."*¹⁷

Lloyd' a göre, aklın erkekliği tam olarak ne cinsiyetten, ne de toplumsal cinsiyetten gelen bir şeydir. "Söz konusu olan özne, ne erkeklerdir, ne de kadınlar; sadece kavramlar veya ilkelerdir. Bu, simgelerin işleyişiyle ilgili bir erkekliktir". Cinsel ayrımın toplumsal örgütlenişinde kadınsı olan, basitçe dışlanmamış; kadınsılığın içeriği bu dışlama yolu ve süreçleriyle oluşturulmuştur.

Tartışmalar farklı çerçevelerde sürmüştür, özellikle ataerkillikle cins kimlikleri arasındaki ilişki sorgulanmaya çalışılmıştır. Her ne kadar ataerkillik, kadınların ve erkeklerin iradelerinden bağımsız, siyasete ve sosyal yaşama egemen olan zihniyetin sembolik ifadesi olduğu yaygın bir görüş olsa da, "erkek kimliği"nin, egemen kültürle iç içe geliştiği için kadın ve erkek cinslerine kendini dayatma biçimleri üzerinde sıkça durulmuştur. Bu görüşe göre, erkek egemenlik, erkeği de kadını da o sosyal sınıfın, o kültürel bağlamın da etkisiyle kendi egemenlik ölçülerine göre şekillendirir. Bu erkeklik tarafından belirlenen cins çerçevesi "insanca" diye tanımlanarak kadın ve erkeğe benimsetilir. Çeşitli nedenlerden dolayı, bu rolleri, kurumların dayattıkları biçimde oynamayanlar ise kurulu düzen için yük, hatta tehlike haline gelirler. İşte dışlama, imha, kapatma, asimilasyon, bu durumda, hegemonik toplumsal, siyasal ve kültürel yapı tarafından geliştirilir.

Connel'in bu tartışmalara katılırken geliştirdiği yorum eşcinsel hareketin "erkek egemenlik" olarak tarif ettiği "sistemle", diğer yandan erkek ve kadınlarla eşcinseller arasındaki ilişkiyi anlamak açısından bir yol açıyor. Connel erkek egemenlik yerine "hegemonik erkeklik" kavramını kullanıyor. Ona göre, hegemonik erkeklik daima kadınlarla ilgili olduğu kadar, ikincil

¹⁷ Genevieve LLOYD, *Erkek Akıl*, 8

konuma itilmiş çeşitli erkeklik biçimleriyle ilgili olarak da inşa edilmektedir ve farklı erkeklik biçimleri arasındaki etkileşim ataerkil toplumsal düzenin ayrılmaz bir parçasıdır.¹⁸

Connel'in "hegemonik erkeklik" kavramında "hegemonya" fiziksel ve kaba gücü değil, özel yaşamın ve kültürel süreçlerin örgütlenmesine sızan, toplumsal güçler oyununda kazanılan toplumsal üstünlük anlamına gelmektedir. Yani Connel salt erkeklerin kadınlar karşısındaki üstünlüğünden bahsetmez. Ona göre kültürel hegemonya 'erkeklik'le sembolize ediliyor ve hegemonik erkekliğin kamusal olduğu vurgulanıyor.

Ülker Sokak, ataerkil şiddet biçimleriyle hegemonik erkekliğin nasıl iç içe yürüdüğünün küçük bir örneğini yaşadı. Bu şiddeti sadece erkekler yürütmedi, tersine travesti ve transeksüellere karşı geliştirilen örgütlü dışlama eyleminin öncüsü bir grup kadındı. Connel'in bu noktada geliştirdiği iki önemli kavram bu süreci anlamak açısından da yararlı olabilir: "*Tabi kılınmış erkeklik*" ve "*ön plana çıkarılmış kadınlık*". Connel'a göre, hegemonik erkeklik ve ön plana çıkarılmış kadınlık, tüm kadınlar ve tabi kılınmış erkeklerle bağlantılı olarak inşa edilir.¹⁹

Connel bir adım daha atıyor ve çağdaş hegemonik erkekliğin en ayırt edici özelliğinin heteroseksüellikle, diğer yandan evlilik kurumuyla sıkı sıkıya bağlantılı olduğunu, dolayısıyla, tabi kılınmış erkekliğin en önemli biçiminin de eşcinsellik olduğunu söylüyor. (249)

Fakat "tabi kılınmışlık", kavramın da çağrıştırdığı gibi, daha önce kadınlar için vurgulanan suç ortaklığını da içeriyor. Daha önce kültürel hegemonya üzerinde dururken, hegemonyanın rıza gerektiren yönü, egemenle tabi olan arasında nasıl bir iç içelik ve karşılıklı etkileşim

¹⁸ R. W. CONNELL, *Toplumsal Cinsiyet Ve İktidar*, 245

¹⁹ agk, 248

yaratıyorsa, hegemonik erkeklik ile tabi kılınmış erkeklik arasında da aynı etkileşimin olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, erkek egemenlik, genel hegemonik zihniyeti ifade eden bir simge olarak kullanılırsa, toplumsal erkeklik ve kadınlık öğelerinden kopuk değildir. Kadınlar ve erkekler, bu zihniyetin hem mağduru, hem de suç ortaklarıdır.

Ülker Sokak bu suç ortaklığının trajik bir örneğidir. Suç ortaklığı varsa, suç nedir ve kimler tarafından, neden, nasıl işlenmiştir? Diğer yandan, Connel'in tabi kılınmış erkeklik kategorisinde ifade ettiği gaylerin, diğer yandan lezbiyenlerin, travesti ve transeksüellerin erkek egemenlikle yaşadıkları toplumsal çelişkinin nedeni nedir?

Bu sorulara feminist tartışmalardan ve eşcinsel yazından etkilenecek verilebilecek ilk cevap ataerkil sistemin kendisini var edebilmesi için, kendi varlık zemininin, yani bedenler arası geleneksel ilişki biçiminin sürmesi gerektiğidir. Kadınların bedenleri bu nedenle bin yıllardır denetim altındadır. Kadın ile erkek arasındaki ilişki biçimi, özellikle aile kurumu, ataerkil sistemin kendisini yeniden ürettiği temel bir alandır. Eşcinsellik bu ilişki biçimini bozmaktadır. Bir önceki bölümde cinselliğin politik yönüne yapılan vurgu, burada bir kez daha tekrarlanırsa, cinsiyetler arasındaki geleneksel cinsellik ilişkilerinin dışına çıkıp alt kültürel bir toplumsal grup haline gelen eşcinsellerin sadece Ülker Sokakta değil, dünyada da neden dışlandıkları, erkek egemen sistem tarafından neden kuşatıldıkları ve gelinen aşamada neden sistemle bütünleştikleri daha kolay anlaşılabilir. Bu sürecin nasıl yaşandığını ve eşcinsel alt kültür gruplarının, dünyada ataerkil dışlama karşısında verdikleri kimlik mücadelesini düşünerek Ülker Sokakta yaşananları anlamaya çalışmak, benzerlikleri, paralellikleri, farklılıkları ve sonuçları ortaya koyabilmek açısından yararlı olabilir.

2.4.1. Ataerkil Dışlama Tarihi ve Eşcinsellik

"onlar ki bir sevdayı hala bir suç gibi yaşayanlar azaltarak kendilerini büyüyorlar bir ayazda"²⁰

Eşcinsellerin dışlanma tarihi, aynı zamanda ataerkilliğin kendi gelişim sürecini izlemek açısından da ilginçtir. Eşcinsellik tarihin son yüzyılında tanımlandı, daha önce de erkek kimliğini yıkan, zorlayan, parçalayan değil, tersine onu güçlendiren bir sınırdaki tutuldu. Dolayısıyla eşcinselliğin dışlanma tarihi hep kaba zora dayanmadı. Ama ataerkil sistem, eşcinsel ilişkinin en çok yaygın olduğu toplumlarda bile aile kurumunu zedeleyecek en küçük bir yaşam biçimine izin vermedi.

Avustralya'da da bazı yerli kabilelerce genç erkeklerin tam erkeklığe erişebilmek için geçici olarak kadınlardan vazgeçmek ve sürekli olarak yaşlı erkeklerle cinsel ilişki kurmak zorunda oldukları çeşitli antropolojik araştırmalarda ifade edilir.²¹ Yine Pers, Isparta, Kartaca, Çin ve eski Meksika uygarlıklarında çok yaygın olan eşcinselliğin devletçe açık biçimde onaylandığı bilinir. Bunlar sadece birkaç örnektir. Şamanizmden Zerdüştlüğe dek benzeri birçok örnek verilir. Tevrat, İncil ve Kur'an da eşcinsellikten söz edilmesi, o dönemlerde de bu olayın varlığını ortaya koyar. Çeşitli kaynaklara, bugüne kalan anlatılara göre, kendi cinsiyle ilişki kurmak açık ya da gizli bir çok toplumda yaygındır, ama bunların hiç biri erkeklığe karşı bir tehlike yaratmamış, tersine onu güçlendirmiştir.

Diğer yandan, kadınların kendi aralarında aynı tür ilişkilere girmesi baştan beri kabul görmemektedir. Kadınların annelik ve eş olma dışında ne cinsel, ne de sosyal bir ilişkiye girmelerine hemen hemen hiçbir toplumda

²⁰ Murathan MÜNGAN, *Osmanlı'ya Dair Hikâyat*, 44

izin verilmemiştir. Savaşan erkekler, düşünen erkekler, sosyalleşen, siyasallaşan erkekler ise, kendi uygarlıklarını kurduklarında, başka türlü bir deneyim yaşamasına izin vermedikleri kadını hem dışlamışlar ve hem de kendi aralarında geliştirdikleri ortak yaşamın içinde çok zengin deneyimler biriktirmişlerdir. Bilgi iktidarına sahip hegemonik erkekliğin kadınlarla ayrı, tabi kılınmış erkeklerle ayrı bir cinsellik yaşamaları ve her ikisinin işlevlerini birbirine kesinlikle karıştırmamaları önemlidir. Hatta Platon Şölen adlı kitabında iki ayrı ilişkiyi tanrısal dayanak anlamında bile ikiye bölmüştür. Buna göre kadınlarla ilişkiyi simgeleyen avam Aphrodite ve erkek-erkek ilişkisini simgeleyen erdemli Aphrodite'dir. Kadınların Yunan toplumundaki aşağı rolü düşünülürse, aşkın erdemlisinin neden erkeğe karşı geliştiği kolayca anlaşılabilir. Kadın cinselliği evlilikle birlikte, eş olma konumlarına doğru yönlendirilmek durumundadır. Dolayısıyla sıradan Aphrodite sadece çocuk doğumu için gereklidir. Çünkü kadınlar soylu bir ilişkiyi sürdürebilecek kapasitede değildirler. Yüce Aphrodite ise, felsefi, politik, yaşamsal paylaşımların bedensel boyuta sığramasıdır. Geliştiricidir. Soyludur. Hoca öğrenci ilişkisini de kapsayan bu aşka *sokratesvari aşk*²² da denir. Saygı uyandırır. Hatta zaman zaman imrenilir. Ataerkilliği beslediği için egemen kurumlar tarafından herhangi bir şiddete maruz kalmaz. Ünlü yasa koyucu Salon bile, bu beraberlik tarzını, felsefi yüceltelerinden sıyrarak çamurlara savurmuş olsa da desteklemiştir: "Çenede tüy bitmedikçe/güzel oğlan seveceksin".²³ sözü ona atfedilir. Onun desteklediği, çenelerinde tüy olmayan, yani hiyerarşi ilişkisinin sürebileceği, "tabi" statüsündeki erkeklerdir. Onlar da tıpkı kadınlar gibi hegemonik erkekliği güçlendirmektedirler.

Görüldüğü gibi, erkeklerin kendi aralarında kurdukları cinsel ilişki, ne aileyi, ne erkek kimliğini zedelemekte, tersine erkek egemen kültürü kendi

²¹ Claude Levi STRAUSS, *Yaban Düşünce*, 114

²² VOLTAIRE, *Felsefe Sözlüğü*, 31

²³ a.g.k., 31

içinde beslemektedir. Gerçekten de Yunan kültüründe genç oğlanlarla aşk üzerine yoğun ve önemli bir tarih vardır. Ama bu tarih ünlü bir aşk destanı, bir aşk edebiyatı yaratmamıştır. Çünkü tüm genç oğlanlar erkektirler ve delikanlılık aşamasından geçtikten sonra, hem bir genç oğlana hem de bir kadına sahip olacaklardır. Dolayısıyla, bir başka erkekle girdikleri ilişki kalıcı değildir, bu ilişki temelinde bir ortak yaşam, aileyi andıracak bir birliktelik düşünülemez. Örneğin en önemli Yunan tanrılarında Apollon eşcinsel olarak bilinir. Bu, onun açısından aşağılatıcı değil soyutlaştırıcı, güçlendirici bir durumdur. Burada hemen akla erkeklerin uzun savaş dönemleri boyunca yaşadıkları bağlılıklar, duygusal yakınlaşmalar, fedakarlıkta, cesaretle, dayanışmada bütünleşmeler ve tüm bunların terbiye edilmeyen güdüsel ihtiyaçları şekillendirmesi, renklendirmesi gelmektedir. Büyük savaş yoldaşlığı, büyük acıların paylaşımı büyük ruhsal arkadaşlığı geliştirmiştir. Birbirleri için ölüme gitmek, bir başkasını ölümüne girdiği yolda yalnız bırakmamak, büyük bir düşünceyi, etkili bir ideolojiyi paylaşmak ve bu yolda ortak bir çok deneyime sahip olmak erkek dünyasındaki bireylerde yoğunlaşan duyguların derinleşmesine yol açmıştır. Dolayısıyla, yüce olan, erkeklerin geçici aşklarıdır, bu aşk aynı zamanda dostluğun, yoldaşlığın bir uzantısıdır. Dolayısıyla, erkeklerin kendi aralarında kurdukları cinsel ilişki, ayrı bir yaşam kültürü yaratmak bir yana, erkek kültürü besleyen bir niteliktedir.

Diğer yandan, bu ilişki biçiminin farklı bir etkisi, cinselliği üreme dışı bir alana kaydırması olmuş, bu nedenle bir süre sonra ataerkil sistemin en önemli kurumu haline gelen aileyi tehdit etmeye ve buna kurumun ekseninde gelişen ahlaki sistemden dışlanmaya başlamış ama yerleşik bir kültür haline geldiği için yok edilememiştir.

Özellikle tek tanrılı dinler kadın ve erkeğin birbirini tamamlayan anatomik yapılarından yola çıkarak cinselliğin tek doğal yolunun heteroseksüel ilişki olduğuna inanmışlardır. Bu uyumun da düzenleyicisi

Tanrı'dır. Bu tanrı, insanı çoğalmaya, kendini yeniden üretmeye yükümlü kılmıştır. Bu da ancak heteroseksüel ilişiyile mümkündür. Ayrıca dinler , bir ideoloji, bir yaşam düzenleme sistemi olarak algılanırsa, cinselliği neden kontrol altına almak istedikleri daha iyi anlaşılabilir. İlk dinler dahil, tüm dinlerde bir ideolojik yaşam öğretisi vardır. Feodalizm bu öğretiyi toplumsal ve siyasal yapısının temel anlayışı haline getirmiş ve kendisini bu temelde oluşturmuştur.

Kısaca, Ortaçağ'a dek eşcinsellik, hem yüce hem de sıkıntılı, imkansızlıkları ve kimi zaman da büyük arayışları, hatta isyanları içinde barındıran bir ilişki biçiminde olmuştur. Bu döneme dek, ailenin toplumsal ilişkilerin, toplumsal üretim sisteminin merkezine oturmamış olması önemlidir. Ortaçağ'da yoğunlaşan feodal sistem, hem üretim, hem de yaşam merkezine aileyi oturttuğu, üretim biçimini de ancak bu aileyi çevreleyen bağımlılık ilişkileriyle sürdürme zorunluluğu olduğu için, cinsellik de bu çerçeveye uygun yaşanmaya başlanmıştır. Bu dönemde karı-koca evliliği yeni erdemın sembolü olmuştur. Dinlerin, özellikle kural ve kaideleriyle öne çıkarak yaşamı düzenleyen resmi ideoloji haline gelmeleri, düşünsel ve pratik anlamda her alanda büyük bir baskıyı örgütlemiştir. Bu dönemin eşcinselliği çağrıştıran en önemli sözcüğü *Sodomî*dir. Sodomî, cinsel sapkınlık, cüzzam veya spermi üreme dışında boşa kullanan her türlü davranışı ifade etmekle birlikte, genel olarak eşcinselliği tanımlıyordu. Ancak eşcinsellik bu baskıların gölgesinde hiç geri adım atmıdan sürmüş, özellikle Rönesans'la birlikte, Avrupa'nın sanatsal ve gündelik yaşamında açıktan dile gelir olmuştur. Eşcinsellik, daha sonraki yıllarda da, Leonardo da Vinci'den Shakespeare'e dek, Aslan yürekli Richard'dan II.Eduard'a, eşcinselliğin yasal olmasını savunan Voltaire'den masalcı Anderson'a, Moley Dick'in yaratıcısı Melville'e, istemeden evlendiği söylenen Tchaikovsky'ye, eşcinsellik yüzünden hapse giren Oscar Wilde'a kadar da döneme damgasını vuran ve toplumsal onayı kazanmış şahsiyetlerde sık rastlanan bir özellik olmuştur. Ancak bunun karşısında gelişen siyasal

tedbirler çok keskin olmuştur: Örneğin 538 yılında Roma İmparatoru Justinien, kıtlık, veba ve depremden eşcinselliği sorumlu tutan bir hüküm çıkarmıştır. 1260'da Orléans hukuk okulu "lezbiyenlerin" klitorisinin alınmasına karar vermiş, 16.yy.'da İngiltere'de Kral VIII. Henri, eşcinselliğin bir cürüm olduğunu ve ölümlerle cezalandırılması gerektiğini bildirmiştir. 19. Yy.da Napoléon kanunlarıyla yönetilen Avrupa ülkelerinde eşcinsellikle ilgili kriminal davalar sona ermekte birlikte 1861'de kadar İngiltere'de eşcinsel ilişkiler ölümlerle cezalandırılmaktaydı. Avrupa ülkeleri arası karşılıklı etkileşimlerin de etkisiyle, bir süre sonra, İngiltere'de eşcinsellere yönelik ölüm cezası en fazla on yıl süreli hapis cezasına çevrildi.

Modernleşme, her alanda olduğu gibi, cinselliğin üzerinden de kalın bir haleyi çekip yere fırlatmış. ve "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" mantığını salt ekonomide değil, sosyal ve siyasal yaşamda da mubah kılmış, bunu da özgürlük adına yapmıştır. Özgürlük bir yana, bu yaklaşım ne ölçüde bir serbestliktir? Kapitalizm açısından her şey işlevi oranında serbesttir. İşlevli olmayan, yararlı olmayan her şey marjinalleştirilir, anormal görülür ve dışlanır. Kapitalizm aynı biçimde, eşcinselliği de bir kullanım alanına dönüştürmüş, burjuva ailesini, kent yaşamı ve güvenliğini, kısacası egemen kültürü tehdit etmediği sürece, onu bir tampon kurum gibi çalıştırmaya başlamıştır. Kapitalist sistem, kaçamakları hiç bir zaman reddetmemiş, hatta bir kapma aygıtı gibi çalışarak onlarla beslenmiştir. Ama her ilişki kullanıma dönük olduğu için en kapsamlı ataerkil iktidarı da o gerçekleştirmiş, kullanabileceğini kullanmış, geriye kalanı dışlamış, yok etmiş, asimile ya da marjinalize etmiştir. Diğer yandan, modern iktidar bilgiye dayanmaktadır. Bu nedenle, önce gizli saklı ne varsa ortaya dökmüş, bu nedenle yatak odalarının mahremiyetini bile bozmuştur. Gizli olan su yüzeyine çıkmış ya da çıkarılmış, kutsallık akla teslim olmuştur. "Akıl" ise kârin hizmetindedir: Eğer, önceden gizli gizli yapılan, görmezden gelinen cinsel fanteziler bir özgürlük alanı olarak nitelenebilirse, şimdi, adı özel olan ne varsa açıktadır ve aklın denetimi altındadır.

Bu konuda Foucault şöyle diyor:

*"Burjuva toplumu çarpıcı ve çatlak bir toplumdur. Söz konusu olan beden ve cinsellik üzerine kurulan iktidar türüdür .. Cinselliği başından savmaya çalışmaz, hızla iktidarın birbirini güçlendirdiği helezonlarla cinsellik çeşitlerini kendine çeker, baraj kurmaz, azami doygunluk uzamları oluşturur"*²⁴

Foucault'nun da belirttiği gibi, modern çağ, klasizimden itibaren cinselliğe farklı bir iktidar yöntemiyle yeniden el koymuştur: Aklın aşkı ve akıl bozukluğunun aşkı. Modern zihniyete göre; eşcinsellik ikincisine aittir. Yani deliliğin alanındadır Meşru aşk ise bildik mekândadır: Anne-baba odası. Gerçi kapitalist gelişmelerle birlikte, alt ve üst yapıdaki sarsıntılar aile kurumunu da oldukça hafifletmiştir. Ama bu hafiflik onu daha da sağlamlaştırmıştır. Tanımlanan, aslında burjuvazinin iki yüzlülüğüdür. *"İlle de meşru olmayan cinselliklere bir yer ayırmak gerekiyorsa, en iyisi bu cinselliklerin şamatalarını başka yerde yapmalarındır"*²⁵ anlayışı, üretimin değilse bile, kârın devreye girdiği bir mekanı kast etmektedir. . Dolayısıyla, sistemin dişleri aile kurumu sayesinde, istenilen ivmeye döner, fahişelik tampon kurumuyla da yağlanır.

Kapitalizm ve modernleşme, aynı zamanda, ideolojik merkezi kiliselerden üniversitelere taşınmış, eşcinselliğe ilişkin egemen söylem buralarda üretilmeye başlanmıştır, eşcinsellere yönelik gündelik tutumlar, üniversitelerde hakim olan 'doğrulara' dayandırılmış, üniversiteler egemen kültürün yeniden üretilmesinde temel ayaklardan biri olmuş, buralardaki yargılar esas alınarak kurallar belirlenmiştir. Dolayısıyla, ataerkil dışlamanın bir boyutu da bilimsel alanda gerçekleşmiştir.

²⁴ Michel FOUCAULT, *Cinselliğin Tarihi*, 53-54

²⁵ Michel FOUCAULT, *Deliliğin Tarihi*, 10

XIX. yüzyılın ilk demografı, antropologları ve psikiyatristleri eşcinsellik bir yana, cinselliğe değinmek zorunda kaldıkları zaman bile, okuyucuların dikkatini böylesine bayağı ve boş şeyler üzerine çektikleri için af dilemeleri gerektiğini düşünüyorlardı. Eşcinsellik bu nedenle uzun bir dönem meşru araştırma konusu olarak bile görülmedi. İlk bilimsel teoriler ise, bir hastalık çeşidi olarak kabul edilen eşcinsel davranışın nedenleri üzerine odaklandı. Daha önceki bölümlerde de vurgulandığı gibi, bu konuda pek çok sav öne sürüldü ama eşcinselliğin bir anormallik olduğuna ilişkin ortak anlayış uzun bir dönem bilimsel çalışmalara hakim oldu. Moreau, Kraffedding, Deutsch, vb. bir çok psikiyatrist eşcinselliği kalıtsal ya da çevresel faktörlerin bir sonucu olarak değerlendirmişler, bu konuda çeşitli varsayımlar öne sürmüşlerdir. Freud'un bu konudaki yaklaşımı ise dönemine göre cesaretli sayılabilir: Freud herkesin doğal olarak biseksüel olduğunu savunmuş, ama hemen ardından eşcinselliğin gelişimdeki duraklamadan köken aldığını²⁶, aynı zamanda oedipus kompleksinin yetersiz çözümlenmesinden kaynaklanan bir anormallik olduğunu öne sürmüştür.²⁷ Freud'den sonraki psikanalistler, Freud'ün kalıtsal biseksüalite nosyonunu reddederek, eşcinselliği, özellikle de lezbiyenliği tedavi gerektiren patolojik bir durum olduğu görüşünde hemen hemen birleşmişlerdir. Örneğin Deutsch lezbiyenliği şöyle tanımlamıştır: "Sadist annelik, yetersiz babalıktan kaynaklanan sapkınlık".²⁸ Psikologlar, eşcinselliğin çocukluktan, gelişim sürecinden kaynaklanan yönlerinin yarattığı sonuçları devre dışı bırakmanın yollarını ararken, psikanalistler bilinç altındaki temel çelişkileri açığa çıkarıp çözmeye, psikiyatristler ve genel tıpçılar ise bu sorunu hormon ilaçları, sinir ilaçları, hatta soğuk oturma banyoları, kastrasyon, sterilizasyon, pudental sinirin kesilmesi, EKT, abstinsans ve aversiyon vb yöntemlerle tedavi etmeye girişmişlerdir.

²⁶ Refhan Balkan SOLUKÇU, *Journal of Sex and Marital Therapy*, 8

²⁷ Gatrell NANETTE, "Yalnız Bir Kadın Olarak Lezbiyen", 12

²⁸ a.g.m., 12

Bilim insanlarının bu yöntemlerle tedavi etmeye çalıştıkları eşcinsellik Hitler tarafından daha kökten bir anlayışla ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır: ÖLÜM.

1936'da kürtajla ve eşcinsellikle mücadele için özel bir SS birimi kurulmuştur. Bununla da kalınmamış, Almanya'da, Avusturya'da, İtalya'da, İspanya'da ve faşizmin hakim olduğu bir çok ülkede, politik iktidarlar, bilimsel çevrelerle de işbirliği içinde olarak, eşcinsellerin toplumun doğal yapısını bozduğunu iddia etmişler ve onları ya hemen öldürmüşler, ya da toplama kamplarına göndermişlerdir. Toplama kamplarında ise pembe üçgenle işaretlenen eşcinseller gaz odalarına ya da fırınlara gönderilen ilk grupların içinde yer almışlardır.

Faşizmin siyasal anlamda güçten düşmesinden, uzun yıllar sonra bile, bilimsel araştırmalar eşcinselliği patoloji olarak değerlendirmeye devam etmiş, özellikle lezbiyenliğin toplumsal anlamda dışlanmasında büyük bir rol oynamışlardır. 1954'de Caprio'nun "narsistik bir otoerotizm uzantısı" olarak değerlendirdiği lezbiyenlik bir çok kuramcı tarafından erkeklere olan tepkiye, reddedilme korkusuna, tecavüze, tacize ya da ebeveynlere karşı hissedilen çelişkili duygulara bağlanmıştır. Diğer yandan, dönemin sosyalist tartışmalarında da, eşcinsellik, "burjuva sapkınlığı" olarak değerlendirilmiş ve devrimden sonra tedavi edilecek bir hastalık olarak görülmüştür. Eşcinsel söylem içinde, bugün *homofobi* olarak adlandırılan ve eşcinsellik karşıtlığının da ötesinde, buna duyulan tepki, korku, vb. anlamında kullanılan bu anlayışın uzun yıllar bilimsel, siyasal, kültürel anlamda iktidarda olması, eşcinsel yönelimli bireylerin ergenlik dönemlerinde, ciddi sıkıntılar yaşamalarına, zorlanmalarına, çelişkilerle boğuşmalarına neden olmuştur. Homofobik değerlendirmelerle yüklenen eşcinsel birey kendisini sadece bir sapkın değil, açılmadığı için muhtemelen iki yüzlü bir insan gibi hissetmiştir. Eşcinsellerin, bazı sanatsal çalışmalar dışında kendi yaşadıklarını ifade edememeleri, kendi deneyimleri üzerine ikinci kez düşünüp bunları bilimsel

araştırmalarda dile getirememeleri, tam tersine sürekli nesneleştirilmeleri, onları kendi kendilerini de dışlar hale getirmiştir. Soyadını vermeyen Cengiz isimli bir eşcinselin Kaos GL dergisindeki şu yorumu bu belirlemeye bir vurgu olabilir:

*"Eşcinseller kendilerine yabancılaşmıştır. Çünkü salt bu egemen kültür kavramları içerisinde kendilerini anlamaya çalışmaktadırlar"*²⁹

Firestone ise, bilimsel, kültürel, siyasal, sosyal yaşamdan dışlanan eşcinsellere ilişkin yıllar önce şöyle bir yorum yapmıştır:

*"Günümüzde eşcinseller, yalancılıklar içinde gelişen engellenmiş cinsellik düzeninin aşırı kurbanlarıdır"*³⁰

Eşcinseller kurban mıdır? Bu soru daha önceki bölümlerde de sorulmuş ve kurban olanın aynı zamanda suç ortağı ve direnen olduğu vurgulanmıştı. Bu vurgu tekrarlanabilir ve özellikle modernleşmeyle birlikte eşcinsellerin kurban değil, kimlik mücadelesi veren, bu mücadelede oldukça önemli mesafeler kat eden alt kültürel bir toplumsal grup olduğu belirtilebilir. Eşcinsellerin dışlanma tarihi, özellikle kapitalizmin gelişmesinden sonra aynı zamanda bir direniş tarihine dönüşmüştür. Dolayısıyla, dışlanma tarihini tek boyutlu olarak ele almak, eşcinsellerin özne olmağını varsaymak olur ki bu varsayım hiçbir toplumsal grubun doğasına uygun değildir. O halde, modernleşmeyle birlikte eşcinsellerin verdikleri kimlik mücadelesinin kısa bir özeti bugün eşcinsellerin ve Ülker Sokakta dışlanan travesti ve transeksüellerin varolan tutumlarının değerlendirilmesi açısından yararlı olabilir.

²⁹ CENGİZ, "Eşcinsel Kültürün Doğuşu", 18

³⁰ B.k.z..(14), FIRESTONE, 69

2.4.2. Modernleşme ve Eşcinsel Kimlik Mücadelesi

*"Bırak bana anlatma imkansız sevgimizi
Sevmek bir çok şeyi göze almaktır"³¹*

"Nihayet kararımı verdim ve ona eşcinsel olduğumu söyledim. O da beni olduğum gibi sevdiğini söyledi. Üzerimdeki büyük ağırlık kalkınca bir gece ona sarılarak, ona aşık olduğumu söyledim. Göz yaşlarımı tutamıyordum. kendimi bütünleyebildiğime inandığım tek varlığın yanında acı çekiyordum. Dakikalarca konuşmadan ağladık. O da böylesi içten bir sevgi anlatımıyla hiç karşılaşmamıştı ama ikimizin de yapabileceği bir şey yoktu. Ama o geceden sonra her şey eskisinden daha güzel gelişti. (...) Ondan öğrendiğim en önemli şey, bir aşkın cinsellik yaşanmadan da insana neler kazandırabileceği oldu."³²

"Coming out" , "come out of the closet" ya da "dolaptan dışarı çıkmak" olarak adlandırılan bu deneyim eşcinsellerin kimlik mücadelesinin özel alana yansımaları olarak değerlendirilebilir. Cinsel ilişki amaçlı açılmadan farklı olarak "coming out" cinsel edimi aşan bir kimlik ifadesi olarak gelişmiştir. "Coming out" bu nedenle modern çağa aittir.

Modern çağ insanı kimlik sahibi yapmıştır. Modern insanın cebindeki kimlik kartında yazılanların dışında, birden çok kimliği vardır. Modern insan bu kimlikleriyle tanımlanır, toplumsal, kültürel, siyasal, hatta ekonomik ilişkilerini kurarken bile bu kimlikler rol oynar. Ulusal, kültürel, cinsel, sınıfsal, dinsel vb. farklılıkları ifade eden bu kimlikler, modernleşmeyle birlikte,

³¹ Murathan Mungan'a ait "Olmasa Mektubun" isimli bir şarkı sözünden alınmıştır.

³² Yasemin ÖZALP, "Artemis'in Tapınağı", 14

birdenbire ortaya çıkmamış, geçmiş ve güncel iktidar ilişkilerinin belirleniminde ve bunun karşısında geliştirilen direnişlerle iç içe olmuştur.

Eşcinsellik de, modernleşme sürecine dek, bir kimlik özelliği taşımamış, üstelik hakim cins kimliklerine karşı konumlanmadığı için, alt kültürel öğelerini de egemen kültürün sınırında, onun ölçülerini büyük oranda kabullenerek oluşturmuştur. Ancak kapitalizmle birlikte ortaya çıkan bazı toplumsal gelişmeler eşcinselliğin ayrı bir kimlik olarak kendini tanımlamasının imkanlarını yaratmıştır. Üretimin aile kurumundan kopması ve toplumsallaşması, cinselliğin da aileden kopmasına, hatta önemli bir araç haline dönüşmesine yol açmış, dolayısıyla, bu dönemden sonra bireysel yaşam kurma imkanları da gelişmiştir. Ayrıca, gebelik önleme teknolojisinin gösterdiği gelişme, cinsel özgürlük düşüncelerinin de önünü açmıştır. Yani bu aşamadan sonra, cinsel haz zorunlu olarak gebelikle sonuçlanmayacaktır. Bu da kadın - erkek ile doğa arasındaki ilişkiye yeni bir özgürlük boyutu kazandırmış, yani hem kadın, hem de eşcinsel hakları açısından önemli bir mevzi yaratmıştır. Diğer yandan, aileye yüklenen yeni işlevlerin ve bu kurumun yeniden ve daha güçlü bir biçimde kutsanmasının yarattığı çelişkiler, sadece eşcinseller için değil, farklı sosyal grup ve bireyler için de yeni mücadele alanları oluşturmuştur.

Özellikle feminist cephede, kadınlar, ulusal vb. ölçülerde "yaratılmış" kadın ve erkek cins kimliklerine karşı mücadeleye girişmişlerdir. Cins kimliklerinin oluşumundaki zeminin gizli, çarpıtılmış, maskelenmiş, bastırılmış da olsa taşıdığı derin çelişkiler, kadınlar açısından bir çıkış noktası olmuştur. Kadınlar, sadece erkekleri değil, kendilerini, egemen kültürü, siyaseti ve sosyal yaşam kurumlarını da sorgulamışlar, bu sorgulama sonucunda her alanda örgütlü ve bireysel mücadeleler geliştirmişlerdir. Diğer yandan, egemen kültüre karşı zencilerin, sömürge halkların, çeşitli alt kültürlerin gelişen mücadelesi gerek akademik alanda,

gerekse sosyal ve siyasal alanda önemli sarsıntılara yol açmış, eşcinsel alt kültür ise bu sarsıntılar arasında kendi kimliğini aramıştır.

Oysa “eşcinsellik” sözcüğü 1869’a dek kullanılmıyordu bile. Üstelik bu kavram ilk defa bir suç tanımlarken oluşturulmuştu. Kuzey Alman federasyonu için hazırlanan yeni ceza kanununda aynı cinsten kişiler arasındaki cinsel ilişkinin suç sayıldığı bölüm tartışmaya açılmasının ardından, Karl Maria Kerteby bir broşür hazırladı. Yasa tasarısını eleştiren bu broşür, halen eşcinsel kimlik mücadelesi tarihi açısından önemli sayılmaktadır.

Dünyanın ilk erkek eşcinsel dergisi ise 1896’da “Der Eigene” (Özel İnsanların Birliği) adıyla yayınlandı. Bu yayın artık eşcinsellerin en azından bir kısmının, alt kültür halinde birikmekten çok, yirminci yüzyılın başlarına doğru, bir kimlik arayışı içinde olduklarını göstermektedir. 1897’de Magnus Hirschfeld adlı Yahudi kökenli bir Alman doktor, eşcinsellere yönelik ayrımcılığa karşı Bilimsel-Yardımsever Mücadele Komitesi’ni kurdu. Bu komite özellikle Almanya’da bir alt kültür halinde gelişen eşcinsel alt kültürün direnişine destek amaçlı çalışmalar yürüdü. Almanya’da daha açık ve yaygın olan eşcinsellik İngiltere’de daha gizli geliyordu. Burada da Oscar Wilde davası gizli eşcinsellerin kendi yaşadıkları üzerine düşünceleri ve güven kazanmalı açısından tarihi olarak değerlendirilir. 1895’de gerçekleşen ve Oscar Wilde’in hapis cezası almasıyla sonuçlanan dava, eşcinselliği gündeme getirmekle kalmadı, Wilde’in eşcinselliği bir kimlik, bir yaşama biçimi, bir felsefe olarak savunması, bu savunmaların elden ele dolaşmasına ve ilk eşcinsel gruplaşmalar içinde okunup tartışılmasına yol açtı. 1921’de kurulan ve öncülüğünü yine Hirschfeld’in yaptığı, daha sonra Naziler tarafından yakılacak olan “Seks Araştırmalar Enstitüsü” ise ideolojik, hukuksal ve sosyal alanda kapsamlı bir mücadele başlattı. Bu dönemde, Avrupa’nın büyük şehirlerinde, erkek eşcinsel barları gittikçe yaygınlaşıyordu. Kadınlar hiç bir konuda erkekler kadar avantajlı değillerdi.

Gündemde olan, dışlanan, üzerine tartışılan, hapis vb. cezalara çarptırılan hep erkek eşcinsellerdi. Lezbiyenlik ise dışlanmanın ötesinde, yok sayılıyor, inkar ediliyordu. Örneğin 1921 yılında, İngiliz Parlamento üyeleri lezbiyenliğe karşı bir yasa çıkarmak istediğinde, baş savcının değerlendirmesi şöyle olmuştu: " *Tüm dünyaya böyle bir suçun olduğunu söyleyeceksiniz. Böyle bir şeyi asla düşlememiş, kadınların dikkatini bu konuya çekeceksiniz*" ³³ Bu küçük örnekten de anlaşılacağı gibi, kadınların erkekleri reddedip birbirleriyle cinsel ilişkiye girmesi kabul edilmiyordu bile. Bu nedenle, lezbiyenler daha çok edebi topluluklarda ya da sosyal klüplerde bir araya geliyorlardı. Ancak 1928'de, Radclyffe Hall'in lezbiyen kimliği tanımlamaya çalıştığı, kadınlar arası cinselliği irdelediği "The Well of Loneliness" (Yalnızlık Kuyusu) isimli kitabı mahkemeye düşünce, lezbiyenlik gündeme geldi. Hall, Wilde gibi hapis cezası almadı. Üstelik mahkeme, Hall'ın geniş bir kamuoyu desteği kazanmasına yol açmış oldu. Bu destek sadece Hall'a değil, lezbiyenlerin düşünsel, kültürel çalışmalarına da biraz olsun nefes borusu açmış oldu.

1930'larda, kafelerde, barlarda, ortak yaşam alanlarında, sinemalarda özellikle gayler arasındaki alt kültürel birliktelikler ise gözle görünür düzeydeydi. 1950'le birlikte ise önce alt kültürel örgütlenme olarak gelişen eşcinsel hareket küçük şehirlere, kasabalara, kenar mahallelere taşındı. 1960'lı yıllarda Avrupa'yı da etkisi altına alan sosyal mücadeleler içinde eşcinseller de kendi yerlerini aldılar ve Foucault, Genet gibi idollere kavuşmanın verdiği cesaretle birlikte örgütlü bir kimlik mücadelesi vermeye başladılar. Bu mücadelenin en önemli propaganda araçlarından biri müzikti. Aileyi, egemen ahlakı, gündelik yaşamı, erkek ve kadın kimliklerini, toplumsal iki yüzlülükleri eleştiren eşcinsel müzik sadece eşcinseller tarafından değil, geniş bir kesim tarafından dinlenen bir protesto biçimine dönüştü. Ancak eşcinsel hareketi asıl motive eden güç baskıydı. Savaş

³³ Margaret CRUIKSHANK, "Gay Seks", 12

sonrası dönemde gelişen, Vietnam savaşından sonraki dönemlerde oldukça güçlenen eşcinsel hareket, örgütlenme, bilinç yükseltme ve maddi kaynak yaratmaya çalışırken, siyasi bir muhalefetin karşılaşılabileceği tüm baskılarla tanıştı. ABD'de özellikle McCarthy tüm eşcinsellere açıktan tavır aldı. Eisenhower onları siyasetten dışladı, bu konuda hukuki yaptırımlar geliştirdi. Birden bire özellikle erkek eşcinseller, medya aracılığıyla hedef gösterildi, bunun üzerine özellikle Amerika, Kanada, İngiltere ve Almanya'da eşcinsellere yönelik açık saldırılar, linçler gerçekleştirildi. Eşcinseller bu saldırılar karşısında direnebildikleri için bugün bir kimlik sahibi oldular. Eşcinsellerin direnişi eşcinsel kimliği güçlendirdi. 1969'da New York'un Stonewall bölgesindeki ayaklanma bu kimliğin yaratılmasında eşcinsellerin büyük bir çoğunluğu tarafından milat olarak kabul edilir. Polisler Christopherstreet'deki Stonewall Inn barına baskın düzenleyince, eşcinseller birden bire kitlesel bir güç olarak ayaklandılar .. 2000'i aşkın eşcinsel sokaklara dökülerek 400 polisle çatıştı. Bu direniş iki gün sürdü ve eşcinseller ciddi bir yenilgi almadan geri çekildiler.

Benzeri direnişler, yürüyüş, sivil itaatsizlik eylemleri biçiminde sürdü. Eşcinseller "artık kurban olmak istemiyoruz" diyorlardı. Bu nedenle kendilerine "Gay Özgürlük Hareketi", "Gay Özgürlük Gücü" gibi isimler takıyorlardı. Bu mücadeleler sonucu, Almanya'da başaramasalar da, Avusturya'da Nazi katliam tazminatını almayı başardılar.

Diğer yandan, eşcinsel kimlik mücadelesi aynı zamanda düşünsel alanda verildi. Örneğin kimlik oluşum sürecinde tarih çok önemliydi. Bu dönemde, üniversite okumuş bir çok eşcinsel, bir eşcinsellik tarihi yaratma işine girişti. Hayvanlardaki eşcinsel yaşam incelendi, tarihteki örnekler tek tek ayıklanıp yan yana getirildi ve "sonsuz dek eşcinsel miti"³⁴ yaratıldı. "Sadece şimdi değil, her zaman vardık ve her yerdeyiz" anlamına gelen bu mit, eşcinsel hareketin ilk dönemlerinde olumlu bir etki yarattı. Ataerkil

bakışın etkisiyle kendi kendisine içten içe "sapkın", "psikopat" diyen, hakim ölçülerle kendi yaşamı arasında yıpratıcı çelişkiler yaşayan eşcinseller bu mite dört elle sarıldılar. John Emilio ise bugün bu durumu "Tarih yerine mitoloji icat ettik" sözleriyle tanımlamaktadır.³⁵

Kimliğin oluşum sürecine faydalı da olsa, hala da kimi yazarlar tarafından eşcinselliğin meşrulaştırılmasında temel alınan bu mitolojinin arkasında egemen zihniyet yok mudur? Eğer yaygınsak normaliz, her yerde bizim gibiler varsa kabul edilebiliriz, çöksak güçlüyüz anlayışı, eşcinsel hareketin ilk oluşumunda kendine güven gibi duygular yaratsa bile, onun gelişiminin önüne baştan set çekmez mi? Başka türlü bir yaşama biçiminin mücadelesini verirken bu tür savunmalara ve kabul edilebilirlik ölçülerine ihtiyaç duyulsa da, belli bir aşamadan sonra kimliğin gelişimine zarar vermesi kuvvetli bir olasılıktır. Çünkü bu tarz mitolojiyi tarih yapmakta, kimliği yukarıdan aşağı inşa etmekte ve zamanla tutuculaşacak sınırlar çizmektedir. Üstelik tarihsel bütünlüğe ve çelişkilere değil, mitlere dayanan bir kimliğin gelişen sürecin yeni çelişkilerine dayanması da çok güçtür. Bu nedenle 90'larla gelişen ikinci dalga eşcinsel hareket bu mitleri terk etmiş görünüyor.

Yine de yaratılan bu mitler, eşcinsel kimliğin oluşumuna katkıda bulundu. Eşcinseller hem örgütlenmelerine, hem eylemsel güçlerine, hem de tarihlerine güvenerek açık bir kimlikle toplumun karşısına çıkmaya karar verdiler. Kendini açığa çıkarmanın ağır bedelleri vardı. Fakat gizlenmenin yarattığı psikolojik bedellere karşı direnmek çok güçlü. Açığa çıkmak örgütlenmeyi, dolayısıyla direnişi hep birlikte gerçekleştirmeyi imkanı kılıyordu. Gizlenmek ise bireyi kendi varlığı ve toplum arasındaki gerilimde, yalnız ve güçsüz bırakıyordu. Açılmak, eşcinseller açısından, kendi benlikleri, varoluşları, seçimleri düzleminde yeni bir kimlik aramak, hatta bu kimliği yaratmak demektir. Ama bu kimlik kendini, hakim söylemdeki

³⁴ John EMILIO, "Gay Kimliği", 13

³⁵ a.g.m.,13

tanımlamayla ifade etmeyecekti. Dolayısıyla eşcinsel yani homoseksüel tanımlamasını reddeden erkekler kendilerine “gay” adını koydular. Eşcinsellikten gayliğe geçiş tarihi ise, 27 Haziran 1969, yani Stonewall ayaklanmasının başlangıç günü olarak kabul edildi. Margaret Crunshank bu geçişi şöyle yorumlar:

“Eşcinseller, hasta ve günahkar oldukları düşüncesini reddedip heteroseksüellerle eşitliği talep ettikleri, ikinci sınıf vatandaşlığı protesto etmek için bir araya geldikleri, bir alt kültür yarattıkları zaman gay haline geldiler”³⁶

Eşcinsel alt kültürün üslubu kimliğin oluşum sürecine de yansdı. Bu üslubun en önemli özelliği egemenlerin dışlama ya da aşağılama araçlarını tersine çevirmektir. Amerika’daki Afrika yerlilerinin, 60’lardan sonra örgütlü mücadele vermesiyle birlikte, beyazların kullandıkları “nigger” kelimesini, aşağılayıcı anlamına rağmen benimsemeleri gibi, gay ve lezbiyenler de kendileri için kullanılan “queer” sözünü benimsediler. Ya da tıpkı Afrika yerlilerinin “siyah güzeldir” dedikleri gibi, onlarda “gay iyidir” dediler. Queer, gündelik dilde “acayip, tuhaf, yadırganan” anlamında kullanılıyor, argoda ise eşcinsellere yakıştırılıyordu. Eşcinseller de bu sözü sahiplenip kendilerini dışlayanlara, meydan okuma içeren bir cevap vermiş oldular. Kimliğin oluşumunda bu cevap önemliydi. Diğer yandan, eşcinsellikten gayliğe geçiş, sadece erkek eşcinsellerin kimlik kazanması anlamında önemliydi. Lezbiyenler gay tanımlaması içine alınmıyordu. Oysa queer her türlü eşcinsel eğilimi ifade ettiği için eşcinsellerin tamamının ismi olabilirdi. Bugün eşcinsel hareket içinde de oluşturulan kimliksel sınırları zorlayanların kendilerine taktıkları isim olan queer, çağımızın geldiği aşamada kimliksizleşmeye çalışanların kimliği de olsa, ilk aşamada eşcinsel kimliğin yaratılmasında önemli bir katkıda bulundu.

Kimlik oluşumu için ortak simgelere sahip olmak önemliydi. Bu konuda çeşitli arayışlar gelişti. Güçlü olan, yaygınlaşan grup ya da yayınların amblemleri zaman zaman simgelere dönüştü. Örneğin Yunan alfabesindeki "L" harfi olan Lambda yaygın simgelerden birisidir.³⁶ En bilinen simge ise, Nazilerin eşcinselleri katletmek için kullandıkları pembe üçgen oldu. Gay ve lezbiyenler, pembe üçgeni yeni kimliklerinin simgesi yaptılar. Diğer yandan tüm coğrafyalardan sürekli dışlanan, yersiz yurtsuz bir azınlık olarak yaşayan tüm dünyanın gay ve lezbiyenleri, varolan hakim kimliklerle çatışarak edindikleri dünya görüşlerini kendi bayraklarına "gök kuşağı" olarak yansıttılar. Eşcinsellerin bayrağı hala gök kuşağı rengindedir.

Bayrak gök kuşağı rengi olsa da, cinsler arası toplumsal hiyerarşiler eşcinsel harekete de yansyordu. Gaylerin lezbiyenlere oranla daha örgütlü ve aktif olmaları, eşcinsel kimliğin oluşum sürecinin erkek ağırlıklı gelişmesine neden oldu. Diğer yandan feminist hareketin gelişmesi lezbiyen hareketin de önünü açtı. Kadın-erkek rollerinin sorgulanması, gayler için bir meşrulaşma imkanı yarattı ama lezbiyen hareket bu sorgulama içinde daha çok derinleşti ve felsefi dayanaklarını daha güçlü kurma imkanlarına kavuştu. Buna karşılık, lezbiyen hareket feminist hareketin ve eşcinsel hareketin argümanlarını besledi ve toplumsal çelişkilerinin derinliği nedeniyle politik anlamda yeterince güçlü olamasa da eşcinsel hareket içinde daha muhalif bir çizgi kazandı.

Wertz de, lezbiyenliğin politizasyonun homoseksüel hakları ile kadın haklarının kesiştiği yerde olduğundan bahsetmiş ve şöyle bir tanımlamaya gitmiştir. *"lezbiyen nedir? Bir lezbiyen, bütün kadınların patlamaya hazır öfkesidir. O çok erken yaşlarda yaşadığı toplumdan daha özgür ve bütün bir birey olmak için içsel zorlamalarıyla hareket eden kadındır,*

³⁶ Margaret CRUNSHANK, "Gay ve Lezbiyen Özgürlük Hareketi", 3

³⁷ Lambda, 1974'de Edinburg'daki Gay Hakları Kurultayında, gay özgürlüğünün uluslararası simgesi olarak benimsendi.

*belki o sırada fakat kesinlikle bir süre sonra özgürleşmiştir. Kişisel gereklilik adına oluşmaya başlayan, şeyin politik izdüşümleri hakkında tümüyle bilinçli olmayabilir, fakat bir düzeyde toplumun ona kadın olarak attığı rolün kısıtlamalarını ve zulmünü kabul etmemektedir."*³⁸

Feminist hareketin de etkisiyle, eşcinsel kimlik mücadelesi veren ilk teorisyenler, eşcinselliği, erkekliğin reddi olarak görüyorlardı. Ancak bu düşünce gaylerin tamamını kapsamıyordu. Üstelik 70'lerin sonu ve 80'lerin başında "eşcinsel maçoçluk" hareketi oldukça yaygınlaştı. Bu durum radikal feminizm içindeki bazı akımları, sadece lezbiyenlerle dayanışma, gayleri reddetme gibi anlayışlara itti. Sonuç olarak eşcinsel hareket üç çizgide ilerledi: Birincisi şiddete, ataerkil devlete ve ataerkil teoriye karşı olan anti militarist, doğa yanlısı ve kadın hareketlerinden etkilenen çizgiydi. İkincisi "eşcinsel kimliği" toplumsal düzenleme biçimi olarak sorgulayan ve eşcinselliğin yapı bozumunu öneren Foucault'cu çizgi, üçüncüsü ise, cinsel cemaatlerin kendi aralarındaki dayanışma dışında her hangi bir konuda söz söylemeyi eşcinselliğin dışında konuşmak olarak algılayan çizgiydi. Bu ayrımlara rağmen, eşcinsel kimlik genel olarak, sadece bir cinsel tercihi değil, radikal bir sistem karşıtlığını ifade eder oldu. Örneğin Avrupa'daki eşcinsel hareketlerin geneli, "aileyi sermayenin emek kaynağı ihtiyacını ve devletin tabi kılma ihtiyacını karşılayan bir heteroseksüellik fabrikası olarak görüyorlardı" Buna göre, eşcinsel arzunun bastırılması, genel bir otoriteciliğin parçası olmakla birlikte çok daha özel nedenler içeriyordu.

1970'lerle birlikte, eşcinsel hareketin ve kadın hareketinin güçlenip derinleşmesi eşcinselliğe karşı tavrın değişmesinde 1970'lerin Avrupa ve Amerika'sında kültürel bir imkan yaratmıştır. Foucault, Hannah Arendt, Bataille, Genet, Deleuze, Derrida gibi yüzyılın son çeyreğinin en büyük düşünürleri tarafından akademikleşmiş teori ile radikal politika arasında

³⁸ B.k.z. (26) SOLUKÇU, 8

yeniden kurulan bağlantı hakim algıların sarsılmasında önemli bir rol oynamış, bu hem bilimsel çalışmaları, hem de pratik mücadele alanını zenginleştirmiştir.

Bu düşünce hareketiyle, Lezbiyen ve Gay Psikologlar Birliği (ALGD) 1973'de kurulmuş ve APA (Amerikan Psikiyatristler Birliği) içinde yoğun bir mücadeleye girişmiştir. Sonuç olarak APA, eşcinselliğin kişide bir bozukluk yaratmadığını açıklayarak tüm psikologları, bu konudaki yanlış yargılara karşı mücadeleye çağırmıştır. Sadece Amerika'da değil tüm Avrupa'da eşcinsel kimlik mücadelesi akademik dünyayı etkilemiş ve bu dönemden sonra, eski anlayışları sorgulayan araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Yine de bilim insanları, bu konuda farklı tavırlara sahip olmayı sürdürmektedirler. Eşcinsellik bir suç olarak görülmemekte, fakat bir çok bilimsel araştırmada, patoloji olarak değerlendirilmektedir. Diğer yandan özellikle gaylere yönelik şiddet sürmekte, cinsel ayrımcılıktan gay ve lezbiyenler paylarını fazlasıyla almakta, kültürel önyargılar ise hala devam etmektedir.

Her şeye rağmen, tıbbi ve hukuki alanda kazanılan başarılar, kültürel alanda özgün varlığını kabul ettirme, karşı şiddetin nispeten azalmış olması, dünyanın her yanında çeşitli amaçlarla kurulan gay ve lezbiyen derneklerin yaygınlığı³⁹, uluslararası yürüyüşlere, festivallere bir milyon civarında gay, lezbiyen, travesti ve transeksüelin katılması kimlik mücadelesinde belli bir aşamaya gelindiğini gösteriyor. Gay ve lezbiyenler verdikleri kimlik mücadelesiyle, bu kazanımları bir çok hukuksal hakka dönüştürdüler. Ayrı kimlik alabilme, birbiriyle evlenebilme, askerlikten muaf olabilme, ameliyat olabilme vb. hakları, ülkeden ülkeye değişen ölçülerde elde ettiler. Geline aşamada, özellikle Amerika ve Avrupa'da eşcinsellik ayrı bir pazar halindedir. Eşcinsellere yönelik kafeler, barlar, eğlence yerleri neredeyse kırk yıldır var. Ama şimdi bunlara, özel turlar, oteller, tatil siteleri, kültür ve

³⁹ 1978'de kurulan ve 450'den fazla gay ve lezbiyen grubu bünyesinde barındıran ILGA da gay ve lezbiyen kimlik mücadelesi açısından bir dönemeçtir. İngilizce açılımı The International Lesbian and

yayıncılık endüstrisi, alışveriş merkezleri, vb. eklendi. Verdikleri kimlik mücadelesi sonucunda sınırlı da olsa bir toplumsal iradeye ve hukuki haklara kavuşan gay ve lezbiyenler, günümüzde, tüm kurumların ve kimliklerin yaşadığı sarsıntı, eski sınırların sancılarla da olsa kırılmaya başlaması, yeni dünya düzeninin kimlikleri işlevsizleştirilmesi, cinselliğin en önemli kar aracı haline gelmesi vb. nedeniyle, cinsellikleri kışkırtılan, tek sesli bir topluluk olma tehlikesiyle karşı karşıyalar. Gay ve lezbiyen hareket güçlendikçe, buna karşı, dışlama ve inkar yetersiz kaldığı için, şimdilerde, asimilasyon ve entegrasyon yöntemleri ağırlık kazanmış görünüyor. Bu da gay ve lezbiyenlere yeni mücadele alanları açtı. Bu alanların başında egemenlik etkileri altında oluşan kimliğin ve yaşam tarzının sınırları geliyor. Gay ve lezbiyenler de bu sorunu farklı açılardan ve farklı ifadelerle tartışıyorlar. Örneğin 1993'de, New Republic'de yayınlanan "Kimlikten Sonra" adlı makalede Urvashi Vaid şöyle diyor:

"Önümüzdeki en büyük engel, kim olduğumuz hakkında, gay olmanın ne anlama geldiği hakkında, elde etmek için uğraştığımız tam eşitliği elde ettiğimizde toplumun nasıl bir toplum olacağı hakkında, görüşlerimizi topluma iletebilmek. (...) Gay hareketinin arzuladığı dünya, ırkçılık karşıtı hareketlerin ve feminist hareketin düşlediği dünyaya çok benzemektedir. Gay insanlar için eşitlik düşüncesini tüm insanlar (azınlıklar, kadınlar, tüm ırklar...) için eşitlik düşüncesiyle ilişkilendirerek, yalnızca kimlik üstüne kurulmuş politikaların ötesine geçmek durumundayız. Bu çizgilerle anlamlı bir ortaklığa gidilmediği

ağırlaşma riski taşıyor. Artık gündeme AIDS ile birlikte gelen gayler, sistemin çizdiği sınırlarda yaşamak, sunulan ürünleri kullanmak zorunluluğuyla karşı karşıyalar. Öyle ki, 70'lerde yükselen kimlik mücadelesiyle kurulan gay ve lezbiyen dayanışma grupları, şimdi AIDS'e karşı mücadele gruplarına dönüşmüş durumda. KAOS GL dergisinin ilk sayısının giriş yazısında şöyle diyor:

"Heteroseksist zihniyet ve bu zihniyetin kurumsal örgütlenişi olan erkek egemen düzen eşcinselleri yok etmek istiyor" ⁴¹

Eşcinseller gerçekten yok olma tehlikesiyle karşı karşıyalar mı? Ekonomik sistemin yatırımları düşünülürse, eşcinsel edimin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu söylemek güç. Diğer yandan, bir kimlik olarak, evrensel değil, tarihsel bir kimlik olarak gay ve lezbiyenliğin temsil ettiği farklılıkların yukarıda kısaca dile getirilen tehlikelerle kuşatıldığı kabul edilebilir. Ancak şimdiye dek yaratılan birikimlerin artık kolay kolay ortadan kaldırılamayacağı da söylenebilir.

Diğer yandan, bu kuşatma karşısında, lezbiyen hareket daha dirençli görünüyor. Çünkü eşcinsel kimlik mücadelesi verilmeye başlandığından beri, erkekler daha aktif de olsalar, onların mücadelesi genellikle "cinsel özgürlük" sloganıyla sınırlı kalmış, ideolojik amaçlı birlikteliklerden çok cinsel amaçlı birliktelikler ağırlık kazanmıştı. Lezbiyenler ise, uzun yıllardır feminist argümanlarla beslendiler, bu da onlarda ataerkil sistemi ekonomik, hukuksal, sosyal, siyasal, kültürel anlamda sorgulama, alternatif modeller arama alışkanlığını geliştirdi. Ayrıca AIDS'in lezbiyenler arasında yaygınlaşmaması, onların bu son sarsıntıdan kayıp vermeden çıkmalarına neden oldu. Bu durum eşcinsel hareket açısından önemli bir mevzi olarak değerlendirilebilir.

Eşcinsel hareket başka mevzilere de sahiptir. Gerek eşcinsel, gerek feminist, gerek her türlü şiddet karşıtı hareket önümüzdeki dönem ortak bir

sınav vermeye hazırlanıyorlar. Ataerkilliğin yeni yöntemlerine karşı verilecek bu sınav gay ve lezbiyen kimliğin kendisini yenilemesi ve geliştirmesi açısından yeni bir fırsat olarak da değerlendirilebilir. 1990'lardan sonra, üniversitelerde yoğunlaşan gay ve lezbiyen çalışmaların "queer" kavramını yeniden tanımlaması ve eski kimliklerin sınırlarını zorlayan, hatta bu kimliklerin egemenlik ilişkileri içinde oluştuğunu, bu nedenle aşılması gerektiğini zorlayan, sabit değil, akışkan kategorilere dayanan "queer teorisi" nin gelişmeye başlaması, diğer yandan hızla gelişen internet iletişimi sayesinde milyonlarca eşcinselin kendi yaşamı üzerine ikinci kez düşündüklerini diğerleriyle paylaşma imkanına kavuşması, akademik teoriyle pratik mücadelenin bu yolla daha çok birbirini beslemesi, eşcinsel kimlik mücadelesinin önünü açabilecek imkanlar olarak düşünülebilir. Uğradığı şiddete karşı direndikçe şekillenen gay ve lezbiyen kimliğin bu noktada en çok kendi içinden sorgulanması önemli. Bu sorgulama, eşcinsel hareketin geldiği ideolojik-politik düzeyi, kurban olmayı çok geride bıraktığını, zayıflığına rağmen irade sahibi bir özne olduğunu gösteriyor.

Ülker Sokakta yaşanan olaylar karşısında da irade sahibi özneler vardı. Dışlananlar nesne değil, özneydi, salt kurban değil, suç ortağı ve direnendiler. Onlar kendilerini gay ve lezbiyen olarak değil, travesti ve transeksüeller olarak tanımlıyorlardı. Öyleyse, travesti ve transeksüeller, Ülker Sokaktan önce, şimdiye dek anlatılanlarla nasıl ilişkilenebilirlerdi? Eşcinsel alt kültürün ve eşcinsel kimlik mücadelesinin içinde nasıl şekillenmişlerdi? Bu durum, dışlanmaya karşı travesti ve transeksüellerin tutumunu nasıl etkilemektedir? Ülker Sokakta travesti ve transeksüeller cephesinin söylem ve tavırlarını daha iyi değerlendirebilmek için bazı hatırlatmalar yararlı olacaktır.

⁴¹ KAOS GL, "Giriş", 1

2.5. Eşcinsellik Alt Kültürü İçinde Travesti ve Transeksüeller

"Bebekliğimizden itibaren oynamayı öğrendiğimiz normal cinsiyet rolleri, bir travestinin kaba komedisinden daha doğal değildir."⁴²

Ülker Sokaktaki operasyonda adı öne çıkan, daha sonra buradaki travesti-transeksüel direnişin simgesi haline gelen ve şimdi, o sokakta yaşamaya devam eden birkaç travesti ve transeksüelden biri olan Demet⁴³ *"Hiçbir eşcinsel bizlerin uğradığı şiddeti tanımadı."* diyor ve ekliyor: *"Kimse gizli saklı cinsel fantezilere ses çıkarmaz. Eşcinsellik zaten yaşanan bir şey. Ama bunu açığa çıkarıp bir kimlik haline getirirsen ayvayı yersin. Gay ve lezbiyenlerin farklı bir yaşam tarzı yok. Görünürde, sistemle de uyumlular. Normal kız ve erkekler gibiler: Ya biz. Biz her şeyimizle başkayız. Bu nedenle herkes bize karşı birleşiyor."*

Demet, *"eşcinsellik zaten yaşanan bir şey. Ama bunu açığa çıkarıp bir kimlik haline getirirsen..."* diyor ve kendi duruşunu böyle niteliyor. Gay ve lezbiyenler ise cinsel yönelimini açığa çıkarmaya, daha önce de ifade edildiği gibi "coming out" demektedirler. Coming out, bir gösteri değildir, sadece kendini gizlememek anlamına gelmektedir. Üstelik burada açığa çıkarılan, eşcinsel kimliktir. Eşcinsel kimlik de, bir önceki bölümde de ifade edildiği gibi, kadın ya da erkek kimliklerinin dışında, tarihsel anlamda oluşmuş bir kimliktir ve travesti ya da transeksüellerdeki gibi cinsiyet değiştirmeyele kazanılmaz. Travestilik ya da transeksüellik, toplumda yaygın olan anlayışın tersine, eşcinselliğin aşırı bir şekli değildir. Gay ve lezbiyenler ile travesti ve transeksüeller ayrı düzlemlere sahiptirler. Bu nedenle, travesti ve transeksüellerin oluşturduğu toplumsal gruplar, eşcinsel alt kültürün

⁴² Gernaine Greer, "İsimsiz Şiir", 12.

⁴³ Yeni kimliğiyle Melike Demir.

içinde şekillenseler de, eşcinsel kimliğin içinde kabul edilmezler. Eşcinsel kimliği gay ve lezbiyen kimliğidir. Travesti ve transeksüel ise "transgender", yani dönüşmüş kimliktir. Zaten var olan iki cins kimliğinden birisine biyolojik zorunluluk nedeniyle sahipken, bunu reddedip diğerine geçmenin, bunun için de fiziksel anlamda kendi bedenini ya dış görüntüsel anlamda, ya da biyolojik anlamda değiştirmenin, yani bedensel olarak bir cinsten diğerine geçmenin, bunun sonucu olarak da toplumsal cins kimliğini değiştirmenin gay ve lezbiyen kimlik anlayışıyla taban tabana zıt bir anlayış taşıdığını söyleyebiliriz. Transgender, varolan cins kimliklerini kabul etmekte, birinden vazgeçerek diğerine geçmektedir. Gay ve lezbiyenlik ise varolan cins kimliklerini reddetmekte ve yeni bir kimlik mücadelesi vermektedirler. Bu mücadele sonucunda oluşan kimlik, kadınlık ve erkeklik rolleri, aile vb. konusunda hakim anlayışlarla çelişirken, yani yeni bir yaşam tarzını zorlayan radikal özellikler taşıırken, transgender varolan içinde rol değişikliği ile sınırlıdır. Dolayısıyla, Demet'in başta belirttiği "birisinin açık, diğerinin gizli olması" gibi bir ayrım transgender ile gay ve lezbiyen kimliği arasındaki ayrımı ifade etmez. Fakat onun söylediği, sadece biçimsel bir karşılaştırma anlamında ele alınırsa, gay ve lezbiyenlerin "coming out" olarak ifade ettikleri "açığa çıkma eylemi"nin sürekli kendi kimliğini ifade etme zorunluluğu taşımadığı, doğrudur. Tıpkı bir Fransızın, Türkün, Belçikalının, İtalyanın, İspanyolun konuşmadıkları sürece, dış görüntülerinden hangi ulusal kimliğe sahip olduklarının anlaşılamayacağı gibi gay ve lezbiyenler de kadın ve erkeklerden fiziksel olarak bir ayrım taşımazlar. Bir bireyin hangi ulusa ait olduğu afişe etmek için sürekli bayrakla dolaşması ne kadar gereksiz görülüyorsa, gay ve lezbiyenler de kendi kimliklerini sürekli afişe etmeyi sağlıklı bulmazlar. Yasakların, baskıların daha yoğun olduğu bir süreçte, bu tür ifadeler, kimliğin şekillenmesi açısından gerekliyse de, belli bir aşamadan sonra sağlıksız bir şekillenme belirtisi haline gelir. Travesti ve transeksüeller için ise durum farklıdır, onlar cinsiyet kimliklerini değiştirmektedirler. Bilindiği gibi, varolan kimlikler arasında biçimsel farklılıkları en çok göze çarpan kimlikler cinsiyet alanındadır. Kadın ve erkek

arasındaki fiziksel fark bir yana, tavır, tutum, tarz, üslup, giyim, vb. bir çok anlamda, kadın ile erkek arasında kalıplaşmış farklılıklar vardır. İki cinsiyetten birisine geçmek, bir kalıbı, bir alışkanlıklar yumağını aşmak, başka bir kalıbın içine girmek, binlerce yılda oluşmuş bir tarihi bırakıp aynı uzunluktaki bir başka tarihi sırtına almaktır. Dolayısıyla travesti ve transeksüellerin gay ve lezbiyenlere göre başka türlü bir mücadele zeminleri, dolayısıyla yaşadıkları başka zorluklar vardır.

Transeksüel, operasyonel olarak cinsiyet değiştirmiş demektir ya da kişinin anatomisiyle belirlenen cinsiyet rolünü bırakıp karşı cinsin kimliğini almasıdır. Bu dönüşüm, öncelikle cinsel organ olmak üzere, kadın ile erkek arasındaki farklılıkları ifade eden organların yeniden şekillenmesi gibi uzun zaman alan ve oldukça maddi külfeti olan bir süreçte yaşanır. Bu nedenle, tekrar geri dönüş imkanı yok denecek kadar azdır.

Travesti ise karşı cins gibi giyinen erkek ve kadın anlamında kullanılır. Tiyatro dilinde taklit anlamını taşıması, cinsiyet değişiminde de taklit yanının ağır basmasını gösterir. Ancak travestiliğin tarihsel ve kültürel çeşitleri vardır. Kıyafet, dil, üslup, hal ve tutum, travestiliğin farklı alanlarıdır. Sadece bunlardan birine, ya da bir kaçına sahip olmak travesti özellikleri taşımak anlamına gelir. Diğer yandan, günümüzde biyolojik anlamda erkek olup kadının toplumsal kimliğini tercih eden travestiler, kullandıkları hormon ilaçlarının etkisiyle büyüyen göğüsleriyle, incelen sesleriyle, azalan kıllarıyla, uzun saçlarıyla, hal ve hareketleriyle bir transeksüelden farksızdırlar. Çoğu zaman aralarındaki tek fark cinsel organdır. Bu fark ise, kültür oluşumunda bir etki yapmadığı için, transeksüellerle travestiler birlikte yaşar, birlikte hareket ederler, alt kültürel birikimlerini, bunun dilini ve üslubunu birlikte oluştururlar.

Hakim kimliklere bir başkaldırı olmamakla birlikte, insanla doğa arasındaki tarihsel gerilimde, travesti ve transeksüellik doğanın işleyiş

mekanizmalarına bir karşı duruş olarak da görülebilir. Bu nedenle travesti ve transeksüeller, *bedenlerini ruhlarına uydurduklarını* söylemektedirler. Ancak bir yanıyla doğaya başkaldırı olan bu eylem, gay ve lezbiyen hareket tarafından radikal bir toplumsal başkaldırı olarak değerlendirilmez. Bu eleştirinin temeli ise travesti ve transeksüellerin varolan cins kimliklerini kabul etmesinden ve kendilerini buna uydurmalarından kaynaklanır. Kimi gay ve lezbiyen, travestilik ve transeksüelliğin eşcinsel kimlik mücadelesinin gelişemediği, dolayısıyla gay ve lezbiyen kimliğinin kurumsallaşmadığı coğrafyalarda, niceliksel anlamda, çok olmasını, yanılırlı bir algının ya da zorunlu bir sapmanın sonucu olarak değerlendiriyorlar: Gay ve lezbiyen olan ama çok yönlü bir kimlik mücadelesinin içinde olmayan, bir diğer ifadeyle modernleşme sürecini çarpık yaşayan coğrafyalarda yetişen, Ortadoğu'lu, Latin Amerika'lı, Uzak Doğu'lu travesti ve transeksüeller "ben erkek olmama rağmen erkeklere cinsel ilgi duyuyorsam, kadınıam." ya da "kadın olmama rağmen kadınlara cinsel ilgi duyuyorsam, erkeğim demektir" yanılması içindedirler. Ya da üçüncü bir kimlik mücadelesi verme birikimine, zeminine sahip olmadıkları için eşcinselliklerini travesti olarak yaşamakta, böylece hakim rolleri benimsemektedirler, böylece biraz daha kabul edilebileceklerini düşünmektedirler. Özellikle Müslüman, premodern toplumlarda travesti ve transeksüelliğin daha yaygın olmasının nedenleri üzerinde düşünüldüğünde bu görüş dikkate alınabilir.

Konuya farklı bir yorum getiren Jean Baudrillard ise "biz hepimiz transeksüeliz"⁴⁴ diyerek travesti ve transeksüelliğin günümüzdeki "yaygınlığına" ve "sanallığına" dikkat çekiyor. Gay ve lezbiyen hareketin eleştirileri yeniden hatırlanırsa, yürütülen kimlik mücadelesinin muhalif özü, görünümüler dünyasında, "travestileşerek" sisteme ekleniyor :

*"İyi düşünürsek, Cuciolina'nın kendisi de bir transeksüel değil mi? Uzun platin renkli saçlar, kepçe kalıbından dökülmüşe benzeyen göğüsler, bir şişme bebeğin ideal çizgileri, kurulutmuş bir çizgi roman ya da bilim kurgu erotizmi (...) pembe telefonların ideal kadını artı-yalnızca cinselliğin abartılı, etobur işaretlerini yaşadıklarını bildiğimiz transeksüel bir kadın ya da travesti hariç- bugün hiçbir kadının üstlenemeyeceği etobur bir etrotik ideoloji. Ciciolina'da somutlanan etsel dışplazma bu noktada Madonna'nın yapay nitrogliserini ya da Michael Jackson'un .. frankesteinvari çekiciliği ile buluşuyor."*⁴⁵

Baudrillard'ın tarif ettiği post modern toplumda travestilik ve transeksüellik, gay ve lezbiyenlikten tamamen farklı olarak, bir strateji olarak görünüyor. Seks işaretlerini aşırıya vardırıarak cinsel bedenden, kutuplarını gizlice ayrıştırıp ve mizansenini abartmak yoluyla da arzudan kurtulma olarak ifade ettiği bu strateji, Baudrillard'a göre, modernlik sonrası kurumların da temeli haline geldiği için, siyasette, mimaride, kuramda, ideolojide ve bilimde kendini gösteriyor.⁴⁶ Görünümlerin hakikati boğduğu, bir diğer ifadeyle "ne kadar görünürsen o kadar varsın" zihniyetinin hakim olduğu, yaşamın bu zihniyetle aktığı bir dönemde, travesti ve transeksüellik sembolik olarak sistemin ruhunu yansıtıyor.

Diğer yandan, travesti ve transeksüelliğin sistemle, eleştirilerde ifade edildiği kadar, uyum içinde olmadıkları da rahatça görülebilir. Çünkü bir cinsel kimliği terk edip bir başkasına geçmek başlı başına bir sorgulama ve keşfetme sürecini başlatır. Bu nedenle onlar, doğal bir alışkanlıkla davranan

⁴⁴ "Biz hepimiz transeksüeliz. Nasıl ki hepimiz fiilen biyolojik değişim öznesi isek aynı zamanda hepimiz fiilen transeksüeliz. Bu ise biyoloji sorunu bile değil. Biz hepimiz transeksüeliz" (Bkz: Jean Baudrillard, "Biz Hepimiz Transeksüeliz", 125)

⁴⁵ a.g.m., 127

⁴⁶ a.g.m., 128

kadın ve erkek gibi değil, daha seçerek hareket etmektedirler. Ayrıca içinde buldukları yasadışı konum, hakim kimlikleri kabul etmelerine rağmen, kaba dışlanmaya gay ve lezbiyenlere oranla daha çok uğramaları, onları toplumsal değerleri, aile, ordu, polis, devlet, hukuk vb. bir çok kurum ve örgütü yeniden sorgulamaya ittiği için travesti ve transeksüeller genellikle "klasik bir kadın" ya da "klasik bir erkek" olamazlar. Maruz kaldıkları dışlanma, onları da direnişe itmiş, gay ve lezbiyenlerle aynı muameleyi görmeleri, cinsiyet konusundaki siyasal ve sosyal hassasiyetin şimşeklerini aynı güçle üzerilerine çekmeleri, onları eşcinsellik alt kültürü içinde şekillendirmiştir. Cinsel yönelim temeline gelişen bir alt kültür olan eşcinsellik alt kültürü sadece gay ve lezbiyenleri değil, travesti ve transeksüelleri, hatta farklı cinsel yönelimleri olan ve bu nedenle toplumsal dışlanmaya uğrayan grup ve bireyleri de kapsamaktadır. Bunlar içinde eşcinsellik alt kültürü içinde en çok dışlanan kesim ise travesti ve transeksüellerdir. Onlar sadece toplumun geneli tarafından değil, alt kültürel anlamda en yakın oldukları gruplar, örneğin lezbiyen ve gayler tarafından da dışlanmaktadır. Gay ve lezbiyenliğin bir kimlik haline gelmediği tarihlerde ve coğrafyalarda cinsel yönelimleri toplumun geneliyle çelişen tüm birey ve gruplar arasında daha fazla ortaklık varken, özellikle batıda eşcinsel kimlik geliştikçe, travesti ve transeksüellik alt kültürel ortaklıklara rağmen eşcinsel ve lezbiyenlerden daha çok uzaklaşmıştır.

Bu uzaklaşmanın sorgulanması ise, özellikle gay ve lezbiyen kimliğinin kendi kendini sorgulamasıyla ve "queer theory" nin gelişmesiyle eş güdüm içinde olmuştur. Amerikalı aktivist bir lezbiyen olan Amy Spangler'ın, onunla araştırma kapsamında yapılan mülakattaki yorumu şöyleydi:

"Travestilik ilk olarak seks ve gender anlayışlarımıza aykırı bir şey. Hatta heteroseksüel ya da biseksüel travestiler var. O yüzden gay ve lezbiyenler onlarla ne yapacağını bilemiyor. Queer theory ise beklenen kimlikleri reddediyor. Buna göre gay ve lezbiyenler sabit kategoriler.

Queer ise sabit değil, sürekli oluşan bir kategori. Dolayısıyla travestiler gay mi, lezbiyen mi belli değil, ama kesin queer'lar!"

Avrupa ve Amerika'da "queer theory" ile biraz daha kabul edilen ama gay ve lezbiyen alt kültürü içinde azınlıkta kalan, diğer yandan ortak kazanılan haklar sonucu belli bir yaşam alanına sahip olan travesti ve transeksüellik premodern toplumlarda daha çok dışlanmasına, kaba zora daha çok maruz kalmasına rağmen, erkek kimliğinden kadın kimliğine geçmeye çalışmak buralarda daha çok yaygındır. Bu yaygınlık kadınlar dünyasında doğan, çocukluklarında onların yaşadıkları çelişkilere tanık olan, büyüdükçe bu dünyadan kopmak zorunda kalan ve her kopuşla birlikte taşıyamayacakları bir yükü sırtlanan erkeklerin yaşadıkları çok yönlü gerilimden kaynaklanabilir. Türkiye örneğini incelemek hem bu yaygınlığın nedenleri, hem de nasılları üzerine bize birkaç ipucu verebilir ve lker Sokağa olan yolculuğumuzda bizi hedefimize biraz daha yaklaştırabilir.

3. TÜRKİYE'DE ATAERKİL İKTİDAR YAPISI VE EŞCİNSELLİK ALT KÜLTÜRÜ

3.1. Türk Ataerkilliği Üzerine Birkaç Vurgu

"at binenin, kılıç kuşananın"⁴⁷

Türkiye’li bir lezbiyen olan Yasemin Özalp Ülker Sokakta yaşananları Türk ataerkilliğine şu ifadeyle bağlıyordu:

"Ve karşımızda hep bir iktidar. Beyaz bir iktidar. Türk bir iktidar, Müslüman bir iktidar, erkek bir iktidar... Bu iktidarların ayakta kalması için gereksinim duydukları da kendi değerlerini koruyan ve sonsuza kadar üreten bireyler. Bunun dışında kalanları kendi ırkına tehdit olarak algılıyor. Yok ediyor. Hitler üstün Alman ırkının iktidarını kurmak için Yahudileri, komünistleri ve çingenelele katlediyordu. Ülker Sokakta üstün Türk ırkının yüz karası (!) transeksüeller aleyhine Türk bayraklı kampanyalar başlatılıyor. birini diğerinden ayıran hiç bir şey yok. Heteroseksizm ve Türk bayrağı. Yan yana ve sonsuza dek huzurlu"⁴⁸

"Her toplumun kendi içinde de erkek egemenliğini farklı biçimlerde yeniden üreten, zayıflatan veya pekiştiren kurumlar vardır ve bu kurumlar tekil bir ataerkil mantığı yansıtmadığı gibi aynı zamanda birbirleriyle çelişkiye de düşebilirler."⁴⁹ diyen Deniz

⁴⁷ Bir Türk atasözü...

⁴⁸ Yasemin ÖZALP, "Alttaki ve Üstteki", 11

⁴⁹ KANDIOTİ Deniz, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*, 15

Kandioti'ye atıfta bulunarak, Türk ataerkilliğinin çeşitli ataerkillik biçimlerinin bin yıllarca süren kaynaşması sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Bu nedenle, dayanakları, besin kaynakları ve kökleri güçlüdür. Uzun süre yerleşememiş tüm halklar gibi Türkler de ataerkil iç yapılarına ve değerlerine dayanarak varolmuş, siyasal kurumlaşmalarını da bu temelde yaratmışlardır.

Egemen Türk siyaseti, kuruluş sürecinden beri erkek egemen değerler ve semboller üzerinden kurumlaşmıştır. Anadolu'daki Türk beylikleri, Selçuklu ve Osmanlı devletleri toplumsal erkekliğin en güçlü temsilcileridir. Egemenliklerini sadece silahla değil, cinsel sahiplikle de sağlamaları bunun göstergelerinden biridir. İşgal edilen topraklardaki egemen sınıflara ait kız ve oğlan çocuklarının devletin haremine kapatılması ve devletin temsilcisi olan Sultan tarafından cinsel tatmin amacıyla kullanılmasının devleti güçlendirdiğine, yani daha erkek kıldığına inanılması önemlidir. İradesi kırılmak istenen halklara ve topluluklara karşı sadece askeri şiddeti değil, egemen erkek şiddetini de kullanan, tecavüz eden, haremine kapatan, hadım eden devlet, aynı zamanda, kul sayılan ve asker yetiştirme yükümlülüğü olduğu için ordunun geri hizmetinde ve onun örgütsel yapısına bağımlı olan halk için bir aile babasıdır. Arada bir içki yasağı getiren, kadınların yaşmaklarının boyunu hesaplayan, kahvelere baskınlar düzenleyen, baba gibi hem seven, hem döven devlet, yaşamın her alanında söz sahibidir.

Yerleşik olmayan yaşam tarzı baştan beri askeri örgütlenmeye dayalı siyaset anlayışını örgütlemiştir. Daha sonra da, Türklerin ekonomisinin temelini oluşturan talancılık ve yağmacılık siyasal kurumlaşmayı bir savaş sistemine dönüştürmüştür. Selçuklu'dan Osmanlı'nın son dönemlerine kadar hakim olan savaşa dayalı ekonomiye göre yaşamı, siyaseti, hukuku sürekli olarak örgütlemek

zordur. Ölüm riski ve öldürme zorunluluğu çok güçlü olan bir yaşam tarzını milyonlarca insana benimsetmek, bu tarzı ruhsal ve duygusal olarak da örgütlemek dinsel ya da sihirsel bir ideolojik söyleme ihtiyaç duyar. Bu söylemde kutsal olan devlettir. Devlet, o döneme kadar kutsal olan ne varsa kendinde toplamıştır. Şereftir, namustur, erkeklidir, ailedir, ahlaktır. Mısır'da tanrısal firavunlar, daha bir çok uygarlıkta Tanrı krallar neyse Türklerde de devlet odur. Bu el değmesi mümkün olmayan kutsallık, marş, bayrak vb. ile simgelenir. Gündelik yaşamın tüm kutsallıklarıyla iç içe geçen bu simgeler her alanda söz sahibidirler. Eski kutsallıklar, yeni güçlerle birleşerek eski zihniyeti yeni ihtiyaçlara taşırlar.

Cumhuriyet'le birlikte gelişen reformlara, kadın hakları vb. gelişmelere rağmen, ataerkil yapı çok az değişikliğe uğrar Güçlü sınıfsal, kültürel, ekonomik alt üst oluşlara, toplumsal dinamiklere dayanmayan, yoğunlukla devlet mekanizmalarındaki birikimle şekillenen Cumhuriyet, top yekun asker - top yekun erkek olan bir mirası devralır. Bu mirasın yürütücüleri, devlete "erkekliliğini vermiş" ve onun erkekliliği karşısında boyun eğmiş devşirmelerden oluşmaktadır. Cumhuriyet devlet-bürokrat ilişkisini de aynı zihniyetle kurar. Yeni dinamikler geliştirmeyen toplumun siyasal erke merkezi bağımlılığı, siyasal ve toplumsal değerlerin erkeklik örüntüsünde iç içe geçmesi sürer. Silahların gölgesinde üretilen bu semboller sadece devlet siyasetinde değil, gündelik yaşam siyasetinde de sık sık kullanılırlar. . Sosyal hayatta kadın bedeninin denetimi sürer. Bir yandan kadın cinselliği sürekli denetlenirken diğer yandan erkeklerin bu alanda kendilerini sürekli ispat etme halleri en küçük bir yara almaz. Kandiyoti'nin vurguladığı gibi "sigortanın hızla atması"⁵⁰, üzerine varılmaz, başa çıkılmaz, vurdu mu deviren olmak devlet için de, birey

⁵⁰ a.g.k., 194

için de büyük bir erdemdir. Tantan, askerler, Cüneyt Arkın, mafya babaları meşrudur. Döverler, severler, haksızlıklara karşı dururlar, kötülerin gözünü oyarlar. Kutsal olan değerlere karşı çıkanlara aman vermezler. Üstelik Cumhuriyet, bayrak, vatan, millet gibi sembollere tüm eski değerlerin kutsallığını yüklemiştir. Dolayısıyla bu değerler açısından "tehdit" sayılabilecek tüm "kötülüklerin" üstüne "Allah Allah" sesleriyle, marşlarla, ya da bayrakla yürünebilir. Bu nedenle, Türkiye'de "özel olan siyasaldır" belirlemesi her gün yeniden örneklenir. Ülker Sokakta yaşananlar bunun örneklerinden biridir. Burada da travestilerin karşısına birden bire bin yıllık mirası olan bir cephe dikilir. Bu cephe üç söylemi birleştirir: Bayrak, istiklal marşı, milliyetçilik gibi cumhuriyete ait bir söylem, namus, ezan, ahlak, edep, günah, cehennem, şeytanlık, başörtü gibi dinsel söylem, şeref, delikanlılık, aile ve çeşit çeşit küfürlerin ait olduğu ataerkil söylem. Bu söylem ise iki tipi birleştirir: Ülkücülerin, Baş komiser Hortum Süleyman'ın, mahalledeki esrar satıcıların, haraççıların temsil ettiği erkek tipi: Erkek, Müslüman, ülkücü ve Fenerbahçeli. Ve mahallelinin başını çeken Güngör Abla'nın temsil ettiği tip: Başörtülü, küfürbaz, şiddet yanlısı, bağırıp çağırıp erkeği yardıma çağırın, erkeğin belirlediği rolleri, tüm analık-bacılık- namus vb. değerlerini kullanarak oynayan Güngör Abla bize ister istemez "Tansu Bacı"yı anımsatır. O, kadına verilen rolü oynamaktadır. Bu rol erkekliği beslemektedir. Türk siyasetinin erkeksi dilinin sadece erkekler tarafından değil kadınların ağzından da kullanıldığının örneklerinden biri olan Tansu Çiller, taktığı başörtü, ettiği dualar, bayrak-ezan-silah üçlemesi etrafında dönen konuşmaları, idam isteyen, savaş isteyen, bunu namus ve şeref adına dayatan çığlıklarıyla kan davası için oğlunun eline silah veren ve ataerkil düzene yürekten hizmet eden suç ortağı kadınların mirasını kullanır. Kan davası, intikam, namusu temizleme, kısasa kısas, ibret olsun diye teşhir etme hep eski ataerkil alışkanlıklardır. Televizyona sık sık çıkan "şehit anaları" nın "kan ve intikam"

söylemleri dokunulmaz, kabul edilebilir hatta kutsal görülür. Çünkü Türk topraklarındaki en güçlü kurumlaşma ataerkilliğe aittir. Bölümün başında da vurgulandığı gibi binlerce yıllık bir tarihe sahiptir ve çeşitli ataerkillik biçimlerinin kaynaşması sonucu bugünkü haline gelmiştir. Günümüzde iktidar bu kaynaşmadan gücünü alır. Bu nedenle iktidarla çelişen ne olursa olsun, karşısında bu kaynaşmayı bulur, eğer direnişini kuşatmanın köklerine inmeden, ataerkilliği çözülmeden, salt isyancı temelde örgütlerse yenilgisi kaçınılmaz, denilebilir. Her yenilgiyle kendini biraz daha güçlendiren ise ataerkillik olur. Bu durum, direnenleri bile kaçınılmaz olarak suç ortağı haline getirir.

Ülker sokakta da benzeri bir durum ortaya çıkar. Ama yine de eşcinsellik alt kültürü içinde de özgün bir konumları olan travesti ve transeksüellerin hem suç ortaklıkları, hem mağduriyetleri, hem de direnişleri daha özgün ve daha yoğundur. Bu özgünlüğü anlayabilmek için ise, onları içinde şekillendikleri ve etkileşim içinde oldukları eşcinsellik alt kültürü bağlamında ele almak gerekir. Ataerkilliğin en güçlü olduğu bu topraklarda eşcinsellik alt kültürü hangi temelde gelişmiştir?

3.2. Osmanlı'dan Bu Yana Eşcinsellik Altkültürü

*"onlar ki bir sevdayı hala bir suç gibi yaşayanlar
azaltarak kendilerini büyüyorlar bir ayazda."⁵¹*

Erkekler arası anal ilişkiye olan eğilim, Doğu ve Grek toplumlarında oldukça yaygındır. Ama Ortadoğu'da eşcinsellik, genellikle, ataerkilliği besleyen, hatta onun aracılığıyla gelişen, alt kültürel örgütlenmesi çok zayıf bir toplumsal kesimi ifade eder. Osmanlı İmparatorluğu Ortadoğu'nun en güçlü, en geniş ve en merkezi ülkesiydi, Burada da eşcinsellik Türk erkek egemen kültürün özgün örüntüleri bir yana tipik olarak Ortadoğu tarzında yaşandı.

İslam dünyasında, ya da genelde doğu toplumlarında, cinselliğin hala kutsal, anti-modern bir yapısı vardır. Cinsellik "saf" ve "saf olmayan" diye ikiye ayrılır. "Saf olmayan" olay biter bitmez, kirliliği bir mendil gibi atılır ve yıkanır. Tıpkı tuvalete girip kapıyı kapatmak gibidir, herkes herkesin ne yaptığını bilir ama dillendirilmez, üzerine konuşulmaz. Bu kültürde, onur, bir şey yapmakla değil, yapılan şeyin görülmesiyle, en azından inkar edilmemesiyle kaybedilir. Yapılanın utanmadan kabulü, ya da kimlik olarak savunusu modernleşme sürecinin bir parçasıdır.

"Saf olmayan" kategoride ele alınsa da, eşcinsel ilişkinin en meşrusu, ataerkilliği en açıktan besleyen *oğlancılık*dir. Oğlancılık, Grek kültürü de dahil, tüm doğu toplumlarında oldukça yaygındır. Üstelik bu, eşcinsel bir ilişki sayılmaz. Yaş hiyerarşisi, bu ilişkiyi meşrulaştırır. Çünkü hegemonik erkeklik hizmetine kadınları, çocukları, gençleri, her şeyi aldıkça daha da güçlenir. Erkeklik güçlendikçe sadece kadına egemen olmakla yetinmez, her şeye sahip olmak ister. Cinsellik sahip olmanın en kesin aracı

⁵¹ Murathan MÜNGAN, *Osmanlıya Dair Hikayat*, 44

olduğundan, oğlancılık "sahip olan erkekler" için güce güç katan bir ilişki tarzıdır. Bu nedenle, erkek erkeğe olunan alanlarda, içki sofralarında, zevk alemlerinde, saraylarda, hanlarda, zengin konaklarında söylenen şiirlerde, şarkılarda eşcinsellik vurgusu erkeklığı kışkırttığı için açıktan yapılır. Hukuk bilgini İbn-al Gawzi (ölümü 1200) bile şöyle yazmıştır: "*kim ki güzel bir oğlana ya da gence bakarken asla istek duymadığını iddia eder, o bir yalancıdır ve eğer biz ona inanırsak o bir hayvandır, insan değil*"

Oğlancılık yüksek sesle söylenen şarkıların ana motifini oluşturacak kadar meşrudur, diğer yandan, iki yetişkin arasındaki eşcinsel ilişki lanetlenir. Oysa oğlancılık da eşcinselliktir. Anadolu ve Mezapotamya'yı da içine alan tüm doğu coğrafyası oğlancılığı eşcinsellik olarak kabul etmez. "Bir erkek belli bir yaştan sonra kendini "kullandırmamalıdır." Çünkü kötü sayılan "kullanılmak değil, bundan zevk" almak, bunun isteğini duymaktır. Bu sebeple, erkek kendini koruyacak duruma geldiği andan itibaren karşı cinse, ya da kendisinden küçük genç oğlanlara yönelmelidir. Oğlan büyüdükçe **kulampara** olmalı, asla **ibne** olmamalıdır. .

Kulampara, (gulam-para, kulampara, kolabaras) genç oğlan çocuklarıyla, ya da eşcinsellerle cinsel ilişki kuran yetişkin erkeklere popüler dilde takılan isimdir. Evli olabilir. Heteroseksüel olarak kabul edilir. Çünkü her erkek potansiyel bir kulamparadır. Kulampara özel bir erkek tipi oluşturmaz. Cinsel ihtiyacı olan herhangi bir erkek kadın bulamadığında, ya da canı çektiğinde eşcinsel arayışına girebilir. Hiç kimse, bir eşcinselle ilişki kurduğu için kendisini anormal, sapık ya da eşcinsel olarak nitelemez. Eşcinsellerle her erkek ilişki kurabilir. **İbne** ise, eşcinseldir. "İbne" olmak bir erkeğin olabileceği en kötü şeydir. Cinselliğin bir iktidar aracı olmasından dolayı, eşcinsellik iktidarsızlık göstergesi sayılır. Hegemonik erkeklik için "iktidarsız erkeklere" de ihtiyaç vardır, bu nedenle eşcinseller, zorla "oğlanlaştırılmış" genç erkekler toplumsal yaşamın dışında değil, içindedirler. Ancak sürekli bir erkek hakimiyetiyle kuşatıldıkları için, şiddetin çeşitli

biçimlerine gizli-açık maruz kalırlar. Onların tarihi yazısızdır. KAOS GL dergisinin ilk sayısının giriş yazısında "saray ve hamam muhabbetleri dışında toplumsal geçmişimizle ilgili şimdilik bir şey bilmiyoruz." demesi bu görüşü doğruluyor. Tarih, felsefi, bilimsel çıkarsamalarla ya da gay sanatçıların sezgileriyle bölük pörçük oluşturuluyor.

Örneğin, "Osmanlıya dair Hikayat"da Murathan Mungan Osmanlı'nın zirvesinde yaşanan eşcinsel deneyimi sezgileriyle yakalayıp günümüze taşıyor:

*"Saraylı bir içoğlanın
 Bir külhandan bozgun bedeninde
 Ağulu bir gılmet
 Tutkusu hayli yezit
 Kendi kahırlı bir güzellikten alamet
 Ve ayaklarında uzun avluların su şırlıtısı
 Böylesi, geceyi, ağulu bir süt gibi
 Kostak bir delikanlıya
 Bedeniyle emzirir
 Zakkumları dudak diye
 Bir erkeğin ormanında gezdirir
 Vezinli bir sedirde
 Bir İpek yangınından mahsun görünürler
 Şeffaf gölgelemi bir eflatun rüzgara sildirip
 Hindistan sürgünü dumanlı kadifeleri efsunlu öldürürler
 Kervankıran bir rüzgarla
 Pençik eteklerinde süryani bir telaştır
 Ve bütün elleri aşktır
 Tabiatın gücüne gider." ⁵²*

Osmanlı İmparatorluğu'nda, özellikle egemen sınıf içinde, "oğlancılık" adı altında eşcinselliğin açıktan yaşandığı bilinir. Cinsiyet değişikliği ameliyatlarının Osmanlı Haremi'nde gerçekleşmesi bile bu meşruluğu ortaya koyar.

Haremin "eski Saray" bölümü padişah ailesinin ikametgahıdır. Padişahın "eski Saray"da bir dairesi olmakla birlikte asıl ikametgahı yeni Saray'ın üçüncü avlusundadır. Burada, kendisine hadım ağalar ve eğitilmekte olan iç oğlanlar hizmet etmektedir.⁵³ Bu nedenle, Osmanlı İmparatorluğu'nun üst ve alt durumundaki yöneticilerin minyatürlerine ve müzelerdeki seyrek tablolarına bakıldığında eşcinsellere özgü pek çok çizgi yakalamak mümkündür. "**Erkek adamın erkek sevgilisi olur**" söylemiyle yaşanan eşcinselliğin yazılı izlerini ise "Bahname"lerde⁵⁴ ya da "Hammamname"lerde⁵⁵ bulmak mümkündür. Ayrıca, Enderunlu Fazıl Bey tarafından yazılmış olan "Hubabname" de en bilinen eşcinsel metinlerdendir. Hubabname, dünyanın farklı kültürlerine ait genç erkekleri özelliklerini, bir erkeğin ağzından, ama erotik bir dille anlatır. Aynı yazarın "Defter-i Aşk" ve "Mevoidü'n-Nefais" adlı yapıtları da dönemin eşcinsel ilişkileri hakkında belli ipuçları verir.⁵⁶

Sarayda ya da büyük köşkleredeki iç oğlanlar bölümü, toplumda gizli olarak yaşanan ilişkilerden çok daha meşru bir konuma sahiptir. Bu meşruiyetin varlığı dışlama olmadığı anlamına gelmez. Devşirilen oğlanların arkalarında mutlaka numaralı bir damga vardır. Saraya, egemenlere ait oldukları için herhangi bir toplumsal baskıya uğramazlar, ama durumları köleden ya da bir cariye kadından farksızdır. İçinde buldukları ortamın

⁵² a.g.k., 20

⁵³ Leslie PEIRCE, *Harem-i Humayun*, 167

⁵⁴ Divan edebiyatında cinsellik temalı şiirler genellikle "bahname" olarak tanımlanır, ancak daha çok kadın-erkek ilişkileri ağırlıklıdır.

⁵⁵ Hammamnameler, "hamam edebiyatı" içinde yer alan manzum eserlerdir. Divan edebiyatı içinde özel bir yeri olan hammamnameler, genelde genç erkeklerin tasvirlerini konu alır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Agah Sırrı LEVEND, *Divan Edebiyatı*, 275-277

⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: Zekeriya GÜN, "Şark-İslam Klasikleinde Eşcinsel Kültür-III/Mevoid'de Eşcinsel Kültür", 13-16

imkanlarına rağmen, onlar bir kölenin iradesizliğini, bir kölenin tedirginliğini, bir kölenin kimliksizleşmesini, yalnızlığını ve geleceksizliğini yaşarlar. Yine Murathan Mungan Osmanlıya dair hikayat adlı kitabında bir iç oğlanın çizilmiş kaderini şöyle dile getirir:

*" O küçük oğlan hayli yaşlanır
Şimdi titrek elleri zor süren mangallara
Yârlî cezveleri
Bir konak artığının, hizmetkar selamlığında .."⁵⁷*

Baltacıların baltalarında bulunan baş harfleri ve her aceminin mutlaka bir askere bağlı olması da saraydakine benzeyen bir meşruluk taşır. Üstelik burada aradaki ilişki haremden farklı, savaş arkadaşlığını da kapsayan bir boyuttur. Erkekler, kendileri için bu farklı zamanlarda yaşanan farklı cinsellikler için atasözleri, deyiş vb. uydurmuşlardır: *"Yaz olunca avratlara, kışın oğlanlara meylet ki vücutça sağlam olasın. Zira oğlan teni sıcaktır, yazın iki sıcak bir araya gelirse vücudu bozar. Avrat teni ise soğuktur, kışın iki soğuk vücudu kurutur"*⁵⁸.

Hamamlar ise bilinen eşcinsellik tarihi içinde en önemli mekanlardan biridir. Öyle ki günlük dilde hala, "hamam oğlanı" eşcinsel demektir. Evliya Çelebi, o zamanlar Osmanlı'ya bağlı olan Şam'daki Defterdar hamamını şöyle anlatmıştır:

" .. Kime gönlünü vereceğini bilmeyen civanlar ile hiç araya katmadan koç kucağı edip nide sarıp sarmalaşıp dünya gamını unuturlar. Her en yakılan ilk gelişimde yeniçeri ağası bu hamamın camekanında eli sopalı iki yeniçeri yerleştirmişti. Dışarıdan olur olmaz

⁵⁷ b.k.z.(51) MUNGAN, 99

⁵⁸ Murat BARDAKÇI, *Osmanlı'da Seks*, 9

*insanlar gelip havuz içinde sefa eden aşıklara uygunsuz davranışlarda bulunmasınlar, hamamın kapatılmasına neden olmasınlar diye..."*⁵⁹

Eşcinsellerin kullanımına açık hamamlar sadece Osmanlının merkezi şehirlerinde değil, tüm Ortadoğu'da yaygındır. Örneğin, Marakeş'deki El Fre Camii yakınındaki bir hamam eşcinsel ilişkilerin önemli merkezlerinden sayılmaktadır. Burası 1800'lü yıllarda, İngiliz bir turistin şüpheli ölümü nedeniyle polis tarafından kapatılmıştır. Kayıtlara göre, ölüm nedeni kalp olarak ifade edilmekte, fakat tecavüze uğrayıp soyulmuş olduğu belirtilmektedir.⁶⁰

Eşcinsel halk şairi Razi, döneminin Galata hamamlarını ve oradaki yakışıklı genç tellakları överek anlatır. Bu hamamlar arasında Arap Cami, Buğluca, Karaköy, Kılıç Ali Paşa Köprüsü, Yemal Hamamları sıralanmıştır. Frera Ahmet, Kız Hasan, berli Malatyalı Seyid, Kor Mustafa, Üsküdarlı Veli, Kız Mustafa, şairin yakınlık duyduğu tellâklardır.

Yine Bahnamelerde, özellikle gündelik hayatta yaşanan eşcinsel deneyimler üzerine çeşitli örnekler vardır: Bener Ahmet, hamam tellağıdır kazandığı parasını erkek sevgilisine yedirir. İmaceci Kırbalı Ahmet, eli ayağı düzgün, kaşı gözü yerinde, sohbeti de tatlı bir genç olduğundan, yakasını esnaf akşamcılarının elinden kurtaramaz. Suride Ahmet, Kanuni Sultan Süleyman'ın ilk yıllarında, Makbul İbrahim Paşa sedaretinde İstanbul'un güzelliği dillere destan olmuş bir nevcivanıdır. Bali Ahmet İse, 16.yy'ın ikinci yarısında Sarı Selim devrinde güzelliği dillere destan olmuş esnaf civanlarından. Altınbaş Ali, Ayasofya'da yanan eski adliye Sarayı'nın karşısındaki sıra kahvelerin birinde güzelliği harabat ehli şairler arasında

⁵⁹ Evliya ÇELEBİ, *Seyahatname*, 328

⁶⁰ A.SCHIMITT, J. SOFFERJ, *Müslüman Toplumlarında Erkekler Arası Cinsellik ve Erotizm*, 43

dillere destan olmuş bir kahveci çırağıdır. Hamamizade İhsan Bey tarafından yazılan şu koşma Altınbaş Ali için yazılır:

*"Yanarak tutuştum bir deli gibi
Oğlanlar tekkesi kandili gibi
Kolların boynuma mendili gibi
Takmasam bir türlü, taksam bir türlü."*

Bir şiirde şair Necati, "memi" dediği delikanlıya şöyle seslenir:

*"Yaktı aşkun beni gam adına na-gah memi
Yaanalum yakılalum çare nedir ah memi
Sen unuttun abana ahd ile yenim eyledüğün
Kemaya send benüm hakkını Allah memi
Beni savdaya salum eyledi divane saçum
Nideyim neyleyeyim ah memi vah memi"⁶¹*

Ünlü şair Nedim'in şiirleri de dönemin eşcinsel edebiyatının içinde yer alır:

*"Ben olsam bir de mutrib, bir de taraf-i cuy-bâr olsa
Hoş imdi bir de farzâ bir cûvân-i şivekâr olsa"*

(Benimle birlikte bir çalgıcı olsa ve bir ırmak kenarında olsak; örneğin yanımızda bir de işveli bir oğlan olsa)

*"Ben bugün bir nevbahâr-ı hüsn ü ân seyreyledim
Tarf-i destârında sünbül gibi mular var idi"*

(Bugün ben bir güzellik ilkbaharı seyrettim, sarığının etrafında sümbül gibi saçları vardı)⁶²

⁶¹ İsmet Zeki EYÜPOĞLU, *Divan Şiirinde Sapık Sevgi*, 50-55

⁶² Kaos GL "Divanlardan Eşcinsel Dizeler", 31

Diğer yandan Osmanlı İmparatorluğu'nda yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra her semt, takımlar halinde çalışan ve güçlü genç erkeklerden oluşan kendi itfaiye alayını kurar. Çıplak ayaklı, hızlı koşan bu gençler, tulumbaları omuzlarında taşırlar. Çoğunlukla yoksul ailelerden gelen ya da yetim olan bu delikanlılar için itfaiye alayının yatakhanesi, kim bu hayat tarzının cazibesine kapılarak gelmiş olsa da, kent içinde bir sığınaktır. İtfaiyecilerin renkli lahapları da farklı etnik kökenleri yansıtır. Laz Ali, Sandaki Hritos, Çingene Emin, Kaya Hüsnü, Kız Artin ve hatta İngiliz Hidayet vb..⁶³ Bunların bir çoğu, özellikle harem dışında, toplumsal yaşamın içinde, hatta toplumsal cinsel kimliklerini, yani erkekliklerini koruyarak yaşadıkları için şanslıdırlar. Çünkü bir cinsel objeden öte bir arkadaşlık değeri taşımaktadırlar. Hatta bir çoğu hamilerinin de destekleriyle evlenip aile resi olurlar.

Aşağıdaki şiir ise o dönemin polislerinden olan bir eşcinselle yazılmıştır:

*" bin fettanın bir güzeli
 Davutpaşa iskelesi
 O kayıkçı kişmirinde
 Gözler sürmeli sürmeli
 Gümüş topuk ayaklara
 Düşüp yüz göz sürmeli
 Güzelliğin haşmetini
 Kaşın çattıkça görmeli
 Âşık olan merdaneler
 Böyle bir merdi sevmeli
 Buse-gahın iken o şahta ayak
 Nasıl kıyarsın da atarsın dayak.⁶⁴*

⁶³ B.k.z. (49) KANDIOTTI , 199

⁶⁴ a.g.k., 200

Şiirde söz konusu edilen kişinin bir yandan erkek egemenliğinin kaba yönleriyle varolduğu bir kişiliği, diğer yandan kadınsı bir görüntüsü söz konusudur. Oysa, özellikle Doğu toplumlarında, erkek olmanın ilk şartının kadını çağrıştıran her özelliğin zıttı temsil etmek olduğu bilinir . Fakat eşcinsel ilişki Osmanlıyı da içine kapsayan tüm Doğu toplumlarında tam bir çelişki yumağına dönüşmüştür. Çok yaygın yaşanmasına rağmen, aynı yoğunlukta lanetlenir. Bu konuda, maskeler, korkuya dayanan tutumlar, çifte standartlar, iki uç tutumun aynı bireyde ve aynı anda yaşanması sıkça gündeme gelir. . Osmanlı toplumunun karmaşık ve çok kültürlü yapısı nedeniyle iç içe geçen yargılar ve eğilimler bir arada pratikleşir. Köçekler, bu iç içe geçişin somut örnekleri olmuş, bu nedenle çok gerilimli hayatlar sürmüşlerdir.

Köçekler, Osmanlı tarihinde ayrı bir yere sahiptir. Osmanlı dönemindeki en ünlü ve en popüler danslar KÖÇEK danslarıdır. Köçekler kadın kılığındaki erkek dansörlerdir ve sadece büyük şehirlerde değil, tüm bölgelerde yaygındır. 17. Yy. Yazarı Enderunlu Fazıl, köçeklerin bu popüleritesini yansıtır. Genelde erkeklerle cinsel ilişkiye girdikleri söylenir. Köçek olan erkek en azından bu söylentiye göze alabilmelidir. Genelde Rumlar, Ermeniler ya da Yahudilerden oluşan bu dansçı oğlanların, yeniçeriler arasında bir çok sorun ve kavgaya neden olduğu, bu kavgaların vardığı boyut yüzünden, Sultan Mahmut'un, ordusunun birliğini korumak için, köçeklerin gösterilerini yasakladığı, bunun üzerine köçeklerin çoğunun da Mısır'a kaçtığı söylenir.1857'de konan bir başka kanunla da köçeklerin gösterileri yasaklanmıştır. Ama köçekler, o tarihten sonra da ortadan yok olmamışlardır. Uzun yıllar, Anadolu'da köy şenliklerinde dans etmişlerdir. Şimdi bu gelenek, büyük şehirlerdeki travesti klüplerinde sürmektedir.

Travestilerin Ülker sokaktaki en yaşlı olanının, Kırşehir'de geçirdiği gençlik yıllarındaki köçeklik deneyimlerini sık sık anlatması, bugün

yaşananların kendiliğinden ortaya çıkmış vakalar olmadığını ve bireysel seçimlerin dahi, aslında tarihsel arka planlara sahip olduğunu örnekliyor. "Türkan Anne" lakaplı ve yetmiş yaşlarında olan travestinin, operasyondan sonra bile Ülker sokakta kalmayı sürdürmesi ister istemez tarihsel meşruluğun travesti ve transeksüellerde kendine güven yarattığını düşündürüyor.

3.3. Türk Modernleşmesi, Yeni Kimlikler ve Eşcinsellik

"Beni Türkiye'de eşcinsel olmayan eşcinseller ilgilendiriyor. Çünkü kendi için bu zak tarifin yaşamın odağında duran bir şey olduğunu o görmüyor, ben görüyorum. (...) Hayatın negatif fotoğrafını çekemeyen bu insanlar, iktidar oldukları zaman, diyelim ki bir gazete köşe yazarı olduklarında ibnelikle olan bütün dertlerini güce dönüştürüyorlar"⁶⁵

Türk modernleşmesi askeri kışlalarda başlamıştır. Kendini genele yayması da ataerkil söylem ve geleneklere dayanmış ve eski değerler yeni kimliklerin içeriğini doldurmuştur. Örneğin, cumhuriyetle birlikte kadının ekonomik, sosyal, siyasal yaşama katılımı Kandiyoti'nin de belirttiği gibi, erkekler tarafından sınırı çizilen, kadınlığın gizlendiği yeni bir kimlikle olmuş,⁶⁶ bu yeni kimlik kadının kendi cinsel kimliğini dışlamıştır. Çeşitli reformlar aracılığıyla yaratılan kadınlık kimliği ataerkil bir söylemle ve Türk milliyetçiliğini içererek gelişmiştir. Çerçevesi ve sınırları erkek egemen siyasal kurumlaşma içinde belirlenen Türk modernleşme hareketi, özgün örgütlenmelerden, örneğin parti kurmaktan, bağımsız birlikler oluşturmaktan

⁶⁵ B.k.z. (15) MUNGAN, 29

⁶⁶ B.k.z. (49), KANDİOTİ, 171

alıkoyduğu kadınları, yeni Cumhuriyetin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik seferberliğe sürmüştür ve onu "vatan" simgesi haline getirmiştir. Bir önceki bölümde verilen Akşener, Çiller, Güngör Abla ve "şehit anaları" örnekleri bu kimlik yaratılış sürecinin birer sonucudur.

Türkiye'de modernleşme sürecinin çarpık yaşanması kimliklerin oluşum sürecini de etkilemiştir. Tabandan gelişmediği için, kültürel yapının dönüşmesi ile değil, oluşturulan kimliklerin kültürel yapıya dayatılmasıyla modernleşme yolu çizilmiş, bu nedenle, yaratılan kimlikler ile kültürel yapı arasında sürekli bir gerilim yaşanmıştır. Kültürel gerçeklikten kopuk, olandan değil, olması gerekenden yola çıkan, hatta olanı inkar eden Türk modernleşmesinin yarattığı yeni sosyal, siyasal kimlikler kültürel yapıyla örtüşmemiştir. Siyasal erk aracılığıyla dayatılan "batılılaşma" kültürel yapının çarpıklaşmasına ve çeşitli kültürel öğelerin çeşitli alt kültürler biçiminde yaşamalarına ya da kendilerini farklı kimliklerle ortaya koymalarına neden olmuştur.

Eşcinseller açısından da böyle bir kimlik kazanma süreci başlamıştır. Bir yandan modernleşmenin yarattığı kimlik ihtiyacı, diğer yandan gay ve lezbiyenlerin alt kültürel birikimlerinin çok zayıf olması, hatta bu alt kültürel birikimin içinde lezbiyenlerin hemen hemen hiç olmaması gerilimi oldukça arttırmıştır. Eşcinsellik kendi varlığını modern sistem içinde korumaya alacak bir kimlik sahibi olabilmek için bir yandan da alt kültürel temellerini oluşturmak zorundadır. Modernleşmenin çarpık geliştiği, içeriğinin geleneksel ve ataerkil anlayışlarla dolduğu topraklarda, cinsel alana ait bir edime dayanan gay ve lezbiyen kimliğinin kendisini yaratması mümkün müdür? Diğer yandan Türkiye'de Osmanlı'dan beri, cinselliğe büyük bir rol biçilmiş olması, cinsel yönelim ile cinsel kimlik arasında bu kadar yoğun olmaması gereken iç içe geçmeyi ve cinsel yönelimin politik alana etki etmesini getirmiştir. Dolayısıyla, eşcinsel alt kültürün karşısında, sadece sosyal ve kültürel değil siyasal yapı da dahil olmak üzere tüm ataerkil yapı

vardır. Yine de eşcinsellik, özellikle Cumhuriyet sonrası kendini hem alt kültürel olarak örgütlemiş, hem de kimlik mücadelesine başlamıştır.

Türkiye'de eşcinsellik, en yaygın olarak küfür anlamında kullanılan "ibne" ve "puşt" sözcükleriyle ifade edilmektedir. Bunlar, eşcinseller dışında, sevilmeyen güven duyulmayan kişilere de söylenir. Türkiye'de eşcinsellik bir küfrü yaşamaktır. Erkekliğin saltanat sürdüğü topraklarda, "edilgen erkekler" nasıl olur da bu edilgenlikleri üzerinden bir yaşam tarzı geliştirebilirler? "Erkeklerin kullandıkları delikanlılar" nasıl olur da "*bundan zevk alıyoruz*" diyerek egemen kültürün dışında bir üslup takınabilirler. Cinselliğin en önemli iktidar aracı olduğu bir kültürde, sayıları gittikçe artan bir çok erkek nasıl olur da bu iktidarı reddederler? Türk erkek egemenliğinin bu tutumu kabul etmesi mümkün değildir. Bu koşullarda, eşcinsel edimin açık edilmesi ancak kadın kimliğiyle, ya da onu çağrıştıran bir kimlikle mümkün olur. Gay ve lezbiyen kimlik mücadelesinin gelişimi önündeki "erkeklik" engeli, bir çok gayin kadın kimliğinde, yani travesti ve transeksüel olarak kendisini açık etmesine neden olur. "Eğer erkeğin cinsel iktidarını reddediyorsa, erkek değildir, içinde bozukluk vardır, kadındır..." inancı, bu topraklarda travesti ve transeksüelleri gay ve lezbiyenlikten daha kabul edilebilir kılar. Türkiye'de travestilik, transeksüellik, gaylik, lezbiyenlik, biseksüellik bu nedenle oldukça iç içe geçmiş ve alt kültürel zeminde birbirini etkilemiştir.

Türkiye'de eşcinsel deyince ilk akla gelen iki isim vardır: Zeki Müren ve Bülent Ersoy. İkisi de varolan kuşatmanın gücüne rağmen, sanatçı kimlikleriyle kendilerini dokunulmaz kılarak eşcinsel kimliklerini açıktan ifade etmiş ve bunu tüm topluma kabul ettirmişlerdir. Özellikle Zeki Müren'in ameliyat dahi olmadan, yani kadınlaşmadan cinsel yönelimini ifade etmesi, Türk erkekliğine karşı demokratik bir çıkış özelliğine sahiptir. 12 Eylül döneminde dışlanan, televizyon ekranlarına çıkmaları, hatta neredeyse konser vermeleri yasak olan Bülent Ersoy ve Zeki Müren cinsel kimliklerinden taviz vermemişler, Zeki Müren daha çok süslenmeye

başlamış, Bülent Ersoy ise transeksüel olmuştur. Yaşamlarıyla, topluma örnek olarak verilemeyecek denli marjinalleşen bu insanlar, yine de eşcinsel sanatçı kimlikleriyle tüm toplumun zihnindeki önemli bir tabuyu zedelemişlerdir. Özellikle kadınlar onlarda erkekliği kıran bir tarzı hissetmişler, bu nedenle, Bülent Ersoy ve Zeki Müren en çok kadınlar tarafından sevilmiştir.⁶⁷ Ancak zamanla bu tarz hakim kültür tarafından içerilmiştir. Meşrulaşan, kabul gören sanatçılar eşcinselliklerini kabul ettirebilmek için erkek egemenliğin tüm söylemini, özellikle milliyetçilik, vatanseverlik vb. biçiminde kabul etmiş, kendileri için çizilen sınırlarda kalmış ve özgünleşen bir üslup yaratamamışlardır. Sadece onların hayatları bile eşcinsel kimlik mücadelesinin yaşayabileceği zorlukları sergiler.

Halk dilinde "top", "tanju", "nonoş", "zurafa", "digin", "nonoş", "simit", "lastik", "tekerlek", "kova", "lassa", "pirelli", "abla", "yumuşak", "ablacı", "düdük", "böcü" vb. gibi ağırlıklı dairesel sözcüklerle tanımlanan eşcinsellik, Türkiye'de farklı biçimlerde yaşanır. Farklılık genelde sınıfsal ve kültürel özelliklere göre gerçekleşir. Ancak özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir kentlerinde eşcinsellerin oluşturdukları beraberlikler, örgütlenmeler ve çeşitli ortak mekanlar bu farklı kesimlerin birbirlerinden etkilenmelerine ve ortak sorunlara karşı ortak sayılabilecek bir üslup oluşturmalarına olanak sağlar.

Bu mekanlar arasında en bilineni sinemalar, hamamlar, parklar ve barlardır. Örneğin Aksaray'ın kenar mahallesinde bulunan ve eşcinsellerin buluşma mekanı olup 90'lara kadar ayakta kalan Güneş Sineması Türkiye'deki eşcinsel alt kültürünün oluşmasına katkıda bulunan

⁶⁷ Yaşadıkları ortak sıkıntılara ve dışlanmalara rağmen, Zeki Müren ve Bülent Ersoy'un arasında dayanışmanın olmaması, hemen hemen hiç görüşmemeleri, aralarındaki kültürel, kişisel farklılıklarla da açıklanabilir. Tüm bu farklılara rağmen, diyalog kurmalarına imkan sağlayacak kadar ortaklıklar vardı. Yine de ikisi de kendi yolunda tek başına yürüdü, hemen hemen hiç konuşmadılar. Bu durum, Türkiye'deki gay ve lezbiyenlerle travesti ve transeksüeller arasındaki, ayrıca travesti ve transeksüellerin kendi aralarındaki ilişkinin de bir resmini veriyor.

mekanlardan biridir. Ankara'daki Yeni Sineması, Cep ve Efes Sinemaları da benzer mekanlardır. Bu ve benzeri mekanlarda tanışan ve ilk ortak noktaları cinsel yönelimleri olan gayler zamanla bir çevre oluştururlar. Bunlar arasında kimlik mücadelesi için örgütlenebilenler ancak cinsel tercihleri noktasında zihinsel bir çaba içinde olanlardır. Bu da daha çok eğitim imkanı olan alt / orta sınıflar ve öğrenciler arasında, özellikle 70'lerden sonra gelişir.

Gay ve lezbiyenler için bir araya gelmenin en temel nedenlerinden biri kendini içinden geldiği gibi ifade edebilecekleri bir yaşam alanı yaratmaktır. Bunun için de buldukları konumun meşrulaştırılması, kabul edilmesi için bir şeyler yapmak gereklidir. Bu, aynı zamanda kendi savunusunu yapmak için gelişen bir dayanışmadır.

Benzeri ihtiyaçları duysa bile, bunu bilince çıkaramamış, ya da sınıfsal, kültürel, geleneksel barikatlardan dolayı cinsel kimliği üzerine düşünme imkanını bulamamış, kendi sorunlarının diğerleriyle ortaklığını görememiş olanlar genelde tek başına kendinden utanarak ya da birkaç kişiyle kurdukları dar ilişkiye tutunarak yaşarlar. Bu durum özellikle lezbiyenler açısından daha çok geçerlidir. Kadınların bu tür birlikteliklere katılımları yüzde biri ya da ikiyi aşmaz. Dolayısıyla Türkiye'de lezbiyenlik hala gizli yaşanır, kimlik mücadelesi sınırlı bir çevrede verilir, genele yansımaz. Onların parka, hamama ya da sinemalara gitme şansları yoktur. ODTÜ, Boğaziçi gibi, birkaç üniversitede gay ve lezbiyen gruplaşmalar vardır. Ancak gaylerin cinsel deneyimlerine bile sahip olmayan lezbiyenler, bu gruplara katılmaya bile cesaret edemezler. Onlar için birbirini bulmak ve konuşmak kolay değildir. Gayler ise bu konuda daha avantajlıdır: Avantajlarından yararlanana kadar geçen süre içinde, onlar da büyük bunalımlar yaşarlar.

Erol barda çalışan, Beyoğlu'nda tek başına yaşayan otuz yaşında bir gaydir. Daha önce ailesiyle kalır, ancak bir türlü kendi durumunu onlara

açamaz. Hatta o dönemler, kendi durumu hakkında düşünmekten bile kaçtığını, tam bir bırakmışlığı yaşadığını, sürekli intihara teşebbüs ettiğini söylüyor. Daha sonra patronuna açıldığını, patronuyla yaşadığı ilişkiden sonra daha cesaretli hareket ettiğini, zamanla gaylerin gittiği kafeleri öğrendiğini, buralarda tanıştığı insanlar aracılığıyla kendini rahat hissettiğini ve hızla onlara katıldığını, şimdi ise tüm geçmişine anlam verebildiğini çünkü artık kimliğine sahip çıktığını anlatıyor. Fakat hala, kamusal alanda ifade edebildiği kimliğini anne ve babasından gizliyor. Erol, önceleri bundan rahatsız olduğunu, ancak daha sonra, bu açılmanın suçunu anne ve babasına bağladıktan sonra rahatladığını ifade ediyor.

Memet'in anlatımları da, eşcinsel olan bir insanın toplumsal yaşam içindeki sıkışmışlığına bir başka örnek oluşturabilir:

" Köydeyken bana kız Memet adını takmışlardı. Hep annemlerle halı örerdim. Bir de hep kızlarla oynardım... Aşıklar arasında not taşıdım. Kadınlar ve kızlar bana çok güvendiklerinden tüm sırlarını anlatırlar ve erkeklerle iletişimi benim aracılığım kuralardı. Sonra büyüdük ve o olay oldu: amcamın oğlu tecavüz etti. Sonra başkaları da gelip gitmeye başladı. Adım bu sefer kötüye çıktı. Erkeklerin eline düşmedin mi, kıza benzemişsin, benzememişsin kimse umursamıyor, köyün tatlı delisi gibi işte.. Ama sonra bu olay olduğunda kaçmak zorunda kaldım. Çünkü mesele amca oğlumla sınırlı kalmadı. Bir kere iki kişi geldiler.. Anlatamadım kimseye. Niye ben, diyordum. Niye ben de başkası değil. Kız gibi olduğum için mi? Acayip olduğum için mi? Ama utanıyordum da. Ne biçim erkeklik . Ben öyle erkek olamadım.. Öyle anlı şanlı aslan olamadım.. Bozdular beni. Niye beni.. Acayip olduğum için kendimi bir zavallı gibi görüyordum. Aşağılık bir yaratık gibi. Burada diğer "lubunya" larla tanışana dek de öyle hissettim.. Öyle biri olmuştum ki intihardan başka bir şey düşünemiyordum".

Bu iki anlatım bile eşcinsellerin kendi durumlarını bir küfür gibi algılayan toplumsal çevrede ne kadar yoğun bir gerginlik yaşadıklarını ortaya koyar. Burada sorun sadece kabul edilmemelerinden değil, kendilerine de toplumsal çevrenin gözükleriyle bakmalarından yani erkek egemen, heteroseksüel ilişkiyi içselleştirmiş olmalarından kaynaklanır. Kendi kimliklerini gizledikleri durumda bile toplumsal iktidar mekanizmaları işlemektedir. Bunun aracısı yine kendileri olurlar. Sonra da kendini hiçleştirerek ya da intiharın eşiğine gelerek kendi kendilerini dışarlar.

Kültürel ya da ekonomik olarak asgari standartlara ulaşmış ya da bu düzeyi aşmış olan gay ve lezbiyenler ise, kendi aralarında yürüttükleri tartışmalar sonucu farklı sonuçlar çıkarmışlardır. Bu da onları birbirlerine yöneltmiş, böylece yaşadıkları sorunlar karşısında ortak hareket etmeye, kısmi de olsa dayanışma noktasında bir mesafe almaya itmiştir. Önce birkaç kişiyle başlayan birliktelikler zamanla genişlemiş ve isim almayı hak eden gruplara dönüşmüştür. Ancak bu gruplaşmalar, gay ve lezbiyenlerin örgütlü oldukları anlamına da gelmez. Bu düzeyi yakalamış olan gay ve lezbiyenler de dağınıklıktan, ortak hareket edememekten yakınmaktadırlar.

Aslında büyük bir çoğunluk, tek başınayken ifade edemediği cinsel yönelimini, bu gruplaşmalar içinde, ya da onlar aracılığıyla yaşama motivasyonuna sahiptirler. Bir çoğunu böyle biraradalıklara iten nedenlerden biri de burada elde ettikleri imkanlardır. Bu imkanlar kendi deyimleriyle "cinselliklerini yaşama" imkanlarıdır. Bu nedenle Türkiye'de gay ve lezbiyenlerin bir araya geldikleri mekanlar, genelde eğlence alanlarıdır.⁶⁸

⁶⁸ Sahra 99 gibi karışık barların yanında, Twenty, Clup 14 gibi, sadece gay ve lezbiyelerin gittiği travesti ve transeksüellerin alınmadığı klüp ve barlar da var. Ayrıca Taksim meydanındaki Han ve Borsa gibi kafeler eşcinsellerin birbiriyle tanışmak için uğrak yeri yaptıkları yerlerdir. son zamanlarda gay ve lezbiyenlerin gittiği mekanların sayısı çoğalıyor, travesti ve transeksüel küplerin sayısı ise azalıyor. Bunun nedeni bir çok gay ve lezbiyene göre, eşcinselliğin eskisine göre daha meşrulaşması nedeniyle, bir insanın cinsel yönelimini ifade edebilmesi için eskiden olduğu gibi travesti vb. olmak zorunda kalmamasıdır.

Eğlence yerleri alt kültürel öğelerin yan yana geldiği yerler arasında önemli mekanlardır. Buralarda ortak konuşma, giyinme ve davranma üslubu çarpıcıdır. Özellikle tehlikeli olan sokaklarda simgelerle⁶⁹ bile ifade edilemeyen duygular çok açık bir biçimde buralarda ortaya serilir. Tuvaletlerde tüm ayrıntılar tamamlanır, hatta kimi zaman makyajlar yapılır; ancak bu makyajların çok fazla önemi yoktur, önemli olan sınırsız hareket edebilme imkanıdır.

Özellikle bu tür eğlence yerlerinde geliştirilen üslup yavaş yavaş gay ve lezbiyenler tarafından içselleştirilir ve gündelik yaşamda da incelti olarak ifade edilir. Bu nedenle gay ve lezbiyenler, eğlence yerleri dışında da birbirlerini algılayabilirler. Bu, alt kültürel üslubun oluşumu açısından önemlidir. Örneğin grafiker olan ve ünlü bir şirkette çalışıp akşam eşcinsel barlara giden Oğuz şöyle söylüyor: "*bir gay bir diğerini nerede olursa olsun tanır. Bıyıkların en büyüğü onda olsun, en kaba sesin sahibi olsun, kendini bize hemen ele verir.*" Burada ortak bir üsluptan bahsedilebilir. Ancak bu üslup daha çok kendiliğinden ve fazla içeriği doldurulmayan bir tarzda oluşmuştur. Her an dağılabilir. Çünkü üslubu geliştiren bir örgütlülük özelliği asgari anlamda da yoktur. Zevk ve eğlence temelinde bir araya geldikleri için kaygan bir zemin vardır. Bu kaygan zemine rağmen, bar ve kafeler özellikle gay ve lezbiyen topluluğunu bir arada tutan hatta yer yer dernek görevini gören en etkili mekanlardır. Özellikle son dönemlerde lezbiyen ve gaylerin bu mekanları kendi girişimleriyle oluşturdukları görülmektedir. Bu tür birliktelikler alt kültürel birikim açısından önemlidir. Bu birikim içinde oluşan gruplaşmalar ise Avrupa'daki ve Amerika'daki kimlik mücadelelerinin ve kazanımlarının da etkisiyle daha iradi bir mücadele geliştirmeye

⁶⁹ Genellikle gay ve lezbiyenlerin çeşitli simgeler kullandıkları bilinir. Örneğin tek küpe gaylere mal edilir. Amerika'daki gaylerde bir dönem çıkan, daha sonra Türkiye'de de öğrenilen ancak kısa bir süre sonra moda haline gelip heteroseksüel kadın ve erkekler tarafından benimsenen tek küpe için bu nedenle bir kimlik ifadesi, ya da alt kültürel bir üslup denilemez. Ancak kimlik oluşturma sürecinde oldukları için gay ve lezbiyenlerde simge arayışı güçlüdür.

girişmişlerdir. Kimlik oluşturma süreci içinde gelişen simge ihtiyacı ise uluslar arası simgelerin kabulüyle giderilmiştir.

Lezbiyen ve gayler arasında dergi, dernek, inisiyatif, çevre gibi gruplaşmalar özellikle son 10 senede biçimlenmiştir. Periyodik bilinç yükseltme tartışmaları yürüten, bunları yaşadıkları sorunlar çerçevesinde ortak bir politikaya dönüştürmeyi hedefleyen bu gruplar özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerde kurumlaşmalara gidebilmişlerdir. Özellikle İstanbul merkezli olan "LAMBDA" ekonomik, sosyal hatta politik hedeflere sahip bir dernektir. Uluslararası gay ve lezbiyen örgütlerle iç içe geçmiş faaliyetler yürütmekte, mali, kültürel destekleri daha çok bu ilişkiler sayesinde kazanmaktadır. LAMBDA dergi, radyo, sağlık, meslek vb. faaliyetlerin yanında kültür merkezi gibi ortak mekanlar yaratma, bilinç yükseltme, en az haftada bir, bir araya gelerek tartışmalarla ortak söylem, ortak duruş kazanma amaçlı çalışmalar yürütmektedir. Bu toplantılarda yapılan gözlemlere göre, politik duruşta ve sınıfsal yapıdaki farklılıklara rağmen gay ve lezbiyenler ortak sorunlara, cılız da olsa ortak direnme biçimlerine ve ortaklaşa bir üslûba sahiptirler. Lezbiyenler ise gayleri bir adım geriden takip etmektedirler. Bunun nedenini de kadının toplumsal geriliklerine ve kimliklerini ifade cesaretini gaylerden çok sonra yakalamalarına bağlıyorlar. Bu değerlendirmeye toplumsal dışlamanın onlar üzerinde daha yoğun olması da eklenebilir. Bu durum ortak örgütlenmelerde, gay ve lezbiyenler arasında göze çarpan bir hiyerarşi yaratmakta, bu nedenle lezbiyenler, sayıları az olmasına rağmen "Sapho'nun Kızları" ya da "Venüs'ün Kızkardeşleri" gibi özgün birliktelikler yaratmaya çalışmaktadırlar. Avrupa ve Amerika'daki benzeri örgütlenmeler, feminist hareketlerin içinde geliştiği için daha etkindirler. Türkiye'deki feministler, bu hareketlerden daha çok teorik olarak beslenmekte, ancak birikimlerini pratikleştirememektedirler.

Özellikle 12 Eylül'ün baskıcı ortamından sonra daha da örgütlü hale gelen ve "Ne Mutlu Eşcinselim Diyene" sloganıyla, ataerkil milliyetçi söylemi

ters yüz eden gay ve lezbiyen hareketi 1 Mayıs meydanlarında bile sesini duyurmaya başlamıştır. Özellikle 1 Mayıs 1991'de Ankara'lı gay ve lezbiyenler tarafından dağıtılan bildiri dikkat çekicidir:

"Mehmet ve Ayşe grev meydanında nişanlanırken, aşklarını mücadelelerine eklerken, o meydanda Ali'yi seven Ahmet'in, Ayşe'yi seven Hatice'nin olduğu hiç aklınıza geldi mi? Neler yaşadıklarını, hissettiklerini hiç düşündünüz mü? (...) Bu sistemin kendini korumak için sürdürdüğü kadınların ve eşcinsellerin aşağılanmasına ve erkeğin yüceltilerek hayatlarımızın baskı altında tutulmasına suç ortaklığı yaptığınızın farkında mısınız?"

Bu bakış açısı cinsel yönelimin uğradığı top yekun ataerkil kuşatma karşısında nasıl radikalleştiği ve kimliğini ataerkilliğe alternatif olma arayışıyla, nasıl ve hangi söylemle ürettiğini gösteriyor.

1990'lar Türkiye'de gay ve lezbiyen örgütlenme sayılarının hızla arttığı yıllardır.⁷⁰ Gay Ankara, Kaos, Ayılar, Lambda vb.. Diğer yandan en önemli düşünsel tartışmalar % 100-LG ve KAOS gibi "avant gard" denilen dergiler aracılığıyla olur. Bu iki dergide gay ve lezbiyenler birlikte çalışırlar. Yazılar ise çok yönlüdür. Hem eğlence yerleri ve dernek gibi bir araya gelebilecekleri mekanların tanıtımı, hem sağlık bilgilendirmesi yapılır, hem de kimliklerini sorunsallaştıran yazılar yazılır. Önceleri bir grup gencin arkadaş evlerindeki bilgisayarları kullanarak ve bunları fotokopiyle çoğaltarak dağıttıkları KAOS GL dergisi, zamanla yasallaşarak mekan sahibi, hatta kültür merkezli bir çevre haline gelir. Bu çevre Türkiye'deki gay ve lezbiyen hareketi içinde özgün bir yere sahiptir. 1994 01 Eylül tarihinde

⁷⁰ Diğer yandan bu örgütlenme çabaları çeşitli baskılarla ve engellemelerle de karşılaşır. Örneğin, 1993 Temmuz'unda, İstanbul'da yapılacak ve çeşitli Avrupa'lı parlamenterlerin de katılacağı panellerin de yer alması planlanan Birinci Uluslar arası Lezbiyen ve Gay Kongresi İçişleri Bakanlığında alınan iki ayrı izne rağmen, İstanbul Valiliğince engellendi. Gelenler göz altına

birinci sayısı çıkan KAOS GL'nin başlarken yazısı, derginin çıkış amacını, dolayısıyla grubun ortak bakışını şöyle ifade eder:

"Bizler yalnızca yatak odasında değil, her yerde ve her zaman gayiz. Toplumsal latentliği reddediyoruz. nicel anlamda heteroseksüeller karşısında azınlık olabiliriz ama nitel anlamda azınlık olmayı reddediyoruz. Salt heteroseksüellerle bir sorunumuz yok. Asıl düşmanımız bizlere yaşam hakkı tanımayan heteroseksistlerdir. Aşağı ya da üstün olmayı reddediyoruz. Biliyoruz ki iktidar egemenliği dışında her şeyden vazgeçebilir. İçinde yaşadığımız toplumun egemeni burjuvazi, demokrasi adı altında, aynı şekilde kendi iktidarı dışında her şeyden vazgeçebilir. Belki "demokrasi" o kadar gelişir, o kadar gelişir ki (!) gayler de özgür olabilirler! Ama bizler özgürlüğü bütünsel bir varolma olarak algıladığımızdan heteroseksist diktatörlüğün politik ve toplumsal olarak bütünüyle naşlanmasını⁷¹ hedefliyoruz. Bunun için çıkıyoruz."⁷²

Görüldüğü gibi, gay ve lezbiyen kimliğini, ataerkilliğin hegemonyasında üretilen kimliklere alternatif bir yaşam felsefesiyle ele alan dergi, kendisini "ataerkil ideolojinin" karşısına koyar. Dünyadaki teorik tartışmaları ve pratik deneyimleri Türkiye'ye taşıyan KAOS GL, aynı zamanda, eşcinsel kimlik mücadelesini dünyadaki felsefi birikimin izinden vermeye çalışan bir grup olarak bu mücadeleyi bekleyen tehlikelere şimdiden dikkat çeker. Yapılan tartışmalarda, bireysellik, yurt dışına göç ve gettolaşmanın dışında, gay ve lezbiyen topluluğun apolitikleşmesinin, zevk ve eğlence sektörü haline gelmesinin kimlik oluşumunun önündeki en önemli tehlikelerden bazıları olarak değerlendirilir.

alındı, otellerde barındırılmadılar. Bu tür baskılar, kimliklerini ancak belli çevrelerde ifade eden, özellikle ailelerine açılmamış olan bir çok gay ve lezbiyeni ortak çalışmalardan geri tuttu.

⁷¹ Naşlanmak: Daha çok travesti ve transeksüllerce kullanılan dilde kovulmak, gönderilmek anlamında kullanılıyor.

⁷² KAOS GL, "Giriş", 2

Özellikle tekno pop çalan gay barlara gidildiğinde gay ve lezbiyenlerin Türkiye'de de bir kar alanı haline geldikleri görülebilir. Yabancılaşmanın görünür olduğu bu barlarda, bireylerin tek tek gidiş amaçları farklı da olsa, barların genel havası bu amaçları dışarı atar. Buluşulur, partner bulunur ve cinsel ilişki gelişir. Kimlik tartışmaları bir yana, sorunları paylaşma amaçlı sohbetler bile gelişmez. Bu barlara sık sık giden Yeşim B : *"sanki herkes çok mutluymuş gibi davranıyor, sanki tüm dünya bizi kabul ediyor, biz bu dünyanın değer ve kural belirleyeniyiz Herkes birbirine hava atıyor. Bir insan yaşadığı bireysel sorunları, ne bileyim, ailesiyle yaşadığı sorunları bile anlatmaz. Ortam bu tür konuşmalara izin vermez. Sadece eğleneceksin ve şakalar yapacaksın"* diyor. Bu değerlendirme dikkate alınır, henüz kimlik oluşum sürecini tamamlamamış Türkiye'li gay ve lezbiyenlerin önümüzdeki süreçte ataerkilliği en çok besleyecek bir kesim haline gelme tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu söylenebilir. Gerçekten de, Türkiye'de özellikle son on senede sayısı gittikçe artan ve Eskişehir⁷³, Bursa⁷⁴ gibi illere de yayılan gay gruplaşmaları, ataerkilliği sorgulamamakta, daha çok cinsel edim ve ilişkiler üzerine bir söylem geliştirmekte, bu nedenle alt kültürel birikime katkıda bulunsalar da kimlik oluşumuna katkıda bulunmamaktadırlar.

Özellikle internetin gelişimi eşcinsel gruplaşmaların patlama derecesinde artmasına yol açmıştır: *Gay Culture, Gay Freedom, Erkek Erkeğe*, giriş sayfasında hiç de kadınsı olmayan, orta doğu erkeklerinin birbirine sarılmış çıplak fotoğrafları olan, içeriğinde de erkekliği yüceltse de, gayliği kadınsılıktan ayırmaya ve kimliksel niteliğine oluşturmaya çalışan *Ayılar, Bizim Nokta, Adı Yok, Zenne, Eşcinsel Net, erkeler Net*, ilk sayfası irili ufaklı tekerleklerle dolu olan *Gay Ankara, Gay Mania, Lambda, İstanbul*

⁷³ Burada B.E.T. adlı bir topluluk bir broşür çalışması yaptı.

⁷⁴ Bursa'da Spartacus isimli bir grup kuruldu. Daha sonra bu gruplaşma dağılsa da, grup etkinlikleri devam ediyor.

Lezbian Sitesi, Sappho'nun Kızları, Travesti ve Cinsel Kimlik, GayGay, Kadınların Sitesi, sayfasına "Eşcinsellerin Kurtuluşu Heteroseksüelleri de Özgürleştirecektir" sloganıyla başlayan *Kaos GL* bunlardan bazılarıdır. Bu siteler yalnız olan, kendi kimliğini açıklamayan, bu nedenle hiçbir gruplaşma içinde yer alamayan gay ya da lezbiyen bireylerin kendi benzerleriyle tanışmalarına, sürdürülen tartışmaları, bu konudaki gelişmeleri izlemelerine imkan sağlamıştır.

Bu imkanlara, ekonomik veya kültürel nedenlerle sahip olamayan gayler ise, eski sorunlarını yaşamayı sürdürür ve sürekli olarak şiddetle iç içe yaşarlar. Köylerde, mahallelerde ve diğer kapalı toplumsal yapılar içerisinde kimi zaman bastırma ile çarpık tepkilere, kimi zaman da kendini açığa çıkararak, toplumun çeşitli kullanımlarına, bununla beraber dışlamasına maruz kalırlar. Travestilik veya transeksüellik, bu noktada gayler için bir zorunlu seçim olabilir. Dünyadaki travesti ve transeksüel nüfusunun yüzde sekseninin modernleşmenin çarpık geliştiği, geleneksel değerlerin ağırlık kazandığı, özellikle Müslüman ülkelere ait olması dikkat çekicidir. Örneğin, Türkiye'de son dönemlerde, travesti ve transeksüellerin sayısındaki azalmanın gay nüfusun artmasıyla dengeli olarak ilerlemesi, Türkiye'de, geçmişe göre, gayler açısından daha çok yaşam alanı yaratılmış olmasıyla bağlantılıdır. Önce Ülker Sokakta travesti olarak yaşayan, daha sonra da gay olarak yaşamını sürdüren Kenan isimli bir gay de geçmişini dile getirirken aynı sorun üzerinde duruyor:

" İstanbul'a ilk geldiğimde kendimi sapık gibi hissediyordum. Sonra travestilerle tanışınca, gördüm ki tek değilim. Bunu anlayınca çok rahatladım. Şimdi bile bu grup benim için çok önemli. Onlar olmadan yaşayamam gibi geliyor. En azından seslerini duymalıyım..."

Travesti ve transeksüel topluluğu, Kenan gibi bir çok gay için ilk ulaşılacak açık liman gibidir. Bu liman sadece gay ve lezbiyen alt kültürü ile iç içe inşa edilmemiş, daha bir çok alt kültürden etkilenmiş ve onları etkilemiştir. Onların tarihi gay ve lezbiyenlerinkinden daha eski, daha yoğundur. Başlangıcı bile yenilgili olan bu tarih, toplumsal iki yüzlülüğün her türlü hikayesiyle ağızına kadar doludur.

3.4. Türkiye’de Travesti ve Transeksüeller

Travesti ve transeksüeller, gay ve lezbiyen kimliğinden oldukça kopuk bir toplumsal zemine sahiptirler. Onların diğer eşcinsellerden, yani gay ve lezbiyenlerden ayrı bir toplumsal grup oluşturdukları söylenebilir. Dolayısıyla onlar, bir kaç istisna dışında gay ve lezbiyen birlikteliklerinin içinde yer almazlar, buralardaki gelişmeler travesti ve transeksüellerin dünyasına yansımaz. Travesti ve transeksüeller Türkiye’de verilen eşcinsel kimlik mücadelesinin dışında kalırlar, onlar kendi alt kültürlerinin üslubu dışına çıkmadan direnişlerini sürdürürler. Bu direniş eşcinsel kimlikten çok varolan kimliği değiştirmeye yöneliktir.

Türkiye’de travesti ve transeksüeller Osmanlı’dan alınan "Köçek" geleneğinin izlerini taşırlar. Bu meslek ortadan kalkınca, Köçeklerin bir kısmı heteroseksüel yaşama kaymış, bir kısmı da seks işçiliği yapmaya başlamıştır. Sadece işsiz kalan köçekler değil, Türkiye’deki travesti ve transeksüellerin hemen hemen tamamı, gay ve lezbiyenlerden farklı olarak, seks işçiliği yaparlar. Bu eşcinsel alt kültür içinde yer aldığı kabul edilen travesti ve transeksüelleri farklı alt kültürlerle etkileşim içine sokar. Diğer yandan seks işçiliğinin getirdiği yaşam biçimi, özgün sorun ve çelişkiler, özgün bir kültürel şekillenme yaratır. Bununla bağlantılı olarak, travesti ve

transeksüeller toplumsal kimlik anlamında kadına daha yakın bir konumdadırlar. En dışlanmış kadının, yani bir seks işçisi kadının karşılaşılabileceği tüm sorunları çok daha şiddetli bir biçimde yaşarlar. Aşağılanırlar, ciddiye alınmazlar, sürekli olarak erkeklerin sözlü ya da fiziksel tacizine uğrarlar, bir çok toplumsal kurumdan, toplumsal örgütten, toplumsal birliktelikten dışlanırlar, örneğin işe alınmazlar, aile içine sokulmazlar, birkaç istisna dışında⁷⁵ siyasal örgütlenmelerde yer alamazlar. Onlar, Türkiye gibi geleneksel örüntülerin çok güçlü olduğu, özellikle cinsellik alanının tüm değerlerin neredeyse bileşkesi sayıldığı koşullarda, “saf olmayan” bir edimi, yani cinsel edimi inkar etmemekte, hatta onu savunmakta ve teşhir etmektedirler. Bu, edepsizlikle bir tutulur. Travesti ve transeksüeller, alt kültürel ortaklıklarına rağmen gay ve lezbiyen gruplaşmalar içinden bile dışlanırlar. Bir çok gay ve lezbiyen “biz de onlar yüzünden karalanıyoruz” diyerek travesti ve transeksüelleri kendi aralarına almazlar.⁷⁶ Onların cezaevinde hangi koşuşa gireceği bile başlı başına bir sorun olur. Onlarla kadın gardiyanlar mı, erkek gardiyanlar mı ilgilenecektir? Erkek gardiyanlar “ilgilenir”. Bu “ilgi” hücrelerde gerçekleştiği için, bir çok keyfi uygulamayı da kolaylaştırır. Travesti ve transeksüeller, cezaları ne kadar olursa olsun, genelde hücreye atılırlar ve buradaki “suçluların” arasında bile dışlanmışlığı hissederler. Kendisine E-5 ismini takan bir travesti bu dışlanmışlığı bir şiirle dile getirir:

“Hey mahkumlar, gardiyanlar hey!

Tıkanmış kulaklarınızı açın

Açın kapalı gözlerinizi

Çıkarın, gem vurulmuş duygularınızı gün yüzüne

Bir kulak verin ağıtlarıma, yalvarışlarıma, sevda ve hasret türkülerime

⁷⁵ Türkiye’de travesti ve transeksüeller, kamuoyuna yansıdığı kadarıyla sadece ÖDP, HADEP, İHD, şimdi kapanmış olan Yeşiller Partisi’nde yer alabilmişlerdir. Ayrıca Hayvansevenler Derneği, Mezopotamya Kültür Derneği Tiyatro Bölümü ve çeşitli çevre örgütlerine üye olan birkaç travesti vardır.

⁷⁶ KAOS GL ve LAMBDA’nı bu konudaki farklı tavrı bilinmektedir.

Mazgalı kapalı da olsa,
 Hayvan misali tıklılsa da kafese
 Bir insan evladı var o kapının arkasında
 Görün, kendimi savunurken aldığım yaralarımı
 Haksızca suçsuz damgası yiyişimin hıncını duyun yüreğinizde
 Kalpten duyun, candan hissedin
 Yüreğimi parçalarcasına dışarı çıkarmak isteyen firari acılarımı
 Duyun, yürek sancılarımı duyun
 Görün, göz yaşlarımı sevdalımın resmine nasıl fırlattığımı
 Ben ki, duygularına gem vurup çarmıha gerebilen bir deli
 Ağlıyorum şimdi,
 Elma şekerini düşürmüş bir çocuk misali
 dışlanmışlığın acısını benden çıkaranlara inat
 Atıyorum voltamı bir ileri, bir geri”⁷⁷

Beste isimli bir travesti ise, bu dışlanmayı şöyle ifade etmektedir:

“ Herkes bizi dışlayarak kendisini daha çok normal hissetmiş oluyor.
 Kötü bir duygu. Ben kendimi her şeye yabancı gibi hissediyorum. Sanki
 dünya benim dışımda dönüyor. Beni almadan giden trenlerin ardından
 bakakalıyorum. Bazılarına asılsam da bir süre sürüklenip düşüyorum.
 Vagonların içine girmem yasak değil, ama sanki binersem tren durup beni
 atacakmış gibi geliyor. Bazen erkek kılığına yeniden girip rahatça dolaşmak
 istiyorum. Kimsenin bana bakmadığını hissederek yürümeyi çok özledim.
 Gay olarak yaşamak daha kolay. Çocuklar bile bizden korkuyor. Annem
 istediğini yap ama saçını uzatma diyor, adam gibi ol, karanlıkta ne yaparsan
 yap. Ailem benden utanıyor, benim yüzümden ele güne karşı rezil oluyorlar.”

⁷⁷ E-5, “İsimsiz”, 3

Beste, ailesini utandırmamak için, onlarla yaşamıyor. Sadece Beste değil, travesti ve transeksüellerin hemen hemen hepsi, fiziklerine, konuşmalarına, tavır ve davranışlarına yansıyan açık farklılıkları nedeniyle, ailelerinden kopmak zorunda kalırlar. Çoğu evden kaçmıştır. Hatta akrabaları tarafından bulunsalar, ölüme varabilecek cezalandırma tehdidi altındadırlar. Bazıları ailelerine ne yaptıklarını, nasıl yaşadıklarını bile söyleyemezler. Tanıştığım travestilerin büyük bir kısmının ailesi onların başka bir kentte, hatta başka bir ülkede çalıştığını sanır. Travesti ve transeksüeller bu yalana rağmen ailelerinden kopmak istemedikleri için onlara para göndererek ilişkilerini sürdürürler. Bazıları yılda bir iki sefer saçlarını kesip, sakallarını uzatarak ve göğüslerine korse takarak memleketine gidip gelir, ancak bu da onlar için bir tiyatro oyunun ötesine geçmez.

Aileden kopuş alt kültürel zemini daha da güçlü kılar. Çünkü travesti ve transeksüeller, gay ve lezbiyenlerin büyük bir çoğunluğundan farklı olarak bir arada yaşamak zorundalar. Dolayısıyla gay ve lezbiyenler gibi ortak gruplara, örgütlere, dergilere sahip olmasalar bile, ortak yaşam içinde, kendiliğinden de olsa bir alt kültürel birikim geliştirebilirler. Dışlanmanın getirdiği kendi ayakları üzerinde durma mücadelesi ve kendini savunma temelinde gelişen dayanışma alışkanlığı alt kültürel zemini güçlendirir.

Travesti ve transeksüellerin, birbirleri dışında, en yoğun ilişkilendikleri kesimler "gayri meşru" denilen alanda yer alan gruplardır. Burada da dışlanan, aşağılanan, sürekli tacize uğrayan travesti ve transeksüeller, en azından onlara alışan, hatta çıkara dayalı çeşitli ilişkiler yaşadıkları gruplar tarafından meşru görülürler. Bu ilişki, en çok "gayri meşru alemin" başkenti sayılan Beyoğlu bölgesinde gelişir. Travesti ve transeksüeller, yaşadıkları en eski mekan olan Beyoğlu, Tariabaşı ve Cihangir semtlerinde, adli makamlarla ya da sistemin kurumlarıyla kendileri gibi mesafeli olan ve "gayri meşru" dünyanın taşıyıcıları durumunda olan çingenelerin dilini alırlar.

Örneğin *paparon*, *baby*, *laky* herkes için polis anlamında kullanılır. Yine tüm bu kesimler tarafından ortak kullanılan ve çingene diline ait olan *gacı*⁷⁸, *laço*⁷⁹, *madi*⁸⁰, *şugar*⁸¹ gibi bir çok kelime gündelik yaşamın bir parçasıdır. Seks işçiliğinin ve bir çok açıdan yasa dışı konumda olmanın zorunlu kıldığı ezop dili, bir süre sonra alt kültürel birlikteliğin diline, hatta bir kimlik simgesine dönüşür. Gay ve lezbiyenleri de etkileyen bu dil çingenelerce, kadın seks işçilerince, travestilerce, transeksüellerce, gaylerce ve lezbiyenlerce kullanılır. Gay ve lezbiyenlerce eğlence amacıyla kullanılan bu dil, travesti ve transeksüellerce zorunlu olarak her gün yeniden üretilir. Bu konuşmalar kısa ve vurguludur, varolan durum hakkında birbirini bilgi sahibi etmeye yarar.

Diğer yandan, travesti ve transeksüellerin birbirlerine ve başkalarına anlatacakları çok şey vardır. Örneğin, erkeklerin kadın dünyasına girişleri kolay olmamış, kadınlar tarafından kabul görmedikleri gibi, kendileri de yeni rollerini bütünlüklü olarak benimseyememişlerdir. Onlar ne eşcinsel bir aradalıklara ne de seks işçisi olan kadınların dünyasına aittirler. Kadınlara göre sosyal cesaretleri daha fazla olduğu için kendilerine özgü bir çalışma tarzı geliştirmişlerdir. Kadınların bin yıllardır sürdürdükleri bu mesleği travesti ve transeksüeller kendilerine göre yeniden yorumlamışlardır.

Örneğin halk arasında "pezevenklik" olarak adlandırılan aracı kurum, onlar için bir komisyoncu görevi görür. Travesti ve transeksüeller kendilerini başka erkeklere korutmazlar. Tersine erkekler, aynı cinsel kökenden olduklarını bildikleri travesti ve transeksüellere karşı daha tedbirli davranırlar. Travesti ve transeksüeller ise, çocuklukta yaşadıkları eziyetlere maruz kalmamak için kendilerin hep dayanışma içinde savunurlar. Evlerinde

⁷⁸ *gacı*, çingene dilinde kadın anlamında kullanılıyor.

⁷⁹ *laço*, aynı dilde genç erkek anlamındadır.

⁸⁰ *madi*, aynı dilde, iyi olmayan, kötü olan anlamında.

⁸¹ *şugar*, aynı dilde, tatlı, güzel, hoş anlamında.

mutlaka bir sopa, ya da demir parçası bulunur. Bir travesti zor durumda kaldığında o anda ulaşabildiği tüm travesti-transeksüeller gönüllü olarak yardımına koşar ve bir travesti veya bir transeksüele şiddet uygulamaya çalışan erkek, daha sonra hiç birine aynı şeyi yapmaması için, kalabalık bir grup tarafından şiddetle korkutulur.

Travesti ve transeksüeller kendilerini koruyucunun himayesinde tutmadıkları için sadece kendi istedikleri erkeklerle ilişki kurarlar. Bu erkeklerin koruyuculuk ya da "müşteri bulmak" gibi bir işlevleri yoktur. Travesti ve transeksüeller onlardan sadece sadakat ve "sevgi" beklerler. Bunun karşılığında, onlara hemen hemen tüm paralarını verirler. Demet Demir bu tür erkekleri "metres" olarak nitelemekte, "hep erkekler mi metres tutarlar, biraz da onlar metres olsun" demektedir. Travesti ve transeksüeller için bu erkeklerin büyük önemi vardır. Onlara "metres" değil, "koca" derler ve hemen hemen hepsi "kocalarına" karşı güçlü duygusal bir bağlanma yaşarlar. Genellikle bu "kocalar" daha sonra, heteroseksüel bir kadın ile evlenirler ve bu nedenle terk edilen travesti ve transeksüeller büyük bir sıkıntıya düşer, uzun süre de bu sıkıntıyı atlatamazlar. Her birinin hayatında öyle önemli bir iki erkek, dolayısıyla bir iki "darbe" vardır.

Ancak tüm toplumsal dışlamalara, aile baskılarına vb. karşı direnen erkekler de vardır. On senedir, sekiz senedir süren ilişkiler de bunun bir göstergesidir. Bir kısmı, travesti ya da transeksüel arkadaşını fuhuştan koparıp onlarla birlikte yaşamayı sürdürürler. Hatta bazı transeksüeller "kocalarıyla" evlenmişlerdir. Bazı "kocalar" ise travesti olan sevgililerini gay olmaya zorlayıp bunu başarmıştır. Diğer yandan, "eşlerini" fuhuştan koparmayı maddi vb. zorluklar nedeniyle gerçekleştiremeyenler onlarla gergin bir ilişkiyi seneler boyunca sürdürürler. Araştırma süresinde gelişen gözlemler sonucu, bu tür ilişkilerin istisna olduğu, bir önceki paragrafta ifade edilen "darbelerin" travesti ve transeksüellerin hayatında daha ağırlıklı olduğu söylenebilir.

Diğer yandan, travesti ve transeksüeller oldukça farklı ekonomik düzeylere, farklı yaşantılara ve duyarlılıklara sahiptirler. Oluşturdukları mekanlar alışveriş ettikleri mağazalar aralarındaki maddi farklılıkları hemen yansıtır. Örneğin Bağdat Caddesi'nde Ataköy'de ya da Etiler'de oturan travesti ve transeksüellerin yaşantıları Pangaltı, Şişli, Cihangir ya da Sefaköy'de oturanlardan oldukça farklıdır. Tarlabası civarında barınanlar ise en yoksul kesim olarak bilinir. Bunlar polisle karşı karşıya geliş biçimlerinden, mahalle ve komşularıyla ilişkilerine kadar dışlanmayı ve şiddeti farklı şekillerde ve acılarda yaşarlar. Dolayısıyla aralarında oluşturdukları dayanışma biçimleri de aynı değildir. Özellikle Sefaköy'de yaşayan travesti ve transeksüeller seks işçiliğini otostop yoluyla yaparlar. Burada yaşanan şiddetin yoğunluğu nedeniyle güçlü bir dayanışma söz konusudur. Tarlabası ve Cihangir'de ise fuhuş otostop, klüp vb. biçimlerde yapılır, ancak buralarda, barınma alanlarının iç içeliği dolayısıyla, travesti ve transeksüeller arasında daha geniş bir gruplaşma gelişir.

Ancak nerede yaşarlarsa yaşasınlar, ekonomik düzeyleri, kullandıkları yöntemler ne olursa olsun meslekleri, dilleri, toplumsal algılanışları aynıdır.⁸² Evleri ortak kullanmaları, boş zamanlarını değerlendirme biçimleri, kuaförleri "kahvehane" biçiminde kullanmaları, polisle, erkeklerle ve bir çok toplumsal kurumla kurdukları ilişkiler aynıdır.

Bu nedenle çeşitli ortamlarda yan yana geldiklerinde tarzları hemen yakınlaşır. Örneğin Zührevi Hastalıklar Hastanesi olarak bilinen, buraya getirilenlerin kullandıkları isimle "**Can Can**" da tüm travesti ve transeksüeller bir aradadırlar. Kadınlar birbirlerinden kopuk dururken ya da sadece tanıdık

⁸² Kamuoyuca en çok tanınan, kraliçe ilan edilen, en meşru transeksüel Sisi bile, ülkücü olduğunu söylemesine, Türk ataerkilliğin bir çok söylemini sık sık tekrarlamasına rağmen, beklediği desteği bulamadı, hiçbir siyasal yapı, onu "kullanmak" dahi istemedi.

olanlar yan yana gelirken, travesti ve transeksüeller birbirlerini tanışın tanımaları hemen bir araya gelirler ve doğal bir grup olarak hareket ederler.

Bir cezaevi niteliği de taşıyan bu hastanede, akşam herkes koğuşlara çekildiğinde, aşağı yeni bir travestinin geldiğini haber alır almaz gidip onu karşılamaları ve yukarı çıkarıp ilgilenmeleri de hemen her zaman yaşanmaktadır. Dağınıklık ve parçalanmışlık, bir dışlama alanı olan fuhuş alanında bile, kadınların ilişkilerine yansırken, cinsel kimliklerini değiştirme mücadelesi veren ve seks işçiliğini sanki bu mücadelenin bir bedeliymiş gibi yaşayan travesti-transeksüeller ise kendi bireysel dünyalarının dışavurumunda daha açık, birbirleriyle olan ilişkilerde daha bütünlüklü ve dayanışmacı hareket ederler. Diğer toplumsal kesimlerle yaşadıkları gerilime ve iç dünyalarındaki muhtemel sarsıntılara, hatta aralarında yaptıkları büyük kavgalara rağmen kendi deyimleriyle "kendilerine olan güvenlerini" sürdürürler. Bunun nedenini Oya isimli bir travesti şöyle ifade etmiştir:

"birlikte olmazsak yaşayamayız ki..."

Her şeye rağmen, travesti ve transeksüeller kadınlarla birçok ortak deneyim de yaşarlar. Toplumsal bastırma mekanizmalarına, bireysel özelemlere, değerlerin çevresinde dolaşan gizli yollara, sistemin işleyen çarklarının çıplak yüzüne, şiddetin her türlü biçimine, toplumsal dışlamaya ve lince beraber tanık olur, bunları birlikte tecrübe edinirler. Bu ortaklık travesti ve transeksüellerin alt kültürel yapılanmasını ve direnme biçimlerini de etkiler. Transeksüel Demet Demir'in şu anlatımı, bahsedilen yakınlaşmanın somut bir örneğidir:

" Annem evlere temizliğe gider, babam canı istedikçe çalışır, günlerinin çoğunu kahve köşelerinde sürterek geçirirdi. Eve yemek yemek ve yatmak için gelirdi, tam anlamıyla hiç bir işe yaramazdı. Zavallı annem onca iş yorgunluğu üzerine bir de

evde yemek telaşı yaşırdı. Babam eve salına salına geldiği ancak yemeğin hazır olmadığı günlerde, bağırrır çağırır, ocağın üzerinde pişmekte olan yemeği pencereden tuttuğu gibi atardı. Annemi sürekli döverdi. Ablam da kız çocuğu olduğu için onu beni sevdiği kadar sevmediğine eminim. Beni erkek çocuk olduğum için çok sever, her dediğimi yapmaya çalışırdı. Yemek yerken beni omuzlarına çıkartır "benim erkek oğlum vatana asker olacaksın" der ve sürekli küfür etmemi öğütlerdi. (...) Daha sonra babamın baskılarına dayanamayan annem bizi alıp İstanbul'a geldi. (...)

Sonra travesti oldum, kadınlığı seçtim. Bu kez de kocasına yemek yapan, çamaşırlarını yıkayan, elbiselerini ütöleyen, eve geldiğinde el pençe divan duran biri olmalıydım. Feminist olduktan sonra bunların ne kadar yanlış olduğunu anladım.

(...) Bir erkek olarak dünyaya geldim, erkek gibi olmaya zorlandım, sonra kadın oldum. Bu sefer kocasının emrinde bir kadın olmam istendi. Bunları reddettim. Ne iyi yapmışım. Erkeklerin kadınlara nasıl davrandıklarını, kadın olduktan sonra gördüm. Feminist olduktan sonra ise ne yapılması gerektiğini biliyorum. "

Bir erkeğin kadını anlaması için böyle bir deneyim yaşaması zorunlu değildir. Ancak bilinçli sorgulamaların gelişemediği toplumlarda travesti ve transeksüellik, erkeğin kendi iktidarından aldığı bir intikam gibi kadın cinsine yaklaşmanın zemini olur. Diğer yandan, "kadın kimliğini talep eden" travesti-transeksüeller bu kimliğe ilişkin ortak bir sorgulamayı yaşamadıklarından, kadınlığa erkek bakış açısıyla yaklaşır ve erkeğin istediği bir "kadın" haline gelirler. Bu anlamda gay ve lezbiyen grupların, felsefi alt yapısı da olan

muhalif duruşlarına genel olarak sahip olamazlar ve daha çok maruz kaldıkları baskılara karşı kendiliğinden direnme temelinde bir tutum içine girerler. Seks işçiliği ile hayatları delik deşik olan travesti ve transeksüellerle gay ve lezbiyenler arasında, sınıfsal, kültürel, düşünsel anlamda varolan duvarlar, bir taraftaki birikimin ve sorgulamanın diğer tarafa aktarılmasını oldukça zorlaştırır. Üstelik ortak kamusal alanları yavaş yavaş yitirdikleri için, aralarındaki duvar gittikçe kalınlaşır.

Bu yalnızlaşma karşısında travesti ve transeksüellerin tek tutunabilecekleri ve kendilerini var edebilecekleri alanlar ortak yaşam alanlarıdır. Ülker Sokak, Türkiye'deki travesti ve transeksüellerin alt kültürel varoluşları açısından en önemli ortak mekanlardan birisiydi. Artık yok. Ülker Sokağa yönelik gerçekleştirilen dışlama operasyonu sonucu, sadece Ülker Sokakta yaşayan travesti ve transeksüeller değil, Türkiye'deki travesti ve transeksüel topluluğu yara aldı. Çünkü Ülker Sokak, Cihangir'de artık travesti ve transeksüelleri barındırmayan birkaç sokak gibi, bir alt kültürün kendisini yeniden ürettiği bir mekandı. Bu mekanın, alt kültürel topluluk için, tarihsel ve güncel açıdan, ne anlama geldiğini bilmeden, operasyonun etkilerini anlamakta güçlük çekebiliriz.

4 . ÜLKER SOKAK: ESKİ BİR ALT KÜLTÜR MEKANI

4.1.) Mahalle Kültürü ve Alt Kültürel Oluşumlar

Modern kentler, rekabetin insanları aile içinde bile birbirinden kopardığı yalnızlıklar alanıdır Sürekli bir parçalanma, sürekli bir yabancılaşma, tedirginlik, güvensizlik ve yabancılarla birlikte yaşamaya mahkumiyet, yani ihtiyaç ve tehdidin ortak varlığı, modern kentin zorunluluğudur. Eski çağlarda "yaratık" olarak tanımlanmış olan yabancılarla birlikte yaşamak durumunda olanlar, **toplumsal olarak uzak ama fiziki olarak yakınlık** içinde, sürekli bir yabancılaşmayı ve tahriki yaşarlar.

Bu anlamda, komşu ile zorunlu olarak kurulan, üstelik de mahremiyet alanının çok yakınında gerçekleşen bu ilişki, bireyin sürekli olarak kendi varlığını tehdit altında hissetmesine yol açar. Bu tehdidin yarattığı korku ilk insanın doğa karşısında hissettiği duygudan çok farklıdır. İlk insan, kendi topluluğundan aldığı güçle, korkuyu tek başına değil, yanındakiyle birlikte yaşıyor, savaşını da bu doğrultuda veriyordu. Feodal dönemde, köylüler, tehdidi kendi köyünden değil, dışarıdan bekliyordu. Mülk sahibi olanlar ise kendilerini son derece güçlü bir koruma altında, güvencede tutuyorlardı. Kapitalist dönemde de büyük mülkiyetler çok daha teknik donanımlı olarak koruma altındadır. Ancak en büyük zenginlikleri ellerinde tutanlar dışında, modern toplumun yeni yaşam alanı olan kentler, zorunlu karşılaşmalar alanıdır. Bu karşılaşmaları en aza indirmek için, kapitalizmin ilk yıllarından itibaren şehir plancıları, kentleri bölgelere göre ayırmış ve hem sermayenin, hem de politik kurumların işbirliğiyle, yerleşimleri de böyle bir mantığa göre kurmuşlardır. Ama hedeflenenler her zaman sonuca ulaşamamış ve büyük nüfus hareketleri genelde planlama dışı bir yerleşim sistemi yaratmıştır. **Mahalle**, böylesi bir tanım içinde anlaşılabilir yerleşim birimlerindedir.

Modern yaşamın insanı yabancılarla bir arada yaşamaya alıştırdığı Batı'nın büyük kentlerinde hemen hemen tükenen, daha çok kent çevrelerindeki gettolarda varolan mahalleler, Doğu'da halâ kimlik ve toplumsal konumların; cinsiyet rolleri ya da sınıf sorumluluğu gibi durumların ilk edinildiği yerlerdir. Bu kimlikler ise sürekli olarak toplumsal, siyasal etkilenmelerle birlikte dönüşmektedir. Örneğin, Osmanlı'da çok uluslu, çok kimlikli bir kapalı toplum özelliği gösteren İstanbul mahalleleri; işgal yılları ve Cumhuriyetin ilk yıllarındaki çete hareketlerinin gelişimi oranında, sonraki yıllarda külhani, baba, kabadayı vb. sözcüklerle anılan yeni sosyal kimlikler yaratmıştır.

İstanbul'daki Cumhuriyet Dönemi alt kültürünün mahalle yerleşimindeki sürekliliğini ise, tarihsel bir izlekle takip ederek görmek mümkündür. Karagöz-Hacivat gölge oyununun mahalle tipleri arasında da rastlayabileceğimiz bu tipler 60'lı yılların arabeskinde kılık değiştirirler. Yine 90'lı yıllar göçünden sonra, "kırık" adını alarak bu kez başka türlü bir arabeskle kuşanan yeni tipler, aynı kimliğin yeni dönem versiyonu olarak manşetleri ve üçüncü sayfaları sürekli doldururlar. Bir nevi devr-i mirasla mahalle içi ilişkilerin sürekliliğini sağlayan bu durum artık daha kurumsal yapılar arasında eriyip gider. Örneğin, kabadayılık ve babalık söylemini sürdüren mafya örgütlenmeleri ve aşırı milliyetçi gruplaşmalar, mahalli örgütlenmelere dayanırlar. Diğer yandan, Beyoğlu Güzelleştirme Derneği gibi kuruluşlar, "mahalleyi güzelleştirme" gibi eski bir söylemle, büyük projelerin altına imza atarlar. **Oysa devralınan sadece "imaj"dır, öz değil.** Eski mahalle kabadayıları şimdiki mafyacılara atası değillerdir, ancak şimdiki mafyacılara eski kabadayılardan imajını gasp etmişlerdir. Özellikle İstanbul mahallelerinde gelişen bir çok kimlik benzer yazgıya sahiptir. Mahallenin dedikoduları, kadınlar arası ilişkiler, cami ya da kahvehane ortamında oluşan ritüeller; tüketim toplumunun gelişi ve kentin eski mimari dokusunun yitirilişi ile genellikle devre dışı kalmıştır ama bu tür geleneksel imajların halâ belli etkileri olduğu için, bunlar ekonomik, sosyal ve politik

iktidar güçlerince kullanılır. Bu nedenle, eski mahalleliler, şimdi nostaljik sayılan mahalli özelliklerini, birbirlerine değil, kameralara yansıtırlar. Mahalleliler, medyada abartılan kimlikleriyle, birbirleriyle kamera arkasından konuşurlar. Mahalleler kamera arkasından tanımlanır, mahalleliler de bu tanıma uygun olarak, "dile gelirler"

Fakat belli mahalleler vardır ki bu alt üst oluşa karşı direnmiştir. Bu direniş, salt oradaki alt kültürel birikimin gücünden değil, toplumsal hareketlilik içinde, bahsi geçen bölgenin konumu ve rolünden kaynaklanmaktadır. Beyoğlu, Beyoğlu'nda Cihangir, Cihangir'de Ülker Sokak da bu konumdadırlar. Özellikle, Beyoğlu, iç göçün bir türlü yerleştiremediği, modern sistem içinde konumlandırmadığı onlarca topluluğu içinde barındırabilecek mekansal ve tarihsel alt yapıya sahip olduğu için, bir alt kültürler cenneti gibidir. Eşcinsel alt kültürün tarihinde önemli bir yere sahip olan Cihangir'in hemen girişinde yer alan Ülker Sokağın payına da travesti ve transeksüel alt kültüre mekanlık etmek düşmüştür.

4.2. Ülker Sokağın Suç Ortağı: Beyoğlu

*"Parlar gözlerinde yırtıcı bir şehvetin palası
başlar cihangir gecelerinin yeryüzü istilası"⁸³*

İstanbul'un Avrupa'sı olarak nitelendirilen Beyoğlu, geçmişten beri, yer yer çok seçkin, yer yer de **batakhane** olarak adlandırılan mekanları içerir. Bu nedenle, nezih Ankara'nın karşısında, hep kozmopolitliğin, uluslar arasılığın, cinsler arasılığın mekanı olan İstanbul gibi, Beyoğlu'nun da tek bir tarihi yoktur. Pera'da, Galata'da, Cihangir'de, Tarlabası'nda başka başka

ilişkiler bugüne dek yaşanmıştır. Buralardaki mekansal çeşitliliğin içine yayılmış olan **yaşantı çeşitliliği** Cumhuriyet döneminde de sürmüştür.

Bugün, Beyoğlu'nda çeşitli nedenlerle topraklarını bırakıp gelmiş insanların doldurduğu bakımsız köhne arka sokaklardan elektronik güvenli uluslararası dev şirket binalarına ya da beş yıldızlı otellere bir kaç adımda ulaşmak mümkündür. Bir çok dinsel cemaatin tarihsel izlerini taşıyan irili ufaklı kutsal mekanlar, burada, eğlence sektörünün en dibinde yer alan mekanlarla yan yanadır.

19. yüzyılın başında Beyoğlu'nu tasvir eden Brayer şöyle diyor: "*Pera sokakları çok dar ve bakımsızdır... Kasap ve manavların yakınında, balık pazarının bulunduğu meydan, adeta bir açık hava lağıdır. Mahallenin aç köpekleri buraya yiyecek bulmaya gelir. Pera'da kahvehaneler, tavernalar ve her tür dükkanın yanı sıra, iki ya da üç otel de bulunur. Kahvehaneler dar, pis ve karanlıktır. Orta sınıf insanının ve Pera'da kol gezen işsiz ve serüvenci takımının alışılmış mekanıdır bunlar ...*"⁸⁴

Oysa aynı Pera çok seçkin ve üst düzey bir hayatın da mekanıdır. 1850-1923 arası kesitin Pera'lısı , dönemin en ünlü dünya sanatçılarının temsil ve konserlerini izleyebilir. Oteller ve lokaller Avrupa'daki benzerlerine çok yakındır. 1838 yılında İngiliz Ticaret Antlaşması ve Tanzimat dönemi sonrası, ünlü mağazaların temsilcilikleri Beyoğlu'ndaki azınlık ve levantenlere verildiği için, Avrupa'daki ilk endüstri ürünlerinin mecburi akışı Beyoğlu kanalıyla gerçekleşir.

⁸³ B.k.z. (51), MÜNGAN, 18

⁸⁴ Çelik GÜLERSOY, *Beyoğlu'nda Gezerken* , 15

Aynı süreçte avare arka sokaklarda başka hayatlar sürmektedir. Refik Halit Karay şöyle diyor; "*Parasını veren düdüğü çalar, sözü o zaman, Beyoğlu alemlerinin efendi halkı için bir düstur veya racon idi.*"⁸⁵

Osmanlı Devleti'nin yarı sömürgeleşmesiyle birlikte, bir yandan zenginlikler birikirken diğer yandan yoksulluklar ve döküntülükler de artar. Diplomatik, kültürel ve ekonomik ağlarda etkin bir yeri olan Beyoğlu, dönemin politik, kültürel çalkantılarının ardından, Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü ve başkent Ankara'ya taşınması ile önemli bir sarsıntıya uğrar. Önce elçilikler Ankara'ya gider. Büyük saray binaları, konsolosluklar boşalır. Sonra Cumhuriyet yönetiminin giriştiği devletleştirmelerle ticari rollerini kaybeden bir çok yabancı ve levanten, Türkiye'yi terk eder. Onların yerini, giderek artan oranda iç göçün nüfus hareketi içinde İstanbul'a gelenler alır.

Beyoğlu, sağlam bir üretim temeline, bir sanayileşme hareketine dayanmayan bir servetin, uluslararası ticaretin ve finansın ürünüdür. Ağırlıklı olarak da bir eğlence merkezidir. Osmanlı'nın başkentinin kalbidir. Yaşanan sosyal ve politik dönüşümlerle birlikte insanlar gider, başka insanlar gelir. Kültürel bağlam kimi dönemler yok olur, kimi dönem dönüşür, ama kapitalist gelişme doğrultusu değişmediğinden Beyoğlu'nun sosyo-kültürel-ekonomik maddi temelleri ortadan kalkmaz, değişen sadece işletme biçimleri olur. Kültürel bağlamın yaratıcıları göçtüklerinde ise, bir "çöküntü bölgesi" haline gelir ve sistem dışı insanların, tutunamayanların meskeni olur ama süreçler yine aynı yönde evrilir.

İkinci Dünya Savaşı, tüm ülkeyi olduğu gibi Beyoğlu'nu da etkiler. Karaborsa başlar. Karaborsa yoluyla zengin olanlar "saz ve caz"ın bulunduğu Beyoğlu'na akın ederler. Bu akın, bölgedeki kadın ve "oğlan" ticaretini oldukça arttırır. Çelik Gülersoy'a göre, bugün batakhane denilen

⁸⁵ a.g.k. , 21

yerlerdeki artış 1940'larda başlar. Ardından yaşanan politik gelişmelerle birlikte, 1955'de Beyoğlu kırılır, yağmalanır ve Rumlar da gider. Çelik Gülersoy şöyle diyor: "Son 30 yılın Beyoğlu'su, peteği duran, ama boşalmış ve yerine başka bir şey doldurulmuş bir kovana benzer. Binalar var, içi başka".

Beyoğlu'nun arka yüzü de bu dönüşümlerle birlikte dönüşür. Lüks randevu evlerinin yerini daha ucuz ama ülke kültürünü, popüler kültürü yansıtan evler alır. Buralar tüm ülkede gelişmiş olan yeraltı ilişki biçimleriyle de bütünleşince daha güçlenirler. Sonuç olarak, yaşanan ilişki biçimleri aynı kalır ama "yerelleşir".

Son iki yüzyıldan beri Galata ve Pera'da kurumsallaşmış informel randevu evleri vardır. Galata bir liman kenti olduğu için onun fuhuş tarihinin çok daha eski olduğu söylenebilir. Her iki bölge ve çevresi seks işçiliğini çok iyi bilmekte ve gizlemektedir. Pera'nın ünü bütün Avrupa ve Akdenizi sarmıştır. Ama orada paranın "borusu öter". Hem de çok paranın. 1950'lere dek ise her tür eğlence batı standartlarına göre yapılır. Cumhuriyet dönemlerinde Pera'nın yeni adıyla Beyoğlu'nun Abanoz sokağı ünlenir. Burası, orta sınıfın kurumudur. daha üst sınıflar Sıraselviler'deki lüks evleri; en alt kesim ise Galata'nın Ziba'sını kullanır. Beyoğlu, Karaköy, Galata, Sirkeci gibi ilçelerde genelevleri açılması-kapatılması, seks işçiliğinin, buraların halkının zihniyetindeki meşruluğuna ve alışkanlığına işaret eder.

Tarihsel anlatımlar "çöplük" denilen yeri işaret ediyor. Çöplük, eşcinsellerin deyimiyle "vırvır", Tarlabası'nda eşcinsellerin çalıştığı dağınık evler bütününe denilirdi. Eski Şan Sinemasının arkasından Dolapdere'ye doğru inen yokuşun kenarında yer alan Bizans çöplüğü nedeniyle bu ad verilmiştir. Binlerce yıl önceki Roma erkek genelevleri, Bizans'ın eski başkenti İstanbul'daki bu tür evleri çağırıştırır.

Çöplük, 12 Eylül 1980 darbesiyle kapanınca, bu kez travesti ve transeksüeller, değişik çıkış yolları ararlar. Sonuçta, Yüksekaldırım'da olduğu gibi genelevlere sızarlar ve bazı evlerde onlar "başı çekmeye" başlar. Bu "sızma" bir avuç insanla sınırlı olduğu için, travesti ve transeksüeller en çok caddelerde, evlerinde ve Beyoğlu'nda sayıları hızla artan kulüplerde seks işçiliği yaparlar.

Tarlabaşı, travesti ve transeksüelleri kabul eder ama burada iç içe geçen çeşitli alt kültürlerle sürekli iç içe olmak oldukça yorucudur. Sayıları gittikçe artan travesti ve transeksüeller, daha korunaklı bir mekan arayışındayken Cihangir'i keşfederler ve üçerli yedişerli, buraya taşınmaya başlarlar. Beyoğlu ve çevresinde yaşayanlar için hep bir sığınağı anımsatan Cihangir, eskiden beri bir zula mekandır. En önemli merkezlerin yanı başında olmasına rağmen kendini saklı tutma becerisi nedeniyle, eskiden beri Beyoğlu'nda çalışan kadınların ve sinemacıların barınağıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarından beri 'garsoniyer' denilen özel buluşma evleri için kullanılan Cihangir travesti ve transeksüelleri de içine almasıyla birlikte, marjinallerin ve onlarla birlikte yaşamaktan rahatsız olmayan bekarların, entelektüellerin, öğrencilerin, sanatçıların mekanı haline gelir.

Travesti ve transeksüeller Abanoz sokakta sürdürdükleri ortak yaşamlarını 1980'li yılların sonunda, kolluk güçlerinin bir operasyonu ile başka bir mekana taşımak zorunda kalırlar. Bu da, tarih-mekan ilişkisinin belirlediği yakınlık dolayısıyla Pürtelaş olur. Aradan birkaç yıl geçmeden kolluk kuvvetlerinin yaptığı "temizlik operasyonları" çoğunluk hissiyatının dışına bir biçimde çıkmış bu yersiz yurtsuz insanları Ülker Sokağa zorunlu olarak taşır.

Travesti ve transeksüeller, arada bir yapılan "ölümcül" operasyonun şiddetine rağmen, sokak değiştirirler ama Cihangir'i ve Beyoğlu'nu terk etmezler. Kentin en "gayrı meşru" semtinde kendilerini daha güvenli

hissederler. Beyoğlu bu güveni travesti ve transeksüellere nasıl verebilmiştir? Beyoğlu'nun, bugünkü özgün karakterine ulaşmasında; içinde yaşayan çeşitliliklerin Paris'i, New York'u taklit etmesi değil; bu çeşitliliğin kendi dinamiklerini beslemesi, kendi içindeki karşıtlıkları değerlendirmesi, kendi yolculuklarını yapmasının daha etkili olduğu söylenebilir. Travesti ve transeksüeller ise bu dinamiklere güvenerek, halâ Beyoğlu'nu kendileri için en korunaklı mekan sayarlar. Beyoğlu onları 1996'lara kadar korur. Bu sayede, özellikle Ülker sokakta, önemli bir alt kültürel birikim şekillenir.

4.3) Eski Bir Alt Kültür Mekanı : Ülker Sokak ve “Mahalle Sakinleri”

Ülker Sokak, Taksim Meydanı'ndaki Marmara Etap Oteli'nin yanından inen bir yokuştan ağır bir yürüyüşe inilince tam bir dakikada varılan, fazla uzun olmasa da, küçük sayılamayacak bir sokaktır. Sokağın girişinde bir kahve, yanında bakkal vardır. İkinci binanın altında Limon Eczanesi bulunur. Pürteleş ve Bozkurt sokaklarıyla Sıraselviler Caddesi'nden inen bir başka yokuşun tam ağzında buluşmaktadır. Üç sokak da birbirinin uzantısı gibidir. Üçünde de, bin dokuz yüz kırklı yılların, hatta daha da eskilerin izleri hissedilir. Bu hava içinde, her şey eskiymiş gibi görünür. Hatta yeni binalar bile... İnsanlar ise eski değildir. Ülker sokak, tıpkı Pürtelaş ve Bozkurt gibi, “sakinlerinin” sürekli değiştiği bir sokaktır. Eski ama geçici bir mekan olan bu Cihangir sokağında travesti ve transeksüellerin dışında, öğrenciler, sanatçılar, yalnız yaşayan kadın ve erkekler, polisler, işsizler, işçiler, kayıtsız iş sahipleri, eğlence sektöründe çalışanlar, orta ve alt sınıflara mensup aileler oturur. Zaman zaman araştırmacılar, gazeteciler, ünlü oyuncular da sokağın tarihinde iz bırakmışlardır.

Bir de garsoniyerler vardır. Bekar ya da evli erkeklerin zaman zaman cinsel ilişki amaçlı kullandıkları, çoğu ortak kullanımlı evler, tıpkı bir çok Cihangir sokağı gibi burada da mevcuttur.

Daha ilk binadan itibaren travesti ve transeksüellerin şimdi çoğu boşaltılmış olan evleri başlamaktadır. Ülker Sokakta, medyaya yansıyan operasyon olayları gelişmeden önce, sayıları 70'den fazla olan travesti ve transeksüel, burada, diğer toplumsal kesimlerle iç içe yaşamıştır. Ülker Sokakta yaşayan diğer "sakinler" ise, tıpkı Bozkurt ve Pürtelaş'dakiler gibi, buradaki gerçekliği **bilerek gelmişler** ve bu üçgen içinde kendi kurallarını gelenekselleştiren travesti ve transeksüeller karşısında zaman zaman geliştirdikleri şikayet biçimindeki tutumlar dışında herhangi bir çatışmaya girmemişlerdir. Ülker Sokak, travesti ve transeksüel topluluğun alt kültürünün geliştiği, kendisine özgü bir yaşam rutinin sürdüğü bir sokak olarak bilinse bile, 1996 Habitat operasyonundan beri, ikinci dünya savaşı sonrası boşalmış kentleri andırmaktadır.

Adı travesti ve transeksüellerle anılan, Beyoğlu'nun, hatta Cihangir'in benzer bir çok sokağından bu sayede ayrıışan Ülker Sokak artık kendi farkını yaratanları barındırmıyor. Geriye kalanlar ise kendilerini "mahalle sakini" olarak tanımlıyorlar. Ülker Sokağı onlardan dinlemek için, kendilerini "mahalle sakinleri" olarak adlandıran kadın ve erkeklerden ulaşabildiğim herkese konuşma talebimi ilettim. Ancak sadece beş kişi mülakat yapmayı kabul etti Diğerleri sadece bir kaç soruya yanıt verdiler. Yapılan bu konuşmalardan çıkarılan genel sonuç "mahalle kültürü"nü yaşadığını söyleyenlerin ortalama Türk mahalle kültürünün çok dışında bir yaşam sürdürdükleridir. Mülakatı reddedenlerin sekizi kendilerini "marjinal" olarak tanımladılar. On üç kişi de "ben karışmıyorum, beni ilgilendirmez bana dokunmasınlar, yeter" diyerek diyalogu kesti. Birisi de mazeretini "durumum sakat" diye açıkladı. Diğerleri herhangi bir açıklamada bulunmadılar.

Kendilerini "marjinal" ya da "entelektüel" olarak tanımlayıp anket doldurmayan ve öğrenci sanatçı, aktör, çevirmen, bilgisayar uzmanı gibi mesleklere sahip olanların büyük bir kısmı mahallenin sağ tarafındaki bölgede kümelenmişlerdir. Soruna karışmamanın nedenini ise, "düzeylerini

düşürmemek" olarak ortaya koydular. Adını açıklamak istemeyen ve bu sokakta oturduğu halde mülakatı reddeden bir erkek tiyatro sanatçısı sadece şunları söyledi:

"Burasının çok eski zamanlardan beri fuhuş merkezi olduğu biliniyor. Cihangir'in aşağı kesimlerinden bahsetmiyorum ama Sıraselviler Caddesi'nin hemen arkasındaki bu sokaklarda kim huzurlu bir yaşam arayabilir ki? İmkânı yok! Taksim Osmanlı'nın, hatta ondan da önceki ulusların en eski eğlence merkezidir. Hele şimdi tüm bu merkezler çeşitlenmiş, zenginleşmiştir. Taksim farklı kültürlerin iç içe yaşadığı, yüzyıllardır bu dengenin korunduğu bir yerdir. Bunu bozmak doğru değildir"

Kendisine "siz travesti ve transeksüellerin sokaktan kovulmasını uygun bulmadığınıza göre, gelişen bu olaylara karşı nasıl bir tavır geliştirdiniz?" diye sorunca:

"Hiç bir şey yapmadım. Buna benim gücüm yetmeyecektir. Ev sahibim Güngör'ün grubunda, hepsi de polisle iç içe, kesin kazanacaklar. Boşu boşuna kendime sorun çıkarmanın bir anlamı olmayacak" cevabını verdi.

Yine bu sokakta tek başına yaşayan kendisini hayvan sever olarak nitelendiren ve adını vermek istemeyen 56 yaşında bir kadın mülakat yerine birkaç soruya cevap vermeyi kabul etti. Yaklaşık on senedir Ülker Sokakta oturduğunu, gençliğinin de Beyoğlu bölgesinde geçtiğini anlatan bu kadın travesti ve transeksüellerin sokaktan kovulmak istenmesine ilişkin şunları söyledi:

" Sen şimdi Taksim'in arka sokağındasın. Burada yaşam gece yarısından sonra başlıyor. Ne bekliyorlar

anlamıyorum. Bu kavga rant kavgasından başka bir şey değil. Çünkü burada gece hayatının çalışanları yaşamak zorunda. Yoksa nerede kalacaklar? Şu yukarıda, geçen seneye kadar bir genelev vardı mesela. Karaköy'deki de buraya yakın. Vergi de veriyorlar. Nereye gidecekler? Bu sokakta pavyonda çalışan altı tane kadın var. Onların da hiç sesi çıkmıyor. Demiyorlar ki bugün bu oğlanları kovanlar yarın da bizi kovarlar. Sinsi korkaklar.. Herkesin kuralına uyuyorlar. Ama diğerleri diyor ki bizim sorunlarımız var. Bizim başka acılarımız var. Bir arada yaşamak, kendimizi savunmak zorundayız. Ama kimse onları çekemiyor. Hem çekemiyorlar, hem de müşterileri bol diye onları sömürmek istiyorlar.. Demiyorlar ki bir iş bulalım..."

Bu iki değerendirme de Ülker Sokakta tipik bir geleneksel mahalle kültürünün hakim olmadığını, daha çok geleneksel görüntülü kozmopolit bir yaşam kültürünün var olduğunu gösteriyor. Kendisine "son gelişen olaylara nasıl bir tavır geliştirdiği sorulunca:

"Sokaktan kaçan her travestinin ya bir kedisi, ya da bir köpeği var. E, nereye götüreceklerdi. Bana bıraktılar. şimdi evimde on dört tane hayvan var. Sokağa bıraksam zehirlerler." diye cevap verdi.

Hayvan beslemek travesti alt kültürünün özelliklerinden biridir. Ülker Sokak ise, travesti ve transeksüeller buradan atılıncaya dek en çok hayvan barındıran mekanlardan birisiydi. Ancak bu hayvanlar kesinlikle binaların dışında değil, evlerdeydi, çoğu zaman özenle bakılırlar ve sadece pencerelerden görürlerdi. Bir çok travesti ve transeksüel, yaşadığı evden sırf hayvanları yüzünden ayrılamıyordu. Bazıları ise, sadece kedi ve köpeklerin

yaratacağı kalabalık nedeniyle, evlerini birleştirmiyorlardı. Operasyon sonrası, çok zor durumda kalanlar, kedi ve köpeklerini güvendikleri insanlara emanet ettiler.

Anket ya da mülakat yapmayı reddeden ve bu sokakta yaşayan yirmi sekiz yaşında bir erkek **"bu sokakta hayvanlar dışında, herkes marjinal"** demekle yetindi. Bu tanımlama aslında çağımızın kent yaşamına uygun düşmektedir. Çünkü kent, birbirinden çok bağımsız düşen duyguların, düşüncelerin, yaşamların birbirlerinden yalıtıldıkları bir mekan haline gelmiştir. Ama Ülker Sokak bir alt kültürün de mekanıdır. Bu alt kültürün karşısında ise, hakim kültürle tam uyuşmayan ama bu alt kültürün karşısında konumlanarak kendisini daha meşru hissedenenlerin iç içe geçtiği ve uzun süre bu iç içeliği sürdürdükleri, ancak değişen dengelerle birlikte çelişkilerin medyatik bir çatışmaya döndüğü bir sokaktır.

Sokağın girişindeki bakkalla yapılan mülakat da sokaktaki gerginliğin anlaşılması açısından önemlidir. Bakkal mülakat yapmayı kabul eden tek esnaftı. Tuhafiyeci, çiçekçi ve eczacı bu konuda tek bir söz bile söylemeyi reddettiler. Bunun nedenini sorduğumda eczacı "zaten benimle çok uğraştılar" dedi, diğerleri ise herhangi bir neden göstermeden, anket yapmak istemediklerini söylediler.

1946 Tunceli doğumlu, cinsiyeti erkek olan bakkal, 1958'de İstanbul'a gelmiş. 1990'dan beri ise Ülker Sokakta bakkal dükkanı işletmektedir. Mülakat yapmayı kabul ettiği halde sorulan sorulara kısa cevaplar verdi :

Bu sokakta yaşayan eşcinselleri tanıyor musunuz? Onlarla mahalle sorunları hakkında hiç dertleştiniz mi?

Alışveriş yapıyorlar

Eşcinsellerin kendi kimlikleri ile toplum içinde yaşamalarını kabul ediyor musunuz?

Bilemiyorum

Travestiler mahalleyi taciz ediyorlar mı? Sizce neden taciz ediyorlar?

Gündüz rahatsız etmiyorlar. Taciz de etmiyorlar. Gece bilmiyorum.

Travesti ve transeksüellerin size zarar verdiğini düşünüyor musunuz?

Hayır

Basından izlediğimiz kadarı ile, bu sokakta travestilere karşı kapı kırma, ev yakma, tehdit vs. gibi olaylar oldu, siz bu olaylara tanık oldunuz mu? Olaylara karıştınız mı? Yoksa basından mı öğrendiniz?

Duydum. Mahalleliden duydum.

Habitat mahallenizi nasıl etkiledi? Değişiklik oldu mu, anlatır mısınız?

Hareket market olmadı.

Bir gün oğlunuzun ya da kızınızın eşcinsel olduğunu öğrenseniz ne yaparsınız?

Bana ters düşer. İlişkimi keserim.

Oy verdiğiniz partinin sizin seçim bölgenizdeki adayının geçmişinde eşcinsel ilişkileri olduğu kamuoyunda yansıdığında tepkiniz ne olurdu?

O partiye bir daha oy vermem.

Bilim insanlarının, tüm dünyada, eşcinsellere karşı girişilen saldırıların (linç, öldürme, dayak vb.) bu saldırıları yapanların kendi cinsel kimliklerine duydukları kuşku, eşcinsel olma korkusundan kaynakladığını söylemelerine katılıyor musunuz?

Bir şey diyemiyorum. Olabilir de olmayabilir de. Belki de mecbur kaldıkları için dövüyorlardır. O bilim adamları böyle diyor ama bir çözüm de önermiyor.

Ailenizde, ya da yakın çevrenizde yaptığınız seçimler nedeniyle (kiyafet, arkadaş, konuşma biçimi, fikir..) dışlandığınız oldu mu?

Olmuştur. Memleketimden dolayı, İstanbul'da dışlandım !.

Seçimleri nedeniyle diğer insanların tümü tarafından dışlanmış ya da kendi başına bırakılmış birini tanıdınız mı?

Fikirleri düşman olabilir. İnsan haklarını savunuyor. Ötekinin zoruna gidiyor.

Bu mahallede herhangi bir nedenle kavgaya karıştığınız, saldırıya maruz kaldığınız ya da saldırıda bulunduğunuz oldu mu?

Olmadı.

En çok hangi durumlarda öfkelenirsiniz?

Haksızlık, eşitsizlik.

Toplumdan dışlanmış insanların aşırı öfkesini neye bağlıyorsunuz?

Haklı mı haksız mı, bunları ayırmak lazım. İnsan bazen haklı olarak öfkelenabiliyor. Haksızlık karşısında susup oturmak daha kötü değil mi?

Travestilere gelen erkeklerin nasıl yaşadıklarını, hangi ailelerden ve çevrelerden geldiklerini hiç düşündünüz mü?

Envai çeşit insan vardır. Kimseyi kimseye mal edemem.

Asayiş ekiplerinin travestilere yönelik baskın ya da operasyonlarına hiç tanık oldunuz mu ya da duydunuz mu? Bu durumu nasıl karşılıyorsunuz? Başka çözümler olabilir mi?

Duyuyorum. Günde yirmi defa geliyor. Şiddet çözüm olmuyor. Şimdi bunlar nereye gidecekler? Orada da kovulsalar, ne olacak?

Ekonomik ve toplumsal sorunlar karşısında tepki gösteriyor musunuz? Gösteriyorsunuz nasıl?

Tepki gösteriyoruz. Mesela konuşuyoruz. Burası aile bakkaliyesi değil. Aile oturmuyor çünkü çevrede... Bu yüzden her çeşit insan geliyor, her çeşit şey konuşuluyor.

“Bizim Sokak Kimin?”

Sorular karşısındaki tavrını açık ve net olarak ortaya koymayan bakkalın en önemli vurgusu Ülker sokakta aile oturmadığı yönündedir. Ayrıca travesti ve transeksüel topluluğun gündüz herhangi bir rahatsız edici durum yaratmadığını söylüyor. Konuşmalarının bütünü ise, onun çatışmada taraf olmadığını gösteriyor. Eşcinsellerden yana değil, çünkü onların yaşamlarını kendi ataerkil değer yargılarına ters görüyor hatta böyle olsa çocuğuyla bile

ilişkinin kesileceğini ifade ediyor. Eşcinsellik konusu, tuttuğu siyasi partiyi bile desteklememesine yol açacak kadar onu rahatsız ediyor. Ama yine de farklılıkların birlikte yaşabileceğini, bunun bir sorun teşkil etmeyeceğini savunuyor. Toplumdan dışlanmalılar mı sorusuna net yanıt veremiyor, ama sokaktaki dışlama biçimine de sıcak bakmıyor. Ne olan durumdan yana, ne de bunu değiştirmek için yapılan müdahaleden. Başka bir çözüm arıyor. Bu çözümün de kimsenin canını yakmasını istemiyor. Bunda kendi dışlanmışlığının payı da var. Tam ayrılırken, sahip olduğu "Kürt" kimliği ve siyasal görüşleri nedeniyle, eziyet görmenin ne demek olduğunu bildiğini söylüyor.

Bakkalın genel konuşmasında "müşteri" kaygısını okumak da mümkündür. Çünkü bu sokakta, travesti ve transeksüeller kendi aralarında bir dayanışma ilişkisi kurmuşlardır. Sokak onlar için o kadar önemli olmuştur ki, oturdukları evi satın almaları için birbirlerine maddi anlamda bile yardımcı olmuşlardır. Böylesine dayanışma içinde olan bir topluluğu doğrudan doğruya karşısına almak bir esnafın çıkarına değildir. Diğer yandan da, onlara "sakız" bile satmasını yasa-dışı bir biçimde yasaklayan polis ve ülkü ocakları vardır. Bakkal, muhalifliğinin alışkanlığıyla, "yasaklılara" arka pencereden gizli gizli eşya yollamaktadır.

Onun muğlak ifadesinden çıkan sonuç medyaya mahalleli olarak yansıyan grubun çizdiği mahalle profilinin herkesçe benimsenmediğidir. Bakkal da kavga çıkaranların, mahallede bir azınlık olduklarını söylüyor. Onları azınlık oldukları halde güçlendiren nedir o halde? Güçlendikleri nokta medya ve polisle ilişkileridir. Ayrıca, azınlık oldukları halde sokak dışında hakim olan kültürü dillendirmeleri onlara birdenbire tarihsel, siyasal ve kamusal bir güç katmaktadır. Bakkal, sessiz çoğunluğun içindedir. Sessiz çoğunluk ise, hiçbir şey yapmayarak, yani kendi tutumlarını yüksek sesle ortaya koymayarak güçlü olan tarafın arkasındaymış gibi bir izlenim vermektedir. Oysa onlar da bir taraftır. Dili olmayan, politikası olmayan,

iradesi olmayan bir taraf. Bakkal bu taraftadır. O siyasal duruşundan dolayı, alışık olduğu biçimde, gizlice destek olmayı yeğlemektedir. Pencere arkasından yemek göndermek, büyük bir ihtimalle, onun politikaya katılım biçimidir de. Gerçekten de sokakta gelişen olaylar karşısındaki tutumlar, bireylerin siyasal olaylardaki tutumlarına ilişkin de ipuçları vermektedir. Bir çok mahalle bu özellikleri taşımaktadır. Sessiz çoğunluğun tavrı ya da ne düşündüğü bu nedenle önemsizleşmekte ve egemenler herhangi bir bölge ile ilgili politikalarını, kendi çıkarlarını yüksek sesle dillendirip hakim olacak bir küçük azınlık aracılığıyla uygulayabilmektedirler.

Fakat, aslında yüksek sesle söylenen hakikat değildir ve görünen bir yana Ülker Sokaktaki çatışmada üç taraf vardır:

- *travesti ve transeksüeller*
- *sessiz çoğunluk.*
- *sokakta bir binanın sahibi olan Güngör Hanım'ın lideri olduğu ve travesti/transeksüel topluluğa karşı polisle dayanışarak açık bir mücadeleye girişen grup*

Güngör Hanım 45 yaşlarında, tek oğlu olan bir duldur. Aslında Ülker Sokakta oturmamaktadır. Vakıf aracılığıyla edindiği bir binadaki kiracılardan aldığı parayla geçinmektedir. Bu bina, sokağın Taksim'den gelirken, sağ tarafındadır. Apartmanın giriş kapısının hemen solunda büyük bir bayrak asılıdır. Bu görüntü binaya bir resmiyet havası vermektedir. Ancak kiracıları, onun sıkça dile getirdiği gibi, "mazbut aileler" değil, genelde tek başına yaşayan bekar kimselerdir. Hatta travesti ve transeksüellerin sokağı terk

etmek zorunda kaldıkları olaylar çıkmadan önce, Güngör Hanım'ın eroinman olan bir kiracısı evde intihar etmiştir.

Tek başına yaşayan ve anket yapmayı reddeden bir kadın "*bizim kapıcı karısını pavyonda çalıştırıyor ama bana evine erkek alıyorsun, evden atılacaksın diye tehdit savuruyor*" diyerek yaşanan çelişkiyi kendi açısından vurguladıktan sonra, tüm kapıcıların travesti ve transeküsellere karşı girişilen mücadelede polise yardımcı olduklarını öğrendim. Gerçekten Ülker Sokakta, kapıcıların da dikkat çekici bir duruşları vardır. Bir tanesi dışında hiç biri mülakat yapmak istemedi. Hatta tepki bile gösterdiler. Bu tepki "*polise güvenmiyor musun? Bu neyin araştırması, git her şeyi polise sor*" gibi sözlerle de beslenince insan ister istemez "*gizledikleri ne var?*" diye düşünüyor. "Kapıcı" misyonu yüklenmiş bu yarı fedai, yarı işletmeci tiyolojilerin, mahallede olup bitenlerin aktarılmasında, bir yerde toplanmasında bazen gizlenmesinde, bazen de açık edilmesinde temel bir işlev yükledikleri gerek sokakta yaşayanların anlattıklarından, gerekse basit bir gözlemlerle anlaşılıyordu. Sadece abartılı giyimlerinden ve sokak çevresindeki ilişkilerinden bile kapıcılık dışında başka işler yaptıkları belli oluyordu. Kapıcılardan birini, operasyondan sonra, Şişli'de, travestilerin kaldıkları bir evde müşteri olarak gördüm. Mülakat yapmayı yine reddetti ama travestiler onun "eski bir dost" olduğunu ve kendilerine "müşteri bulup komisyon aldığını" söyleyince başını salladı. Polisin müdahalesinden önce, travesti ve transeksüellerle yakın ilişki içinde olan sadece o değildi. Ülker Sokak gerçekten de, travesti ve transeksüellerin ait olduğu bir alt kültürün en güçlü olduğu bir mekandı. Bu alt kültür, burada hakim olduğu için, herkesi etkiliyor ve sokağın rengini belirliyordu. Örneğin, yaptığım kısa konuşmalarda, travesti ve transeksüellerle hiç görüşmediğini söyleyen kadın ve erkeklerin bile bu alt kültürün üslubunu kapmış olduğunu gördüm. Bu sokağa taşınmadan önce asla bilemeyecekleri "gacı, lubunya vb." sözlerin onların da kelime dağarcığına girdiğini duydum.

Ülker Sokak için söylenebilecek bir diğer özgünlük de, operasyondan önce, burada, çevre sokaklarda boy gösteren kabadayı, haraççı, ülkücü vb. grupların olmamasıdır. Bu gruplar Ülker Sokağa, polis operasyonu ile birlikte girdiler. Daha önce ise, erkekler bu sokağa travesti ve transeksüellere bırakmışlar, sokak dışındaki saldırılar dışında, sokakta kimseyle boy ölçüşmeye cesaret edememişlerdi. Güvenliğin erkekler tarafından sağlanması gelenek haline gelmiş olan Beyoğlu'nun gayri meşru sokaklarında bu işi "kadın kılıklı" erkeklerin ele alması ve erkeklerin buna müdahale etmekten çekinmeleri şaşırtıcıydı.

Travesti ve transeksüeller gitmeden önce, gündüz saatleri, Ülker Sokağa genel bir sessizlik hakim olurdu. Çünkü sokağın güvenliğinden sorumlu olan bu topluluk üyeleri öğlen saat 13.00-14.00'e kadar uyurlardı. Onlar için yaşam öğleden sonra başlayıp sabaha kadar sürerdi. Öğle saatinden akşam 20.00-21.00.'e dek, zaman temizlik, bakım ve birbirini ziyaretle geçerdi. İş saati ise 20.00./ 21.00'dan sonra başlardı. Bir kısmı klüplere, bir kısmı caddelere, ana yollara gider, bir kısmı da oturduğu yerde çalışırdı... Travestilere göre, Ülker Sokakta çalışmak fazla para kazandırmazdı ama daha güvenliydi.

Örneğin, Hale isimli bir travesti Ülker sokak operasyonuna en çok hangi açıdan üzüldüğünü sorunca, şunları söyledi:

"Ben sokakta hiç çalışmadım. Çünkü bir an önce para biriktirmek ve bir kaç ev alıp kendimi garantiye almak istiyordum. Hala da öyle. Ama ben gencim, henüz başıma bir şey gelmedi. Hızlı yaşama dayanabiliyorum. Herkes öyle değil. Bazılarının gözü korkmuş. Başlarına neler neler gelmiş... Bu yüzden evde çalışmayı tercih ediyorlar. Ama parası az. Telefonla geliyorlar... Yine de geçindiriyor."

Ülker Sokakta travesti ve transeksüel topluluğu kendi yaşamları açısından, çeşitli güvenlik tedbirleri almışlardı. Bu, doğal bir savunma mekanizması biçiminde gelişmişti. Bu durum, her an saldırıya açık olan bir toplumsal yaşamda, kendi hayatını güvenceye alma hakkının kullanılması olarak da değerlendirilebilir. Ortak yaşamları içinde geliştirdikleri kültür ise bu güvenlik sayesinde, Ülker Sokakta daha da güçlendi.

Gelişen operasyonlarla birlikte Ülker Sokakta 24 ev boşaltıldı. 70 civarında travesti ve transeksüel şehrin başka semtlerine dağıldılar. Güngör Gider'in deyimiyile "sokak onlardan kurtuldu" Ya onlar?

Onlar, kendilerine hem cinsel bir nesne, hem de lanetli bir varlık olarak yaklaşan kalabalığın içinde yalnız başına karıştılar. Ne meslekleri değişti, ne de toplumla kurdukları ilişkiler... Sadece eski güçlerini yitirdiler. Ülker Sokakta bu gücü birbirlerinden almaktaydılar. Bir aradallığın yarattığı dayanışma örüntüsü içinde geliştirdikleri güvenlik tedbirleri artık geçersizleşti. Bu nedenle sprej gibi, falçata gibi, bıçak gibi silahları eskisinden daha sık taşımaya başladılar. Ülker Sokaktan ayrılan Ece şöyle anlatıyor:

"Ülker'de de sopalarımız vardı. Dışarı çıkınca ister istemez bir saldırı olabilir diye ufak tefek bir şeyler taşımak zorundaydık. Ama şimdi her an tedbirli olmamız gerek. Hele sakın yerler bizim için uçurum kenarı gibi. İnsan korkuyor canım... Korkmak da değil, enayi olmamak için... yoksa niyazi olursun... boşu boşuna Tahtalıköy. Saldırıları acayip arttı.

Nereye gitsek peşimizi bırakmıyorlar. Hem en çok parayı bize veriyorlar, hem de en çok bize vuruyorlar... Vuruyorsan niye para veriyorsun, para veriyorsan niye vuruyorsun... Ülker Sokakta hele bir yapsınlardı... horoz gibi diklenmeye kimse

yeltenemezdi. Orada birlik vardı. Bir kız bağırsa, bütün sokak toplanırdı... Şimdi kim gelecek... İbnenin biri bağırsa, kim bulaşmak ister? Ama ne yaparsın, alışacağız'

Ece bunları söylediğinde, "Ülker Göçü"nden bu yana ölen travesti ve transeksüelin sayısı otuza yaklaşmamıştı. Travestiler ölürken, Ülker sokaktaki binalar boyandı, yeni kiracılara açıldı. Kiralar yine de yükselenmedi. Bir alt kültürün izlerinin süpürülemediği sokak yine marjinallere kaldı. Örneğin, medyanın gündemine yerleşen bir başka grup olan satanistler bu sokakta yakalandılar. Baskına uğrayan evin duvarında kan lekeleri ve şeytan resimleri bulundu. Sonra o duvarlar yine boyandı. Travestilerin kanları ise akmaya devam etti. Televizyonlarda, sık sık "travesti terörü" manşetiyle görünür oldular. Şimdi bu soruna bir çözüm bulunması gerekliliği sık sık tartışılıyor, sayıları çok olduğu için, bir kısmının geneleve alınması da yeterli olmuyor ve daha köklü, daha çok travesti-transeksüeli kapsayabilecek yasal değişiklikler yapılıyor, çeşitli ek çözüm önerileri üzerinde duruluyor. Bu öneriler arasında en sık dile gelenlerden biri de "onlara özel bir sokak". Gerçi Avrupa ve Amerika'da gay ve lezbiyenler "getto istemiyoruz, bütün sokakları istiyoruz" diye mücadele veriyorlar ama sürekli kaba şiddetle karşı karşıya kalan, seks işçiliği dışında meslek sahibi olamayan travesti ve transeksüeller için her yerde benzer çözümler geliştiriliyor. Türkiye bu çözümleri yeni yeni tartışmaya başladı. Oysa, bu tartışmalardan önce travesti ve transeksüeller, Beyoğlu ve Cihangir'deki tarihsel hareketliliğin doğal akışı içinde kendilerine bu korunaklı ortamı çoktan bulmuşlardı. Ne Pürtelaş, ne de Ülker Sokakta tek bir travesti ya da transeksüel şiddete maruz kaldığı için ölmemişti. O halde neden buralardan kovuldular? Onları kim, hangi gerekçeyle kovdu? Kovanlar amaçlarına ulaştılar mı? Bu soruları Ülker Sokaktaki çatışmada iki cephe biçiminde ortaya çıkmış dışlayanlar ve dışlananlar açısından, ayrı ayrı incelemek daha kapsamlı cevaplara ulaşmak açısından yararlı olabilir.

5.) DIŞLAYANLAR : Birleşik Temizleme Cephesi

"İnsanlar, özel alana ve başkalarını dışlama araçlarına en çok kentte ihtiyaç duyar"

Ülker Sokakta Habitat'ın hemen öncesinde gelişen olaylarda birbirinden farklı konum ve anlamlara sahip kimi kurum ve çevre yan yana geldi ve travestiler ile transeksüellerin sokaktan atılmasında çeşitli roller aldı. Sokaktaki dışlama eyleminde kimin hangi rolü aldığı ve bunların hangi noktalarda birleştikleri bize "kovuluşun hikayesini" anlamada bazı ipuçları verebilir.

Polis ve ülkü ocakları müdahalenin kolluk gücü oldular. Travesti ve transeksüellerin Ülker Sokaktan kovulmasında, polis ve ülkü ocaklarına en büyük desteği veren ise, "sokak sakinleri" olarak kendini tanımlayan ve en fazla yirmi kişi civarında olan gruptu. Medyanın rolü ise daha çok olayları kamuoyuna yansıtma düzeyinde oldu. Medya, genellikle egemen söylemi yaydı, olayları güçlü olanların ağzından verdi. Böylece sokaktaki dışlama eylemine tüm toplumu katmış oldu. Beyoğlu ve Ayazpaşa Güzelleştirme Derneği'nin ise olayda dolaylı bir rolü vardı ve bu rol daha çok şehrin ve Beyoğlu'nun yeniden yapılanması hedefiyle yerine getirildi. Başta travesti ve transeksüeller olmak üzere, çeşitli çevrelerin, hatta mahalle dışındaki seks işçisi kadınların yorumlarına göre, Ülker Sokaktaki olaylarda Beyoğlu'ndaki kulüp sahipleri de önemli bir rol oynadılar. Daha önce Mathilde Manukyan'ın, travesti ve transeksüellerin oturduğu sokaklara karşı açtığı savaşlar gibi, kendilerine alternatif bir fuhuş mekanı oluşmasından tedirgin olan, müşteri kaybettikleri için çıkarları zedelenen kulüp sahiplerinin Ülker Sokağa karşı birleştikleri söylenmekteydi. Bunların polisle yakın ilişki içinde olduğu, sürekli rüşvet verdikleri, dolayısıyla Ülker Sokak konusunda polisi kışkırttıkları ve

yönlendirdikleri anlatılıyordu. Bu araştırmada kulüpler üzerinde ayrıca durulmadı. Çünkü kulüp sahipleri, travesti ve transeksüellerin kulüplerde seks işçisi olarak çalıştıklarını kabul etmiyorlardı. Zaten konuşmayı da reddetiler. Yine de, diğer başlıklar altında, kulüplerin olaylardaki rolü hakkında küçük ipuçları ortaya çıktı. Bunları birleştirerek belli yargılar geliştirmek mümkündür. Ancak bunun dışında söylenebilecek her şey spekülatif kalma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Sonuç olarak, travesti ve transeksüeller Ülker Sokaktan kovuldular. Neden? Herkesin kendine göre bir gerekçesi vardı. Çıkan olaylarda tek bir neden yoktu. Bir yandan Beyoğlu'nun yeni ihtiyaçlara göre yeniden yapılandırılması, bir yandan egemen kültürün alt kültürlerle karşı bilinen dışlama eğilimleri, bir yandan çeşitli grupların ekonomik ve siyasi çıkar hesapları, bir yandan da travesti ve transeksüellerin yaşadıkları ekonomik, toplumsal, biyolojik, kültürel sorunlara çözüm geliştirememenin yarattığı inkar ve yok sayma mantığı, bir yandan da travesti ve transeksüellerin yaşadıkları kimlik bunalımının ve dışlanma psikolojisinin yarattığı tepkiler bir sokakta birleşiverdi. Sorunları demokrasiyle, tartışmayla, araştırmalarla çözme geleneğinin olmaması bu birliği şiddete yöneltti. Diğer yandan, travesti ve transeksüellerin kendi yaşadıkları ve çevrelerine yaşattıkları sorunlar, toplumumuz açısından bir sınavdı. Bu sınavı geçmek, sorunu demokratik mekanizmalarla aşmakla olacaktı. Olmadı. Şiddet kullanıldı. Kullanılan her şiddet bir başka şiddetin tohumunu attığından, çözülmeyen her sorun iltihabını büyüterek, hatta urlaşarak ölümcül bir hal aldığından, Ülker Sokak örneğindeki dışlama zihniyetini doğru çözümlenmek diğer toplumsal sorunlara yaklaşımlarımızda neyi aşmamız gerektiği konusunda bir ipucu olacaktır.

5.1. Medya

Ülker Sokakta gerçekleşen olaylar medyaya yansıdığıında, ilk soruları sormaya başlamıştık. Ülker Sokağın medyadaki görüntüsü yaşanan tüm olayları yansıtıyor muydu? Eğer yansıtıyorsa, bu olayların gerçek görüntüsü, var olan durumun çözümlemesini yapabilecek verileri ortaya koyuyor muydu? Görülen/gösterilen ile yaşanan arasındaki mesafe neydi? Bu mesafeyi yaratan kırılmalar kaynağını nereden alıyordu?

Ekranlar ve gazeteler aracılığıyla önümüze serilen tablo daha çok bir "reality show" özelliğini taşıyordu. "Gerçeğin gösterisi" denilen "reality show"ları izleyen insanlarda, genellikle, ortak iki duygu / tepki ortaya çıkmaktadır. İlki olayların trajedisini; yani olayların içindeki insanların "gösterilen" dışında aslında neyi yaşamış olabileceklerini sezme, bunun acısıyla kendi olası acısı arasında koşutluk-özdeşlik kurma; ikincisi programın, kameranın gösterme biçimine kapılma, onun üzerinden algılama ama bu üsluba inanmama tavrıdır. Bu iki duygunun yarattığı sonuç muğlak, belirsiz, dolayısıyla tedirgin edici bir durumdur. Bu da insanların hayattaki konumlarına / yerlerine şükretmelerine ve bilinç dışına ittikleri gerilimleri büyüterek geleceğe devretmelerine yol açmaktadır. İşte son dönem yapılan "sınır ötesi" gibi olağanüstü olayları, metafizik durumları konu alan ve 'reality show'larla yakın akraba sayılması gereken programlar ve bu formatta hazırlanan haber programları, bunca hayat hikayesinden bize tek bir hayat hikayesi çıkaramamakta, dolayısıyla iletişim adı altında yoğun bir iletişimsizliği ve karşılıklı yalıtılmayı örgütlemektedir.

Bu bakış açısıyla, ekranlarda ve gazete haberlerinde, Ülker Sokağa dair gösterilenleri izlediğimde, daha önceden bildiğim bu sokak ve tanıdığım insanlar üzerine sunulan haberlerdeki çelişkiler, abartılı yorumlar, yüzeysellikler beni görünenin arka planındaki hakikati sorgulamaya itti.

Aslında, basında çıkan bir kaç haber bile medyada bu konuda çıkan tüm haberleri özetleyebilir. İlk göze çarpan ise, haberlerin iki ayrı zihniyetle yazıldığıdır.

Takvim, Ekip, Akşam gibi yüksek tiraja sahip olan gazeteler eşcinsellere karşı taraf olduklarını gizlemezken, Evrensel, Cumhuriyet, Yükseliş-Beyoğlu gibi gazeteler ise daha çok travesti ve transeksüellerin mağduriyetini ifade ediyorlar. Tarih sırasıyla çıkan haberlerden bir kaç şöyledir:

1. (26 Mayıs 1996 Evrensel) : " polis Habitat için ev yakıtı. Beyoğlu, Hüseyin Ağa Mahallesi Büyük bayram sokakta eşcinsellerin İkamet ettiği bilinen 12 ve 14 numaralı evlerin kapıları polis tarafından kırılarak talan edildiği bildirildi. Bu operasyonlardan sonra yan yana bulunan her iki evde de yangın çıktı (...) Evlerin sahibi A.K. ve kiracı H.D. olay sonrası İ.H.D' ye giderek yardım talebinde bulundular (...) Daha önce gözaltına alındığında polisin ayrı renkte üç hortum göstererek "hangisini istersin?" deyip kendisini hortumla dövmeye başladığını H.D., evindeki televizyon, müzik seti gibi eşyaların da götürüldüğünü belirterek "Habitat yüzünden önce köpekleri öldürdüler. Şimdi de bize mi sıra geldi?" diye konuştu. İ.H.D. temsilcileri, mağdurlarla birlikte en kısa zamanda Beyoğlu Ekipler Amiri hakkında suç duyurusunda bulunacaklarını bildirdiler."

2. (11 Haziran 1996, Yeni Yüzyıl) : " Habitat başlamadan önce polisten "isterseniz ülkeyi terk edin ama yine de ortada görünmeyin" tehdidi aldıklarını söyleyen travestiler, son 20 gün yaşadıkları Ülker ve Bayram sokaktaki 3-4 evin, polis tarafından yakıldığını ileri sürerek suç duyurusunda bulundular. Travestiler, hortum ve telefon telleriyle dövüldüklerini, kapılarının kırılıp değerli eşyalarının alındığını, evlerinin kullanılamaz hale getirilmek amacıyla yakıldığını anlattılar.

5 haziran akşamı evinin yakıldığını, polisin ise gazetelere "kaçmak için ev yaktılar" açıklamasını yaptığını iddia ederek şunları söyledi: "bir kaç günlüğüne başka bir arkadaşımın evine gitmişim. Bu arada , polisler evimi basıp kapıyı kırmışlar. Kapıyı tamir ettirdim. Üstünden 2 gün geçti, arkadaşlar polisin evin camlarını kirdigini haber verdiler . Atlayıp gittim ki ev yanıyor. Savciliga suç duyurusunda bulundum."

3. (11 haziran 1996, Demokrasi): " Kısa bir süre önce Beyoğlu Ülker ve Bayram sokaklardaki evleri yakılan Bağımsız travestiler grubu dün İHD' de basın açıklaması yaparak kendilerine uygulanan şiddete son verilmesini istedi. Yaptıkları açıklamada "rutin" olarak kendilerine uygulanan baskıların son 20 gündür, özellikle HABİTAT'la birlikte iyice arttığını, sokak köpekleri ve çocuklardan sonra kendilerinin de yok edilmek istendiğini söyleyen travestiler 'S.U. bize İşkence yapmaktan zevk alıyor. Bir hortum koleksiyonu var. Bize bir hortum seçmemizi söylüyor, sonra bizzat kendisi, o hortumla bizi dövüyor", dediler.

4. (14 haziran, Günaydın) : "Habitat'ın son günlerine girilirken, sivil toplum kuruluşlarının (STK) faaliyetlerini gerçekleştirdikleri Taşkışla'da protesto eylemleri de artmaya başladı. Taşkışla'nın orta avlusunda ilk olarak İngiltere'den katılan şehir Plancısı Roga Woods, polisin her hareketini izlediğini, bu nedenle STK'ların rahatsızlık duyduğunu söyledi. Bağımsız travestiler grubu tarafından hazırlanan bildiri ise Habitat II süresince, travesti ve transeksüellere sokağa çıkma yasağı konduğu bildirildi."

5. (3 Eylül 1996, Ekip): " mahallenin namuslu sakinlerinin lideri Güngör Abla, mahalleyi temizleyen Beyoğlu Emniyet Müdürü Engin Sevimli'ye şükranlarını bildirdi. Güngör Abla şöyle dedi: 'çocuklar

nihayet özledikleri bu sokakta sevinçten oynamaya başladılar. Burası öyle güzel bir sokaktı ki, özellikle yaz akşamları herkes kapının önünde oturur çay içerdi. Birbirimize oturmaya gider gelirdik. Bu arada neşe içinde sokakta oynarlardı. Cıvıl cıvıl bir sokaktı burası. Ama ne yazık ki o tipler sokağı işgal ettiler, mutluluğumuz bozuldu. Hiçbirimiz böyle şeylere alışkın değiliz. Hepsi belalı tipler, yanlarında dolaştıkları adamlar karanlık insanlar."

6. (Ekim, Sayı.1, yükseliş): " Her şey ne olduğu tam anlaşılmayan ünlü zirve habitat zamanında başladı. İstanbul'da, Beyoğlu'nda BM çatısı altında hoşgörü, sevgi günleri yaşandı. Sokak çocukları, sokak hayvanları, ve Ülker Sokak sakinleri için İse T.C çatısı altında baskı, eziyet ve şiddet yaşandı."

7. (10 Ekim 1996, Radikal) : "Paylaşılamayan Sokak: cihangir Ülker Sokak sakinleri "modern kadın olmuşlar, evlenip, otursunlar" travestiler "kimseyi rahatsız etmiyoruz, aslında kiraları arttırmak istiyorlar" diyorlar. Sokak sakinleri 'Dönmeler' derken pencere camları kırılmış, siyah kadife perdeli evleri işaret ediyor. 'Aileler' İse çiçekli naylon perdeleri olan, balkonuna Türk bayrağı asılmış evlerde yaşıyor. Sokak sakinlerine göre 'dönmeler' için bir adacık oluşturulmalı. Ya gidecekler, ya gidecekler' diyor. Güngör Hanim, genelevde çalışmalarını öneriyor. Travesti ve transeksüeller İse sorunun rant kavgası olduğunu söylüyorlar. Billur 'Güngör Hanim'in sokakta 11 dairesi var. Geçen yıl bize 60-70 milyondan kiraya vermek istedi. Tutsaydık sorun olmazdı diyor."

8. (16 ekim 1996, Ekip) : "cihangir ve taksim civarında İkamet edenlerin yakından tanıdığı 'deli kamil' lakaplı kamil Büyükbaş, semti fuhuş yuvasına çevirdiklerini İnandıkları homoseksüellere meydan okudu. Ekip İse bu konuda yapacaklarını anlatan deli kamil,

"mücadelem, homoların tamamının kökünü Cihangir'den kazıyana dek sürecektir" dedi. Eskiden cihangir, taksim, Beyoğlu gibi semtlere beyefendilerin takıldığı, insanların buralara gelmek için acaba kıyafetim uygun mudur' diye düşündüklerini söyleyen Deli Kamil , 'şimdi öyle mi ya! Adım başı bir serseriye ve alçağa rastlıyorsunuz. Hele hele bir de gittikleri yere pislik ve belayı birlikte götüren bu cinsiyeti bozuklar, semtimizi fuhuş yuvasına çevirdiler. Çocuklarımız sokağa çıkamaz oldular. Gençlerimiz kötü yollara düştüler. Homo sesinden ve onların peşine düşerek buralara gelen sapıklardan bütün herkes yaka silkiyor. Evet evet .. Kafaya koydum. Ne pahasına olursa olsun bu yaratıkların kökünü kazıyacağım (...) Şimdi herkesin önünde söz veriyorum: Bu civarda bir tane bile homo kalmayacak. Artık iki elim yakalarında. Onları son kez uyarıyorum. Bir dahaki sefere bu kadar yumuşak olmayacağım ve daha sert yöntemler kullanacağım. Ve gördüğüm yerde de onları en hassas yerlerinden mıhlıyacağım...' diyerek homoseksüellere son uyarısını yaptı."

9. (17 Ekim 1996, Takvim): "Dönmelere karşı müthiş mücadele: " son travesti de gidinceye kadar mücadele edeceğiz diyen Ülker Sokak sakinleri, travestilerin büyük rezaletlerini anlattı. 'Sokakta huzur kalmadı' diyen halk dertli. 'Çocuklarımız o tiplerden korkuyor.. Bıçakla, falçatayla gezen travestiler müşterilerini dövüyorlar. Kızdıklarında saldırganlaşan travestiler hemen hemen her gün müşterileriyle kavgaya tutuşuyorlar.' travestilerden şikayetçi olan Ülker Sokak esnafı, onlara satış yapmak istemediklerini, ama bir yandan da korktuklarını çünkü hepsinin tehlikeli olduğunu söylüyorlar.. 'Genellikle grup halinde dolaştıkları için çok tehlikeli ..' diyorlar"

Bu haberlerden kesin olarak öğrenilebilecek sadece şu noktalardır: Ülker Sokak'da travesti ve transeksüeller ile aynı sokakta yaşayan başka gruplar arasında kavga çıkmıştır. Bu kavga polis

müdahalesiyle daha da büyümüş, evlerin yanmasına vb. yol açmıştır. Üstelik savcılığa suç duyurusunun belgesi vardır. Bu konunun gündemleşmesi Habitat'la aynı zamana denk gelmiştir. Milliyetçi olduğu bilinen bazı kabadayılar travesti ve transeksüellere karşı açık tutum almışlardır. Evlere de Türk bayrağı asıldığına göre, travesti ve transeksüellerin karşısında ülkücülerin, polisin ve mahallelinin de içinde bulunduğu güçlü bir ittifak vardır. Sokakta şiddet egemendir.

Ancak haberlerde birbirleriyle çelişkili daha bir çok bilgi vardır.

Bunlar ise Ülker Sokakta neler olup bittiğine dair herhangi bir aydınlatıcı özelliğe sahip değildir. Bu haberlerin hiçbirinde Ülker Sokak yoktur. Kimi zaman bir fotoğraf çekilmiş; kimi zaman savaş muhabirliği yapılmış, kimi zaman sadece olayların ilgi çekici, çarpıcı noktaları cımbızlanarak verilmiştir.

Diğer yandan, olaylara gerekçe gösterilen neden açıktır. Çok sayıda uluslararası katılımcıyı içeren Habitat sürecinde, gündelik hayatta varolan, karşı olursa da kabullenilen, yaşantılanan, kimlik, görüntü ve varlık durumları yokmuş gibi gösterilecektir. Çünkü Habitat'ın varlık gerekçesi "insan yaşamı ve inşa edilmiş çevre arasındaki yıkıcı ilişkinin hâlâ tanımlanıp düzeltilmesi gerekiyor" düşüncesidir⁸⁶. Diğer yandan, yine aynı haberlerden anlıyoruz ki Habitat toplantılarında bu tutum protestolara neden oluyor.

Medyanın bu durumu ekranlara yansıtışı ise; görüntüye dayalı bir sistemin içinde, farklı bir görüntü sunmak olur. Böylece, cinsellik gibi insanların içsel derinliklerine seslenerek hem rating artırır hem de kendi kimlikleri üzerine bile düşünmemiş olan medya tüketicisinin arzu-nefret ikiliğindeki duygularıyla oynayarak egemen ilişkileri yeniden üretir.

⁸⁶ Leonardo BENEVOLO, *Avrupa Tarihinde Kentler*, 225

Diğer yandan, travesti ve transeksüellerle ilgili günlerce süren ve rating rekorları kıran programlar ikili işlevini günlerce sürdürdü: Bir yandan, travesti ve transeksüeller "programlara çıksak bir türlü, çıkmasak bir türlü, çıkmasak, meydanı Göngör'e bırakırız" diyerek programlara katıldılar ve kendilerini temsil ederek, (örneğin onlar adına salt birkaç doktor, avukatın konuştuğu zamanlar da yaşanmıştı) sisteme ve kamu alanına katıldılar; diğer yandan, orada üretilen üslup ve karşıtlıklarla dışlanma sürdürüldü, hatta buna çok daha geniş bir kesim katılmış oldu.

Habitat nedeniyle, sorunun gerekçesi uluslararası (ve/veya küresel) olunca; refleks de "kendi üzerinde düşünülmemiş-değer yargıları gereği, "yabancılardan gizleyelim" biçiminde bir tür milliyetçilik olarak şekilleniyor. Medyanın sorunu gündemleştirme 'gayreti' sırasında kimi zaman Savaş Ay'ın A Takımı'nda olduğu gibi, niyet, "farklılıkların birlikte yaşaması" olarak belirtilse de; böylesi program, sunum ya da üslupların bile, "hoşgörülü bir baskılama" olduğu söylenebilir. Yönlendirilen ve arka plandaki asıl nedeni hissetmeyen sokaktaki milliyetçilikle medyanın yüzeysel açıklığı, küresel kentin yeniden yapılanmasında ortak bir noktada buluşuyorlar: sermaye birikim süreci, kent, kimlik ilişkileri ve tartışmaları... Bu durumun temelindeki küresel zemini Appadura şöyle açıklıyor:

"Global kültürel akışlar, beş alanda (etno-alan, medya- alan, teknik-alan, finans alan ve düşünsel) ve bu alanlar arasındaki ayrımlaşmalar boyunca gerçekleşmektedir ".⁸⁷

Tüm yerelliklere müdahale edecek bir sürecin başlangıcında, medya, ülkücüler, "gavurlardan temizlenmiş" Beyoğlu'nun yeni ağaları, belediye, polis, Beyoğlu Güzelleştirme Derneği bir araya gelerek "yabancılara karşı ayıbımızı göstermeyelim, pislikleri koltukların arkasına tikiştirelim ya da arka

⁸⁷ YEĞENLİOĞLU; 1995, 78

odaya atalım” söylemiyle sokak çocuklarını ormanlara ya da il dışına sürdüler, hayvanları öldürdüler, travestilerin en eski mekanını dağıttılar ve onlara dışarı çıkma yasağı koydular. Avrupa standartları travesti ve transeksüeller için çeşitli hakları gerektirirken, dünyada yeni yerleşim tasarımlarında cins kimliklerinin talepleri de dikkate alınmak zorundayken, böylesi bir kent düzenleme toplantısına, kendi talebini ifade edecek tek bir travesti katılmadı. Travesti ve transeksüeller terörize oldular. Bu nedenle, toplantıda konuşmak yerine bağırp çağırılmayı, ya da siyah perdelerle sınımsız örtülmüş evinden çıkmamayı “tercih” ettiler. Bu terör atmosferini yaratan en büyük güç ise medya oldu. Medya, yeni küresel formlar arayışı kapsamında; kamusal ile özel alanın karşılaştığı, ayrıştığı tüm alanlarda, “orada olan” ve müdahale eden bir güç olarak, Ülker Sokaktaydı. Medya ekranlarının ve renkli basın dev aynalarının gücü nedeniyle, travesti ve transeksüeller hem kendi düşmanlarının gücünü abarttılar, hem de kendi öfkelerinin nasıl algılandığını görüp kendi kendilerinden korktular, “yeter” diyen bir çılgınlığın “korkunç saldırı” biçiminde sunulması, zaten varolan suçluluk psikolojisini daha da büyüüttü. Diğer yandan kameraların sürekli varlığı, ailelerinden kaçan, farklı farklı nedenlerle ekrana çıkmak istemeyen travesti ve transeksüeli, kendilerini en güvende hissettikleri mekanı terk etmeye zorladı. Güngör Gider’in lideri olduğu mahalleli grup ise ağızlarından çıkan her sözün tüm toplumun gündemine taşınmasının yarattığı sarhoşlukla, mahallenin girişine masa kurdular, geleni geçene kimlik sormaya, ellerinde bayraklar taşımaya, kendilerini “Yunan ordusuna”, “Ermeni Terörüne” ya da “P-Ka-Ka’ya” karşı mücadele veren bir avuç gönüllü gibi hissetmeye başladılar.

Diğer yandan, yukarıda örnekleri verilen popüler basının açık bir şiddet kışkırtıcılığı yapması, yapılacak her türlü hukuk dışı edimi meşrulaştırmış oldu. Sokakta sürdürülen şiddet, basının gücüyle daha da arttı, özellikle kendilerine “ülkücü” diyen gençler ellerinde bayrakla yürüttükleri savaşı daha yoğunlaştırdılar. Evler yanıcaya, travesti ve

transeksüeller evlerinden atılıncaya dek bu savaş sürdü. Habitat bittiğinde, tıpkı travesti ve transeksüeller gibi kameralar da başka yerlere dağıldılar. Son fotoğraf polisle kol kola girmiş olan "mahallelinin zaferine" aitti. Herkesin kafasında bu zafer fotoğrafı kaldı. Daha sonra "Bir travesti daha öldürüldü" "Travesti Terörü", "Travestiler Yol Kesti" , "Yine Azdılar", Acı Son: Bir Travesti İntihar Etti", "E-5 Travestilere Mezar Oluyor" gibi haberler bu fotoğrafı gölgelemedi.

Belki de sadece güçlendirdi.

5.2. Beyoğlu Ve Ayazpaşa Güzelleştirme Derneği

"Hausmann da, Dalan da evleri yıkıp sokakları bulvara dönüştürürken kenti yeniden oturulabilir kılma planı peşindeymiş gibi görünürler. Ama Hausman Paris'te barikatları olanaksız kılmış duruma getirir aslında, sokak savaşını geçersiz kılar. Dalan da Tarlabası'nı ve Kalamış kıyısını, sermayenin kullanımına açar."⁸⁸

Batı, doğudan aldığı kenti⁸⁹ şimdi yeniden doğuya sunuyor. Modernleşme ve yeni dünyaya eklemlenme ise, bir çok bölgede, kentsel

⁸⁸ Ahmet Oktay, "Kartograflan Flanöre", 19

⁸⁹ Benevolo (bkz: 86, 219) , kentlerin doğudan batıya akışını şöyle anlatıyor:

"7.yüzyıldan başlayarak Bizans İmparatorluğu, Arap Halifeliği ile birlikte varlığını sürdürdü. Birbirine zıt bu iki dünya Batı Avrasya'nın belli başlı uygar ve kentleşmiş alanlarında yüzyıllar boyunca yaşadı. Nüfusu yüzlere ve binlere varan önemli bir çok kent vardı. Sulama tarımında Pers yöntemlerini kullanan üç büyük kent -vaha alan Bağdat, Cordoba ve Palermo'nun yanı sıra Konstantinopolis.. Batı Hristiyanlığı, karşılaştırma kabul etmez bir biçimde yoksul ve siyasal açıdan bölünmüş olarak, periferide kaldı. Ne var ki, kapsamlı, açık görüşlü bir deneyimin, hem de felsefi açıdan yeni bir uygarlığın temellerini atacak olan bir deneyimin yolunu açın işte bu gerilik birlikten yoksunluk oldu. Yedinci yüzyıldan onuncu yüzyıla kadar süren, bir düzine kuşağın yaşadığı bir dönem olan "karanlık" çağlarda Batı Hristiyanlığı kökten değişti. Akdeniz dünyasının geleneksel coğrafyasından gerçeğe bundan böyle Avrupa adı verilecektir."

dokuyu bozuyor, varolan dinamikleri dağıtıyor. Yeni kent düzenlemeleri, çoğu zaman, tarihsizleşmek, hatta mekansızlaşmak anlamına geliyor.

Bilindiği gibi, insanların farklılıkları içinde özgür olabilecekleri bir projeye akli dayanak yapmak batının Aydınlanma felsefesiyle başlamıştır. Ve akıl çağı her şeyi, rasyonelliğin ve işlevselliğin sınırına hapsetmiştir. En açık ve çarpıcı örneği Nazi Almanyası'nda yaşanan bu anlayış, bugün felsefi anlamda aşılabilir bile politikaları belirlemeye devam ediyor. Özellikle Yeni Dünya Düzeni kapsamında⁹⁰, sadece ekonomi, siyaset ve hukuksal kurumlar değil, sosyal yaşama dair her şey, bu arada kentler de, bu anlayışla yeniden yapılıyor.

Mega kentler ve merkez ülkeler açısından yoluna sokulan mekan-zaman ilişkisinin⁹¹ tüm dünyaya "yeniden yapılandırma" projeleriyle yedirilebilmesi ise kolay olmuyor. Dünyanın farklı yerlerinde farklı

⁹⁰ Çağımızın geldiği aşamada, sanayi üretimi, tek başına, sermayeyi arttırabilecek son noktasına ulaşmıştır. Sistemin dayandığı ve yeniden ürettiği sermaye artmadığında, patlama ve iç çatışmalar belirlemiştir. Bu durum yeni sektörlerin oluşumuna neden olmuştur. İletişim, reklamcılık, halkla ilişkiler, pazarlama, sigorta gibi hizmet ağırlıklı sektörler, sanayinin bir alt kolu gibi işlemiş; ama yeni bir alanlar dizisi ve yeni bir kültüre yol açmışlardır. Asıl dönüşüm ise müzik-eğlence-spor alanlarının sektör haline gelişiyle, bağımsızlaşan iletişim sektörüyle ve diğer hizmet sektörleriyle bütünleşerek yeni kârlılık alanları yaratmalarıyla sanayi üretimini aşmış, uluslararası sermayeyi önemli ölçüde döndürmeye başlamasıyla gerçekleşmiş; bunu finans sektörü ile bütünleşme izlemiştir. Bir günde bölgesel krizler; iflaslar, kârlar yaratan sıcak para, bu alanlardan da beslenmektedir. Pazarların tükenmesi nedeniyle, sanayi ile arası soğuyan bilgi kaynakları iletişim sektörüne açılmış ve dünya birden bire küçülmüştür. Diğer yandan, çevre ülkelerdeki kendi içine kapalı ithal ikameci sanayileşme, dünya sermayesinin işlevlerinin ve kârlılık oranlarının sınırlarına gelmişti. Yeni bir işbölümü gerekiyordu. Ucuz emek cenneti olan çevre ülkelerin ihracata dönük sanayileşme dönemi başlamıştı. Artık tek bir dünya devleti konuşuluyordu. Büyük bölgesel birlikler bunun ön adımıydı. Mekan yok oldukça kar artıyordu. Her ülkeye bir sektör; kimi turizm, kimi elektronik, tekstil ya da tarım. Ulusal ve uluslararası politik ve ekonomik birlikler kendilerini bu yeni düzene uyarlamak zorundaydılar. Yeni anlaşmalar, yeni paketler, yeni stratejiler... Artık cezalandırmanın bile küresel yeni yöntem ve teknolojileri vardır. Ülkeleri hava sahaları sınırları içine hapsedip bilgisayar oyunu oynar gibi bombalamak; bireyleri sosyal hayatın görüntüsü değişmeden, onun içinde; evlerinde ya da kendi hayatları sınırında gerçek ya da sanal hapisliklere mahkum etmek ve kimi durumlarda bunları tüm dünyanın tanıklıkları ile yapmak mümkündür

⁹¹ Dünyanın finans, telekomünikasyon, eğlence ve sanayi merkezleri olan az sayıdaki çok nüfuslu megakentler, Yeni Dünya Düzeni'nin yönetim- kodlama merkezlerine zaten dönüşmüş ve başkentlerden daha çok öne çıkmışlardır. Büyükelçiliklere bile eskisi kadar gereksinim yoktur çünkü mekan ve zaman yeniden oluşturulmuştur; Paris, Londra, New York, Tokyo'da aynı işlem aynı işaretle aynı anda yapılabilir.

alışkanlıklarla, farklı değerlerle yaşayan insanlar, "küresel gereksinimlere" göre belirlenen yeni iş bölümüne ayak uyduramıyorlar. Geçmişlerinde birbirleriyle sınır çatışmasına giren ulus-devlet mensubu vatandaşlar, artık, bir şirketin farklı kolları gibi eşgüdüm içinde çalışmakta ya da bu sınırlarda rekabet eder gibi çatışmakta zorlanıyorlar. Modern yaşamın zorunluluklarına alışmamış renk renk yaşam alışkanlıkları merkezi projelere karşı direniyorlar. Kahveler, hint fakirleri, tembellik hakları, cemaat kuralları, informal dayanışma gelenekleri varlıklarını sürdürüyorlar.

Dolayısıyla, tarihler yok edilmeden, hafızalar silinmeden, kalan tortular sisteme eklenmeden ve kurulan hiyerarşi içinde yerini almadan, yani toplumda zaten varolan; sınıfa, cinsiyete, etnik kimliğe, yaşa ve o bölgenin yapısına göre değişen ast-üst ilişkileri bu dev mağmatik şirkete eklenmeden "global bir dünyadan" bahsetmek mümkün değildir.

Diğer yandan, büyük mega kentlerle bütünleşmesi tasarlanan ve şimdiden bunun adımları atılan İstanbul gibi bir kentte, yeni mekan-zaman ilişkisine göre düzenlenen mekanlar, artık konsolosluklar kadar titizlikle korunmalıdır. Bu nedenle, uluslararası ortaklarıyla mekan sınırlarını aşmış dev şirketlerin merkezi olan Taksim'de sokakta boya kutularının içinde bıçaklarla dolaşan ve inadına "Hernepeş" söyleyen çocuklar tehlikelidir. Sadece çocuklar mı? Hakim kültüre direniş gösterebilecek, formel anlamda denetime alınması zor olan tüm alt kültürler ve göçmenler... Bu nedenle ya kovulacak ya da duruma uydurulacaklardır..

Bunu kim yapacaktır? Ulus-devlet değil. Ya da tek başına o değil...

Son yıllarda durmaksızın açılan vakıflar, yardım dernekleri, önemli oranda yabancı paralarla finanse edilen sosyal hizmet kuruluşları ve buralara atanan "rehabilitasyon uzmanları" rastlantı değildir. Beyoğlu ve Ayazpaşa Güzelleştirme Derneği de, en azından zihinsel anlamda bu

kapsamda ele alınabilir. Kurucuları arasında Mehmet Açar, Cem Boyner, Aydın Boysan, Bülent Eczacıbaşı, Gencay Gürün, Vitali Hakko, Türker Inanoğlu, Nail Keçeli, Can Kıraç, Inan Kıraç, Sakıp Sabancı, Çiğdem Sımavi vb. birçok isimin yer aldığı Beyoğlu ve Ayazpaşa Güzelleştirme Derneği, Beyoğlu'nun yeniden yapılandırılmasının iç mantığını kendi amacında şöyle yansıtıyor: "Amaç Beyoğlu'nun eski haline dönmesidir"⁹²

Beyoğlu'nu eski İstanbul'un seçkinlerinin mekanı haline getirme özlemi, yani Beyoğlu'nun "ruhunu"; "eski halini" yeniden canlandırma projesi; buradaki seçkin ve nezih olmayan sosyal dokunun temizlenmesi; dışarıya sürülmesi olarak biçimleniyor. Uluslararası rant ve kentleşme ilişkilerinde özel olarak incelemeye değer olan Tarlabası bulvarının genişletilmesi için yapılan yıkımlarla ve kültürel etkinliklerin artması ile birlikte bu "temizleme yanlısı," bakış, sorunların özsel ve tarihsel boyutlarını görmeksizin öne çıkarılıyor.

Bu bakış, iktidarını özgürlük söylemiyle kuran modern paradigmanın yasalarına rağmen nasıl projelendirilebiliyor? Çünkü "modern bir ülkede", herkesin seyahat etme ve yerleşme özgürlüğü vardır. Bu özgürlük de yasalarla güvence altına alınmıştır. Ama köylerinden zorla göç ettirilen köylüler, evleri yıkılan azınlıklar, mahallelerinden kovulan travestiler yine aynı yasaların güvencesi altındadırlar. Demek ki, iktidarın olduğu yerde özgürlüğün sınırları daralır. Modern iktidarda ise, bu daralma içsel, ruhsal, özselidir. Buradaki dışlama süreci modernlik öncesi dönemlerden farklı mekanizmalarla oluşturulur. Artık aykırı olanlar büyük gemilere atılmak yerine toplumsal olarak mekansızlaştırılırlar.

Örneğin, derneğin sekreteri, en önemli başarılarının işportacı ve çığırtkanları buralardan uzaklaştırmak olduğunu ifade etmiştir. Tinerici

⁹² Beyoğlu Güzelleştirme ve Koruma Derneği Tüzüğü, sf: 1

çocuklar konusunda resmi kurumlarla birlikte çalıştıklarını; ama yeterli olmadığını, uzaklaştırılan çocukların, inadına, yine buraya geldiklerini söylemiştir. Ve Beyoğlu'nun ruhuna uymayan insanların temizlenmesi noktasında kararlı olduklarını ifade sık sık tekrarlamıştır.

Dernek sekreterinin söyledikleri, Derneğin kuruluşunun 10.yılı nedeniyle çıkardığı bir broşürdeki söylemlerle birebir örtüşmektedir. Burada derneğin karşı olduğu ve ortadan kaldırılması için mücadele ettiği olgular şöyle sıralanmıştır:

- Han kapılarında, camekanlı işportacılar,
- Yol cephelerinde, yola dik uzanan çok çirkin levhalar,
- Boy boy, renk renk, düzeysiz sinema afişleri,
- Orada burada bakımsız, çirkin çöp kutuları, telefon kabinleri,
- Kaldırımlar farklı yüksekliklerde, kırık dökük ve çukur içinde,
- Elektrik direkleri,
- Bütün bu çirkin görüntülerin yanı sıra serseriler, hırsızlar vb.
- En önemlisi, özellikle geceleri, **İstanbul'un her tarafından** bu bölgeye eğlenmeye gelen **rastgele insanlar**..

Bu amaçlar ile operasyonun birbirine uygunluğu, projelerin sokak sokak uygulandığı da düşünülürse belirgindir. Ülker Sokaktaki gelişmelerde de derneğin rolü olduğu travestiler tarafından belirtilmiş; dernek ise bunu reddetmiştir. Zaten buradaki amacımız dolaysız bir ilintilik bulmak değil; olayların sosyolojik, ekonomik arka planında nelerin bulunduğunu açık etmektir⁹³. Çünkü arka planda yer alan ve sürdürülen politikaları ideolojik anlamda besleyen temizlik yanlısı bakış, salt sosyal çeşitliliği değil; tarihsel,

⁹³ Arka planı sorgularken, Beyoğlu'ndaki, bu arada Ülker Sokaktaki operasyonları gündeme getiren 1996 Habitat II'nin yeni konu başlıklarından ikisi de dikkat çekiciydi: Birinci konu başlığı "Yoksulluğun Kentleşmesi ve Cinsiyete Duyarlı Kentleşme" idi. Bu bağlamda 27-28 Mart tarihlerinde, insan yerleşimleri, yoksulluk ve cinsiyet konularında uluslararası bir konferans

kentsel dokuyu da büyük oranda tasfiye etmiştir. Ülker Sokak da bu tasfiyeden kendine düşen payı almıştır.

5.3. Beyoğlu Ekipler Amirliği

Ülker sokakta, travesti ve transeksüellere yönelik dışlama ve kovma biçimindeki dışlama operasyonunun başında Beyoğlu Ekipler Amirliği ve buranın sorumlusu Baş komiser Süleyman Ulusoy vardır.

Polisin, bağımsız bir tutum sergilemesi, genel olarak, mümkün olmamaktadır. Genellikle gelen talimatlara göre hareket edilir. Ancak işi yürütenin de yaptığı işi nasıl algıladığı önemlidir. Onun bakış açısı sorunu anlamayı kolaylaştıracak; dışlayanın nasıl bir ruh halinde olduğunu; tutumunu hangi gerekçelere dayandığını, nasıl anlamlandırdığını, hangi sözcüklerle açıkladığını görmemizi sağlayacaktır. Bu düşüncelerle yapılan görüşme şöyle gerçekleşti:

Baş Komiser Süleyman Ulusoy (Beyoğlu Ekipler Amiri)

Sizin gözünüzle sokağın tarihi ve bu sokakla olan ilişkinizin nasıl geliştiğini anlatır mısınız?

Bu travestileri ilk defa televizyonda gördüm. O zaman doğudaydım. Hodri Meydan programı vardı ya, Uğur Dündar'ın. İşte orda. Pürtelaş sokakta oturan Gülşen diye bir kadın

düzenlendi. Diğer konu başlığı ise diğerini tamamlar gibiydi: "Dünya Değişimine Doğru: Mahalle Güvenliği için Hazırlık"

konuşuyordu. 17 yaşında bir kızı varmış. Kadının anlattıkları beni çok etkiledi. Pürtelaş'da yaşayanların durumu daha da vahimdi. Çok dertli ve çaresizdi. Orası bir üçgendir. Başkurt, Pürtelaş, Kazancı Yokuşu ve Ülker. Pürtelaş bunların kurtarılmış bölgesi gibiydi. Televizyondan polislin bunlarla başa çıkamadığını, sürekli şişe, taş, sopalarla saldırılara maruz kaldığını öğrendim. Daha sonra, 1990'ın başında, izinle İstanbul'a geldiğimde merak ettim ve arkadaşlara beni oraya götürmelerini istedim. Gözlerime inanamadım. Homoseksüeller caddenin ortasında sütyen külotla gösteri yapıyorlardı. Çok garipsedim. Anadolu insanı olduğumdan ya da uzun yıllar doğuda görev yaptığımdan tuhafıma gitti. Yemek yerken arkadaşıma, bir gün Beyoğlu'na tayin olursan burayı temizleyeceğim, demişim. Sonra gerçekten de burada göreve atandım. 1990'ın beşinci ayında göreve pezevenklerden başladık. Taksim Parkında, Etabın önünde pazarlık yapanlardan ... Sonra, Pürtelaş'daki travestilerle ilgili çalışma yaptık. Çok ses getirdi. Kısa sürede onları Pürtelaş'dan temizledik. Hiç taviz vermedik. Hep kararlı ve inatçı gidince amacımıza ulaştık. Özellikle talebi kestik. Düşünün ki bir yerde bakkal işletiyorsunuz. Müşteri gelmezse dükkan kapanır. Oraya giden araçları durdurduk. Nereye gidiyorsun dedik. Üstlerine böyle kararlı gidince, yıldılar, öyle şişe filan atamadılar. Esas kanayan yara Başkurt ve Pürteleş'dan geliyordu. Oradaki insanlar bize destek olmaya başladılar. Korkuyorlardı. Bunlar psikopattır çünkü. Ellerinde, şişe, falçata ne ararsan vardı. İnsanlar da can sahibi tabii. Bir gün bize tiner attılar. Ev yandı. Bunların bir de tuttukları evler çift kapılıdır. Polisten kaçmak için böyle tedbirler almışlar. Biz sokaktaki fuhuşlarını engellerken bar ve pavyonlarda kısmen çalışmalarına göz yumduk. Çünkü başka türlü ekmek yiyemeyecekler.

Travestiler klüp sahiplerinin kendi sırtlarından çok para kazandıklarını söylüyorlar. Ve onlarla çalışmak istemiyorlar. Tabii kendilerinin sokakta çalışması klüplerin işine gelmiyor. Çünkü buraya gelen müşteriler sokaklara kayıyor. Travestiler de, emniyetle klüp sahipleri arasında bir işbirliği olduğunu söylüyorlar.

Tamam o zaman onları klüpten de kovalım. Klüp sahipleri bizimle konuşmaya cesaret edemezler ki. Bakın hep iftira atıyorlar. Bunlar çok yalan söyler. Utanacakları bir şey kalmamış çünkü. Yani bunlardan her şey beklenir. Bir bayanın en önemli şeyi nasıl ki namusuysa, erkeğinki de erkekligidir. Biri kendi cinsinden birinin altına yatarsa ondan dürüstlük bekleyemezsiniz. Biz onlardan yılmadık. Onlar bölgeyi terk ettiler. Kalanlar ise fuhuş yapmayanlar. Toplumun gelenek ve göreneklerine uyum gösterirlerse orada kalabilirler. Onlar da bizim insanımız. İnsan hakları savunucuları bize karşı çıkıyor. Düşünün bir aileyi, fuhuş yapılan bir binada oturuyorlar. . nereye gidecekler? Hayır, o kadar geniş bir özgürlük tanınamaz. Her şeyin bir sınırı vardır. Birinin özgürlüğünün başladığı yerde diğeri biter. Ülker sokaktaki Demet'lerin evlerini de temizleyecektim. Tayinim çıktı. 1996'da Habitat oldu. Halkın ve yeni müdürün referansıyla burada çalışmam istendi. Zaten haksız bir tayin olayım vardı. Onore edilmiş oldum. Gece 23.00'da göreve başladım. Görevi alır almaz, gece hemen Ülker'e gittim. Sivil kıyafetle ve başıma başlık geçirerek. Sokakta normal vatandaşın söz hakkı kalmadığını duymuştum. Sokağa girer girmez, beni eskilerden birisi tanıdı. Ve hemen kaçtı. Sanırım diğerlerine de haber verdi ve hepsi içeri girdiler. 13,14,15 numaraların pencerelerinden 3'er, 4'er sarkıyorlardı.

Bakkalın aşığısında durup biraz gözlemedim. Bu sefer hepsi tanıdı ve içeri girdi. Olay böyle başladı ve diğer sokaklardaki kararlılığımızla sürdü. Şimdiki durumu da zaten biliyorsunuz.

Eşcinsellerin kendi kimlikleriyle toplum içinde yaşamalarını kabul ediyor musunuz?

Kimseyi rahatsız etmedikleri sürece evet.

Sokakta bir bayrak kampanyası başladı. Delikanlı olanlar bayrak assın, namuslu olanlar bayrak assın diye propaganda yapılıyor, bunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Travestiler biz bu ülkenin vatandaşı değil miyiz, diyorlar.

Hasan Kazankaya vardır. Evinde bayrak asılıdır. HADEP kongresinden sonra her tarafa bayrak asıldı. Güngör'ün dediklerini duymadım. Bizim evde bayrak asılı değil. Ben bu ülkenin vatandaşı değil miyim? Kadının ağzına bir laf gelmiş, söylemiş.

Bir gün oğlunuzun ya da kızınızın eşcinsel olduğunu öğrenirseniz ne olur?

Allah korusun. O anı düşünmek bile istemiyorum. Bir ailenin beklentisi oğlunu sünnet ettirmek, askere göndermek, evlendirmek torun görmektir. Kızını da allı pullu gelinlikle, kırmızı duvakla gelin etmektedir. Kırmızı beyaz bayrak rengidir. Bizim oralarda öyle yapılırdı. Beyaz gelinlik, kırmızı duvak. Öyle bir şey hiç bir ailenin beyninin köşesinde bile olamaz.

Flörtle evlilik dışı ilişkilere nasıl bakıyorsunuz?

Hiç iyi bakmıyorum. Flört ne ki. Pekiyi evlenmezse ne olacak. Dinimizde bunun yeri var. Aylarca sevip okşayıp sonra ayrılıyorlar. Görücü usulü vardır. Herhalde kızım da benim gibi düşünür. Kendisini kullandırtmaz.

Sizce bu ülkede fuhuş sektörünün çok talebi var mı?

Tabii ki. Bu arz talep meselesi. Fuhuş yapan insanların özendirici tarafları vardır. Bir kız her gün değişik giyiniyorsa, kuaföre gidiyorsa, ilgi çeker. Bizim toplumumuz kapalı. Birden büyük şehirlere yığılmanın etkisi var. Adanı Anadolu'da herkes tanır. Bir şey yapamaz. Toplumun örf ve adetleri otomatikman kurum ve polis tarafından işletilmeye başlıyor. Büyük şehir gelince kimi nereden tanıyacak. Bugün 20 milyon erkekten 2-3 milyonu bu işi yaparsa onlar daha çok ses getirir. Kötü insanlar daha çok ses çıkarırlar. Sessiz çoğunluğu ise kimse fark etmez. Genelev devletin kontrolündedir. Bir insanda gençliğin vermiş olduğu bir düşünce vardır. Tam manasıyla dinimizin buyruğunda yaşasaydık bunlar olmazdı. Fuhuşun ne kadar günah olduğunu bilseydik böyle olmazdı.

Oy verdiğiniz parti başkanı bir gün eşcinsel olduğunu açıklasa, tepkiniz ne olur?

Tepkim çok büyük olur.

Ama diyelim ki çok dürüst ve yetenekli bir lider ..

Bir insan dışarıya karşı çok iyidir. Ama eşine karşı iyi değilse dürüst değildir. Dürüstlük dört dörtlüktür. Bir lider dört dörtlük olmalıdır. Homoseksüelden lider olmaz, sanatçı olabilir. Ama lider olamaz . Çünkü en önemli şeyini yitirmiş. Her şeyini yitirmiş. Böyle biri her şeyi yapar... Ona güvenilmez.

Bilim insanlarının, tüm dünyada, eşcinsellere karşı girişilen saldırıların (linç, öldürme, dayak vb.) bu saldırıları yapanların kendi cinsel kimliklerine duydukları kuşku, eşcinsel olma korkusundan kaynaklandığını söylemelerine katılıyor musunuz?

Onu yaşayanlara soracaksın. Bizimki görev icabıdır. Hem bun bu tip araştırmalara güvenemiyorum. Her isteyen istediği konuda istediği sonucu çıkartıyor. Seçim öncesi her parti kendi araştırmalarında birinci çıkıyor. Kendi görüşünden olan insanlara soruyorlar...

Belki de üzerinde tartışmamız için yapıyorlar. Yaşadıklarımız, davranışlarımız üzerine tekrar tekrar düşünelim diye. O halde, bu tür savları da dikkate alıp tartışmamız gerekmez mi?

Vakti olanlar tartışsın. Ben görev yapıyorum. Tabii vicdanım var. Sonradan değil, ben önceden düşünürüm. Yaptığım işi düşünmeden yapmam. Her duyduğum şey üzerine tartışmam, zamanım yok. Çok farklı, ilgi çekici bir fikirse, aklımda kalır.

Ailenizde, ya da yakın çevrenizde yaptığınız seçimler nedeniyle (kıyafet, arkadaş, konuşma biçimi, fikir...) dışlandınız oldu mu?

Olmadı. Anadolu'da genellikle örf ve adetler daha ağırlıklıdır. Halen babamıza şu şöyle olsun mu diye danışırız. Aile bağlarının dışına çıkamayız.

En çok hangi durumlarda öfkelenirsiniz?

Haksızlık durumlarında. Bir şey söylenip olmadığında, yapılmadığında.

Dışlanmış insanların aşırı öfkelerini neye bağlıyorsunuz?

O tür insanlar genelde toplumda kendilerine yer edinmeyenlerdir. Davranış bozukluğundan veya doğuştan olabilir. Onlarda bir kompleks veya davranış bozukluğu olabilir.

Kızınız ya da oğlunuz fikir, hareket, davranış olarak toplumun davranışı dışında bir davranış edinse ve bunda inat etse ne yapardınız?

O kadarını pek düşünemiyorum. Tepki gösteririm. Ama kaçırmak yönünde değil, ikna yönünde . Onu reddedemem çünkü.

Travestilere gelen erkeklerin nasıl yaşadıklarını, hangi ailelerden ve çevrelerden geldiklerini hiç düşündünüz mü?

Bunlara gelen 2 grup var. Birincisi diskoteklerde ve 2019 gibi kalite barlarda. ikinci grup da Ülker Sokağa gidenler. Genelde küçük yaştakiler 1 milyon gibi bir paraya birleşiyorlar. Buraya gelenler gariban, meraktan gelenler. Bazıları homoseksüel olduğunu bilemiyor. Anadolu'dan gelip fıstık gibi bir kız görüyor.

Birleşme anında fark ediyor. Bir de diskoteklerde her şeyden doymuş olanlar var. Alıcı verici olanlar, eşleriyle seviştirip seyredenler, böyle tatmin olanlar var. Bunun için kestirmeyenler daha çok makbul oluyor. Yani çeşit çeşit sapıklıklar oluyor.

Hitlerin tüm eşcinsellere ölüm emri vermesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cenabı Allah'ın verdiği canı o alsın. Devlet politikasıyla mesele çözülsün. Bir yerde erkeklerden uzak bir yerde bunları kampa alacaksın. Mesela ada gibi bir yerde. Burada iş imkanı vereceksin. Zamanını üreterek geçirirse, başka bir şeye kafa yormaz. Boş kalan, işi gücü olmayan insanlar sapar. Benim bir şey tasarlamaya zamanım yok. O şeyleri düşünecek zamanları olmamalı.

Onlara uygulanan ambargo konusunda ne düşünüyorsunuz?

Eskiden oradaki küçük bir bakkalın günlük cirosu 60 milyonu. Onlara daha pahalıya satıyormuş. Ambargo olayı yalan. Bakkala baskı varmış. Yalan söylüyorlar. Kamuoyu oluşturmak için. Güneydoğu'daki PKK insanların içine ajan yerleştiriyor. Bize gıda ambargosu yapıyorlar dedirtiyor. Burada da bunu Demet yapıyor.

Yani bu işlerin arkasında PKK mı var?

Kesin bir parmağı vardır. Baştan o başlatmasa da kullanıyor, her şeyi kullanıyor.

Sonuç olarak eşcinsellik...

Eşcinsellik sapıklıktır. Cenabı Allah erkeği erkek, kadını kadın yaratmış. Doğaya aykırı. Yaşasın ama fuhuş yapmasın . Bu bayanlara hakarettir. Bedenini satmasından daha adi bir şey olamaz. Bugün bir travestinin ne kadar serveti olduğunu biliyor musunuz? Bunlar, esrar da, hap da alıyorlar... O yüzden geceleri saldırgan oluyorlar. Sabaha da yaptıklarından bin pişman oluyorlar. Devlet iyi politika yapsa, bunlar da düzelir...

Beyoğlu nereye gidiyor..

Basın Beyoğlu'ndaki değişikliklerin hiç iyi yönlerini ele almadı. Hiç bir yerde erkekle kadın geç saatte başka sokakta bir arada gezemezdi. Bağdat caddesinde gezer, çünkü orada aileler oturur. Burası eğlence merkezi. Taksim civarında iş merkezleri , oteller, eğlence merkezleri var. Böyle olunca da bütün dikkatler burada toplanıyor. Gece başka, gündüz başka bir hayat başlıyor. 24.00'den sonraki hayat daha çok gündemde kalıyor. Beyoğlu en eski ilçelerdendir. Son 30-40 yıldır, Beyoğlu'nun arka sokaklarının darlaşması ve İstanbul caddelerinin genişlemesi sonucu, Beyoğlu arka sokakları tinerci ve kimsesiz insanların yeri olmuş. Bağdat caddesinde barınamayan insan burada yaşam mücadelesi veriyor. Parasını alıyor, içkisini alıyor..(17 Kasım 1996 tarihli Sabah Magazin sayı 13'de Ergun Hiçyılmaz'ın yazısını gösteriyor.) "Ama korunmaya ihtiyacı vardır. "Bey" oğlu "it oğlunun" mazharası altındadır. Eğer Ekipler Amiri Süleyman Bey olmazsa bu kale çoktan düşecek ve Beyoğlu'nda "Bey" dolaşamayacaktır.

Habitat'ın sonuçlarını almaya başladım mı Beyoğlu?

Onu ben değerlendiremem. Habitat bir birikimdir. Geleceğe hazırlıktır. Zamanla yaşayıp göreceğiz. Bir doktor hastanın üzerinde ilaç teşhis ediyor. Etkisini zamana bırakmak lazım. Ani bir şey olmaz.

Baba mı, işkenceci mi?

Beyoğlu Eski Ekipler Amiri Baş komiser Süleyman Ulusoy halen Fatih Ekipler Amirliği görevini yürütmektedir. Ülker sokakta yaşanan olaylar sırasında da oldukça gündeme gelen Ulusoy, daha sonraki yıllarda, medyada "işkenceci polis" olarak sık sık yansıtıldı. Karakolda gizli kamerayla çekilmiş bir hortumlu dayak sahnesi günlerce ekranlardan "flaş görüntüler" başlığı altında izlendi. Ülker Sokak olayında onu tanıyamayanlar bile, baş komiserin, o ünlü lakabıyla "Hortum Süleyman"ın, "acımasız bir işkenceci" olduğunu "öğrendiler".

Bu görüntülerden sonra, Süleyman Ulusoy'un zaten kabarık olan dosyası iyice kalınlaştı. Hakkında yeni davalar açıldı, yeni şikayetler yapıldı. Bu davaların büyük bir kısmı hala sürmektedir.

Süleyman Ulusoy, hakkındaki "işkenceci" suçlamalarını kabul etmemekte, "ben Beyoğlu'nda baba gibiydim... hem döverdim, hem severdim" demektedir. Beyoğlu'nda ise bu konuda bir fikir birliği yoktur. Sert, uzlaşmaz ve kabadayı olduğuna herkes katılmakta ama kişiliği üzerinde bir uzlaşma sağlanamamaktadır. Kimilerine göre, "Hortum Süleyman" acımasız, ırkçı, cinsiyetçi, rüşvetçi bir işkencecidir. Kimilerine göre, halkın özlem duyduğu bir kabadayıdır ve Beyoğlu'ndaki bütün namussuzlara karşı kahramanca savaşmıştır. Kimilerine göre ise, zihniyet olarak gerici olsa bile,

niyet olarak temiz bir insandır. Bir yandan sert davranır, bir yandan da cebindeki bütün parayı karşısındaki insana verebilir. Bir esnaf şöyle diyordu:

“O bir baba gibiydi, hem döver, hem de severdi. Bu halk da sertlikten anlıyordu, o ne yapsın. Bu yüzden kendi kendini tehlikeye attı”

Başka değerlendirmeler de var:

“Adamın zihniyeti böyleydi. Mesele salt niyet olayı değil. Hani kızını dövmeyen dizini döver düşüncesiyle her gün kızını kötü yola düşmesin diye döven babalar gibi...”

“Sapıktı. Dövmekten, karşısındakilere acı vermekten zevk alırdı”

“Her sorunu şiddetle çözmeye alıştı. Başka bir çözüm yöntemi bilmezdi”

“Beyoğlu'nda kendini kral gibi görüyordu. Ya da bir ağa... insanlara da kulları gibi davranıyordu. Geceleri elinde sopa dışarı çıkıyor, tipini beğenmediklerine rastgele vuruyordu”

Araştırma esnasındaki gözlemlere göre, Ülker sokaktaki olaylarda, Süleyman Ulusoy baş rolü oynadı. Travesti ve transeksüeller de, mahalleli de onun adını ağızından hiç düşürmedi. İki taraf da, Süleyman Ulusoy'un “kararlı tutumu” olmasaydı, travesti ve transeksüeller sokağı bırakıp gitmezlerdi, diye düşünüyor. Süleyman Ulusoy da bu görüşe katılıyor. Kendisinin bu operasyona çok eskiden beri hazırlıklı olduğunu, bu konuda istekli olduğunu çeşitli arkadaşlarına açtığını anlatıyor. Bu durum, kendisinin bu operasyon için özel olarak seçildiği izlenimini veriyor. Çünkü S. Ulusoy,

travesti ve transeksüeller açısından “en büyük düşman” olarak görülse bile, onun “Don Kişot”vari bireysel bir şövalye olmadığını herkes biliyor. Travesti ve transeksüelleri sokaktan atmak isteyen sadece Süleyman Ulusoy değildi. Örneğin, önceki bölümde anlatıldığı gibi, Beyoğlu ve Ayazpaşa Güzelleştirme derneği, bu konuda, Süleyman Ulusoy gelmeden önce, karar almış ve çeşitli girişimlerde bulunmuş durumdaydı. Habitat öncesinde ve sonrasında planlanan kentin yeniden yapılanması programını da Süleyman Ulusoy yazmadı. Üstelik Ulusoy, Habitat’a oldukça yabancıydı. Bu toplantının ve alınan kararların önemli ama uzun vadeli bir planlama olduğu dışında hiçbir bilgiye sahip değildi. O sadece uygulayıcıydı. Dünya görüşü ve yaşam anlayışı olarak travesti ve transeksüellere karşı son derece katı bir tutum içinde olduğu ve mesleğinde şiddet yöntemini esas aldığı için başarılı bir uygulayıcıydı. Anlatılanlara göre, Süleyman Ulusoy sistemli bir işkenceci ve sorgucu olmaktan çok, sert bir Ekipler Amiri idi. Görevi toplumsal olaylara müdahale etmektir. Beyoğlu’nda sadece toplumsal olaylara değil, her türlü kargaşaya, hatta kargaşa yaratma ihtimali olan tüm olaylara müdahale etme hakkı vardı. Sadece travesti ve transeksüellere karşı değil, sokak çocuklarına, sokak satıcılarına, boyacı ve selpakçılara karşı da aynı katılıkta tutum takınıyordu. O kendisinin de ait olmadığı bir dünyayı savunuyordu. Ergun Hiçyılmaz’ın anlattığı Beyoğlu onun kültürünü temsil etmiyordu. Hiçyılmaz, “bey gibi adamların” Beyoğlu’nda S. Ulusoy sayesinde gezibildiklerini söylüyordu. Ama S. Ulusoy o beylerden değildi. Tersine, o beylerin çok dışında yaşam biçimine sahipti. Onlarla arasında kültürel, sınıfsal, hatta dilsel duvarlar vardı... Yine de onlar adına, Beyoğlu’nu temizliyor, bu uğurda hiçbir engel tanımıyordu. Bu tutuma biçtiği anlam ise, “beylerinkinden” daha farklıydı. O kendi tutumunu Anadolu geleneklerine bağlıyor ve operasyonlarını namus adına, erkeklilik adına, gelenekler ve değerler adına yapıyordu.

Ankete verdiği cevapların genel izlenimi de bu değerlendirmeyi desteklemektedir. Cevapların çizdiği karakter de, Türk iktidar

yapılanmasındaki İslam ve milliyetçilik motifli erkeksiliğin tipik bir yansımasıdır. Özellikle aile kurumu ile ulus olgusunu bütünleştirdiği kırmızı beyaz gelinlik savunusu onun yaklaşımına sembol olabilecek bir anlatıdır. Ancak bu zihniyet Ulusoy'un kişiliğine katışıksız bir biçimde damgasını vurmamaktadır. Sorulara verdiği cevaplarda da açığa çıktığı gibi bir yandan geleneksel Anadolu değerlerine bağlı, dışa kapalı, içe dönük bir yaşam anlayışını savunurken, diğer yandan "bey" dediği Frenk kültürü almış ve yaşam biçimi kendisinininkine tamamen zıt insanları yere göğe sığdıramıyordu, hatta onların koruyuculuğunu üstleniyordu. Travesti ve transeksüellere karşı olan tutumunda ise ciddi bir çelişki yoktu. O travesti ve transeksüelleri "sapık", "doğaya karşı", "güvenilmez" zararlı unsurlar olarak görüyor, dolayısıyla toplumun onlardan temizlenmesi gerekliliği zihniyetiyle hareket ediyordu. Ancak bu temizliği "ölüm" olarak değil, daha çok "tecrit", "uzaklaştırma" ya da "rehabilitasyon" olarak görüyordu. Görüşme dışında da, Süleyman Ulusoy'un sık sık belirttiği bir görüş de travestilere karşı gerçekleşen ve kendini "ülkücü" olarak adlandıran grupların örgütlediği linç girişimlerinin yanlışlığına ilişkindi. Ayrıca bayrak asma kampanyasında da yer almayan Ulusoy, aslında, eşcinsellikten çok fuhuş meselesine, üstelik bunun ortalıkta yapılmasına tepkiliydi. Kendi rolünü de, eski kabadayılar gibi "namus bekçiliği" olarak tanımlıyor ve bu uğurda şiddeti meşru görüyordu. Ancak bu şiddetin siyasal bir anlam kazanmasını istemiyordu.

Araştırmanın yapıldığı süreçte, travestiler, medyada "saldırgan" olarak yansıtılıyor, bu nedenle onlara yapılan şiddetli operasyon meşru sayılıyordu. Travesti ve transeksüeller, toplumsal ikiyüzlülük karşısında duydukları öfke nedeniyle "tehlikeli" görünüyorlar, ekranlarda sık sık onların da içinde bulunduğu kavga sahneleri izleniyordu. Onları "etkisiz hale getirmekle" görevli Süleyman Ulusoy da, kendisinin "haksızlık karşısında" öfkelenildiğini söylüyor, fakat travestilerin öfkelerini "komplekse" veya "davranış bozukluğuna" bağlıyordu. Travestiler, öfkelerinde Süleyman Ulusoy'dan daha mi anormaller? Bu soru sonraki bölümde yanıtlanmaya çalışılacaktır.

Ancak, çeşitli durumlar karşısında öfkelenmek, hatta sorunlara şiddetle karşılık vermek, sadece travesti ve transeksüellere değil, onların karşısındaki kolluk kuvvetlerinin başı olan Süleyman Ulusoy'a da özgü olduğu burada vurgulanabilir .

Süleyman Ulusoy'da travesti ve transeksüellere karşı kesinleşmiş yargılar vardır. Bu yargılar, henüz onlarla tanışmadan oluşmuştur. Onun, eşcinsellere yönelik düşünce kalıpları şüpheye, yeniden sınınamaya, soru sormaya açık değildir. Bu kalıplarla girilen tüm ilişkiler de ister istemez birbirini anlamayı güçleştirmekte, dışlama eylemini kolaylaştırmaktadır.

4.4. "ÜLKÜCÜ GENÇLER"

Araştırma sırasında en çok adları geçen kesim kendilerini "Ülkücüler" olarak adlandıran gençlik grupları olduğu için, ülkücü gençleri temsil amacıyla faaliyet yürüten Ülkü Ocakları cephesinden sorunun nasıl görüldüğünü anlamak amacıyla La Martin Caddesi'ndeki Beyoğlu Ülkü Ocağına gittim. Ülkü Ocağındaki görevliler önce bu konu hakkında konuşmak istemediler. Daha sonra kendi aralarında konuşup kabul ettiler. Sonuç olarak şöyle bir mülakat ortaya çıktı:

Araştırma sırasında sürekli ülkücülerin çeşitli müdahalelerini, çeşitli yorumlarla birlikte dinledik. Resmi olarak hiç bir tavır alışınız yok ama o sokakta sürekli olarak varsınız. Adınız herkesin dilinde. Sizin gözünüzle sokağı ve bu sokakla olan ilişkinizin nasıl geliştiğini anlatır misiniz?

Toplum bir organizmadır. En küçük bir bozukluk herkesi etkiler. Ülkü Ocakları akademik bir kuruluştur. Türk insanının meselelerini çözmek için çabalayan gönüllü bir kuruluştur.

Toplum bünyesindeki aksaklıklar nasıl giderilir, nasıl muasır medeniyet çerçevesine yükseltilir, onun çabasını verir. Bu nedenle, ülkücülük Ülkü Ocaklarının tekelindedir. Bu girişten sona asil meseleye dönersek, Ülker Sokakta gecenin geç saatlerinde genç erkekler namuslu kadınların kapılarını çalıp onlara tekliflerde bulunuyorlar. Bu bir etki tepki meselesidir. Bu yüzden sorun çıkıyor Ama ilk defa sizden, ülkücülerin bunlara saldırdığını duyduk. Bir takım güçler Ülkü Ocaklarını kendi taraflarına çekmeye çalışıyorlar Bir takım insanlara ülkücü mafya denilip çamur atılıyor Biz mafyaya karşıyız. İstiyorlar ki travestileri, mafyayı ülkü ocakları temizlesin. İster istemez onlarla ülkücülerini karşı karşıya getiriyorlar. Bu sorunu polis çözemiyor, çünkü bir çok travestinin polis dostu da var. Sol çok hayalperesttir. Ne dediklerini kendileri de bilmiyor. Travestilerin sorununu çözecek olan Belediye Başkanlığı ve Kaymakamlıktır. Fuhuş yapmadan barınacaklara yer bulmak lazımdır. Mesela ÖDP'liler onları kendi evlerinde, binalarında barındırabilirler. Biz fuhuşun karşısındayız. Türk töresine aykırıdır. Ama Ülkü Ocağı bir kolluk kuvveti değildir. Güneydoğu'da ülkücü bir Kürt vatandaşı evine geldiğinde karısını ve çocuğunu öldürülmüş buluyor. Ve bir takım saldırılar yapıyor. Psikolojik bunalımdan dolayı yapıyor. Şimdi bir adamın kapısı çalınıp fuhuş teklif edilirse tabii tepki duyup bir şeyler yapacak. Ama Ülkü Ocağının hiçbir tavrı olmadı. Orada oturan arkadaşların bireysel tavrı olabilir. Tabii ki oradaki bu durum ülküdaşlarımızı çok rahatsız edecektir. Türk milleti vicdan hürriyeti olan bir millettir. Tabii, toplumun bozulması ve kimlik kayması sonucu bozuk insanlar ortaya çıkmıştır. Onları devlet ıslah eder. Türk milletinin dilinde oğlan, ibne kelimeleri yoktur. Bunların karşılığı yoktur.

Osmanlı döneminde ...

Osmanlı yeni bir tarih .. 600 yıllık bir tarih. Burada da bir iki kişi oğlancı olarak çıkmıştır. Bunun nedeni de Arap kültürünün Türk kültürünü bozması olabilir.

Şimdi onlara çok talep olduğu biliniyor.

Onlara çok talep olması bir hastalıktır. Aslında insanların sayısı büyüdükçe kanalizasyon deliği de büyür. Bu toplumun bütün unsurlarına da yansır. Bunlara her kesim içinde ilgi duyanlar olabilir. Hastadır bunlar. Evet biz bu olaya nasıl bakıyoruz. Bu işi devlet çözer. Biz ancak iktidara gelirse çözeriz. Biz toplumcuyuz. Bütün problemlerle ilgilendik. Buraya gelen genç arkadaşlarımıza fuhuştan uzak durmalarını söylüyoruz. Travestileri muhatap kabul etmiyoruz. Sadece bunların ıslah edilmesi yönünde bir projemiz olabilir.

Eşcinsellerin kendi kimlikleriyle toplum içinde yaşamalarını kabul ediyor musunuz?

Fuhuş yapmadıkları noktada göz yumulabilir. Ama onlar toplumun yarasıdır ve mutlak tedavi edilmelidir.

Hiç bir eşcinselle tanıştınız mı, hiç onlardan biriyle sohbet ettiniz mi?

Hayır tanışmadık. Kesinlikle hiçbiriyle sohbet etmedik. Ama çok üzülüyoruz onlara. Savaş Ay'ın programında izledik. Çok üzdük. Dayak yiyorlar. Demek ki toplum içinde yaşamaları tehlikelidir. Toplum onlara bir iş vermeyi kaldırmaz.

Travestiler Ülkü Ocağı'na üye olmak isteseler...

Olamaz. Kabul edilmez. İnsanın ülkücü olması için yüksek vasıflı olması lazım. Milletin çıkarını kendi çıkarlarından üstün görmesi lazım. Biz onları almayız. Ülkücü hareketin onlarla ilgisi yoktur. Ama ÖDP'li olabilirler... Yakışır...

Kendi bünyenizde iyi bildiğiniz bir arkadaşınızın eşcinsel olduğunu öğrenirseniz ne olur?

İmkansız. Onu tedavi etmeyi çalışırız. Zaten böyle bir şey olamaz. Ne derler, MHP erkeksi bir partidir. Tabii burada Nene Hatunları unutmamak lazım. Kadınlar da önemli. Ama bunlar sapkın.. Onlara burada yer yok.

Oy verdiğiniz parti başkanı bir gün eşcinsel olduğunu açıklasa, tepkiniz ne olur?

Lütfen. Lütfen. Sorunuzu dikkatli sorun. Bam telimize dokunmayın. Başka bir ülküdaşın tepkisi çok daha sert olabilir. O normal bir insan değildir. O Türk dünyasının lideridir. Parti liderliği bir hobi değildir. Travesti sapıktır. Sakın böyle yakıştırmalara kalkmayın.

Kendi kardeşiniz size eşcinsel olduğunu açıklasa, tepkiniz ne olur?

Kabul etmem. Reddederim. Leyleklerin getirip getirmediğini araştırırım. Belki caminin avlusunda bulunmuştur.

Sokakta bir bayrak kampanyası başladı. Delikanlı olanlar bayrak assın, namuslu olanlar bayrak assın diye, bunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Travestiler biz bu ülkenin vatandaşı değil miyiz, diyorlar.

Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır. O yüzden çok kutsaldır. Onlar zaten ÖDP'nin bayrağını assınlar. Bir kıızı çok seviyorsunuz, başkalarının, ona layık olamayanların o sevgiye layık olmamaları zorunuza gitmez mi? O bayrağı astırmazlar... İnsanların onuruna dokunur.

Flörtle, evlilik dışı ilişkilere nasıl bakıyorsunuz?

Flört yirminci yüzyılın bir versiyonudur. Evlilik dışı ilişki seviyesine göre değişir. Bir insan sevdiği insanla oturup kalkabilir. Dizine dayanabilir. Düzey önemli. Biz de Yavuz Sultanların torunuyuz. Sırf cinselliğe karşıyız. Zina ve cima ayrı şeylerdir. Cima helaldir. Cima Cenabı Allah'ın emrettiği noktadır. Yani Nikah. Ahlaklı insanların bilgi toplumuna ulaşabilmeleri için en önemli kurum ailedir. Bunun da belli kuralları vardır. Bunlar cimadır, yani helaldir. Bunun dışındakiler zinadır. Haramdır. Toplumun düzenini bozduğu için karşıyız. Cima yapmak zorundasınız. Yani cimanın yanındayız. Helaldir. Türün sürekliliği açısından gereklidir. Oysa zina yaradılış noktasının engellenmesidir. Aslında bu zina ve cina bizim bu konuya bakışımızın özünü oluşturuyor. İki tip insan vardır. Bir yaradılış gayesini bilenler ve bilmeyenler. Biz yaradılış gayesini biliyoruz. Bunun için aile ve evlilik olmalı diyoruz. Bu nokta sağlıklı olmalı ki nesiller sağlıklı olsun. Cima olmalı. İnsanın soyunu aile ortamında devam ettirmesi çok önemli. Temel nokta geleceği kaybetmemek.

Bilim insanlarının, tüm dünyada, eşcinsellere karşı girişilen saldırıların (linç, öldürme, dayak vb.) bu saldırıları yapanların kendi cinsel kimliklerine duydukları kuşku, eşcinsel olma korkusundan kaynaklandığını söylemelerine katılıyor musunuz?

Herkesin bilimi kendine. İnsanlığını hizmetinde olmayan bilim ne derse desin.

Ailenizde, ya da yakın çevrenizde yaptığınız seçimler nedeniyle (kıyafet, arkadaş, konuşma biçimi fikir...) dışlandığınız oldu mu?

Evet, oldu. Toplumdaki tek doğru sen misin, bu ülkeyi siz mi kurtaracaksınız şeklinde oldu. Basın dışladı. Asıl mafya olan basın bize mafya yaftasını yakıştırdı.

Dışlanmış insanların aşırı öfkesini neye bağlıyorsunuz?

Güvensizlikten. Toplumsal baskıdan...

Travestilere gelen erkeklerin nasıl yaşadıklarını, hangi ailelerden ve çevrelerden geldiklerini hiç düşündünüz mü?

Her çevreden geliyorlar. Ruhsal bozukluğu olan insanlardır. Onlar da sapıktır. Travestiyi elde edilmesi kolay olarak görüyorlardır. Bunların mutlaka hastalığı vardır. Sinema da bozuldu. Travestileri topluma entegre etmek istiyorlar. Biz güzel olan şeylerin yanındayız. Emperyalist olmayan solculara da bu ülkenin ihtiyacı var. Ama sapıklık başka şey ..

Hitler'in tüm eşcinsellere ölüm emri vermesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hitler'i küçümsememek lazım. Hitler'in bazı fikirleri çok iyidir. Yoktan bir millet yaratmış. O noktada tehlikeleri önceden görmüş. Yahudiler, komünistler ve eşcinseller.

Beyoğlu'nda bir temizlik operasyonu var. Siz ne düşünüyorsunuz?

Güzel bir çaba. Ama meseleyi komple ele almalılar. İstanbul'a gelirken de vize koysunlar.

Ülkücü Gençler...

Yasal bir kurum olan Ülkü Ocağı ile yapılan mülakat, Ülker Sokakta yapılan gösterilerin yasal olarak organize edilmediğini ortaya koyuyor. Yani ülkücüler adına yapılan bir eylemi, resmi ülkü ocakları üstlenmiyor. Zaten yasal olmayan hareketlerin (ev yakmak, insanları zorla bayrak asmaya zorlamak, travesti ve transeksüellere dayak atmak vb...) yasal faaliyetler göstermekle zorunlu bir örgüt tarafından üstlenilmesi mümkün değildir. Ancak mülakata da yansıdığı gibi, ülkü ocakları, ülkücü gençlerin eylemlerini "manevi olarak" desteklemektedir. Bu eylemlerin arkasındaki zihniyeti ülkü ocakları da savunmaktadır.

Beyoğlu ve Ayazpaşa Güzelleştirme derneği ile kesişilen nokta ise, "vatandaşlar" ile "halk" ayrımı ve vatandaşı rahatsız eden halktan kurtulma

istemidir. "Bölücülüğe karşı mücadele" sloganlarıyla örgütlenen ülkücü hareketin ideolojik ve politik merkezinde "İstanbul'a girerken de vize koysunlar" denmesi bir çeşit bölücülük de sayılabilir. Beyoğlu ve Ayazpaşa Güzelleştirme Derneği de bu "bölücülüğü" yapmakta ve Beyoğlu'nu, diğer insanlardan ayırmak istemektedir. Ülkü Ocaklarının, operasyonun arka planında yatan bu zihniyeti savunması oldukça önemlidir. Sorun sadece fuhuş ya da erkeklik değil, paranın doğru dağılımı, dolayısıyla kentin ona göre düzenlenmesidir.

"Ülkücüler" için sadece Türk ırkından gelmek yetmemektedir, bir de "doğru düzgün olmak" gerekmektedir. Genellikle ise, doğru düzgün olmayanlar Türk ırkından sayılmamakta, kendilerini Türk olarak görmeleri ise istenmemektedir. Bu tür insanların bayrak taşımasına izin verilmemekte, onların şehre gelişini vizeye tabi tutma düşünülmektedir. "Hitler' in tüm eşcinsellere ölüm emri vermesini nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna verilen cevap oldukça dikkate değerdir. Resmi ülkü ocağı yöneticileri "Hitler'i küçümsemek lazım. Hitler'in bazı fikirleri çok iyidir. Yoktan bir millet yaratmış. O noktada tehlikeleri önceden görmüş. Yahudiler, komünistler ve eşcinseller." diyebilmişlerdir. Hitler şahsında sorulan soru aslında onun uygulamalarıdır. Yakma, sabun yapma, toplama kamplarında çalıştırma,, gaz odalarında katletme vb.. Hitler, kendi dışında olana, yani "ötekiye" takınılan en uç tutumu temsil etmektedir. Hitler zihniyeti demokrasinin, insan haklarının en karşısındaki zihniyettir. Ülkü Ocakları yöneticileri de açıkça bu zihniyeti olumlamışlardır. Ülker sokakta travestilere yönelik uygulamalar Hitler'in uygulamaları yanında oldukça sönüktür, dolayısıyla Ülkü Ocakları bu eylemlerin de karşısında bir tutum almamıştır. Hiçbirini doğrudan doğruya üstlenmemiş ama savunmuştur. Örneğin, mülakatta bayrak üzerine yaptıkları yorumlar, travestilere yönelik bayrak eyleminin arka planındaki ideolojiyi yansıtmaktadır. Ülkü Ocakları eşcinselliği "solculuktan" bile daha tehlikeli bulmaktadır. Bu söz bile travestilere yönelik uygulanacak her türlü şiddeti baştan meşrulaştırmaktadır.

Diğer yandan, Ülkü Ocakları, kendileri adına bir çok eylem, iş vb. yapıldığından ve böylece kendi isimlerinin kullanıldığından şikayetçidirler. Bu noktada, Ülker sokakta ülkücüler adına yapılan gösterilerin, zorlamaların resmi ülkü ocakları tarafından yapıldığını söylemek bir spekülasyondan öteye gitmeyecektir. Ancak MHP'nin bir yan kuruluşu olan resmi Ülkü Ocakları'nın gerek genel söylemlerinden, gerekse mülakattaki ifadelerinden yola çıkarak şöyle bir sonuca varabiliriz.: Resmi Ülkü Ocakları gayri resmi ülkücü eylemleri ideolojik olarak beslemektedir. Çeşitli toplumsal olaylarda ortaya çıkan ülkücü eylemler ise gayri resmi olarak gelişmekte, "ülkücülük" daha çok gayri resmi alanda örgütlenmektedir.

Diğer yandan, resmi ya da değil, kendilerini "ülkücü" olarak adlandıran gruplar, travesti ve transeksüeller örneğinde olduğu gibi, farklı olanı kabul etmemekte, büyük bir çoğunluğunu, temiz olan bir kümeyi kirleten unsurlar olarak ele almaktadır. Bu da temizlenmelerini dayatmak anlamına gelir ki insanlık tarihinde, o kadar uzağa da gitmeye gerek yok, ülkemizin tarihinde bu temizliklerin nasıl yapıldığı çok trajik deneyimlerle belleklere kazınmıştır.

5.5. "Mahalle Sakinleri"

Ülkemiz gerçekliği dikkate alındığında, ilk bakışta, geleneksel mahalle kültürü içindeki bir karşı kültüre karşı, ortak bir tutumun gelişmesi normal ve doğal bir tepki olarak değerlendirilebilir. Ancak Ülker Sokak özgünlüğünde bu tutum sorgulanabilir. Ayrıca, bu tutumu geliştirenlerin kim oldukları, dışlama-eylemlerine neden girdikleri önemlidir. Sorunu salt "geleneksel mahalle kültürünün doğal tepkisi" olarak adlandırmak bizi hakikate götürmeyecektir. Çünkü daha önceki bölümlerde kısaca değerlendirilen

Beyoğlu, hatta Cihangir gibi bir semtte "geleneksellik" homojen, tipik bir durum değildir. "Eski bir alt kültür mekanı" başlığı altında da ortaya konduğu gibi, Ülker Sokak için bu "tipik olmama" durumu daha da geçerlidir.

Sorun namus sorunu mudur? Sükunet midir? Temizlik midir? Bu sorulara cevap bulmak için yapılan mülakatlar, en azından genel yaklaşımların ipuçlarını verdi

Birkaç Mülakat Örneği:

Bir şizofrene, kendisini Napoleon sanan bir şizofrene soru sorarsanız: "Sen Napoleon musun, değil misin?" diye. Üstelik vereceği yanıtı tartmak için şizofreni yalan makinesine de bağlamışsınızdır. Ama alacağınız yanıt "değilim olursa ve yalan makineniz "yalan söylüyor" anlamında işaret veriyorsa, hasta olan kimdir?

Güngör Gider:

Güngör Gider 60 yaşını geçmiş bir kadın. Aslen göçmen ama doğma büyüme Kasımpaşalı. Ülker Sokakla bağı ise burada satın aldığı bir bina. Kendisi, oğluyla birlikte Ülker Sokaktan uzak bir semtte, yine kendisine ait bir evde oturuyor.

Mesleğiniz? Ailenizde kaç kişi çalışıyor?

On civarında dairem ve dükkanım var. Kirayla geçiniyoruz.

Bu sokakta yaşayan eşcinselleri tanıyor musunuz? Onlarla apartman soruları, bakkalda karşılaşma, dertleşme gibi bir yakınlaşmanız oldu mu?

Var. İnsan yerine koymak istedik olmadı.

Eşcinsellerin kendi kimlikleri ile toplum içinde yaşamalarını kabul ediyor musunuz?

Bize zarar vermesinler de, nerede yaşarlarsa yaşasınlar

Travestiler mahalleyi taciz ediyorlar mı? Sizce neden taciz ediyorlar?

Taciz ediyorlar. Çocukları kötü yola alıştırıyorlar, gençleri sapıklığa alıştırıyorlar. Mahalleyi kerhaneye dönüştürdüler. Eskiden böyle miydi ya ..

Nasıldı?

Şimdi iyice azdılar, kudurdular... Artık onlarla bir arada yaşamamız mümkün değil.

Nasıl zarar verdiklerini düşünüyorsunuz?

İtleri kopukları sokağa dolduruyorlar, oralarını buralarını açarak çoluğumuzun çocuğumuzun terbiyesini bozuyorlar, bıçaklarla geziyorlar, gece gürültü yapıyorlar, namuslu insanlara laf atıyorlar ..

Sokakta travestilere karşı kapı kırma, ev yakma, tehdit vs. gibi olaylar oldu, siz bu olaylara tanık oldunuz mu? Olaylara karıştınız mi?

Yalan söylüyorlar, polisin yasal operasyonu oldu. Onlar da ortalığı birbirine kattılar. Ne yasa dinliyorlar, ne polis, ne de insaniyetten anlıyorlar...

Sizin eskiden onlarla iyi ilişkiler kurduğunuzu, hatta evinizi onlara kiraladığınızı ancak onlar sizin istediğiniz parayı vermeyince aranızın bozulduğunu söylüyorlar...

Tek kelimeyle söyleyeyim: Yalan.

Mahalledeki bu son olaylarda sizin öncülük ettiğiniz söyleniyor.

Öncülük değil de, birdenbire herkes benim sözümü dinlemeye başladı. Yaşımın etkisi var herhalde. İyi bir vatandaş olduğunuz zaman herkes sizi örnek alıyor.

Niçin apartmanın girişine büyük bir bayrak astınız. Resmi bina gibi duruyor.

Asarım. Burasının namuslu bir sokak olduğunu bilsinler diye astım. Benim binamda fuhuş olmadığını bilsinler diye astım...

Bayrakla namusun ne ilişkisi var?

Olmaz olur mu, bayrak bizim namusumuz ..

Ama bayrak tüm ulusu temsil ediyor. Namuslusuyla da namussuzuyla da... O zaman namussuzlar da bayrak asmayacaklar mı?

Bayrak kutsaldır, ona dokunmaya bile cesaret edemezler... Baksana, hangi homo asıyor penceresine. Asamazlar, asmazlar..

Habitat mahallenizi nasıl etkiledi? Değişiklik oldu mu, anlatır mısınız?

Valla açıkçası bir şey değişmedi. Biz bir şey görmedik.

Bir gün oğlunuzun veya kızınızın eşcinsel olduğunu öğrenirseniz ne yaparsınız?

Kendimi suçlarım, ben bu çocuğu iyi yetiştirmedim diye... Aman Allah korusun..

Evlilik dışı ilişkilere, flört vb. nasıl bakıyorsunuz?

Normal ama her şeyin bir hududu var.

Oy verdiğiniz partinin sizin seçim bölgenizdeki adayının geçmişinde eşcinsel ilişkileri olduğu kamuoyuna yansıdığında tepkiniz ne olurdu?

Olamaz ki.

Bilim insanlarının, tüm dünyada, eşcinsellere karşı girilen saldırıların (linç, öldürme, dayak vb.) bu saldırıları yapanların kendi cinsel kimliklerine duydukları kuşku, eşcinsel olma korkusundan kaynaklandığını söylemelerine katılıyor musunuz?

Katılmıyorum. Belki o bilim adamları eşcinseldir.

Ailenizde, ya da yakın çevrenizde yaptığınız seçimler nedeniyle (kıyafet, arkadaş, konuşma biçimi, fikir..) dışlandığınız oldu mu?

Olmadı. Beni neden dışlayacaklar ki. Ben herkese saygılı davranırım.

Seçimleri nedeniyle diğer insanların tümü tarafından dışlanmış ya da kendi başına bırakılmış birini tanıdınız mı?

Buralarda çok var. Herkes bir telden çalıyor. Kimseye zararı yoksa neyse, ama bu travestiler dışlanmıyor ki. Onlar bizi dışlıyor.

Bu mahallede herhangi bir nedenle kavgaya karıştığınız, saldırıya maruz kaldığınız ya da saldırıda bulunduğunuz oldu mu?

Bana çok saldırdılar. Ama şimdi polisten korkuyorlar. Ellerinde olsa bir kaşık suda boğarlar.

Bir gazetede sizin ağzınızdan Ülker Sokakta eskiden çocukların oynadığı, ailelerin sakin bir yaşam sürdürdüğü söyleniyor. Bu doğru mu?

Tam olarak ne yazmışlar bilmiyorum. Ama bu hepimizin özlemi.

Ama bildiğim kadarıyla Ülker sokakta böyle mazbut bir yaşam pek olmamış..

Olmuş ya da olmamış. Bundan sonra neden olmasın ki... Hem eskiden, hiçbiri bu kadar azmamıştı...

En çok hangi durumlarda öfkelenirsiniz?

Başkasının hakkına el uzatıldığı zaman.

Toplumdan dışlanmış insanların aşırı öfkelerini neye bağlıyorsunuz? Onların yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız?

Onların yerinde asla olamam, çünkü ben topluma göre yaşayan biriyim. Onlar ise, toplum bana göre yaşasın diyorlar...

Kızınız ya da oğlunuz bir gün toplumun genel davranışlarının dışında bir davranış edinse ve bunda inat etse ne yapardınız?

İlgilenirim, uğraşırım, mutlaka çözerim.

Travestilere gelen erkeklerin nasıl yaşadıklarını, hangi ailelerden ve çevrelerden geldiklerini hiç düşündünüz mü?

Toplumda ne kadar sapık, pislik, it kopuk varsa bu sokağa doluyor.

Asayiş ekiplerinin travestilere yönelik baskın ya da operasyonlarına hiç tanık oldunuz mu? Bu durumu nasıl karşılıyorsunuz? Başka çözümler olabilir mi?

Olamaz. Sayın Süleyman Ulusoy olmasaydı, biz kimbilir bunların elinden neler çekecektik. Artık iş polise kalmıştı. Bunlar daha önce polisi de korkutuyorlardı. Terörist gibiydiler. Kimse onlara yanaşamıyordu. Ama Süleyman Bey kararlı davrandı. Onların deliliklerine taviz vermedi. Bak şimdi tek tek nasıl kaçıyorlar...

Daha önce nasıl tehdit ediyorlardı bizi. Ama bütün tehditleri fos çıktı..

Ekonomik ve toplumsal sorunlar karşısında tepki gösteriyor musunuz? Gösteriyorsanız nasıl?

İşte bu bir sorundu ve tepki gösterdim. Ben öyle şeylerden korkmam. Ama devlete karşı gelmem. Allaha, devlete, millete bağlıyım. Onlar dışında hiçbir şeyden korkmam...

Kapıcı:

Kırk üç yaşında olan, adını söylemek istemeyen ve bu kişi, 1969 yılında Tokat'dan İstanbul'a gelmiş, on senedir ise Ülker Sokakta oturuyor, gece gündüz burada kapıcı çalışıyor. Üç çocuğu var. Kendisi de dahil, beş kişilik aile yalnız onun kazandığı parayla geçiniyor.

Bu sokakta yaşayan eşcinselleri tanıyor musunuz? Onlarla apartman soruları, bakkalda karşılaşma, dertleşme gibi bir yakınlaşmanız oldu mu?

Selamlaşıyoruz, ara sıra hal hatır sormaca filan oluyor.

Eşcinsellerin kendi kimlikleri ile toplum içinde yaşamalarını kabul ediyor musunuz?

İnsan gibi yaşarlarsa yaşasınlar, fuhuş yapmasınlar.

Travestiler mahalleyi taciz ediyorlar mı? Sizce neden taciz ediyorlar?

Valiliğe, emniyete şikayet edildi, fuhuş nedeniyle ..

Travesti ve transeksüellerin size zararı verdiğini düşünüyor musunuz?

(cevap vermedi)

Nasıl zarar verdiklerini düşünüyorsunuz?

(cevap vermedi)

Basından izlediğimiz kadarı ile, bu sokakta travestilere karşı kapı kırma, ev yakma, tehdit vs. gibi olaylar oldu, siz bu olaylara tanık oldunuz mi? Olaylara karıştınız mı? Yoksa basından mı öğrendiniz?

Tanık olmadım.

Habitat mahallenizi nasıl etkiledi? Değişiklik oldu mu, anlatır mısınız?

Kaldırım taşları değişti.

Bir gün oğlunuzun veya kızınızın eşcinsel olduğunu öğrenirseniz ne yaparsınız?

Öyle bir şey olsun istemem.

Evlilik dışı ilişkilere, flört vb. nasıl bakıyorsunuz?

Normal karşılamam.

Oy verdiğiniz partinin sizin seçim bölgenizdeki adayının eşcinsel olduğu kamuoyuna yansıdığında tepkiniz ne olurdu?

Normal karşılamam.

Bilim insanlarının, tüm dünyada, eşcinsellere karşı girişilen saldırıların (linç, öldürme, dayak vb.) bu saldırıları yapanların kendi cinsel kimliklerine duydukları kuşku, eşcinsel olma korkusundan kaynaklandığını söylemelerine katılıyor musunuz?

Katılmıyorum.

Ailenizde, ya da yakın çevrenizde yaptığınız seçimler nedeniyle (kıyafet, arkadaş, konuşma biçimi, fikir..) dışlandığınız oldu mu?

Olmadı.

Seçimleri nedeniyle diğer insanların tümü tarafından dışlanmış ya da kendi başına bırakılmış birini tanıdınız mı?

Tanımadım.

Bu mahallede herhangi bir nedenle kavgaya karıştığınız, saldırıya maruz kaldığınız ya da saldırıda bulunduğunuz oldu mu?

Olmadı.

En çok hangi durumlarda öfkelenirsiniz?

Haksızlık durumlarında.

Toplumdan dışlanmış insanların aşırı öfkesini neye bağlıyorsunuz?

Onların yerinde olmak istemezdim. Zaten olmazdım da.

Kızınız ya da oğlunuz bir gün toplumun genel davranışlarının dışında bir davranış edinse ve bunda inat etse ne yapardınız?

Özgür bırakırdım.

Travestilere gelen erkeklerin nasıl yaşadıklarını, hangi ailelerden ve çevrelerden geldiklerini hiç düşündünüz mü?

Hayır, hiç düşünmedim.

Asayiş ekiplerinin travestilere yönelik baskın ya da operasyonlarına hiç tanık oldunuz mu ya da duydunuz mu? Bu durumu nasıl karşılıyorsunuz? Başka çözümler olabilir mi?

İnsanca davranmak lazım.

Ekonomik ve toplumsal sorunlar karşısında tepki gösteriyor musunuz- Gösteriyorsanız nasıl?

Boykottlara katılıyorum.

1. Komşu:

Adını vermek istemeyen bu kişi 44 yaşında bir erkek. 1972'de Rize'den İstanbul'a gelmiş. 22 senedir Ülker Sokakta oturuyor. Ayda 10 milyon kira verdiği evinde altı kişilik ailesiyle birlikte yaşıyor. Mesleği şoför.

Bu sokakta yaşayan eşcinselleri tanıyor musunuz? Onlarla apartman sorunları, bakkalda karşılaşma, dertleşme gibi bir yakınlaşmanız oldu mu?

Tanışıyoruz, selamlaşıyoruz.

Eşcinsellerin kendi kimlikleri ile toplum içinde yaşamalarını kabul ediyoruz musunuz?

Etmiyorum. Evlerde çalışmalarını istemiyorum.

Travestiler mahalleyi taciz ediyorlar mı? Sizce neden taciz ediyorlar?

Taciz ediyorlar. Ufak çocukları çağırıyorlar.

Travesti ve transeksüellerin size zarar verdiğini düşünüyor musunuz?

Topluma zarar veriyorlar.

Nasıl zarar verdiklerini düşünüyorsunuz?

Oraya 13 yaşındaki çocuklar giriyor.

Basından izlediğimiz kadarı ile, bu sokakta travestiler karşı kapı kırma, ev yıkma, tehdit vs. gibi olaylar oldu, siz bu olaylara tanık oldunuz mu? Olaylara karıştınız mı? Yoksa basından mı öğrendiniz?

(Yanıtlamadı)

Habitat mahallenizi nasıl etkiledi? Değişiklik oldu mu, anlatır mısınız?

(Yanıtlamadı)

Bir gün oğlunuzun veya kızınızın eşcinsel olduğunu öğrenirseniz ne yaparsınız?

Allah kimsenin başına vermesine.

Evlilik dışı ilişkilere, flört vb. nasıl bakıyorsunuz?

Kabul etmem.

Oy verdiğiniz partinin sizin seçim bölgenizdeki adayının geçmişinde eşcinsel ilişkileri olduğu kamuoyuna yansıdığı anda tepkiniz ne olurdu?

Normal karşılamam.

Bilim insanlarının, tüm dünyada, eşcinsellere karşı girişilen saldırıların (linç, öldürme, dayak vb.) bu saldırıları yapanların kendi cinsel kimliklerine duydukları kuşku, eşcinsel olma

korkusundan kaynaklandığını söylemelerine katılıyor musunuz?

Katılmıyorum.

Ailenizde, ya da yakın çevrenizde yaptığınız seçimler nedeniyle (kıyafet, arkadaş, konuşma biçimi, fikir ..) dışlandığınız oldu mu?

Hayır

Seçimleri nedeniyle diğer insanların tümü tarafından dışlanmış ya da kendi başına bırakılmış birini tanıdınız mı?

Tanımadım.

Bu mahallede herhangi bir nedenle kavgaya karıştığınız, Saldırıya maruz kaldığınız ya da saldırıda bulunduğunuz oldu mu?

(Yanıtlamadı)

En çok hangi durumlarda öfkelenirsiniz?

Haksızlık durumlarında.

Toplumdan dışlanmış insanların aşırı öfkesini neye bağlıyorsunuz?

İntiharını onaylamam mesela. Aşırı öfke mutlaka kontrol altına alınmalı.

Kızınız ya da oğlunuz bir gün toplumun genel davranışlarının dışında bir davranış edinse ve bunda inat etse ne yapardınız?

Bilmiyorum

Travestilere gelen erkeklerin nasıl yaşadıklarını, hangi ailelerden ve çevrelerden geldiklerini hiç düşündünüz mü?

İbnelerdir.

Asayiş ekiplerinin travestilere yönelik baskın ya da operasyonlarına hiç tanık oldunuz mu ya da duydunuz mu? Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Başka çözümler olabilir mi?

Tanık oldum. Halk galeyana geldi. Halk ve polis el ele verdi.

Ekonomik ve toplumsal sorunlar karşısında tepki gösteriyor musunuz? Gösteriyorsanız nasıl?

Gösteriyorum. Nasıl olduğu belli olmuyor.

2. Komşu:

Adını yazmamı istemeyen, otuz beş yaşında bir erkek olan bu kişi aslen İstanbul'lu olduğunu ve beş senedir Ülker Sokakta ikamet ettiğini söylüyor. Kendisine ait bir evde tek başına oturan bu kişinin mesleği inşaat Mühendisliği.

Bu sokakta yaşayan eşcinselleri tanıyor musunuz? Onlarla apartman soruları hakkında konuşma, bakkalda karşılaşma, dertleşme gibi bir yakınlaşmanız oldu mu?

Komşuluk ilişkilerimiz var..

Eşcinsellerin kendi kimlikleri ile toplum içinde yaşamalarını kabul ediyor musunuz?

Ediyorum ..

Travestiler mahalleyi taciz ediyorlar mı? Sizce neden taciz ediyorlar?

Özgürce para kazanıyorlar.

Travesti ve transeksüellerin size zarar verdiğini düşünüyor musunuz?

Bazen

Nasıl zarar verdiklerini düşünüyorsunuz?

Taciz ederek, laf atarak oluyor. Geceleri uyutmama gibi ..

Basından izlediğiniz kadarı ile, bu sokakta travestilere karşı kapı kırma, ev yakma, tehdit vs. gibi olaylar oldu, siz bu olaylara tanık oldunuz mu? Olaylara karıştınız mı? Yoksa basından mı öğrendiniz?

Basın sonradan geldi. Basının fonksiyonu yok. Olay bittikten sonra geldiler. Ben de tanık olmadım. Ama kendi evlerini yaktıklarını duydum.

Habitat mahallenizi nasıl etkiledi? Değişiklik oldu mu, anlatır mısınız?

Etkilemedi.

Bir gün oğlunuzun veya kızınız eşcinsel olduğunu öğrenirseniz ne yaparsınız?

Tedavi yoluna giderim. Ölene kadar peşini bırakmam ..

Evlilik dışı ilişkilere, flört vb. nasıl bakıyorsunuz?

Normal

Oy verdiğiniz partinin sizin seçim bölgenizdeki adayının geçmişinde eşcinsel ilişkileri olduğu kamuoyuna yansıdığı anda tepkiniz ne olurdu?

Normal

Bilim insanlarının, tüm dünyada, eşcinsellere karşı girilen saldırıların (linç, öldürme, dayak vb.) bu saldırıları yapanların kendi cinsel kimliklerine duydukları kuşku, eşcinsel olma korkusundan kaynaklandığını söylemelerine katılıyor musunuz?

Katılmıyorum. Yaşam tarzlarından oluyor, iki cinsten birini sevemiyorlar. İkisini de yaşamak istiyorlar.

Ailenizde, ya da yakın çevrenizde yaptığınız seçimler nedeniyle (kıyafet, arkadaş, konuşma biçimi, fikir.) dışlandığınız oldu mu?

Olmadı.

Seçimleri nedeniyle diğer insanların tümü tarafından dışlanmış ya da kendi başına bırakılmış birini tanıdınız mı?

Tanıdım. Alkolik ve işsiz. Hayatını idame ettiremiyordu. Ona küçük bir ev tahsis ettik. Bütün parasını alkole yatırıyordu. 60'ın üstünde birisi.

Bu mahallede herhangi bir nedenle kavgaya karıştığınız, saldırıya maruz kaldığınız ya da saldırıda bulunduğunuz oldu mu?

Bütün pencerelerden cam, şişe yağdı. Kadınlara "iblis" deniyormuş eşcinseller tarafından. Burası sindirilmiş bir mahalleydi. Savaşı başlattık. Ve kurtardık. 1 Mayıs Mahallesi gibiydi. Kurtarılmış bölgeydi.

Neden daha önce bu savaşı başlatamadınız?

O zaman polis arkamızda değildi. Birlik yoktu.

Şimdi birlik var mi? Sokaktaki herkes sizin protestolarınıza katılmıyor.

Mesele sokaktaki herkesin inmesi değil. İnsanlar böyledir, inmezler. Farklı da bir şey yapmıyorlar ama. Önemli bizim gibilerin, bir avuç da olsa, arkasında güç olmasıdır. Eskiden arkamızı dayayacak kimse bulamıyorduk. Bu iş sadece sokaktakilerle olmaz. Aileler birleşse bile kimse bizi dinlemez. Sadece birleşmekle güç olunmuyor. İbneler birleştiler ama biz daha güçlüyüz.

En çok hangi durumlarda öfkelenirsiniz?

Haksızlık, adaletsizlik.

Toplumdan dışlanmış insanların aşırı öfkelerini neye bağlıyorsunuz? Onların yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız?

Toplum niçin dışlıyor, araştırırdım. Toplumun dışlamayacağı pozisyona girerdim.

Kızınız ya da oğlunuz bir gün toplumun genel davranışlarının dışında bir davranış edinse ve bunda inat etse ne yapardınız?

Onunla konuşurdum. Vazgeçmesini isterdim.

Travestilere gelen erkeklerin nasıl yaşadıklarını, hangi ailelerden ve çevrelerden geldiklerini hiç düşündünüz mü?

Kadınlarla ilişki kurmaktan, iletişim kurmaktan aciz insanlar.

Asayiş ekiplerinin travestilere yönelik baskın ya da operasyonlarına hiç tanık oldunuz mu? Bu durumu nasıl karşılıyorsunuz? Başka çözümler olabilir mi?

Çok iyi karşılıyorum. Başka çözümler... Bütün toplum bu olaya problem gibi bakıp çözümüne ortak olmalı. Sadece Ülker Sokakta oturanlar çözemez, toplum çözer. İşe almıyorlar, buraya geliyorlar.

Ekonomik ve toplumsal sorunlar karşısında tepki gösteriyor musunuz? Gösteriyorsanız nasıl?

Fazla göstermiyorum.

Mahalle "Sakinleri" Ne Kadar Sakin?

Maksim gazinosu otoparkıyla cami avlusunun karşı karşıya gelişleriyle kesişen yolların oluşturduğu kavisli "H" işaretinin de etkisiyle, bu hat üzerine yan yana dizilmiş binalara yerleşen bazı insanların en çok öfkelenedikleri şey, mekanlarının "haksızlık" olgusuyla benzeş oluşuydu. Bu durum, sokaktaki insan ilişkilerinin karmaşıklığını çözümlenemizde imgesel de olsa, yol gösterici oldu.

Mülakat, bir araştırma tekniği olarak, bir sorun hakkında sadece bir ipucu olabilir. Çünkü sorunu yaşayan taraflar, yaşadıklarını olduğu gibi ifade etme zorunluluğu duymazlar. Hele gizlenen, yasal olmayan ya da meşru

görülmeyen davranışlar varsa, bunlar özellikle gizlenir. Travesti ve transeksüellerin mahalleden kovulması amacıyla yapılan gösterilere katılan on-on beş civarındaki kişinin büyük çoğunluğu, bu konuda konuşmayı reddedip doğrudan GÜNGÖR GİDER'in adresini verdiler. Onların bu tavrından da, travestilerin ve olaylara tarafsız kaldıklarını söyleyen komşuların anlattıklarından da çıkan sonuç GÜNGÖR GİDER'in travestilere karşı gelişen hareketlerin sözcüsü, hatta temsilcisi olduğu yönündeydi. Televizyon programlarında da, sokak sakinlerini mutlaka GÜNGÖR GİDER temsil ediyordu.

Ankete cevap vermeyen, travesti ve transeksüellere karşı GÜNGÖR GİDER önderliğinde gelişen gösterilerde en önde olanlardan biri olan TURAN X. , mahallede, hatta genel olarak CİHANGİR'de esrar satıcısı olarak biliniyordu. Bu satışı çok rahat telefonla yapıyor ve aldığı siparişi "doğrudan evlere hizmet" biçiminde yerine getiriyordu. Daha tartışmalar ortaya çıkmadan travesti ve transeksüeller onun en iyi müşterilerinden olduğu için, ara sıra çıkan "para çekişmeleri" dışında onlarla herhangi bir çatışma içinde değildi. Ancak polisin müdahalesi gerçekleşir gerçekleşmez TURAN X en büyük travesti düşmanı haline geldi. Tüm ısrarlara rağmen ankete cevap vermeyi, bu konuda konuşmayı reddetti. Sürekli "siz kimsiniz, sizi kim gönderdi, her şey ortada, neyi öğrenmek istiyorsunuz? Süleyman Ulusoy olmasaydı biz bu işi başaramazdık. Gidin onunla konuşun." diyordu.

Ankete cevap vermeyen diğer bir aktif "mahalle sakini" ise KADİR X. adlı bir içki kaçakçısıydı. İki Romanya'lı kadın ile birlikte yaşıyor ve söylentilere göre onları satıyordu. Ayrıca hemen hemen tüm travestilerin "gedikli" müşterisiydi. Ancak sonradan o da travesti ve transeksüelleri düşman ilan etti. Travesti ve transeksüeller, kendileriyle bu kadar iç içe geçmiş birinin, polis gelince yüz seksen derece dönmesini ve birden eşcinsel düşmanı kesilmesini hazmedemeyip onu polise ihbar ettiler. Yapılan baskın sonucu KADİR X.' in evinde otuz beş kaçak içki yakalandı. Romanya'lı

kadınlardan biri sınır dışı edildi. Kadir X ise bu arada, sokağın namus bekçiliğine devam etti.

Ankete cevap verenlerin üçü erkek, biri ise kadın (Güngör Gider) oldu. Sorulan sorulara yönelik cevaplarda ise Güngör Gider, erkeklerden daha farklı bir yaklaşım göstermedi, tersine genel erkek egemen söylemi içinde, hatta onu da oldukça katılaştırarak, konuştu.

Polisi destekleme ve travestileri kovma eylemlerine katılan dört kişi de Beyoğlu'na, Cihangir'e, buradaki kültüre yabancı değillerdi. Hepsi travestilerden sonra Cihangir'e gelmişler, ama kimi için beş, kimi için on, kimi için yirmi sene geçmişti. Güngör Gider de hiçbir şeyin kanuni yapılmadığı bir mahallede, Kasımpaşa'da büyümüştü.

Kavgalar esnasında Güngör Gider'in, sokaktaki eşcinsellerin sözcüsü olan transeksüel Demet Demir'in penceresinin altına kova ya da leğen koyduğuna, Demet D. pencereye çıktığında eliyle uygunsuz hareketler yaptığını ben de tanık oldum. Leğen ve kova, popüler dilde, eşcinsellerin anüsünü simgeliyordu. Dolayısıyla Güngör Gider, çok da mazbut bir mahalle sakinine yaraşır bir üslup kullanmıyordu. Onun için "sansürsüz konuşur" diyorlardı. Kasımpaşa'da öğrenilen dil, genelde sansürsüzdü.

Dolayısıyla hiç biri klasik / geleneksel mahalle kültürünün içinde şekillenmiş, Ülker sokakta aniden bambaşka bir yaşam ve ilişki tarzıyla karşılaşmış buna doğal olarak tepki göstermiş değillerdi. Ancak dillendirdikleri söylem, oldukça katı değer yargılarını barındırıyordu. Travestilerle bir yıl, hatta üç ay öncesine kadar çok ciddi kavgalar olmadan yaşayan, belki onları kabullenmeyen ama onlara karşı keskin bir tutum almadan ilişkilenen bu insanlar, birdenbire tepkilerini bayrak, polis, namus, aile gibi kutsal ve dokunulmaz olarak addedilen sembollerle kuşanarak göstermeye başladılar.

Güngör Gider'in belirttiği gibi, bu tutumun gelişmesinde polisin eskisine göre daha kararlı bir duruş içinde olması rol oynamış olabilirdi. Ancak gerek medyaya, gerekse araştırmaya yansıyan söylem, dışlama eylemine aktif olarak katılan insanların kendilerini en meşru, en resmi, en kabul edilebilir, en egemen değerlerle nasıl güçlendirdiklerini ortaya koyuyordu. Bayrak asma, travestileri "teröriste", sokağı "1 Mayıs mahallesine" benzetme, ya da hiç de öyle olmadığı halde "kutsal aile" görünümünü ve özlemine dile getirme, örneğin Ülker Sokağın eskiden mazbut ailelerin mekanı olduğunu söyleme bu yaklaşımın sadece birkaç göstergesiydi.

Anket sorularına verilen cevapta şunlar söyleniyordu: "Önemli olan bizim gibilerin, bir avuç da olsa, arkasında güç olmasıdır." "Birleşmekle güç olunmuyor" Bu sözler, dışlayanların güçlerini egemen kurumlardan ve değerlerden aldıkları tezini de güçlendiriyordu. O halde, Ülker Sokakta yaşayanlar, tek başına mahalle sınırları içinde anlaşılabilir olacak olaylar değildi. Dışlama olayında, kendileri dışında, çeşitli güçlerin de rol oynadığını "mahalle sakinleri" kabul ediyordu.

Diğer yandan, Kasımpaşa gibi kozmopolit ve gayri meşruluğun meşru olarak kabul edildiği bir semtte büyümüş, "sansürsüz konuşan", evlerini pavyonda çalışan kadınlara, hatta travestilere kiralayan bir kadın, travestilerin temsil ettiği yaşam değerlerinin karşısında yer alıyor olamazdı. O halde neden böylesi bir tavır içine girdi? Ülker sokakta oturmadığı, sadece on bir evin sahibi olduğu halde, neden sokakta olaylar başladığından beri, kendi binasının girişindeki bir stüdyoda kalıyor, sokakta kurduğu masada nöbet tutuyordu? Nöbet, travesti ve transeksüellere gelen müşterileri önlemeye yönelikti. Bu masa çevresinde oturanlar, sokakta fuhuşun sürüp sürmediğini kontrol ediyorlar, en küçük bir şüpheli durumda polise haber veriyorlardı. Neden? Bekçilik sadece namus bekçiliği miydi? Yoksa mülkiyetler ve maddi çıkarlar mı korunuyordu? Ev ve dükkan sahiplerinin,

özellikle de Güngör Gider'in en büyük sıkıntısı şuydu: travesti ve transeksüellerin varlığı sokaktaki kira paralarını düşürüyordu. Onların güç olması ve dayanışma içinde bulunması, sokaktaki kiraların hatta satılık ev fiyatlarının yükselmesini engelliyordu. Dolayısıyla ortaya ciddi bir rant sorunu çıkıyordu.

Rant ve ekonomik çıkar çekişmeleri insanlık tarihinde de tüm savaşların temel nedeni değil miydi? Ülker Sokak da toplumsal tarihin küçük ve özgün bir parçasıydı. Dolayısıyla, çıkar çelişkilerinin burada da, çeşitli çatışmalara yol açması doğaldı.

Travesti ve transeksüellerle maddi anlamda çıkar çatışması olan dükkan sahiplerinden biri ise ankete katılan Rize'li şofördü. Onun sokağın girişinde bulunan kebabçı dükkanı, olaylar çıkmadan kısa bir süre öncesine kadar travesti ve transeksüeller tarafından fiyatların pahalılığı nedeniyle boykot edilmiş, Rize'li şoför bu boykottan sonra eski dostlarıyla düşman olmuştu. Bu gidiş gelişin yarattığı gerginliğin etkisiyle de olabilir, Ülker sokakla ilgili bir araştırma yapılmasına soğuk baktı, böyle bir araştırmayı gereksiz buldu. Uzun ısrarlar sonucu, sorulara kısa-yuvarlak cevaplar verdi, bir kısmını hiç cevaplamadı.

Travesti ve transeksüellerle mahalledeki belli insanlar arasındaki bu tür çıkar çatışmaları dışlayanların anlattıklarına yansımada ama kısmen de olsa, dışlayanların zihniyetine ilişkin kimi yaklaşımlar açığa çıktı. Örneğin, "mahalle sakinlerinin" ortaklaştığı bir nokta, dışlanma durumundan dışlanana sorumlu tutmaktı. Hiçbiri kendisini onların yerine koymayı düşünmüyordu bile. "Öteki" ile bir empati ilişkisi kurmak, ortak yaşamda ortaya çıkan sorunları bu yaklaşımla çözmek yerine "ben" ya da "biz" ile "öteki" arasına kalın duvarlar koyarak "ya ben ya öteki" dışında bir seçenek bırakmayan bu zihniyetin, dışlama olayına getirebileceği tek çözüm "*ben olsaydım, toplum*

niçin dışlıyor onu araştırırdım, toplumun dışlamayacağı bir pozisyona girerdim” olarak ifade ediliyordu.

Süleyman Ulusoy ve Ülkü Ocağı yöneticileri gibi, “sokak sakinlerinin” de kullandığı erkeklik ve milliyetçiliğin birlikteliğini gösteren tanımlama ve çözüm sözcükleri de bir söylemin ipucunu veriyordu. Namus ve milliyetçilik kavramı çevresindeki İslami motiflerin baskınlaşmış ifadesi ise; fuhuş yapmamaları durumunda kimsenin pek de itirazı olmayacak duygusuyla birlikte ilginç bir parçalı kimlik profili çiziyordu.

Ayrıca haksızlık-eşitsizlik karşısında netmiş gibi görülen ama tümünde muğlaklığın belirgin duygusunu veren yanıtlar, aynı birey için bile çelişkilerle doluydu. Örneğin, İstanbul’da mühendis olan mahallelinin travesti ve transeksüellere karşı verilen mücadelede neden bu kadar öncüleştğini açıklamak zor. Bu birey, yetiştiği kültürel çevre, savunduğu değer yargıları açısından, bir önceki başlıkta anketi olan Tunceli’li bakkala göre daha esnek bir görünüm içinde. Ama bu esnekliğin çelişkili hali verdiği cevaplara da yansımıştı. Örneğin sokakta yapılan fahişelik için “özgürce para kazanıyorlar” demekle birlikte onlara karşı verdikleri mücadeleyi “savaşı başlattık ve kazandık” olarak değerlendiriyordu. Üstelik yine aynı kişi, sokakta hiçbir olaya tanık olmadığını baştan ifade etmişti. Bu söz de, “savaştık ve kazandık” ifadesiyle tamamen çelişkiliydi. Bir yandan sokakta uygulanan şiddete dayalı çözümü “çok iyi karşılıyorum” diye değerlendirdi, diğer yandan, kendisine başka çözümler olabilir mi diye sorulduğunda, okumuş bir İstanbulludan beklenen tavrı gösterdi: *“Başka çözümler... Bütün toplum bu olaya problem gibi bakıp çözümüne ortak olmalı. Sadece Ülker Sokakta oturanlar çözemez, toplum çözer. İşe almıyorlar, buraya geliyorlar.”*

Sonuç olarak, travesti ve transeksüellere karşı net bir tutum içinde olan dört kişinin ankete verdikleri cevaplarda ortak olan militarist, şiddet

yanlısı, yüzde yüz erkek egemen söylem, toplumsal demokrasi düzeyimizin aynası olması bakımından trajik bir tabloyu gözümüzün önüne sermektedir.

Bu tablodan çıkabilmek, onu aşabilmekle mümkündür.

6.) DIŞLANANLAR: TRAVESTİ VE TRANSEKSÜELLER

6.1. "Eski Günler" Miti

Polisin 1996'daki günlük operasyonları sırasında ve hemen sonrasında üç evde 6 kişi kalıyordu. O zaman kimse birbirini göremiyor, telefonlar aracılığıyla haberleşiyorlardı. Yapılan polis baskınları, evlerin yanması, yakalandıklarında maruz kaldıkları işkenceler onları ürkütmüş, travesti ve transeksüellerin önemli bir kısmı, sokağa değil, Taksim'e bile gelmekten korkar olmuşlardı.

Ancak aradan üç sene geçtikten sonra misafirlik biçiminde gidiş-gelişler başladı. Bu misafirliklerde, sık sık "eski günler" konuşuluyor ve yaşanan çatışma bir "savaş" olarak adlandırılıyordu.

Ece : " Eskiden Pürtelaş, Başkurt, Ülker Sokak, Kazancı Yokuşu bir imparatorluktu. Sonra saldırılar başladı ve Ülker'e sıkıştık".

Ebru : " Ülker küçük ülkemizdi bizim. Eski imparatorluğumuzu daha Pürtelaş döneminde kaybettik. Ama Ülker, hiç yoktan iyiydi. İstedığımız gibi

davranabiliyor, istediğimiz gibi giyinebiliyorduk. Ama uzun sürmedi. Ülker Krallığının eski vatandaşları, başka yerlere dağıldılar.”

Kalanlar ise onların deyimiyle “kalelere” sığınmışlardı. Yani bir iki eve. Daha sonra, bu evler sürekli misafirlik mekanları oldular. Evlerden birisi transeksüel Demet Demir'in evidir. Demet bu misafirliklerden tatmin olmuyor, yenilginin sorumluluğunu arkadaşlarına yüklüyordu: : *“şimdi herkes geliyor. Ama önemli olan herkesin kaçıp bizi yalnız bıraktıkları zaman gelmekti. Bir kuru simite bile muhtaç oluyorduk”.*

1997'nin ortalarından 2000'li yıllara kadar, Demet'in misafirleri hiç eksik olmadı. 2000'den sonra yavaş yavaş azaldı. Her şey gibi, Ülker sokakta yaşananlar da unutuldu.

1997'de ise tüm anılar hâlâ çok tazeydi. 1997'nin Nisan ayında, böyle bir misafirlikte bulunan altı kişinin anlatımları “dışlananların” sokağı nasıl anlamlandırdıklarını kısmen de olsa, ortaya koyuyordu :

Z: Buradayken kendimizi koruyabiliyorduk.

D: İsterse, en sevmediğin lubunya olsun, sesini duydun mu gidiyordun ..

Z: Adamlar mahvolurlardı. Mesela bir tanesi A'ya gelmişti. Bıçak çekmiş para almak için. A hemen sinyal verdi. H. görmüş. Bir feryat! Anında sekiz lubunya bastık evi. Diğerleri de arkamızdan geldiler. Adamı pişman ettik.

K: Çok güzel günlerdi. Bizim borumuz öterdi. Kim böyle cazgırlık yapabiliirdi ki?

Z: Ülker'e Susurluk Çetesi bile gelseydi baş ederdik.

P: *Ama polisle baş edememişsiniz.*

L: *O başka. Onun sonu gelmez ki.*

D: *Gelirdi gelirdi. Korkudan kaçtık...*

Z: *Yani o kadar abartmayın demek istiyor. Tamam dayanışma vardı ama ölümüne değildi. şimdi kaç kişi bizi sattı.*

Bu sohbetlere yansıdığı gibi, Ülker sokakta, travesti ve transeksüeller, cinsel yönelimlerini ve seks işçiliğini sürdürme imkanı bulmuşlardı. Burada ortak bir dil , ortak alışkanlıklar, ortak tepkiler, ortak sorunlar, ortak çevreler, ortak duygular vardı. Mekanın içi çeliği sürekli bir paylaşımı, başkasında kendini görmeyi, dayanışmayı geliştirmişti. Hatta sokağın eskileri sayılan travesti-transeksüel topluluğu kendi aralarında toplantılar düzenleyip oraya yeni gelen, sadece gündüzleri bulunup alenen fuhuş yapan, gerçekten de mahalledeki bazı insanların anlattığı gibi pencere kenarlarında "uygunsuz hareketler yapan" bazı travestilere karşı örgütleniyorlardı.

Bir başka örgütlenme de içe dönüktü. Ölen, hastalanan, arkadaşlarının bakımı için sürekli para topluyorlardı. Ayrıca yine sokak çocukları, kayıp anneleri için "yüksek miktarda" bağışlar toplanıyordu. Bu gelenek özellikle hastalık ve ölüm durumlarında, mutlaka işliyordu. Hemen hemen bütün travestiler öldüklerinde diğerlerinin paralarıyla gömülmekteydiler. Bunun için birbirlerini tanımaları da gerekmemekteydi. Bir travestinin para verebilmesi için diğerinin hasta ya da ölmüş bir travesti olması yeterliydi.

Ülker Sokaktan ayrıldıktan bir sene sonra, tüm bunlar eski bir hatıra olarak anlatılmaktadır. Para yine toplanmakta ama dayanışma daha az travesti / transeksüel arasında sürmektedir. Artık travesti ve transeksüellerin

toplular olarak yaşadıkları hiçbir yer yoktur. Hayat pahalılığı gerekçesiyle birbirlerini gittikçe daha az görmektedirler. Hatta 1997'lerde sıkça bahsedilen "imparatorluk, krallık günleri" yavaş yavaş ortak sohbetlerin konusu olmaktan çıkmıştır. Ülker Sokaktaki "kaleler" ise ayda yılda bir misafir ağırlamaktadır.

Dışlayanlar kazanmış, dışlananlar kendi kendilerini dışlar olmuşlardır.

5.2. Dışlananların Dışlanmaya Bakışı

Dışlananlar ve dışlayanlar arasında bir karşıtlık ilişkisi kurmak, bir tarafı mağdur, bir tarafı da suçlu ilan etmek, gerçekleşen olayın şiddet derecesi ne olursa olsun, metafizik bir yaklaşım olur. Dışlayanlar ve dışlananlar, aslında hem dışlayan, hem de dışlanan konumundadırlar. Dışlama sürecine katılım biçimleri, bunun tarihsel, sosyal, ekonomik nedenleri ve kendi tutumlarını anlamlandırma biçimleri farklı olsa da, Ülker Sokakta yaşanan şiddette travesti ve transeksüellerin, polis, ülkücülerin, Güngör abla ve grubunun, sokaktaki sessiz çoğunluğun, Beyoğlu Güzelleştirme Derneğinin, medyanın, küresel politikaların ortak sorumluluğu, bir diğer ifadeyle suç ortaklıkları var. Travesti ve transeksüeller direnebildikleri kadar bu suç ortaklıklarından kurtulabilmişler. Ama direnişin ve hatta örgütlülüğün zayıflığı travesti ve transeksüellerin dışlayanların ne kadar etkisi altında olduklarının da göstergesidir. Açıktan dışlama konumunda olan kesimler ise, bunu yaparken kendi kendilerini dışladıklarının, kendi varlıklarına, coğrafyalarının gerçekliğine yabancılaştıklarının bilincinde değillerdi. Suç ortaklığı karşılıklı yabancılaşmayla güçlendi. Travesti ve transeksüeller, dışlandığı en açık olan taraf oldukları için, bu yabancılaşmayı şu ya da bu biçimde anlamaya daha ilgilidiler.

Sokakta kalanların en büyük öfkesi kaçanlara yönelikti. *"Eğer bütünlüğümüz bozulmasaydı, biz kazanırdık. Çünkü hiç bir şeyden korkumuz yok. Her türlü işkenceye alışkınız biz. Dayanırdık."* diyorlardı.

Onların bu sözleri aklıma, 1996 yılının başlarında, Can Can'da karşılaştığım travestileri getirdi: Polis onları şubeye götürmeden birkaç dakika önce, bana, polisin, kendilerini nasıl çırılçıplak soyup saatlerce bekletip seyrettiğini, sonra herkesin gözü önünde, yine çırılçıplak, koridor boyunca "timsah gibi", "tavşan gibi", "kurbağa gibi", "köpek gibi", "goril" gibi yürümeye zorladıklarını anlatmışlardı.

Ülker Sokaktaki travesti ve transeksüellere bu tanıklığımı anlattım. Bana elleriyle işaret ederek: "biz daha neler yaptık..." , "yıldıramazlar...", "tüm doğaya karşı çıkmışız, polise mi dayanamayacağız?" dediler.

Operasyondan hemen sonra, travesti ve transeksüellerin Ülker Sokaktaki bütün günleri pencere kıyısında geçiyordu. Camda mutlaka bir gözcü vardı. Aslında anlatılanları dinleyince, kimi zaman gece orada kalmaktan ben de korkuyordum. Ama kalıyordum. Böylece korkularına tanık oldum. Dışlananlar korkuyordu. Sadece ölümden değil. Atılmaktan. Yalnız kalmaktan. Binlerce göz altında tek kalmaktan. Toplumla yüzleşmekten. Karanlık odalarda temas ettikleri insanlar tarafından itilmekten. Birliktelik korkuyu azaltıyordu.

Gece ışıklar çok ihtiyatlı açılıyordu. Ya çok kısık ya da tamamen sönmük ışıkta yaşıyorlardı. Genelde mum yakıyorlardı. Bu sayede bir sürü düşme hikayeleri vardı. Perdeler koyu renkti ve mutlaka çekiliyordu. Her hafta mutlaka bir olay yaşıyorlardı. Ya pencereleri kırılıyor, ya kapıları zorlanıyordu. Bu yüzden kapılar demirdendi.

Sık sık şöyle diyorlardı:

"Biz hiç kimsenin ne yaptığına karışmıyoruz. Kimsenin bizim gibi olması gerektiğine inanmıyoruz. Bizi de bıraksınlar. Dilediğimiz gibi yaşayalım. Saldırıları olmasa yaşantımız çok rahat. Hayatı, kendi seçtiğimiz gibi yaşamayı seviyoruz. Lütfen kimse bize dokunmasın .."

"Ülker sokaktan önce de bir sürü şey yaşadık. Pürtelaş ve Bozkurt'dan önce de. Beyoğlu'na gelmeden bir sürü şey yaşadık. İtilme kakılma daha yeni başlamadı ki .."

Anlaşıyordu. Ülker sokakta olup bitenler onları biz dışarıdakiler kadar şaşırtmamış, etkilememişti. Dışlanmanın tarihi onlar açısından çok eskiydi. Ülker sokakta bir soluk almışlardı belki, ama sonra, tarih, kaldığı yerden sürmüştü. Bu tarihi bir de onların diliyle, Ece'nin, Esmeray'ın ve Hande'nin anlatılarından olduğu gibi dinlemek, araştırmanın daha önceki bölümlerindeki değerlendirmeleri tamamlayıcı olacaktır.

6.2.1. Ece: Bir Travestinin Ağzından Travestilik ..

"Soğuk bir kış günüydü. Her tarafta lapa, lapa kar yağıyordu. Köyün bütün erkek çocukları küçük kızaklarını almış, donmuş küçük derelerin üzerlerinde kızakçılık oynuyorlardı. Kız çocukları ise kimisi annelerine yardım ediyorlardı; daha küçükleri ise kardan adam yapıp kar topu oynuyorlardı.

Ben o zamanları 12 yaşlarımdaydım. Canım hiç erkek çocuklarıyla oynamak istemiyordu. Kızlarla oynasam alay edeceklerdi. O yüzden hep samanlığa, ahıra veya eve kapanarak kendi başıma

kalıyordum. O gün yine evdeydim. Akşam olmak üzereydi. Evdekilerin hepsi dışarıda hayvanlarla uğraşıyorlardı.

Ben de içeride annemin sandığını karıştırıyordum. Annemin hep düğünlerde ve bayramlarda giydiği yöresel kıyafetleri gözüme çarptı. Bu kıyafetler üç tane renkli fistan, bir peştamal (önlük) 6 tane (eşarp) bir tane kofî (fes) bir tane bel bağı ve en üste kaftana benzer beyaz fistan.

Bunların hepsi müthiş hoşuma gitmişti. Hepsini düzenli bir şekilde giydim. Annem gibi yürümeğe çalışıyor ve onun bütün hareketlerini duvarlarla konuşa konuşa yapıyordum. Divanın üzerinde oturup annemin ördüğü çorapları örmeğe başladım. Tam o an babam içeri girdi. Beni annem zannetmişti bir şeyler konuşuyordu benimle, ben de sesimi çıkarmadan kafa sallayarak cevap veriyordum. Hayırdır dedi, bir yere mi gidiyorsun ? Düğün de yok bayram da. Birden beni fark etti ne olduğunu hiç anlamadım sadece gözümde şimşekler çakmıştı.

Hafızama çok iyi yerleşmiş bir çocukluk anım daha var. Sabahın erken saatlerinde annem erkenden uyanmıştı. Bir Mart sabahıydı. Babam tarlaya taş ayıklamaya gitmişti. Abim İstanbul'dan 2 gündür gelmişti ve dışarıda bir taşın üzerinde oturuyordu. Annemle ablam çalışıyorlardı; ablam kurum tezeleri anneme taşıyor annem de onları kalak yapıyormuş. Ben 6 yaşındaydım. Bu işi yapanların ikisi de kadındı. Çok hoşuma gitmişti. Hemen ablamın baş örtülerinden birini taktım. Onlara yardım etmeğe başladım. Ablam "çıkart o baş örtüyü" diyordu. Annem "karışma, çocuktur, ne anlar" diyordu. Ben de "ablam takmış, annem takmış ben niye takmıyorum" diyordum. O çocuk aklımla işin içinden bir türlü çıkamıyordum. Taşın üzerinde oturan ağabeyim birden kafamdakini hızlı bir şekilde çekerek beni bir güzel

dövdü. O kadar çok ağlamıştım ki neredeyse dilim tutulacak gibi olmuştu. Beni niye bu kadar çok dövdü hiç bir şey anlamadan ağlaya ağlaya uyumuşum.

11 yaşındaydım. İlkokul 5. sınıfa gidiyordum. Ne olduğunu anlamadığım yeni duygulara kapılıyordum. Yaşadığım yer küçük bir köydü. Her ne kadar köyümüzde ağılık sistemi yok ise de geleneklerine bağlı, çok feodal, erkek egemen bir yapı vardı. Böyle bir toplumda 11 yaşındaki bir erkek çocuğu delikanlı sayılırdı. Her ne kadar hal ve hareketlerime dikkat etsem de yine de bir çocuktan farkım yoktu. Bu anlamadığım duygular cinselliği çağırıyordu. Böyle bir erkek egemen toplumda yaşadığım için mantık olarak buna ters gelen ama duygusal olarak haz duyduğum garip şeyler hissediyordum. Erkekten hoşlanıyordum. Hoşuma giden birisini gördüğüm zaman yüreğim yerinden çıkacak gibi oluyordu. İlk âşık olduğum erkek amcamın oğluydu. O zamanlar 20 yaşlarındaydım. En çok da bana niye kız gibi hareketlerin var diyor ve bana kızılıyordu. Ama onda da bir gariplik hissediyordum. Bana karşı olan tutumundan dolayı kendimi ona karşı olan duygulara iyice kaptırmıştım. Onun ilgisini çekebilmek için elimden gelini yapıyordum. Bir gün dayanamadım ikimizin yalnız kaldığı bir gündü. Adeta sarılıp öpüyordum. Ama hiç cinselliği düşünmemiştim. Ve ilk olarak cinsellikle tanışmıştım. Onun tarafından tecavüze uğramıştım. O anlardaki acıları halen unutamiyorum. 16 yaşına kadar sadece onun istekleri doğrultusunda aramızda bir cinsellik yaşandı.

17 yaşındaydım. O İstanbul'a gitmişti. Ben artık bir delikanlı olmuşum. Tam bir bunalım yaşıyordum. Çünkü benim yaşındakilerin hepsinin kız sevgilileri vardı. Ben niye böyleyim acaba deli miyim yoksa hasta miyim, sadece ben mi böyleyim, diyordum. Çünkü eşcinsellik hakkında tam olarak bilgim yoktu. Sadece gazetelerde

"erkekti ameliyatla kadın oldu" diye bazı yazılar görüyordum. Yaşadığım çevreden dolayı onlardan hiç farklı bir zihniyetle düşünmüyordum. Bir kere namus kavramı vardı. Sadece namussuz, bir erkek nasıl kadın olur diye düşünüyordum. Ve zorla eşcinselliğimi bastırıyordum. Ben benden çıkıyor, kişiliğimin dışında olan bir kişiliği, adeta maço bir erkeği oynamaya çalışıyordum. Psikolojik bir bunalım yaşıyordum. Bu tam bir sene sürdü.

Istanbul'a gelmiştim sonra eşcinsellerle tanıştım. Hem de bir sürü... Hayatın içinde bir de eşcinseller de vardı. Artık bunu arkadaşlarımdan ve okuduğum deneylerden ve kitaplardan iyice öğrenmiştim. O bunalımı iyice atlattım.

Çok geçmemişti kendimi birden travesti olarak gördüm. Tabii ki buna iyice düşündükten sonra karar vermiştim. Çok zor şartları vardı. Tam bir kadın görünümüne girmek kolay değildi. Hormon tedavisine başlamıştım. Bir yandan yüzümdeki kılları yok etmek, bir yandan burnuma estetik ameliyatla biçim vermem gerektiğini düşünüyordum. Bunları yapmak ve yaşamımı sürdürebilmek için her travestinin yaptığı gibi fuhuş sektöründeydim artık. İlk zamanlar çok zoruma gidiyordu. Sonra da insanların bu bozuk düzene emeğini, beyin gücünü, yani hep bir şeylerini sattığını kavradım. Herkes bir şeyler satıyordu. Ben bedenimi satmıştım çok mu? En azından düzen benden kişiliğimi satın almamıştı diye düşünüyordum. Artık bir seks işçisi olmuşum.

Tamamen sosyal yaşamdan ve toplumdan uzaklaşmıştım. Hayatımda sadece süslenmek, erkeklere güzel görünmek, kuaföre gitmek ve otostopa çıkmak vardı. Böyle bir yaşamdan ve her şeyden uzak olduğum için bir de duygusal bir boşluğa giriyorsun, bütün sevgini tek bir kişi üzerine yoğunlaştırıyorsun ve bir erkek arkadaş istiyorsun. Benim de zamanla bir erkek arkadaşım oldu. İlk başlarda her şey

güllük gülistanlıktı. Bu, zamanla çok çabuk değişiyor. Tam tipik bir kari koca hayati başlıyor. Erkek egemen, kadın köle. Toplumda alışlagelmişin tam tersine, hem evde hizmet ediyordum hem de evin bütün maddi giderleri benim sırtımdaydı. Tam altı sene hem hizmet ettim hem de dayak yedim.

Diğer travesti arkadaşlarımdan farklı bir yanımdı. Bu yozlaşmış hayatta hiç bir zaman para benim için amaç değildi. Bir şekilde sosyal bir yaşantım olsun istiyordum. Ve topluma, benim de sizden hiç farkım yoktur diye mesaj vermek için, sosyal aktivitelerde çalışmayı düşünüyordum.

Yaşadığım bu kirlili ilişkiden ve adamdan sonunda kurtuldum. Buruk bir özgürlük yaşıyordum. Sonra bir gün bizim de bir iki arkadaşımızın içinde çalıştığı bir atölyenin olduğunu duydum. Burada çalışan insanlarla tanıştım karma bir atölyeydi. Travesti, transeksüel, öğrenci, sokak çocukları, tinerci çocuklar, selpak satanlar, çabuk kaynaşmıştım bu insanlarla. Canım arkadaşım P ve A ve diğerleri çok şeyler öğrettiler bana. Eminim onlar da benden çok şeyler öğrenmişlerdir. Beraber çok çalıştık. Tiyatro kurduk, sokaklardaydık. Çöplerle nakışlar işledik sokaktan aldığımızı tekrar sokağa taşıyorduk. Bu arkadaşlarımdan sayesinde biraz da olsa fuhuştan uzaklaştım, paylaşmayı öğrendim, üzerimdeki egoist duyguları attım. Şimdi bir siyasi partiye üyeyim. Bağımsız kadın inisiyatifinin toplantılarına katılıyorum. Ve her kesimden insanlarla dostluğum var.

Laz Ahu eski bir seks işçisidir. şimdi transeksüel bir kadın ve evli. Hem imam nikahlıyım, diyor ve hem de resmi nikâhım var, diyor. Beni inandırmak için, evlilik cüzdanını gösteriyor, tamam, diyorum. Ben inandım, niye gösteriyorsun, diye soruyorum. "Ne bileyim belki inanmazsın" diyor bana. Peki mutlu musun diye soruyorum.

Gülümseyerek cevap veriyor bana en azından rahatım diyor ve anlatıyor:

"Ben eşcinsel grubundaydım .. Gacıvari⁹⁴ oldum. Çok çektim, hap içtim, içki içtim polislerden çok dayak yedim. Laço tuttum, para yedirdim. Sonra ameliyat oldum. Hiç bir şey değişmedi. Yine ibne dediler, yine horladılar, saçlarımı kestiler, kaçırdılar, tecavüz ettiler. Neler gördük, ah hayatımı anlatsam roman yazarsın. Bir de hastalandım. Bir sene Heybeli adasında yattım, iyileştim. Hapı bıraktım sigarayı, sonra içkiyi de bıraktım. Laçomu bıçaklamışlardı, ölmüştü. Hem kurtuldum diyor hem de üzülüyordum. Tarabaşı'nda tek odalı bir ev tuttum. Otostop yapıyordum akşamları. Gece de evime geliyordum. Roman komşularım vardı. Kapı komşumla aram çok iyiydi, iyi komşuluk ilişkilerimiz vardı. Ama adamla kadın sürekli kavga ediyorlardı, araları bozuktu. Ve sonra boşandılar. Üç çocukları vardı. Kadın çocukların hiç birisini almamıştı. Adam işe gidiyordu, çocukları yalnız bırakıyordu. Çocuklara gündüzleri ben bakıyordum. Çok alışmıştık birbirimize iki küçük bana anne diyorlardı. Bir gün hiç beklemediğim bir anda adam benimle evlenir misin dedi. Çok şaşırmıştım. İlk önce kabul etmedim. Bazen geceleri bile çocuklar ağlıyormuş. Adam da bana getiriyordu ve benimle yatıyorlardı. İşte nasıl olduysa evlendik kapandım, örtündüm. Ben de bazen evlere temizliğe gidiyordum. İki sene böyle geçti çocuklar biraz büyümüşlerdi. Büyük oğlan da çalışıyordu. sonra ben de konfeksiyonda bir iş buldum. Biraz para biriktirdik bir araba aldık. Yeni eşyalar aldık. Borçla, harçla ben bazen travesti arkadaşlarımda korsan taksiciliği yapıyordum. Çocuklar beni çok seviyorlar. Kocam da öyle, çok mutluyum diyor . Ve bana seni çok severim ne olur fuhuşu bırak her şeyi yapabilirsin diyor." Evet, şimdi Laz Ahu'nun hayati böyle. Allah, diyor, bütün arkadaşlarımızı koliden kurtarsın.

⁹⁴ Gacı. kadın anlamına geldiğine göre, "gacıvari" kadın kılığında ya da kadın gibi anlamında kullanılıyor.

Birisinden daha bahsetmek istiyorum. **Adı (lakabı) Pınar.** Laz Ahu'nun arkadaşıdır. Aynı gün bu işe koyulmuşlar, yani travesti olmuşlar. Pınar'ın eski mesleği Edebiyat Hocalığı. Cinsel tercihi yüzünden mesleğine son verilmiş. Pınar'ın Ahu'dan farkı parayı çok sevmesi. Fuhuşu, mecbur olduğu için değil, adeta ticaret haline getirmiş. 5 yıl kendisi çalışmış, çalıştığı ve biriktirdiği parayla Tarlabası'nda bir ev almış ve bu evi illegal bir genelev olarak sistematik bir şekilde çalıştırıyor. Yanında 10 kadar travesti ve "trans" çalıştırıyor. İş bayağı ilerletmiş başka alanlarda da çalışıyor. Örneğin müzik şirketleri gibi ve buna benzer çok işlerle uğraşiyor. Travestileri akılsızlıkla suçluyor. Sorduğum zaman: "tabii ki akilsiz bunlar Allah beyin vermiş çalıştırmıyorlar". Niye, diye soruyorum. Dünyanın parasını kazanıyorlar nasıl değerlendireceklerini bilmiyorlar. Her şey para mi, diyorum, bu kapitalist düzende. Tabii ki para diyor. Başka türlü olmuyor. Bu düzende parayı seveceksin, çark parayla dönüyor, diyor. Peki, diyorum, hiç bu insanları örgütleme gibi bir şeyleri yaptınız mi. Ben niye bu işi yapayım ki, diyor. Ama onları akılsızlıkla suçluyorsun, diyorum. Eskiden, diyor, bir dernek kurma gibi bir şeyler düşünüyordum. şimdi vazgeçtim. Niye diyorum. Bunlar adam olmaz diyor ve lütfen bu konuları kapatalım, diyor ve tartışmayı kesiyor. Pınar'ın şöyle bir özeliği var. Dine çok düşkün. 150 tane İslam Bilginleri ve Osmanlı Tarihi'ni, Aleviliği araştırıyor. İşte Pınar hakkında bildiklerim.

Onu niye anlattım, hepimiz aynı değiliz demek için. Aynı değiliz, ama yazgımız aynı. Ortak yazgı bizi birleştiriyor mu? Hayır, hele Ülker Sokaktan sonra iyice koptuk birbirimizden...

Bir yandan toplumdaki kopuyoruz, bir yandan birbirimizden... Ben yine de kendimi kabul ettirmek için ne lazımsa yapacağım. Pınar para ile bunu yapmak istedi, Laz Ahu kocayla, çocuklarla deniyor. Ben

de sosyal anlamda yararlı olarak kendimi kabul ettireceğim... Bu uzun bir mücadele olacak. İnanıyorum ki biz kazanacağız.”

5.2.2. Hande: Ülker'e Farklı Bir Bakış

“Her şey kendi çıkarlarını, toplumun çıkarları üstünde tutan kişi ve kişilerin davranışları yüzünden oldu. Kim haklı kim haksiz tartışmasına girmeden; tarafların Ülker Sokağı, sonuna nasıl getirdiklerine dair, kısaca bir değinmeden de edemeyeceğim.

Para düşkünleri, mağdur taraf olan eşcinselliğin sınır tanımaz ölçülerden kaynaklandığını , her ne yaparlarsa yapsınlar, yaptıklarının ezilmişlik kisvesi altında haklı sebepleri olduğunu düşünerek, kendilerinden sonraki eşcinsellerin de gerek toplumsal, gerek kişisel konumlarına ağır bir darbe indirmek için, ellerinden geleni yaptılar. Maalesef, maalesef diyorum, çünkü var olan, birlikteliklerinin en üst noktasındayken, tam da topluma ya da heteroseksüellere eşcinsel yaşamın diğer yaşamlardan daha alt seviyede olmadığını ispat etme gücü varken, bu gücü kendi çıkarları doğrultusunda kullandılar. Eskiden sadece yaşamlarını burada devam ettiren, sokağı kendi sokakları, evlerini kendi evleri gibi benimseyen insanlar, yerlerini, sokağı işyeri amaçlı kullanmaya yönelik yeni nesle devretmek mecburiyetinde kaldılar.

Sorun; eskilerin daha sessiz, daha korkak, daha terbiyeli, diğer mahalle sakinlerine karşı daha anlayışlı olmasından mı, (ki bu mahalle halkının rahatsız olmalarına rağmen şikayet edebilecekleri bir sorun bulmamalarını getiriyor) yoksa yeni yerleşen travestilerin, yaşamları

boyunca görmedikleri rahatlık, birliktelik ve özgürlüğü doğru kullanmamalarından mı kaynaklanıyor.

İşte burada biraz duralım.

Eskiler; topluma karşı az da olsa eziklik hisseden, özgürlük sınırlarını bilen, kazandıkları paralar sonrasında hayatlarına bir yön vermeyi amaçlayan kişilerden oluşuyordu. Amaç kimseyi kızdırmadan, fazla göze batmadan en kısa zamanda küplerini doldurmak ve bir an önce, geldikleri gibi sessiz sedasız yine topluma başka bir kimlikle katılmak. (ne kadar katılabildikleri tartışılır) Zihniyet; hak istemekten yoksun, yaptıkları işten rahatsızlık duyan bunun için kimseden bir hak isteme doğru olmadığını savunan bir zihniyet. Yaşadıkları ve kendi hem cinslerini çok iyi tanıdıkları için olsa gerek hak istemeye yönelik bir çalışmanın yarım kalacağını düşünüyorlardı. Ağır toplumsal baskı, polis baskısı herhangi bir hakkını istenmesinin topluma ve devlete karşı çıkma olduğunu söylüyordu onlara. Hatta kendi gençlik yıllarında yaşadıkları işkence, sürgün ve aşağılanma giderek tüm dünyada eşcinsellere karşı yumuşayan tutumdan dolayı bugün yaşadıklarının çok büyük bir rahatlık olduğunu söyletiyordu. "Biz eskiden neler çektik, siz çok rahatsınız. Saçlarımız mı kazınmadı, bakkala çıkarken bile koşar adımlarla çıkar bir an önce evimize dönmek için can atardık. Sen ne diyorsun? Eskişehir'lere sürüldük kazınmış saçlarımızla... düşünsene, trenlerle vagon vagon lubunya". Böyle söylüyorlardı şimdiki hallerine şükrederek. Peki ya yeniler; tüm dünyada eşcinsellere karşı yumuşayan tutumu, her şeyi yapmanın onların hakkı olduğunu düşündürüyordu. Cinsel hak dedikleri, rahat para kazanma, seks konusunda her türlü özgürlük, ve az da olsa topluma katılma isteği. Elleri geçen sokak, onlar için bulunmaz bir fırsattı. Şimdiye kadar hep saklamak zorunda oldukları kimlikleri, hatta başka bir eşcinsel arkadaşıyla gezebilme korkusu. Bu sokakta yoktu. Alt katları, üst katları yanları her tarafı kendileri gibi insanlarla dolmuştu.

Dertleşebilecekleri konuşabilecekleri kendileri gibi o kadar çok insan vardı ki bu onlara büyük güç veriyordu. Ama bu gücü gerçek cinsel kimlik hakkı yerine fuhuş yapma hakkıyla karıştırdılar.

Travestiliğe ilk adımlarıyla birlikte, toplumla, aileleriyle bütün bağları kopmuştu zaten. Şimdi onları kabul etmeyen, anlamayan hatta aşağılayan bu topluma ve ailelerine paranın gücüyle cevap verecekler. Onlara kendilerinin bile nedenini bilmedikleri farklı bir cinsiyetleri olduğunu yine paranın ezici gücüyle karşı koyacak ve kabul ettireceklerdi. İyi, çok iyi, ama bu karşı koyuş herkesin kafasında, kişisel, hiç bir birlikteliğin ağırlığını taşımayan bir karşı koyuştu ki; bunu hiç bir toplum, hiç bir cemiyet başaramamıştır. Ya da bunu parayla ne kadar başarabilmişlerdir. Paranın doğru kullanılmasında başarılı olabilir ama ne para doğru kullanıldı, ne de birliktelik. İşin bu noktasında eşcinselliğin kendine has kompleksleri girdi devreye. Toplumun bütün bireylerinde olduğu gibi şekilselliğin çürük boyutları çıktı karşımıza. Bu şekilsel bakış birbirimiz arasındaki gereksiz rekabeti körükledi. Toplumun ibne kavramına bakış açıları onları hep en güzel kadın olarak toplumun arasında kayıp olmaya, kayıp olurken de en güzel kadın olarak yine de ön sıralara yükseltme isteğiyle kurtuluşa erebileceklerini düşündürdü.

Ağır ekonomik şartlar diğer heteroseksüellerin yaşamını bile günden güne zorlaştırırken, bunun üstüne bir de eşcinsel olarak çalışmanın zorluklarını yükledi. Kimse eşcinselliğin kaderinin fuhuştan başka bir şey olabileceğini düşünmüyordu. Nasıl düşünsünler ki, öyle görmüş, öyle yaşamış onlara herkes tarafından, yani tüm toplum tarafından böyle öğretilmişti.

Gelelim karşı tarafa.

Sevgili mahalle sakinlerine, mahallenin namuslu kişilerine. Yıllarca beraber yaşadıkları, söylediklerine göre de, eşcinsellerin de birer insan olduklarını kabullenen mahalle halkı. Bütün toplum genelindeki sahte o kani. Konuştukları zaman herkesin hayatının kendisini ilgilendirdiğini söyleyen ama çevresinde böyle bir insanın varlığını bile kabullenmeyen düşünce. Farklıyı reddetme, farklı düşünceyi, farklı bedeni, kabullenmeme. Hatta ve hatta cinsel birliktelik, duygusal bir beraberlik yaşayanlarda bile bunu kabullenememe ilk fırsatta inkar etmeye yönelik gayret.

Bu gayret, mahalle halkında bile vardı. Ayrıca, eşcinsellerin öyle yaşadıkları zannedilen rahat ve lüks yaşam onların da iştahını kabartıyordu. Ve ilk buldukları fırsatta üzerlerinden para kazanmaya yönelik çalışmalar başladı. Mahalle sakinlerinin kimisinin onlara ve herkese esrar satarak, kimilerinin de onlarla beraber evlerinde fuhuş yapmaları buna yönelikti. Mahallenin gençlerinin onlarla birlikte paralarını yeme isteği. Mahallede evleri olanların da evlerini yüksek fiyatlarda onlara verme isteği. Bu istek kolay kolay doymadı. Ama travestiler de kendilerini sömürtmediler, bu da oradan kovulmalarına neden oldu. Tıpkı bir zamanlar ticareti elinde bulunduran 'gayri müslimlerin' kovulması gibi... Bizi de onlar gibi kovdular, ve bizden boşalan yerlerin rantını paylaştılar..."

6.2.3. Bu Tarihi Biz Nasıl Görüyoruz⁹⁵:

“ Gümüşsuyu Mah. Etap Marmara Oteli'nin arka tarafında bir sokak. Ülker Sokak denince kimi taksicilerin 'ben o sokağa girmem' dediği, kimi insanın da o sokağın başında yönünü değiştirdiği görülür. Kimine göre lanetli, kimine göre eğlence yeri, kimine göre de fuhuş yatağı diye bilinir. Ülker sokağın hikayesini, Pürtelaş'tan başlayan macerasından ve oraya nasıl geçildiğinden başlamak istiyorum.

Pürtelaş Sokak Cihangir Mahallesi'ne girer. Bu sokakta seksenli yıllardan beridir seks işçisi travesti ve transeksüeller mekan tutar. Sokak baştan aşağı bu insanlarla dolar. İlk zamanlar gece klüpleri ve oto-stop'la yani dışarıda bu işi yapıyorlardı. Yani dışarıdan müşteri alıyorlardı evlere. Bu gitgide bilinir bir hal alır. Müşteriler kendileri gelmeye başlar. Kısa bir süre sonra bu sokak fiilen kurtarılmış bölge haline gelir, tamamen seks işçilerinin hakimiyetine girer. Müthiş bir fuhuş patlaması olur. Sokak adeta 24 saat çalışır hale gelir. İşçisinden patronuna, her kesimden insanlar bu sokağa akın ederler. Son model arabalar kuyruklara girer. Bu durum İstanbul'un en büyük genelevlerini bile büyük derecede etkiler. Genelevlerin büyük patroniçesi bile haberdar olur. Olaya derhal müdahale edilmesini emreder. Bildiğim kadarıyla ne o, ne de diğerleri pek başarılı olmazlar. Seks işçisi travesti ve transeksüeller Başkurt sokağına da yayılırlar. O yıllarda Pürtelaş'ta Gülşen diye bir kadın vardır. Eski bir seks işçisi olan bu kadın sürekli şikayetlerde bulunur. Karakol polisleri fazla müdahale etmezler. Kurtarılmış bölge haline gelen bu sokaklara bazen giremezler bile. Ya da öyle söylerler.

⁹⁵ Bu metin adının açıklanmasını istemeyen bir travestiye (E)aittir.

Sonraları medya olaya el koyar. O zamanlar Uğur Dündar'ın "Hodri Meydan" programına çağırarak travestilerle ilgili röportajlar yapılır. Böylece Uğur Dündar deşifre eder olayı. O zamanların Ahlak Masası şeflerinden Doğan Karakaplan tam bir eşcinsel düşmanı. Bu adam, Gülşen ve çetesi karakol polislerinin işbirliğiyle büyük operasyonlar başlatılır. Sokak adeta savaş alanına döner, kapılar kırılır, travesti ve transeksüeller saçlarından yerlerde sürüklenerek evlerden alınırlar . Evler yakılır, ev sahipleri tehdit edilir. Mahalle sakinleri kışkırtılır. Gözaltına alınan seks işçilerinin saçları kesilir ve elleri, Doğan Karakaplan tarafından bir dakika süreyle yakılan muumlara tutulur. 'Öteki dünyada böyle yanacaksınız' diye uyarılır günlerce, gözaltılar sürekli işkencelerle geçer. İntiharlar olur. Bir kişi kendini yakar, 8.kattan atar. Seks işçileri ne kadar da direnseler işbirlikçiler galip gelir ve seks işçileri sokaktan tamamen kovulurlar.

Seksenli yılların sonlarına doğru Doğan Karakaplan görevi kötüye kullanma nedeniyle Trafik Şubesi'ne sürülür ve kendisi de bir trafik kazasında ölür. Travesti ve transeksüeller rahat bir nefer alırlar. Pürtelaş'tan zorla sürülen bu insanlar, Başkurt ve Ülker Sokağa akın ederler. Ancak Ülker Sokak farklıdır. Tam bir mozaiktir. Bu sokakta, farklı eşcinseller, sanatçı, öğrenci, başka işlerde çalışanlar da vardır.

Pavyonda çalışan, seks işçiliği yapan kadınlar ve bu benzer insanlar da Ülker'de otururlar. Bu sokakta travestilerin göç ettiği 6 bina vardır. Bu binalar kırk daireden oluşuyor. Bu binaların tamamında seks işçiliği yapan travesti ve transeksüeller oturuyorlar. Bu evlerin sahiplerinin çoğu transeksüeldir. Aynı seks işçiliği Pürtelaş'ta olduğu gibi bu sokaklarda da devam eder.

Ama bu da uzun sürmez. 90'lı yılların başlarında Beyoğlu Ekipler Amirliği'ne 'Hortum' lakaplı Süleyman Ulusoy adlı 2 yıldızlı bir

amir gelir. Bu adam da rahmetliden hiç farklı değildir. Gelir gelmez zaman kaybetmeden ilk iş olarak saldırıya geçer. Yine ev basmalar, kapı balyozlamalar, 24 saat sürekli operasyonlar, hortumun mahalle çocuklarıyla birlikte saldırıları ve Hortum'dan cesaret alan kadın satıcıların saldırıları... Çilli Mehmet ve çetesinin ev basmaları ve seks işçilerini haraca bağlama çabaları sonucunda yine bu insanlar evlerinden barklarından olurlar. Her şeye rağmen direnen bir kaç kişinin haricinde kimseler kalmaz olur sokakta. 2 yıl görevde kalan Hortum'dan sürekli dayak ve baskı gören seks işçilerinin yoğun şikayetleri yüzünden dosyası kabarıp iyice ve Beyoğlu'ndan uzaklaştırılır. Bir süre sonra sokağa eskilerinden çok farklı seks işçisi travestilerin çoğunlukta olduğu yeni yüzlerle eskisi gibi dolar. 94'lerin sonlarına doğru Deniz Saray vakıflarına ait bir bina Güngör Gider adlı bir kadın tarafından kiralanır. Bu bina dört kat ve 12 daireden oluşuyor. Eski olan bu bina hemen tadilata geçer. Güngör, (Puri lakaplı) travesti ve transeksüellerle o zamanlar arası iyidir. İyi komşuluk ilişkileri kurmaya çalışır.

'Kızlarım, renk beğenin hangi renkte olsun. Bina benim malım sizin malınız ne fark eder...' gibi laflarla sahte dostluklar kurmaya çalışır. Tadilat biter. Güngör evleri kiraya çıkarır en gözde müşterileri ona göre seks işçileridir. Ve değerinden iki misli ister evlere. Doğal olarak kabul etmezler seks işçileri ve Güngör doksan derece dönüşle bir numaralı travesti ve transeksüellerin baş düşmanı haline gelir. İmza toplamalar, valilere çıkmalar, Ankara'lara gitmeler, mahalleliyi kışkırtmalar, çete oluşturmalar... Habitat olana kadar bütün bunlardan başarılı olamıyor. Tabii ki Habitat dolayısıyla İstanbul'un merkezi yerlerine devlet tarafından temizlik operasyonları başlatılır. Nedense bu kadar pislikler dururken, hedef pislik olarak eşcinseller, tinerci çocuklar, sokak çocukları ve köpekler alınır. Tabii ki bunların yoğun olduğu bölgelerin başında Beyoğlu gelir. Bu arda Güngör ve çetesi

boş durmaz. (Güngör Gider'in eski bir seks işçisi olduğu, Dolapdere'de çok eskiye dayalı çöplük denilen Randevu evlerinde çalıştığı duyular var.) Güngör'ün yandaşları Kadir O.'ya pezevenk denir. İki tane Romen sermayesi var. Bu yüzden senelerce ceza yatmış. Üçüncüsü Sürdale. Bunun hakkında lezbiyen söylentileri var. Ve diğerleri hemen hemen aynı kaderi paylaşan insanlar. Bu insanları, camlara ve sokağa bayrak asmalarından travesti ve transeksüelleri hain ve asker kaçağı ilan etmelerine kadar her türlü saldırganlıklarını sürdürmüşlerdir.

Söz konusu bu temizliklerden anlayan iyi birisine ihtiyaç vardır. Tabi ki Hortum Süleyman. Sokakta oturan seks işçilerine yanlış bilgi verilmiş. 'Hortum Süleyman 15 günlüğüne gelip geri gidecek' diye. Bu insanların çoğu sokağı kısa bir süre terk etmek ve tatile çıkmak zorunda kalırlar. Nasıl olsa 15 gün sonra gidecek bu adam diye. Habitat bitinceye kadar Hortum ara sıra uğrar sokağa. Habitat bittikten sonra jet bir operasyon başlar. İlk önce giriş katlar ve tahta kapılar kırılır. Bir kaç ev yakılır. Seks işçilerini bir korku sarar. Güngör, mahalleliyi kışkırtmaya başlar. (Nasıl olsa arkasında kahraman travesti avcısı Hortum var. Sokakta nara atarlar. 'Fatih Sultan Mehmet'in torunları böyle olmaz, ibne olmaz' gibi laflarla saldırırlar. Bu arada kendi dairelerinde yabancı eroin satıcıları, seks işçisi kadınlar, silah kaçakçıları paşa paşa otururlar. Kimse bunları görmüyor. Polis, ülkücü çeteciler herkes 'ibneleri' hedef almış. Sokak sıkı yönetim havasına girdi. Evler abluka altına alındı. Sokağın iki girişine de polis arabaları dikildi. Kaçanlar kaçtı, kalanlar evlere hapsedildi. Seks işçilerinin alışveriş ettikleri bakkal kapatıldı. Su istasyonu kapatıldı. Kuaför Belediye tarafından mühürlendi.

Sokağa adeta ambargo uygulandı. Sokakta sadece iki apartman kalmıştı. 13 numaralı Engin apartmanındakiler artık

dayanamadılar ve isyana geçtiler. Karşılıklı kavgalar karşılıklı , camları kırmalar, yine baskılar yine travesti ve transeksüellerin 4.-5. katlardan, balkonlardan atlamaları, çarşafarla aşağılara sarkmaları, tünellere benzer yerlerden , arka taraflardan kaçmaları... Bu direniş bir ay sürdü. Medya taraflı davrandı. Sokağın arka taraflarını, yani Güngör ve çetesinin pisliklerini nedense hiç görmediler. "Ülker Sokak Sakinleri" diye bahsedildi bu insanlardan. "ÜLKER SOKAK SAKINLERİ RAHATA KAVUŞUYOR! , ÜLKER PISLIKLERDEN KURTULDU". gibi manşetlerle verildi. Gerek görsel, gerek yazılı medyaya günlerce konu oldu. En son operasyon Hortum'un başını çektiği operasyondur. İki yüzden fazla polis, ellerinde balyozlarla Engin Apartmanını inletiyorlardı. Bir kapı kırıldı. Girişte daireye inmişlerdi. 15 kadar kişi kalan seks işçileri telefonlara sarıldılar. Polisi çağıramazlardı. Bütün gazeteciler arandı. Televizyon kanalları tek tek arandı. " Tamam hemen geliyoruz" dediler. Ama nedense hiç kimseler yoktu. 'Doğru habercilerden çit yoktu. İkinci kapı da kırıldı, üçüncüsü de kırıldı. Bodrum kat ateşe verildi. Giriş kat sahibi 'ben onları çıkardım' demiş. O yüzden o eve dokunmadılar. Ertesi gün ev sahipleri Güngörle işbirliği yaptılar. Ve Engin Apartmanını işgal ettiler.

Medya hiç zaman kaybetmeden gelmişti. Birlikte kutlama yapıyorlardı. 'Sokak fuhuştan kurtuldu' diyorlardı. Yine çeteler ve işbirlikçiler kazanmıştı. Ev sahipleri yavaş yavaş evlerini sattılar. Sokak, her şeyi göze alarak direnen bir kaç travestinin dışında tamamen boşaltılmıştı. Ülker Sokaktan çıkanlar otobanlara, klüplere ve her biri bir yerlere dağıldı. Sokaktan çıktıktan sonra bugüne kadar ondan fazla insan yollarda öldü. Kimine trafik kazası dediler, kimisi faili meçhul oldu. Binlerce sokakla dolu İstanbul'da bir sokağı fuhuştan kurtarmışlardı. Fuhuş almış başını otobanlara kadar gitmişti, daha da güçlenmişti. Beyoğlu'nda başka sokaklar dolmuştu. Böylece bir arada oturan bu insanlar birbirinden koparılmıştı.

Eğer Ülker Sokağı'nı elimizden almamış olsalardı, birbirimizden daha çok destek olurduk, birlikte çalışmanın ruhunu iyice yakalardık. Zaten bu konular üzerinde projelerimiz vardı. Belki dernek kurardık, vakıf açardık. Travesti ve transeksüellerin çalışabilecekleri işyerleri, bilgisayar kursları açmak, hangi işten anlıyorsa o işte eğitilmelerini ve sosyal aktivitelerde çalışmalarını sağlamak ve fuhuşu bırakmak isteyenlere bu yollardan yardımcı olmak. Bu şekilde kısmen de olsa fuhuşu bırakma imkanları ve bizim de toplumda var olduğumuzu fuhuşun dışında başka şeyler yapacağımızı kanıtlamak olurdu.

Ama binlerce sokaktan bir Ülker'i bize çok gördüler. Böylece herkes dağıldı. Artık bir araya gelmemiz, bir konu hakkında konuşmamız bile zor oldu..”

6.3. Dışlanmayla iğdiş edilen kimlikler

Travesti ve transeksüelin yorumları, Ülker Sokakta güçlenen bir alt kültürün bakış açısına ilişkin bazı ipuçları veriyor.

Travesti ve transeksüellerin, “dışlayanlardan” en önemli farkı yaşanan olayları anlamaya ve anlatmaya çalışmalarıydı. Polis, ülkü ocakları, mahalleli, hatta Beyoğlu ve Ayazpaşa Güzelleştirme Derneği çalışanları, Ülker sokağa ilişkin olan bir araştırma yapılması fikrine çok sıcak yaklaşmazken ve kısa yorumlarla soruları geçiştirme yolunu seçmişken, hemen hemen tüm travesti ve transeksüeller, sık sık böyle bir araştırma yaptığım için teşekkür ettiler. Ayrıca yaşadıklarının bir çok romana, filme konu olacağını söyleyerek bu konuda yardım istediler. Konuşmaktan ise hiç çekinmediler, tersine anlatmak için birbirleriyle yarıştılar.

Hemen hemen hepsinin sözlerine yansıdığı gibi, travesti ve transeksüeller, kendilerini dışlayanlara yönelik bir çok yorum yapıyorlar, örneğin, onların medyaya yansıyan yüzlerinin doğru olmadığını söylüyorlardı. Travesti ve transeksüeller, kendi durdukları yerden, -dışlanmışlık alanından- sosyal yaşamın, insan ilişkilerinin, tek tek bireylerin başka türlü göründüklerini savunuyorlardı. Örneğin, onlara göre, ne sokakta Güngör Gider ile birlikte hareket eden insanlar, ne polis, ne ülkücüler, ne de medya kendilerinden daha namuslu değildi. Demet “namus nedir ki, biz fuhuş yapıyoruz da herkes süttten çıkmış kaşık mı?” derken Gözde “namus, her şeyden önce açıklık değil midir? Bizim her şeyimiz meydanda, kendimizi olduğumuzdan farklı göstermiyoruz” diye yorum yapıyordu.

Bu kadarla da kalmıyorlar, kendilerine karşı mücadele edenlerin yaptıkları yasa dışı işleri, onların özel yaşantılarını sayıp döküyorlardı. Genel olarak, travesti ve transeksüeller, kendilerini sokaktan kovanları birleştiren temel ögenin “namus”, “ailevi hassasiyet” ya da “ahlaki herhangi bir değer” değil, ekonomik ve siyasal çıkar olduğunu düşünüyorlardı.

Diğer yandan, konuştuğum travesti ve transeksüellerin önemli bir kısmı, sokakta ellerine geçen yaşam imkanlarını daha rasyonel kullanabilecekleri halde bunu yapmadıklarını, bu nedenle polisin, Güngör Gider ve grubunun, ülkücü çetelerin ve medyanın tutumlarını meşrulaştırdıklarını düşünüyorlardı.

Ece'nin, E'nin, Demet'in ve Hande'nin yorumları, Ülker sokaktaki araştırma sırasında gözlenenlere farklı bir boyut getiriyor. Çünkü, dördü de, aralarında birlik olmadığını, herkesin kendi hayatını kurtarma derdi içinde, çevresiyle ilgilenmediğini dile getiriyordu. O halde Ülker sokakta bir dayanışma örüntüsü yok muydu? Travesti ve transeksüeller bunun olduğunu, ancak bilinçli bir dayanışmadan çok, kendini koruma güdüsüyle

gerçekleşen doğal bir bütünleşme olduğunu, dolayısıyla en küçük bir çıkar ayrışmasında dağılabileceğini, hatta operasyonla birlikte dağıldığını savunuyorlardı.

Hemen hemen tüm travesti ve transeksüeller, yaşanan olaylarda kendi paylarını da arıyorlardı. Ortak kanı, sokağa son gelen travestilerin eski düzeni bozdukları, bunların hiçbir ölçü tanımadıkları, uzun vadeli düşünmedikleri, sadece bir an önce para kazanmak derinde oldukları yönündeydi. Bu anlamda, mahallelinin kimi anlatımlarının doğru olduğunu, sokağa sonradan gelen genç travestilerin müşteri için pencereye açık saçık kıyafetlerle çıktıklarını söylüyorlardı. Eski travestilere göre, sokağa sonradan gelen genç travestiler, aynı zamanda, olaylarla birlikte ilk kaçanlardı. Demet şöyle bir yorum geliştiriyor: *"Sokağın en büyük sefasını onlar yaşadı. Ama batan bir gemiyi ilk fareler terk eder"*

Ayrıca, travestiler açısından, son yaşadıkları deneyim, onlarda, medya ve polisin yönlendirdiği haberlere karşı mesafeli durmayı da öğretmişti. Daha sonra, başka insanlarla ilgili, benzer haberler karşısında ani tepkiler vermiyor, hatta medyaya yansıyan çoğu haberi şüpheyle karşılıyorlardı.

E. şöyle diyordu:

"Onlar yalan söylediler. Peki biz doğru mu söyledik? Hayır. Nasıl doğru söyleyelim? Kameralar karşısında fuhuş yapmıyoruz dedik. Yapıyoruz deseydik ne olacaktı? Kimse bize iş mi bulacaktı? Hayır. İşte ben aylardır iş arıyorum, partilere, derneklere, dergilere ilan astım. Bir Allah'ın kulu bana iş bulmadı. Onlar mı bulacaktı? Fuhuş dışında bize bir seçenek bırakmıyorlar. Ülker'den ayrılınca fuhuşu bıraktık mı? Hayır. Pislik temizlendi mi? Hayır. Başka

yerlere taşındı. Daha büyük zorluklar çıktı. Daha korumasız kaldık. Bu nedenle bilinen gerçeği söylemedik...”

Araştırmaya da yansıdığı gibi, travesti ve transeksüeller arasında, seks işçiliğinin zorunlu kıldığı yaşam tarzının düşünsel anlamda köreltici akışına rağmen, travesti ve transeksüeller arasında, bu akışa direnenler de vardı. Geçmiş politik deneyimleri nedeniyle, diğerlerinin göremediklerini görenler, ister istemez sözcü ya da yönlendiren konumundaydılar. Bu insanlar, sürekli olarak asıl suçluların travesti ve transeksüel topluluğunun içinde aranması gerektiğini söylüyorlardı. “Ağacı bitiren kendi kurdudur” atasözünü sıkça tekrarlayan çok yaşlı bir travesti, “operasyon başlayınca dayanışma diye bir şey kalmadı, herkes birbirine düşman kesildi. Eğer birlik olsaydık bunlar olmazdı. İşte bak, bunca insan öldü, hala birlik olamıyoruz. O halde suçlu kim? Sen kendine saygı duymazsan, sana kim sahip çıkar? Hem niye çıksın? Travesti deyince insanların aklına ne geliyor? Para dışında hiçbir şey düşünmeyen insanlar.. Benim aklıma bu geliyor mesela... Travestileri hiç sevmiyorum. Çünkü paradan başka bir derterleri yok..” diyordu. Ben kendisine, “bu bir zorunluluk değil mi? para bir yerde kabul edilebilmek için güvence değil mi?” diye sorunca “ne güvencesi... anlarım, çalışırsın, para kazanırsın, kendine iki ev alırsın, bunlar öyle değil ki, paraya doymuyorlar, kazanıp boğazlarına harcıyorlar, zevk ve eğlenceden başka düşündükleri bir şey yok... Bırak Allah aşkına... kimsenin ağlamaya hakkı yok. Zamanında el birliği etmemişsin, hala da etmiyorsun, ne diyorsun, devlet bize sahip çıksın, istediğimiz gibi yiyip eğlenmemize, para kazanıp tepinmemize fırsat yaratsın... İnsanlar aç be.. aç!” diye yanıtladı. Demet Demir de benzer görüşteydi. Ona göre, travestilerin yüzde yetmiş para kazanmak için kadın kılığına giren gaylerdi. Bunların kendi kimlikleri üzerine düşünmediklerini, çünkü bir süre sonra, yani yeteri kadar para kazandıktan sonra, eski hallerine dönmeyi planladıklarını sık sık tekrarlıyordu.

“Eski haline dönmek” kendi kimliği üzerine düşünmemek için güçlü bir neden değildir. Çünkü “eski hal” çoğunlukla, yine eşcinselliktir. Ve eşcinsellik, kadın kılığına girmenin çok ötesinde, aile kurumunu, tüm toplumsal ilişkiler sistemini zorlayan bir kimliktir. Demet Demir’in “düşünmüyor” dediği travestilerle yapılan çeşitli sohbetlerden çıkan sonuç, çok çeşitli “düşünme biçimlerinin” olduğu yönündedir. Bunlar, Foucault’nun, Genet’nin, Kaos vb. dergilerin çevresindeki eşcinsellerin kendi cinsel kimliklerine yönelik felsefi yaklaşımlarından habersizlerdir. Çünkü içinden geldikleri sınıfsal, kültürel ve sosyal çevre böylesi bir birikim kazanmalarına müsaade etmemiştir. Bu anlamda, kendi yaşadıklarını, kendi tanıklıklarını ifade edebilecek dilsel araçları zayıftır. Ama yine de düşünmüyor değiller. Kavramsal alana taşınmasa da, kendi özgün dillerinde kalsa da, aile, erkeklik, kadınlık, cinsellik ve sosyal ilişkiler üzerine önemli sorgulamalara sahiptirler.

Bu sorgulama, iç tartışma ve eğitim imkanlarına sahip olamamalarından dolayı derinleşmemektedir. Ülker sokakta, ağır seks işçiliği ortamına rağmen, travesti ve transeksüeller sık sık bir araya geliyor ve bu birlikteliklerde çeşitli tartışmalar geliştiriyorlardı. Dernek, atölye, farklı bir iş için elbirliği yapma gibi projeler bu tartışmalarda ortaya çıkmıştı. Ayrıca, her bir araya gelişte, eski travesti ve transeksüeller kendi deneyimlerini yenilere anlatıyorlar ve sözlü de olsa, tarihle bugünü buluşturma olanağına kavuşuyorlardı. Ancak bu deneyim çok kısa sürdü. Ülker Sokak dağılınca bu tür birliktelikler gittikçe azaldı. Şişli gibi birkaç semtte tekrar bir araya gelen travesti ve transeksüeller, ortak sorunları temelinde örgütlenmeye çalıştılar. Bu örgütlenmeye “deniz kızları” ismini bile koydular. Deniz kızı özellikle travesti kimliğini sembolize ediyordu. Belden yukarısı kadın, belden aşağısı balık olan bu varlıklar, her şeye rağmen, belli bir ortaklığa sahiptiler. Bu toplantılara katılan travesti ve transeksüeller deniz kızları gibi olamadılar. Çünkü onlar, yaşadıkları toplumsal baskılardan dolayı eşcinsellik, biseksüellik ve travestilik / transeksüellik arasında gidip geliyorlardı. Bunları

tartışamadılar, kendileri üzerine düşünüp paylaşamadılar, bu nedenle aralarındaki farklılıklar bile çeşitli kopuşlara vesile oldu. Örneğin, toplantılar için evine gidilen travesti, bir süre sonra, tekrar “erkek kılığına girerek” Fettullah Gülen’in tarikatına girdi. Toplantıya katılan iki kişi Avrupa’ya iltica etti, Grup hızla dağıldı. Ölen bir travesti için toplanan paralar değerlendirilemedi, mezar yine sahipsiz kaldı.

Şimdi hepsi birbirini suçluyor. Hepsi, laf arasında, “*Bu lubunya milleti adam olmaz*” diyor. Bu söz Beyoğlu Ekipler Amiri’nin sözünü hatırlatıyor: “*Çünkü en önemli şeyini yitirmiş. Her şeyini yitirmiş. Böyle biri her şeyi yapar... Ona güvenilmez*” .

Bu iki söz arasındaki benzerlik, o ünlü atasözünü anımsatıyor: “*Birisine kırk kez deli de, onu deli yaparsın*”

6.4. Kaçış Yok

Ülker Sokaktaki saldırıdan hemen sonra, Demet Demir, KAOS GL’nin bir röportajında, “Sokağı terk eden arkadaşlarınızdan bir yardım görüyor musunuz?” sorusuna şöyle yanıt veriyordu:

“Maalesef. Onlarda o cesaret yok ki, destek değil, köstek oldular. Onlara göre kaçmak kurtuluş ama nereye kadar. Biz fuhuş için burada durmuyoruz. Haydi buradan kaçtım, gittiğim yerde yine kovalanacağım. Burası bir sembol, onur meselesi, burada kalıp mücadele etmeliyiz”⁹⁶Ülker Sokakta gerçekleşen ve bir topluluğun kovulmasıyla sonuçlanan şiddet bir hastalık gibi İstanbul caddelerine yayıldı. Ülker Sokaktan ayrılan hemen

⁹⁶ YESİM T: BASARAN, “Ülker Sokak ve Sakinleri”, Sayı27, 4

hemen tüm travesti ve transeksüeller saldırıya uğradı, Kadriye, La Toya, Çağla, Gonca, Merve, Yaprak, Samara, Piyer, Yağmur, Deniz gibi onlarca travesti E-5 üzerinde ya da evinde öldürüldü, Ülker Sokakta evi yakılan üç travesti de intihar etti. Sokaktan ayrılan travestiler arasında çeşitli gerekçelerle altı travesti yurtdışına gitti. Çoğu uzun süre ev bulamadı. Önlerinde fazla seçenek de yoktu. Tarlabaşı, Şişli, Pangaltı, Sefaköy'e dağıldılar. Diğer semtlere çok az göç oldu. Örneğin, Etiler, Bebek, Bağdat Caddesi gibi semtler onların ekonomik seviyesini aşıyordu. Bunun dışında, düzenli sayılmayacak yaşamları burada yaşayan orta kesimlerin ihtiyaç duyduğu güvenli yaşamı tehdit etme riskini taşıyordu. Giyim biçimleri de bu sınıfların vazgeçemedikleri "uyum ve kalite" ölçüsünün tehlikeye girmesine neden olabilirdi. Fakat en temel engel ekonomikti. Yine de, birlikte sürekli yaşadıkları bir erkek varsa, ya da uzun yıllar süren seks işçiliğinden belli bir birikim yarattılarsa ve bu sayede müşteri sayıları azaldıysa bu tür semtlerde oturma hakkını elde etmişlerdi.

Ülker sokaktan kovuldukları zaman durum böyleydi, aradan dört yıl geçmesine rağmen aynı zorluklar sürmektedir. Travesti ve transeksüellerin yerleşebilecekleri alanlar halâ sınırlıdır. Üstelik diğer yerleşim yerlerine (örneğin, Fatih, Sarıyer, Kartal, Ümraniye, Gebze, Şirinevler vb..) kabul edilme şansları bile yoktur. Buralarda, kiralık ev soruduklarında sadece tuhaf bakışlarla karşılaşmaktadırlar.

Gacı dergisinin yaptığı bir röportajda Gözde isimli bir travesti şöyle anlatmaktadır:

" Yıllardır travestiler belirli yerlerde kümelenmişlerdir. şimdi biz daha değişik semtlere gittiğimizde "aa, buraya da mı geldiler, ne işleri var burada" diye laflar geldi kulağıma. "Taksim'e Taksim'e" diye arkamızdan bağırdıklarını duydum sanki. Sırf oralarda yaşamaya mahkummuşuz gibi"

Gerçekten de konuştuğum travesti ve transeksüelin hemen hemen hepsi, İstanbul'da çizdikleri haritanın yukarıda adı geçen semtlerin sınırlarını aşamadığını söylediler.

Pangaltı'ya taşınan Ece ise aynı soru karşısında "Kaçış Yok" dedi. Daha sonra, bu sözü birkaç travestiden daha duydum. Kaçış yok.

Travesti ve transeksüeller kaçamıyorlar, korkuyorlar. Kendi aralarında dayanışamadıkları için, başkalarından da destek bulamıyorlar. Zor koşullar altında arkadaşlarını tek başına bırakıp onlara dolaylı bir yardımda bile bulunmayan, sık sık "bir kaçımız paraları birleştirse de bir yer açsa, bütün travestiler de oradan alışveriş etse, böyle böyle, başka işler yapsak .." gibi hayaller kuran ama birbirine güvenip de ortak bir işe girişmeyen travesti ve transeksüeller, hiçbir yerde kabul görmüyorlar, dışlanıyorlar. Nereye gitseler kimliklerine tutulan aynayla karşılaşılıyorlar

İlk yolun kendileri arasındaki dayanışmadan geçtiğini bilerek ya da bilmeyerek, bu aynalardan kurtulmaya çalışıyorlar.

7.) SONUÇ

Ekranlarda sıradan bir temizlik operasyonunun mekanı olarak izlediğimiz Ülker Sokak üzerine ikinci kez düşünme çabası, insanı, farklılık, kimlik, modernlik, kent, mekan, özgürlük, cinsiyet, iktidar, dışlama, alt kültür, sokak, erkek egemenlik, eşcinsellik, küreselleşme gibi çok temel kavramların tümüne ve eksik olarak değinmek zorunda kalınan geniş bir evrensel, tarihsel olgular bütünüyle karşı karşıya bırakıyor. Konu, nüfus açısından

küçük bir topluluğun sorunu gibi gözükmesine karşın insan – toplum – sermaye – doğa –cins- iktidar vb. ilişkilerinin tüm boyutlarını ve dünyanın, tarihsel ve güncel sorunlarını ortaya koyabilecek bir zemini oluşturuyor.

Bu zemin bizi çeşitli yüzleşmelere zorluyor. Öncelikle salt bireysel olarak değil, yaşadığımız ortak hayatta her gün yeniden ürettiğimiz iki yüzlülük olgusuyla yüzleşmek ve bunun itiraflarını her düzeyde geliştirmek zorundayız. Diğer yandan, kendimizle, coğrafyamızla, yanımızdakiyle, öteki dediğimizle, gündelik yaşamımızın belirgin ya da belirsiz etkilenmeleriyle, yabancılaştırmamızla yüzleşmeden aramızdaki şiddeti ortadan kaldırmamız çok zor.

Yüzleşmek için tartışmaya ihtiyacımız var. Araştırma yapmaya, tanıklıklarımızı arttırmaya, bunlar üzerine yeniden düşünmeye ve paylaşmaya gereksinim duyuyoruz. Tüm toplumsal gruplar arasında süreklileşen tartışma deneyimleri kurumsal eğitim faaliyetlerinden daha eğitsel bir işlev taşıyabilir. Toplumsal gruplar arasında kurulamayan diyalog, duvarların büyümesine ve ilişkilerde şiddetin sürekli olarak yeniden üretilmesine yol açıyor. Bu durumun yarattığı toplumsal iradesizlik daha geniş ölçekli iktidar güçlerinin daha yoğun şiddetine imkan sağlıyor. Bu şiddet "uygarlık" adına, modernleşme, globalleşme, güvenlik adına yapılsa da, yerel dinamikleri, özgün toplumsal dokuları bozuyor, tahrip ediyor. Salt mekana yapılan müdahale bile, aslında yaşantıya ve canlıya yapılmış oluyor. Günümüzde bu müdahale kentler ya da varlıklar ayırt edilmeksizin küresel ölçülerde yapılıyor. Ortaya çıkan tahribat şiddeti kışkırtıyor, derinleştiriyor, sorunları daha çok çözümsüzlüğe itiyor.

Ülker Sokakta yaşananlar, tarihsel, yerel ve küresel anlamda nasıl bir zihniyet dünyasıyla karşı karşıya olduğumuzu bir kez daha gösterdi. Erkek egemenlikle yakından bağlantılı olan bu zihniyet yaşadığımız "global" çözümsüzlüğün de nedenlerinden biridir. Çünkü sorunlar, hep "temizleme"

mantığıyla "çözülünce", her defasında daha büyüyerek var olmayı sürdürüyorlar. Aradan geçen yıllar boyunca biriken sorunların özü değil, biçimi ve sonuçları tartışılıyor. Böylece "çözüm" değil, "ortadan kaldırma" nın yöntemleri üzerinde duruluyor. Varlığa, bedene, insana, doğaya, kültüre, sosyal ve siyasal birikimlere dayalı bir durumu, temizleme ve bitirme söylemiyle çözmek, doğal olarak sonuç vermeyen ama birilerinin acılı yaşadığı süreçler oluyor. Böylesi bir tabloda, özgürlükçü projeler de gerçekleşmiyor. Özgürlük kazanılan değil, olunan bir süreç ise, toplumsal gruplar bu sürecin içine nasıl girebilirler sorusuna yanıt aramak gerekiyor.

Her toplumsal grup kendi sorununu ve ilişkide bulunduğu diğer toplumsal grupların sorunlarını çözebilme iradesi kazanmadan toplumsal bir özgürlükten bahsetmek de mümkün değildir. Bu irade sürekli bir ikinci düşünme ve empati kurma çabasıyla gerçekleşebilecektir. Siyasetin ve bilgininin toplumsal yaşamdan bağımsızlaştığı bir sistemde toplumsal gruplar arası süreklileşecek buluşmalar, tartışmalar, empati çabaları yeni bir toplumsal sözleşmenin de zeminini yaratacaktır. Bu aynı zamanda yeni bir uygarlık düzeyinin önünü açacaktır. Bu uygarlık düzeyi, "globalleşen" sistemin önümüze koyduğu gelecek tasarısından çok daha özgürlükçü olacak, daha az şiddet ve yabancılaşma üretecektir.

Araştırma sürecinde, bir yandan da, dar bir grupta, bu projenin çeşitli toplumsal gruplara, farklı kimliklere ait insanlar arasında uygulanabilir olup olmadığı üzerinde tartıştık. Örneğin, farklı olanlar, farklı güçlere sahip olanlar, bir arada, egemenlik ilişkisi yaratmadan, birbirlerini sürekli güçlendirme temelinde varolabilirler miydi? Demet'in dediği gibi "Ülker sokak bir kader" miydi? Bir yandan şiddeti anlamaya çalışırken, diğer yandan bunun ortadan kaldırılabilir bir şey olduğunu söyleyebilir miydik? Ya da kendi aramızda deneyimleştirebilir miydik? Araştırmanın aynı zamanda bir eylem araştırmasına dönüşmesi bu sorularla başladı. Atılması gereken ilk adım, kişiler arası bağlantı kurmak ve kişilerin birbirlerini tanımalarını, birbirlerinin

hikayelerini, deneyimlerini öğrenmesini, farklı dillerin, farklı ifadelerin birbirini anlamaya çalışmasını sağlamaktı. Çalışma süresince kurulan ilişkiler, Sokak Sanatçıları atölyesini oluşturdu. İlk aylarda, aralarında tarihsel duvarlar hatta uçurumlar olan grupları, kişileri yan yana getirmekte değil ama yan yana tutabilmekte oldukça zorlandık. Özellikle sokağın tüm ataerkil yüküyle hareket eden çocuklar ve gençlik grupları ne travestileri, ne öğrencileri kabul ettiler. Ama ev kadınları tüm ilişkileri kurmakta zorlansalar da en çok kabul gören grup oldu. Yine de tüm gruplarda çoğunluk olmak ve diğeriyle olmamak gibi bir eğilim vardı. Bu projeyi geliştiren öğrenciler, kadınlar bile "bizim ayrı bir büromuz olsun, çalışmayı daha sistemli kılalım", "bunlar çalışmayı dağıtıyorlar, yoğunlaşmak mümkün değil, daha sakin bir yerde, biz toplanalım" demeye başladılar. Birbirimizi tanıma amaçlı sohbetlerden de ilk aşamada sonuç alınamadı. Güvensizlik ikliminde kimse kimseyle konuşmak istemedi. Atölye olarak tuttuğumuz o küçücük odada, ne kadar yaralı, ne kadar hassas, ne kadar iradesiz, ne kadar tahammülsüz, ne kadar korkak, ne kadar beceriksiz olduğumuza tanık olduk. Konuşmaya çalıştığımız dil, tanımlamalar için kullandığımız kavramlar sanki bize ait değildi. Kimse bu dille kendisini anlatamıyordu. Resmi söylemcilik, ekran karşısında konuşur gibi konuşma tarzı sohbetlere egemen oluyordu.

Sonra caddelerin bütün çöplerini topladık, boya-kağıt-alçı-tutkal-çamur vb. aldık. Atılan her şeyi hayata döndürerek kendi yaralarımızı sarmaya, kendimizi yeniden yapılandırmaya, tamir etmeye başladık. Kısa bir süre sonra, atölyemiz farklı dillerle ve renklerle konuşan resimlerle doldu. Maskeler yaptık. Bu maskeleri takıp çıkarttık. Herkes kendisindeki yeteneği keşfetti. Bununla da kalmadık, yanımızdakinin yeteneğiyle kendimizinkinin birleşmesiyle hepimizi aşan bir sinerjinin oluştuğunu, bu sinerjinin de bizi mutlu ettiğini keşfettik. Üretirken kendiliğinden sohbetler gelişti. Herkes ufak ufak kendi hayat hikayesini anlattı. Akşam televizyonda seyrettiğimiz haberleri birbirimize anlatmaya, bunları yorumlamaya başladık. Üç ay sonra, bir sergi salonunu dolduracak kadar çok ürünümüz olmuştu. Beş günlük

sergimizde, gelip gidenlere ne yapmaya çalıştığımızı anlatırken, biz de üç aylık deneyimimizi yeniden anlamlandırmış olduk. Oluşturduğumuz tiyatro topluluğuyla ülkücülerin yoğun olduğu bir etkinlikte, "barış" oyunu oynamamıza, üstelik bu oyunda üç travestinin rol almasına rağmen yoğun bir destek görmemiz, başka yerlerde oynadığımız sokak oyunlarının büyük buluşmaların önünü açmaya başlaması bizi kendi iç ilişkilerimiz açısından da değiştirmeye başladı.

Buluşma sanatla oldu. Farklı gruplar birbirlerinin dilini sanatla çözdüler. Yavaş yavaş birbirlerini tanıdılar, çünkü her ifade biçimiyle iletişim kurdular. Çamurların, seslerin, kağıtların ortasında kısa tarih yaşandı.

Bu tarih, bize, yanlış kurulan erkek egemenlikli tarihi bozup yeniden yazma umudunu ve güveni kazandırdı.

8.) EK:1

gözlem:

Ülker Sokakta Camdan Bir Görüntü...

Sokakta bir ağız dalaşı oldu. Güngör Hanımın arkadaşı olan iki kadın ve bir transeksüel arasında Tartışma hemen bitti. Sokağın ilerisinden iki erkek 'ne oluyor' üslubuyla yaklaştılar ve olayın bittiğini anlayıp aşağıdaki kadınlarla konuşmaya daldılar. Ben ise pencerenin kenarındaydım. İşittiğim erkeksi küfürler dışında ne söylendiğini duymamıştım. Yakaladığım sadece kısacık bir bakışmaydı...

Bu arzulu bakışlar birdenbire mi küfüre dönüşür? Birdenbire mi? Sorun, bir-den-bire' nin arka planını aydınlatabilmek.

"Kızlar" diyorlar ki, biz bunların çoğunu çıplak gördük.

Bu ne demek? Bakan adam, küfreden adam ve soyunan adam. Bu adamlar neyi ne zaman, niye yapıyorlar?

Bir tanesini bıyıklarından tanıdım. Dün bu evdeydi. Dün bir travestinin evindeydi. Simdi kavga eden kadınlarla travestilere dair konuşuyor. Üstelik küfürlerle...

İnsan, giysilerinden başka neleri çıkarır kendinden? Toplumun arka duvarlarından toprağa doğru açılan karanlık kulvarlarda

Ama "koli atılan" odalarda kalpsel bir yakınlık yaşanmadığından bu arayış hep tatminsizlikle mi biter? Bu odalarda hayal kırıklıkları mı yaşanır? Meniler ölüm mü kokar? Kavgalar bu yüzden mi çıkar?

Kızlar diyor ki: "Ama genelde sadece pantolonlarını indirirler. Kolilerden bazıları, ne kendilerinin ne de cinsel ilişkiye girdikleri kişilerin çıplak olmasından hoşlanmadıklarını söylüyorlar. Hatta bir tanesi, kadın ya da travesti/transeksüel bedenini çıplak görmenin onu tiksindirdiğini söylemişti."

Çıplak beden ona cesedi mi çağırıyordu?

Daha dün eve gelmiş olan bu adamlar şimdi küfrediyorlar. Ama yalnızken bakışları ezik, gözleri yarı kısık idi. Bizim yan odadan ayna sayesinde gördüğümüz suretleri, hapisane kaçaklarını andırıyordu... Ama özgürlüğü fethedenleri değil, hapisaneyi hâlâ zihinlerinde yaşayanları, kendini suçlu gibi hissedip de kaçanları.

Kaçamayanları.

Küfür, yakalanmayla birlikte başlıyor. Reality programlarındaki gibi. Çarpıcı. Sahte. Sınırları gömen, unutan, konuştuğça yok sayan. Konuştuğça çözülen, konuştuğça boşalan, yok olan...

Dışlamanın üslubu küfürleşiyor.

Bu insanlar niçin küfür ediyor? Koli odalarında, "dönmelere" beş dakika için milyonları sayanlar, hakemlere niye "ibne" diye bağırıyorlar? Erkek adam olmak için küfretmek gerektiğinden mi? Yoksa halk söylemlerinde, ata sözlerinde sık sık geçtiği gibi acizlikten mi?

Bir ara, iki kişi bakışıyor.

Bir dışlama sahnenin ortasında.

İkisinden biri "dönme". Diğeri "erkek". Bunların toplumun onlara verdiği cinsel kimlikler. Daha bir kaç ay önce, koli odasında yalnız kalmışlar. "Dönme" arkasını dönerek yatmış. Erkek de onun üzerine abanmış. Yaşanan sadece cinsel bir tatmin miymiş? Bedenleri temas etmemiş mi? Erkeğin elleri onun bedenine sarılmamış mi? "Aciz bir bebek gibi .. süt için çırpınan bir bebek gibi... "Odada yalnızlarmış. "Dönme" ve "erkek". Her şeyi unutarak sadece kendi varlıklarıyla yan yana gelmişler.

Sonra alışveriş bitmiş.

Para bir yana, pazarlık bir yana, suskunluk bir yana, o iki beden yalnız bir odada kalışı unutulur mu?

İkisi de unutmamış Ağızlardan küfürler akarken gözleri takılmış ya birbirine .. O yüzden hemen kaçırmışlar. Yoksa varlıklar kendi tehlikeli tanıklıklarını konuştururlar ve kavganın boyutu değişirmiş...

9.) KAYNAKLAR

- ADASAL, Rasim (1983), **Ruh Hastalıkları ve Cinsel Bozukluklar**, İstanbul
- ALTHUSSER, Louis (1992), **Gelecek Uzun Sürer**, Can Yayınları, İstanbul,
- AKAY, Ali (1995), **İktidar ve Direnme Odakları**, Bağlam Yayınları, İstanbul,
- AKAY, Ali (1995) **İstanbul'da Rock Hayatı**, Bağlam Yayınları, İstanbul
- AKAY Ali (1997), **Postmodern Görüntü**, Bağlam Yayınları, İstanbul
- BADINTER, Elizabeth, (1998), **Biri Ötekidir**, İstanbul.
- BARDAKÇI, Murat (1985), **Osmanlı'da Seks**, Gür Yayınları, İstanbul.
- BARRETT, Michele (1996), **Marx'tan Foucault'ya İdeoloji**, Sarmal Yayınları, İstanbul.,
- BENEVOLO, Leonardo (1998), **Avrupa Tarihinde Kentler**, Afa-Interbank Yayınları, İstanbul.
- BENJAMIN, Walter, (1992) **Pasajlar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- BERMAN, Marrshall (1994), **Katı Olan Herşey Buharlaşıyor**, İletişim Yayınları, İstanbul

-BEST, S.- KELLNER, D. (1998), **Postmodern Teori**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

-BRAUDEL (1998), **Uygarılıkların Grameri**, İmge Yayınevi. İstanbul

-BATAILLE Georges (1993), **Erotizm**, Onur Yayınları, Ankara

-CLASTRES, Pierre (1992), **Vahşi Savaşçının Mutsuzluğu**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

-CONNELL R.W. (1998), **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

-CORRAZE, Jacques (1991), **Eşcinsellik**, İletişim Yayınları, İstanbul

-DELEUZE G.-Guattari, F. (1996), **Felsefe Nedir?**, Yapı Kredi Yayınları, Ankara

-DELEUZE G.-Guattari, F. (1993), **Kapitalizm ve Şizofreni**, Bağlam Yayınları, İstanbul

-EVLİYA, Çelebi (1982), **Seyahatname**, İstanbul

-EYÜBOĞLU,S - ERKUT, A. (1991), **Hesiodos Eseri ve Kaynakları**, Türk Sanat Kurumu, Ankara,

-EYÜPOĞLU, İsmet Zeki (1968), **Divan Şiirinde Sapık Sevgi**, İstanbul

-FIRESTONE, **Cinselliğin Diyalektiği**, Payel Yayınları, İstanbul

- FOUCAULT, Michel (1987), **Söylemin Düzeni**, , Hil Yayınları, Ankara.
- FOUCAULT, Michel (1993), **Deliliğin Tarihi**, İmge Yayınları,Ankara.
- FOUCAULT, Michel (1993), **Cinselliğin Tarihi**, İmge Yayınları, Ankara.
- FREIRE, Paule (1989), **Ezilenlerin Pedagojisi**, İstanbul
- GENÇTAN, Engin (1993), **Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar**, Remzi Kitapevi,Ankara.
- GENET Jean (1994), **Açık Düşman**, , Metis Yayınları, İstanbul.
- GÜLERSOY, Çelik (1990), **Beyoğlu'nda Gezerken**, İstanbul Kütüphanesi Yayınları, İstanbul
- HEBDIGE, Dick (1988), **Gençlik ve Altkültürleri**, İletişim Yayınları, Ankara.
- KOVEL, İpel (1998),**Tarih ve Tin**, İstanbul
- KANDIOTI, Deniz (1997), **Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar**, Metis Yayınları, Ankara.
- LAING R.D.(1993), **Yaşantının Politikası**, Vadi Yayınları, Ankara,
- LEVEND, Agah Sırrı (1984), **Divan Edebiyatı**, Enderun Kitabevi, İstanbul
- LLOYD, Genevie (1996), **Erkek Akıl**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- MERQUIOR J.G. (1986), **Foucault**, Afa Yayınları, İstanbul.

- **MONDIMORE Francis (1999) , Eşcinselliğin Doğal Tarihi, Sarmal Yayınları, İstanbul**

- **MORALI A.-DNINAS G. (1974), Cinsel İlişkiler Tarihi, İstanbul**

-**MULGAN, Geoff (1995), Kentin Değişen Yüzü, Yeni Zamanlar, Ayrıntı Yayınları, Ankara.**

-**MUNGAN Murathan (1990), Osmanlıya Dair Hikayat, Remzi Kitapevi, Ankara.**

-**ÖZBEK, Meral (1994), Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski, İletişim Yayınları İstanbul.**

-**PEIRCE, Leslie (1996), Harem-i Hümayun, İstanbul Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.**

-**POOLE, Ross, (1993), Ahlak ve Modernlik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.**

-**POSTMAN, Neil (1994), Televizyon: Öldüren Eğlence, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.**

-**ROUSSEAU, Jean Jacques (1974), Toplum Sözleşmesi, Adam Yayınları, Ankara.**

-**SCHLESINGER, P.(1993), Medya Devlet ve Ulus, Ayrıntı Yayınları, İstanbul**

-SCHIMITT A - Sofer J. (1995), **Müslüman Toplumlarında Erkekler Arası Cinsellik ve Erotizm**, Kavram Yayınları, İstanbul

-STRAUSS, Claude Levi;(1987),**Yaban Düşünce**, İstanbul

-VOLTAIRE (1997), **Felsefe Sözlüğü**, , İnkılap ve Aka Yayınları, İstanbul.

-WALLERSTEIN Immanuel (1992), **Tarihsel Kapitalizm**, Metis Yayınları, İstanbul.

-WARD, Brian (1983), **Seks ve Yaşam**, İstanbul.

-YÜZGÜN, Arslan, (1986), **Eşcinselliğin Tarihi**, Hüryüz Yayınları, İstanbul.

-ZYG MUNT Bauman (1996), **Postmodern Etik**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Bültenler:

-Beyoğlu Güzelleştirme ve Koruma Derneği Tüzüğü

- Habitat II Bültenleri

-Gacı, Kadın Kapısı Araştırma Bülteni: Mayıs 97, Ocak-şubat-Mart-Nisan 98 sayıları.

-Yaşayan Beyoğlu Dizisi, Beyoğlu Güzelleştirme ve Koruma Derneği Yayınları, 1996

Gazete Haberleri:

- Tempo, Nisan 1993
- Tempo, Haziran 1992
- Evrensel, 26 Mayıs 1996
- Yeni Yüzyıl, 11 Haziran 1996
- Demokrasi, 11 Haziran 1996
- Günaydın, 14 Haziran 1996
- Ekip, 3 Eylül 1996
- Yükseliş, Ekim 1996
- Radikal 10 Ekim 1996
- Ekip 16 Ekim 1996
- Takvim 17 Ekim 1996

Makaleler:

- AKAY, Ali (1996), "Şiddetin Bağlamından Çıkmak Üzere", Cogito, Kış Bahar: 429
- ASLAN, Abdurrahman (1999), " Mayıs 1968: "Bir Muhteva Meselesi" Birikim, Mayıs: 47
- AYDOĞAN, Ahmet Hamdi (1997), "Avrupadaki Yeni Sağ", Toplum-Bilim Dergisi, Ekim :149-155
- BAUDRILLARD, Jean (1997), "Biz Hepimiz Transeksüeliz", Defter, Ekim-Kasım: 125
- CENGİZ(1995), "Eşcinsel Kültürün Doğuşu", KAOS GL, Kasım: 18

- CRUKSHANK, Margaret (1997), "Gay Seks", Nisan: 12
- CRUKSANK, Margaret(1996) , "Gay Ve Lezbiyen Özgürlük Hareketi", KAOS GL, Temmuz: 3
- DÜZYÜREK, Sinan (1995), "Homofobik Önyargı, Eşcinsel Bireyler ve Terapistleri", KAOS GL, Ekim: 15
- EFENDİSİZ, Gay"e (1995), "Eşcinsellerin Kurtuluşu Aynı Zamanda Heteroseksüelleri de Özgürleştirecektir", KAOS GL, Ekim: 3
- EMILIO, John (1995), "Gay Kimliği", KAOS GL, Kasım: 13
- GATRELL, Nanette(1995), "Yalnız Bir Kadın Olarak Lezbiyen), KAOS GL, Ekim: 2
- GREER Gernaire(1997), "İsimsiz Şiir", KAOS GL, Nisan: 12
- GÜRSES, Hakan (1999), "Kimlik Kavramı Üzerine Düşünceler" Birikim, 121, Mayıs:72
- KAOS GL (1994), "Giriş Yazısı", Eylül: 3
- KAOS GL (1999), "Şark-İslam Klasiklerinde Eşcinsel Kültür-III/ Mevaid'de Eşcinsel Kültür", Şubat: 13-16
- KAOS GL (2001), "Divanlardan Eşcinsel Dizeler", Yaz: 31
- KEYDER, Ç.- ÖNCÜ, Ayşe, "İstanbul Yol Ayrimında" İstanbul Dergisi No.7 : 28-35

- MUNGAN Murathan, (1996), "Sözcüklerin Büyülü Prensi", KAOS GL, Eylül: 29
- OKTAY, Ahmet; "Flaneur'dan Kartografa" Defter Dergisi :20
- ÖZALP, Yasemin (1995), "Artemis'in Tapınağı", Aralık: 14
- ÖZALP, Yasemin (1996), "Alttaki Ve Üstteki", KAOS GL, Kasım: 11
- SUNAR Şebnem (1999), Virgül, Mart: 24
- VAID Vivashi (1997), "Kimlikten Sonra", KAOS GL, Haziran: 13

10.) ÖZGEÇMİŞ

Pınar Selek, 08. 10 1971 yılında İstanbul'da doğdu. İlk öğrenimini yaptığı Erenköy İlkokulu'ndan sonra, orta ve lise öğrenimini İstanbul Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi'nde tamamladı. Fransa'da Sophiantipolis Üniversitesi'nde yaz dönemi yoğunlaşmış Ekonomi Politik derslerini tamamlayarak UDEL sertifikası aldı. Ardından, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden mezun olarak, Yüksek Lisans eğitimini burada sürdürdü. Halen, bu okulda eğitimine devam etmektedir.